

60ปีของบทบาทวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทย

นายจเลิศ เจษฎาวัลย์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-9854-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SIXTY YEARS OF THE ROLE OF BBC THAI SERVICE IN THAI CONTEXT

Mr. Jalert Jesadawal

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Communication Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-9854-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์ 60 ปี ของบทบาทวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทย
โดย นายเจเลิศ เจษฎาวัดย์
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วิภา อุดมฉันท

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ จุมพล รอดคำดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอฟาร์ วงศ์บ้านดู)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ วิภา อุดมฉันท)

..... กรรมการ
(นายอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายจเลิศ เจษฎาวัลย์ : 60 ปี ของวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทย. (SIXTY YEARS OF THE ROLE OF THAI SERVICE IN THAI CONTEXT)

อ.ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์วิชา อุตมฉันท, จำนวนหน้า 305 หน้า, ISBN 974-17-9854-7.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาบทบาทของวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2484 – 2544 ในบริบทของสังคมไทย โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายเสียงระหว่างประเทศ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน การโฆษณาชวนเชื่อและการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์และรายการของวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484 – 2488) เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของผู้นำประเทศ ชั้นสูง ผู้มีฐานะ และเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ติดตามข่าวสงคราม และทำการโฆษณาชวนเชื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาทางการไทย โดยอาศัยความจริงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

2. ยุคเผด็จการทหาร (พ.ศ.2485 – 2516) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริการสาธารณะ สำหรับภาคภาษาไทยเป็นแหล่งเผยแพร่การสอนภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมที่ดั่งมาของอังกฤษ

3. ยุคเริ่มต้นประชาธิปไตย(พ.ศ.2516 – 2519) เป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารสำหรับผู้สนใจข่าวต่างประเทศ และเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารในยามเกิดวิกฤตในประเทศ

4. ยุควิกฤตอุดมการณ์ประชาธิปไตย(พ.ศ.2519-2531) เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสำหรับนักคิด ปัญญาชนและผู้ทีหลบหนีเข้าป่าเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐ และเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารสำหรับสื่อมวลชนภายในประเทศ

5. ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2531-2535) เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสำหรับนักธุรกิจที่สนใจข้อมูลการค้าและเศรษฐกิจ และเป็นแหล่งข่าวสารสำหรับคนไทยในต่างประเทศโดยเฉพาะในตะวันออกกลาง

6. ยุคประชาธิปไตย (พ.ศ.2535 - 2544) เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของผู้นำประเทศ (บางคน) หน่วยงานรัฐบาลบางแห่งและคนไทยทั่วไปโดยเฉพาะในยามเกิดเหตุวิกฤตภายในประเทศและในกรณีเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งให้ความรู้และการศึกษาแก่สังคมไทย ในฐานะเป็นทูตวัฒนธรรมและการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอังกฤษ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4285210828: MAJOR MASSCOMMUNICATION

KEY WORD:THAI LANGUAGE BROADCASTING / INTERNATIONAL BROADCASTING / BBC
WORLD SERVICE / BBC THAI SERVICE

JALERT JESADAWAL: SIXTY YEARS OF THE ROLE OF THAI SERVICE IN THAI
CONTEXT.THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.VIPHA UTHAMACHANT, 305 pp.
ISBN 974-17-9854-7

This research aims at analysing the role of the BBC Thai Service during a 60-year period, from B.E 2484 to 2544 (A.D. 1941-2001) within the context of developments in Thai society. The Study is presented within a conceptual framework of international broadcasting, the role of the mass media, propaganda and international public relations.

The quantitative methodology of this study comprises documents, interviews, and programmes selected from the BBC Thai Service. The research findings are as follows:

1. During World War II, the BBC Thai Service disseminated news, information and propaganda truthfully, thus enhancing its reputation for reliability and veracity. It became the main news channel for the Thai political elite, the upper class, the rich and the civil servant.

2. During the Military Regime (B.E.2485 – 2516 or A.D. 1942-1973), after World War II, the BBC Thai Service followed its public service remit, teaching the English language and popularising British ways of life and traditions.

3. During the Early Days of Democracy (B.E. 2516 – 2519 or A.D. 1973 – 1976), the BBC Thai Service attracted those interested in world affairs and became the reference point for the general public in times of crisis.

4. During the Clash of Political Ideologies (B.E.2519 – 2531 or A.D. 1976 -1988), the BBC Thai Service became the main source of news for Thai intellectuals, university students and political dissidents who fought the government in the jungle. Its broadcasts were often quoted by heavily-censored local media.

5. During the Return Of Democracy (B.E. 2531- 2535 or 1988 – 1992), businesspeople turned to the BBC Thai Service in large numbers for its coverage of up-to-date business and economic news. The BBC Thai also managed to expand its audience via short-wave transmission to overseas Thais-- essentially those working in the Middle East.

6. During the Period of Full-Fledged Democracy (B.E.2535 – 2544 or A.D. 1992-2001), the BBC Thai Service has served as an invaluable source of information for the country's leadership, members of the government and the public at large. The latter group has benefited most from the BBC in times of crisis, when access to impartial and independent information about Thailand was severely restricted. The BBC has also broadcast informative and educational programmes, thus fulfilling a significant gap on the local airwaves. At the same time, it undoubtedly serves as a vehicle for better cultural and diplomatic understanding between the British government and the Thai public.

Department MASS COMMUNICATION

Student's signature.....

Field of study MASS COMMUNICATION

Advisor's signature.....

Academic year 2002

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความรักและความเมตตาจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์วิภา อุดมฉันทน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์โอฬาร วงศ์บ้านคู่ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และคุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำตลอดระยะเวลาการศึกษา

ขอขอบพระคุณคุณสมชัย สุวรรณบรรณ คุณอรรรพผล วรธรรณูรักษ์ ที่สนับสนุนให้ ผู้วิจัยเข้าไปร่วมงานในฐานะหัวหน้าศูนย์ประสานงานวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย มาตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ขอขอบพระคุณอดีตเจ้าหน้าที่บีบีซี และเจ้าหน้าที่บีบีซีแผนกภาษาไทยทุกคนที่สละเวลา อันมีค่ารวมทั้งค้นหาเอกสารทุกชนิดและให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยตลอดเวลา

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์รังสรรค์ แสงสุข อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่สนับสนุนผู้วิจัยให้ร่วมงานกับวิทยุบีบีซีโดยอิสระและอย่างใกล้ชิด ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์คุณ รัญจวน อินทรกำแหง, รองศาสตราจารย์สมจินตนา สีวาลี, รองศาสตราจารย์ ดร.ระพีณ ทองระอา, รองศาสตราจารย์สุมาลี นิมนานุกาฬ, อาจารย์สุรพล วิเศษโกสิน, คุณธีระ ทองประกอบ, คุณอนงค์ ภูอภิรมย์ ที่ให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดเวลา ตลอดจนเพื่อนร่วมงานทุกคน เช่นคุณวิชัย ลิมอภิชาติ, คุณสุภัททา ศรีมาลา นนท์, คุณจิราภรณ์ กังเซ่ง, คุณจิระศักดิ์ กาญจนะ และทีมงานสนับสนุน เบื้องหลังตั้งแต่ค้นหาเอกสารเพิ่มเติม ถอดเทป ดูแลอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ให้ผู้วิจัย ได้แก่คุณสุขเดช บุญนที, คุณศรีสุดา ศรีหาล้า, คุณสมอุษา บัวพันธ์, คุณสุมนา ไทยาภิรมย์ และคุณพิเชษฐ จำรัส

ขอบคุณสำหรับความรักและมิตรภาพที่ดีของเพื่อน MC 9 (ภาคนอกเวลาราชการ) ทุกคน ตลอดจนเจ้าหน้าที่คณะนิเทศศาสตร์ทุกคนที่อำนวยความสะดวกทุกอย่างตลอดเวลา ศึกษาที่นี้

ความสำเร็จในการศึกษาและความสำเร็จทั้งหมดเกิดขึ้นด้วยแรงบันดาลใจจาก บุคคลในครอบครัว ขออุทิศแก่คุณพ่อ คุณแม่ ซึ่งวายชนม์ก่อนผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา และขอมอบ แก่คุณสุจิตรา เจษฎาวุธ (พี่สาว), คุณจิราภรณ์ ฉายแสง(หลาน), คุณกฤษณี เจษฎาวุธ (ภรรยา), ที่สนับสนุนทั้งทุนการศึกษาจัดหาตำราและดูแลผู้วิจัยอย่างดีตลอดมาที่ศึกษาวิจัย ยาวนานถึง 5 ปีเต็ม

เจเลศ เจษฎาวุธ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่

1	บทนำ.....	1
	1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	1.2 ปัญหำนำวิจัย.....	12
	1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
	1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	12
	1.5 นิยามศัพท์.....	12
	1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2	ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
	2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายเสียงระหว่างประเทศ.....	14
	2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน.....	19
	2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ.....	21
	2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	23
	2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	27
	3.1 เครื่องมือการวิจัย.....	27
	3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	27
	3.2.1 ข้อมูลประเภทเอกสาร.....	27
	3.2.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล.....	28
	3.2.3.ข้อมูลที่ได้จากผังรายการและตัวอย่างรายการ.....	30
	3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	31
	3.4 การนำเสนอข้อมูล.....	31

4	พัฒนาการของปีปีซีภาคภาษาไทย.....	33
	4.1 ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง(พ.ศ.2484 – 2488).....	33
	4.1.1 บริบทสังคมไทย.....	33
	4.1.2 บทบาทปีปีซีก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา : เนื้อหาไม่มีการเมือง.....	39
	4.1.3 บทบาทปีปีซียุคสงครามมหาเอเชียบูรพา : รายงานข่าวสงคราม.....	41
	4.1.4 บทบาทวิทยุไพ่นทละเลขของอังกฤษที่เคลลี : เนื้อหาโฆษณาชวนเชื่อ.....	43
	4.1.5 วิทยุปีปีซีถูกวิทยุกรรมโฆษณาการโจมตีปีปีซี.....	45
	4.1.6 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย.....	49
	4.2 ยุคเผด็จการทหาร(พ.ศ. 2489 – 2516).....	54
	4.2.1 บริบทสังคมไทย.....	54
	4.2.2 บทบาทของปีปีซีหลังสงครามโลกครั้งที่สอง : หน่วยงานบริการสาธารณะ.....	56
	4.2.3 บทบาทปีปีซี ภาคภาษาไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2.....	58
	4.2.4 รายการของปีปีซี ภาคภาษาไทย : ข่าวโลกและรายการส่งเสริมวัฒนธรรมอังกฤษ.....	63
	4.2.5 สถาบันกษัตริย์จุดเชื่อมความสัมพันธ์ไทย - อังกฤษ.....	70
	4.2.6 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย.....	78
	4.3 ยุคเริ่มต้นประชาธิปไตย (พ.ศ.2516 – 2519).....	83
	4.3.1บริบทสังคมไทย.....	83
	4.3.2 บทบาทของปีปีซีต่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516.....	87
	4.3.3 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย.....	94

4.4 ยุควิกฤตอุดมการณ์ประชาธิปไตย (พ.ศ.2519-2531).....	94
4.4.1 บริบทสังคมไทย.....	94
4.4.2 บีบีซีภาคภาษาไทย:หัวหน้าแผนกเปลี่ยนนโยบายใหม่.....	100
4.4.3 บทบาทของบีบีซีต่อเหตุการณ์วิกฤตในประเทศไทย.....	105
1. บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519.....	106
2. บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์รัฐประหาร1 เมษายน2524....	109
3. บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์กบฏเดือนกันยายน 2528.....	112
4.4.4 บทบาทบีบีซีภาคภาษาไทย :แหล่งความรู้และวัฒนธรรมอังกฤษ.....	113
4.4.5 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย.....	119
4.5 ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ. 2531 – 2535).....	120
4.5.1 บริบทสังคมไทย.....	120
4.5.2 บีบีซีภาคภาษาไทย : เปลี่ยนทิศทางการรายงานข่าว.....	125
4.5.3 บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์พฤษภาคม 2535.....	128
4.5.4 ข่าวบีบีซีภาคภาษาไทย : จากบทวิเคราะห์สู่รายงานข่าวสด.....	139
4.5.5 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย.....	144
4.6 ยุคประชาธิปไตย (พ.ศ.2535-2544).....	146
4.6.1 บริบทสังคมไทย.....	146
4.6.2 กระบวนการรับนักข่าวของบีบีซี.....	152
4.6.3 กระบวนการทำข่าวของบีบีซี.....	156
4.6.4 บีบีซีรายงานเรื่องประเทศไทยสู่สังคมโลก.....	162
4.6.5 บีบีซีมองสังคมไทย : มุมมองที่แตกต่างจากสื่อในประเทศ.....	172
4.6.6 บีบีซี ภาคภาษาไทย : เสนอความรู้และการศึกษาแก่สังคมไทย.....	185
4.6.7 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย.....	192

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

1. ถ่ายทอดสัญญาณผ่านดาวเทียม.....	192
2. ถ่ายทอดเสียงผ่านอินเทอร์เน็ต.....	196
3. ความร่วมมือกับ อ.ส.ม.ท.....	197
4. ความร่วมมือกับสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์.....	200
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	202
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	202
5.1.1 ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2.....	202
5.1.2 ยุคเผด็จการทหาร.....	205
5.1.3 ยุคเริ่มต้นประชาธิปไตย.....	207
5.1.4 ยุควิกฤตอุดมการณ์ประชาธิปไตย.....	207
5.1.5 ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ.....	209
5.1.6 ยุคประชาธิปไตย.....	213
5.2 อภิปรายผล.....	230
5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย.....	233
5.3.1 ข้อจำกัดการวิจัย.....	233
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในอนาคต.....	234
5.3.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต.....	239
รายการอ้างอิง.....	240
ภาคผนวก.....	249
ภาคผนวก ก บทวิทยุฉบับแรก.....	250
ภาคผนวก ข บทวิทยุรายการสนทนาใต้กะหลม.....	252
ภาคผนวก ค บทวิทยุรายการวิทยุวิทยา.....	258
ภาคผนวก ง ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ปราศรัยเนื่องในขึ้นปีใหม่ 2517.....	262
ภาคผนวก จ บทวิทยุรายการวิจัยข่าวสำคัญในรอบสัปดาห์.....	266

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก ฉ บทวิทยุประมวลเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535.....	271
ภาคผนวก ช นักศึกษาพม่ายึดสถานทูต.....	282
ภาคผนวก ซ. รายงานเลือกตั้งทั่วไป.....	289
ภาคผนวก ฌ รายงานพิเศษความสำคัญของ โอซามา บินลาเดน.....	297
ภาคผนวก ญ รายชื่อสถานีวิทยุที่ถ่ายทอดบีบีซีภาคภาษาไทย.....	301
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	305

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้เจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้คนในแต่ละประเทศสามารถรับรู้ความเป็นไปของประเทศอื่นได้อย่างรวดเร็ว หรือในทันทีที่เกิดเหตุการณ์นั้นๆ ด้วยเหตุนี้เองจึงมีการแข่งขันกันรายงานข่าวจากทุกภูมิภาคของโลกไปสู่ภูมิภาคอื่นด้วยวิธีการต่างๆ มาโดยตลอด นับตั้งแต่การกระจายเสียงด้วยวิทยุคลื่นสั้นในอดีต มาจนถึงการส่งสัญญาณภาพและเสียงผ่านดาวเทียมเพื่อถ่ายทอดเหตุการณ์ รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ต่างๆ ทั่วโลก และมีการแข่งขันกันสูงเมื่อมีการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน

ประเทศต่างๆ พยายามที่จะใช้สื่อมวลชนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศตนเองในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานนั้นจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และหลายๆกรณีเป็นการครอบงำทางวัฒนธรรมของประเทศพัฒนาไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาและนำไปสู่ความไม่เข้าใจกันระหว่างประเทศ

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่ประเทศต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์บทบาทของประเทศในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากคุณสมบัติของวิทยุกระจายเสียงที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากและใกล้ชิดกับผู้รับสารมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ อีกทั้งเครื่องรับวิทยุมีราคาไม่แพง สามารถรับสัญญาณการกระจายเสียงได้เป็นระยะทางไกล ผู้ฟังสามารถนำเครื่องรับวิทยุติดตัวไปได้ ซึ่งสะดวกในการรับข่าวสารอย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุที่วิทยุกระจายเสียงมีอิทธิพลต่อสังคมทำให้สถาบันและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนพยายามส่งกระจายเสียงในรูปแบบต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของประเทศหรือหน่วยงานของตนมีการขยายขอบเขตเป็นการกระจายเสียงระหว่างประเทศ (International Broadcasting) ในระยะแรกเป็นการกระจายเสียงแบบคลื่นสั้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารในการโฆษณาชวนเชื่อและเพื่อประโยชน์ในการทำสงคราม แต่ในยามสงบก็จะเปลี่ยนการประชาสัมพันธ์กิจการของประเทศนั้นๆ หรือเมื่อเห็นว่าไม่มีความจำเป็นก็จะงดการส่งกระจายเสียงเป็นภาษาต่างๆ ลงไป

Head (1985)¹ กล่าวว่า การใช้คลื่นความถี่วิทยุในการโฆษณาชวนเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายเสียงข้ามพรมแดน นับตั้งแต่ทศวรรษแรกของวิทยุกระจายเสียง จนถึงยุคคริสต์ศักราช 1920 มีการใช้การกระจายเสียงข้ามพรมแดนในการติดต่อระหว่างประเทศอาณานิคมกับประเทศเจ้าอาณานิคมของตนที่อยู่ห่างไกลกัน ประเทศเนเธอร์แลนด์นับเป็นประเทศแรกที่มีการกระจายเสียงโพ้นทะเลในปี ค.ศ. 1927 และตามด้วยประเทศอื่นๆ เช่น เยอรมนี ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร โดยแต่ละประเทศส่งกระจายเสียงในภาษาของตนเองเพื่อผู้ฟังซึ่งเป็นประชาชนของตนที่อยู่ต่างแดน โดยไม่ได้ให้ความสนใจผู้ฟังในท้องถิ่นหรือประชาชนในประเทศนั้นๆ จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปลายคริสต์ศักราช 1930 จึงมีการกระจายเสียงภาคโพ้นทะเลด้วยภาษาต่างประเทศ ด้วยภาษาของคนพื้นเมือง ภาษาที่ใช้ในท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการโฆษณาชวนเชื่อ อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องการกระจายเสียงข้ามพรมแดนในยุคแรกนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการติดต่อระหว่างมหาอำนาจกับประเทศอาณานิคม ประเทศต่างๆ นำสื่อวิทยุกระจายเสียงมาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการช่วยส่งเสริมความมั่นคงทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามเกิดสงคราม

Holsti (1972)² ได้กล่าวว่า การโฆษณาชวนเชื่อมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การโฆษณาชวนเชื่อจะต้องมีตัวผู้โฆษณาชวนเชื่อหรือผู้แทนที่มีความปรารถนาหรือตั้งใจที่จะเปลี่ยนทัศนคติที่ ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลอื่น
2. จะต้องมียุทธศาสตร์ซึ่งอาจจะเป็นการพูด การเขียน หรือพฤติกรรมก็ได้ที่ใช้โดยตัวผู้โฆษณาชวนเชื่อเอง ซึ่งยุทธศาสตร์ดังกล่าวเมื่อเลือกใช้ จะต้องเลือกให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ ความมุ่งหวังที่กำหนดเป็นแนวทางไว้ล่วงหน้า
3. จะต้องมียุทธวิธีที่ใช้ ซึ่งผู้โฆษณาชวนเชื่อจะต้องเลือกใช้เอาเองว่าจะใช้สื่อแบบใด

¹ Head, S.W., World Broadcasting Systems (California Wadsworth, 1985), p.347.

² K.J. Holsti, International politics: A framework for analysis 2nd edition, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1972), p 212. อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 508.

4. จะต้องมียุทธศาสตร์หรือกลุ่มเป้าหมายที่จะถูกโฆษณาชวนเชื่อปรารภหรือตั้งใจที่จะเปลี่ยนทัศนคติที่ ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลอื่น

สมเกียรติ อ่อนวิมล³ กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ในการพิจารณาเรื่องการโฆษณาชวนเชื่อระหว่างประเทศนี้ เราก็อาจมองการโฆษณาชวนเชื่อว่าเป็น “ความพยายามใดๆที่รัฐบาลหรือสมาชิกของคณะรัฐบาลที่ต้องการทำให้กลุ่มชนภายในประเทศหรือประเทศอื่นๆยอมรับในนโยบายที่ตนเห็นสมควร” หรือไม่อย่างน้อยที่สุดก็ต้องไม่ใช่ในนโยบายที่ไม่เหมาะสม การโฆษณาชวนเชื่อระดับรัฐบาล ไม่ว่าจะทำสำหรับกลุ่มชนภายในหรือภายนอกประเทศก็ตาม ก็ย่อมจะมีผลกระทบต่อจนถึงทัศนคติของต่างประเทศทั้งนั้น และในที่สุดก็จะมีผลถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

กล่าวได้ว่าวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศเป็นสื่อที่ไร้ข้อจำกัด(Limitless medium) เพราะสื่อวิทยุเป็นสื่อที่สามารถแสดงออกได้อย่างเสรี และยังสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นวงกว้าง ด้วยเหตุนี้นับตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 วิทยุกระจายเสียงจึงเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารระหว่างประเทศ ประเทศต่างๆที่มีระบอบการปกครองแตกต่างกันทั้งฝ่ายเสรีนิยมและสังคมนิยม ต่างมองเห็นศักยภาพของสื่อวิทยุกระจายเสียงและนำมาใช้ในการชักจูงโน้มน้าวใจและโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับประเทศของตน โดยส่งกระจายเสียงไปสู่ประเทศเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง

บทบาทหน้าที่ของวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศในฐานะเป็นเครื่องมือในการทำสงครามจิตวิทยา โดยใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อในรูปแบบต่างๆ เพราะการโฆษณาเป็นอาวุธสำคัญของการทำสงครามจิตวิทยา และการสื่อสารมวลชนก็เป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งของการโฆษณา⁴ การทำสงครามจิตวิทยานี้อาจส่งผลในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งด้านบวกและลบก็ได้ ขึ้นอยู่กับนโยบายในการใช้การกระจายเสียงของแต่ละประเทศเพื่อทำสงครามจิตวิทยากับประเทศอื่นๆ

เครื่องมือทางจิตวิทยาเป็นเครื่องมือที่ทุกประเทศไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพราะเป็นเครื่องมือที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างมาก อย่างไรก็ตามทุกประเทศที่ใช้

³ สมเกียรติ อ่อนวิมล, “การโฆษณาชวนเชื่อระหว่างประเทศ,” นิตยสาร 3(2517) : 23.

⁴ พล.ท.สายหยุด เกิดผล, “สงครามจิตวิทยาในประเทศไทย,” นิตยสาร 3(2517) :17.

เครื่องมือนี้ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มักจะมีเป้าหมายสำคัญดังนี้ คือในยามสันติมุ่งต้องการให้ประชาชนประเทศต่างๆมีภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับประเทศของตน โดยพยายามให้ข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนของตนให้กับประชาชนประเทศต่างๆได้ทราบ ในกรณีสงคราม ไม่ว่าจะเป็สงครามเย็นหรือสงครามที่มีการใช้อาวุธ เป้าหมายของการใช้เครื่องมือนี้เปลี่ยนแปลงไป คือ พยายามให้ประชาชนโดยเฉพาะที่เป็นพันธมิตรกับตนและที่ยังวางตัวเป็นกลาง เกิดขัดแย้ง และต่อต้านประเทศที่เป็นศัตรู เป็นต้น⁵

เนื่องจากความนึกคิดของประชาชนจะมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลในแต่ละประเทศและส่งผลถึงฐานะและอำนาจของรัฐในวงการเมืองระหว่างประเทศ แต่ละรัฐจึงมีนโยบายเข้าถึงประชาชนในรัฐตนและรัฐอื่นด้วยวิธีการโฆษณาต่างๆกัน มีการใช้วิทยุเป็นสื่อในการโฆษณาสิ่งที่ดีงามหรือนำประทับใจเกี่ยวกับรัฐตน เพื่อให้คนในรัฐอื่นนิยมชมชอบกับนโยบายและการกระทำต่างๆของรัฐตน กลี้ยกล่อมรัฐอื่นเป็นมิตรกับรัฐตน กล่าวโจมตีรัฐปรปักษ์ทางวิทยุ เพื่อทำลายอำนาจหรือทำให้คู่ปรปักษ์ของรัฐตนอ่อนแอลงเพราะขาดเสถียรภาพภายใน หรือส่งคลื่นรบกวนการส่งกระจายเสียงของวิทยุแห่งประเทศนั้นๆ เพื่อให้ประชาชนขาดการรับฟังข่าวสารข้อมูลจากรัฐบาล แต่กลับได้รับฟังโฆษณาชวนเชื่อจากตนแทน ทำให้ประชาชนเข้าใจนโยบายของรัฐบาลผิดพลาดหรือเสื่อมความนิยมในรัฐบาล หรือให้เกิดสภาวะตึงเครียดภายในประเทศนั้น⁶

ในการส่งกระจายเสียงในยุคแรกนั้น แม้ว่าวิทยุคลื่นสั้นถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อในการทำสงครามด้านจิตวิทยาและการโฆษณาชวนเชื่อดังที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่องค์กรวิทยุกระจายเสียงแห่งหนึ่งของประเทศอังกฤษ คือ บรรษัทกระจายเสียงแห่งอังกฤษหรือบีบีซี(British Broadcasting Corporation-BBC) ได้พยายามเน้นหนักในการทำหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญของการจัดตั้งองค์กรกระจายเสียงแห่งนี้ คือการรายงานข่าวตามความจริงและเป็นกลาง และได้พัฒนาคลื่นสั้นมาใช้ในการสื่อสารจนได้ชื่อว่าเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้กับโลกการกระจายเสียง

⁵ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2529) , หน้า 506.

⁶ มณีมัย รัตนมณี, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2519) , หน้า 90.

บรรษัทกระจายเสียงแห่งอังกฤษ หรือบีบีซี การกระจายเสียงภาคบริการโลกทางวิทยุคลื่นสั้นสำหรับผู้ฟังนอกประเทศ เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) โดยเรียกว่าภาคบริการจักรวรรดิ (Empire Service) ตามสภาพเหตุการณ์ยุคสมัยที่มีชาวอังกฤษไปอาศัยอยู่ตามอาณานิคมต่างๆ แม้กระนั้น บีบีซีก็มีใช้สถานีวิทยุแห่งแรกของโลกที่ออกอากาศไปทั่วโลก เพราะสองปีก่อนหน้านั้น สหภาพโซเวียตก็นำหน้าไปแล้ว ด้วยการออกอากาศทางวิทยุเป็นภาษาต่างๆ ถึง 50 ภาษา⁷

บทบาทการให้บริการของบีบีซีสำหรับผู้ฟังนอกเกาะอังกฤษได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อเยอรมนีได้ทุ่มเงินจำนวนมหาศาลจัดรายการออกอากาศทางวิทยุเป็นภาษาต่างๆ เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อลัทธินาซีและทำสงครามจิตวิทยาขณะเดียวกันรัฐบาลฟาสซิสต์ (Fascist) ของเบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini ค.ศ.1922-1943) ก็เปิดสถานีวิทยุทางภาคใต้ของอิตาลีออกอากาศการโฆษณาชวนเชื่อเป็นภาษาอาหรับ รัฐบาลอังกฤษจึงตกลงใจตั้งงบประมาณให้บีบีซีออกอากาศภาษาอาหรับจากประเทศอังกฤษ ตั้งแต่วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2481 (ค.ศ. 1938) นับเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรกที่บีบีซีออกอากาศ

สามเดือนต่อมาจึงเริ่มออกอากาศภาษาสเปน และโปรตุเกสสำหรับผู้ฟังในลาตินอเมริกา บีบีซีภาคบริการจักรวรรดิ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น บีบีซีภาคบริการต่างแดน (BBC External Service) เมื่อเยอรมนีระดมพลเตรียมการรุกรานประเทศใกล้เคียงซึ่งทำให้สถานการณ์ระหว่างประเทศตึงเครียดยิ่งขึ้น รัฐบาลอังกฤษจึงขอร้องบีบีซีให้ส่งกระจายเสียงเป็นภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน และอิตาลี ซึ่งเริ่มพร้อมกันในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2481 (ค.ศ. 1938) โดยออกอากาศแถลงการณ์ของนายเนวิล เชมเบอร์เลน (Neville Chamberlain) นายกรัฐมนตรีอังกฤษในยุคนั้น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น บีบีซีออกอากาศเป็นภาษาอังกฤษและภาษาอื่น ๆ อีก 7 ภาษา ในช่วงที่สงครามทางภาคตะวันออกเริ่มขึ้น บีบีซีก็เริ่มรายการออกอากาศเป็นภาษาฮินดี ภาษาพม่าและภาษาเบงกาลี (Bengali) ใน พ.ศ. 2483

ส่วนภาคภาษาไทย (BBC Thai Service) เริ่มกระจายเสียงตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ตามด้วยภาษามาลาเลย์และภาษาจีน (ทั้งจีนกลางและจีนกวางตุ้ง) นอกจากนี้ได้ออกอากาศเป็นภาษาอินโดนีเซีย และภาษาเวียดนาม เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

⁷ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบีบีซี , ห้าสิบปีบีบีซีภาษาไทย (ลอนดอน,2534), หน้า 4.

บีบีซีส่งกระจายเสียงเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 45 ภาษา ถือเป็นหน่วยงานกระจายเสียงระหว่างประเทศที่ใหญ่ที่สุดของโลกขณะนั้น

เนื่องจากฝ่ายการกระจายเสียงต่างประเทศได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลอังกฤษ ดังนั้นรัฐบาลจึงเป็นผู้กำหนดจำนวนภาษาที่บริการกระจายเสียงต่างประเทศออกอากาศ รวมทั้งจำนวนเวลาที่ออกอากาศด้วย แต่บีบีซีมีสิทธิ์และความรับผิดชอบโดยสมบูรณ์ในด้านการดำเนินรายการและมีอิสระอย่างเต็มที่ในการเสนอข่าวและรายการอื่นๆ⁸ และเพิ่งมาเรียกว่าบีบีซีภาคบริการโลก หรือ BBC World Service เมื่อ พ.ศ. 2531 เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงและความคุ้นเคยของผู้ฟังทั่วโลก⁹

ประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะที่เป็นผู้นำฝ่ายโลกเสรี และเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตยมองเห็นความสำคัญในการกระจายเสียงภาคพื้นทะเลเช่นเดียวกัน ได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อการนี้มากมาย โดยจัดตั้งสถานีวิทยุเสียงอเมริกาหรือวีโอเอ(Voice of America-VOA) เป็นองค์กรภายใต้การดำเนินการของสำนักแถลงข่าวอเมริกัน (The United States Information Agency- USIA) ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนนโยบายการแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสหรัฐอเมริกาในต่างประเทศ นับเป็นงานในการทำสงครามจิตวิทยากับฝ่ายตรงข้ามในระดับชาติ

นับเป็นระยะเวลายาวนาน หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็นได้ยุติลง แต่สถานีวิทยุกระจายเสียงจำนวนมากยังคงดำเนินการส่งกระจายเสียงเพื่อบริการพื้นทะเลและยังคงมีบทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในระหว่างพ.ศ. 2491-2493 (ค.ศ.1948-1950)มีข้อถกเถียงกันถึงบทบาทที่เหมาะสมของเสียงอเมริกาว่าควรจะทำรายงานข่าวและสะท้อนภาพลักษณ์ของประเทศอเมริกาหรือควรจะเป็นเครื่องมือในทางนโยบายต่างประเทศเพื่อถ่วงดุลย์การเมืองระหว่างชนเชื้อของอดีตสหภาพโซเวียต ผลปรากฏออกมาโดยการเห็นชอบของรัฐสภาให้ดำเนินการแบบ

⁸ จินตนา มนเทียรวิเชียรฉาย, “บรรษัทกระจายเสียงแห่งประเทศไทย,” วารสารศาสตร์ 25 (กรุงเทพมหานคร : ที่ระลึกในงานฉลอง 25 ปี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2522) , หน้า 209.

⁹ ฝ่ายประชาสัมพันธ์บีบีซี, ห้าสิบปีบีบีซีภาคภาษาไทย (ลอนดอน,2534) , หน้า 4.

ประการที่สอง¹⁰ แต่สำหรับปีปีที่ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มกระจายเสียงส่งต่างประเทศ ผ่านช่วงเวลา ยากลำบากระหว่างสงคราม ผู้บริหารของบีบีซียึดถือนโยบายสำคัญว่า จะต้องรายงานความเป็นจริงอย่างเสมอต้นเสมอปลายนั้น นับว่าเป็นประวัติศาสตร์สำคัญยิ่งช่วงหนึ่งของโลกและของกิจการกระจายเสียง การเสนอข่าวโดยข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะเป็ข่าวดีหรือข่าวร้าย ทำให้บีบีซี กลายเป็นสถาบันหรือมาตรฐานที่โลกยึดถือในเวลาต่อมา แต่ทว่าในช่วงภาวะสงบปีปีที่ก็มี ลักษณะเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่นๆ คือต้องปรับเปลี่ยนสถานะของตนให้เข้ากับความเป็นไปของโลก มีการตัดทอนหรือยกเลิกการส่งกระจายเสียงบางแผนกบางภาษา มีการเสริมกำลังหรือเพิ่มการกระจายเสียงบางแผนกหรือบางภาษาตามความเหมาะสมและตามกระแสการเมืองระหว่างประเทศ¹¹

เมื่อย้อนไปดูประวัติการก่อตั้งวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในยุคแรกซึ่งอังกฤษกำลังทำ สงครามอยู่กับเยอรมนี และอังกฤษก็เกิดวิตกว่าสงครามอาจจะปะทุขึ้นในเอเชียบูรพา ซึ่งอาจจะ เป็นภัยคุกคามความเป็นเอกราชและอำนาจอของประเทศไทย เนื้อหาการออกอากาศเป็นการ วิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างสงครามมากขึ้นตามลำดับ มีหลักฐานที่ระบุว่ นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในยุคนั้นได้ปรารภว่าบีบีซี น่าจะวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในแง่ของอังกฤษบ้าง¹² และปรากฏในบันทึกการประชุม คณะรัฐมนตรีไทยในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ว่า "...และแกบอกข่าวว่าบีบีซี ซึ่งออกในนาม สถานทูตนั้น รัฐบาลไทยจะเซ็นเซอร์หรือไม่ ผมก็บอกว่าไม่มีอะไรที่จะต้องเซ็นเซอร์"¹³ ในช่วง ดังกล่าวงานหลักของบีบีซีในเอเชียตามคำบอกเล่าของจูดี้ สโตว์ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยคือ การรายงานข้อเท็จจริงผสมการตอบโต้ข่าว เนื่องจากบีบีซีมีหน่วยงานที่เรียกว่าบีบีซีอินเตอร์ริงที่ รับฟังการกระจายเสียงทั่วโลก มักจะรับฟังสัญญาณจากวิทยุแห่งประเทศไทยที่โจมตีอังกฤษ และ บีบีซีก็ตอบโต้ได้อย่างเช่นต้องแก้ต่างเรื่องที่ว่าพระราชวงศ์อังกฤษพากันหนีภัยสงครามออกนอก ประเทศไปแล้วว่าไม่เป็นจริง อย่างไรก็ตามช่วงนั้นเธอเชื่อว่าคนที่ฟังบีบีซีส่วนใหญ่ก็คือคนใน

¹⁰ ปริชัย ศตะสุข, "กระบวนการทำข่าวของเสียงอเมริกาประจำภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 7.

¹¹ ฝ่ายประชาสัมพันธ์บีบีซี, ห้าสิบปีบีบีซีภาษาไทย (ลอนดอน, 2534) , หน้า 4.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹³ สิริ เปรมจิตต์, ชีวิตและงานของพลเรือตรีวัลย์ อ่างนาวาสวัสดิ์ (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร), หน้า 154.

รัฐบาลนั่นเอง¹⁴ การส่งกระจายเสียงภาคภาษาไทยเป็นที่สนใจของคนไทยในยุคนั้นพอสมควร เพราะประเทศไทยเพิ่งมีการก่อตั้งสถานีวิทยุอย่างเป็นทางการ จากหลักฐานการตอบจดหมายผู้ฟังของสถานีวิทยุ 1 ปณ. ซึ่งกรมไปรษณีย์โทรเลขเป็นผู้รับผิดชอบในการทดลองส่งกระจายเสียงทางคลื่นสั้น มีหลายครั้งที่ผู้จัดรายการได้ตอบปัญหาผลการรับฟังวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย เช่น "ที่คุณว่าคลื่นส่งของสถานีวิทยุบีบีซีจากลอนดอนดังดีกว่าคลื่นส่งของสถานีวิทยุในประเทศไทย และไม่มีเสียงรบกวนเลยนั้น ไม่ใช่สถานีวิทยุบีบีซีในกรุงลอนดอนเลย แต่เป็นสถานีวิทยุที่เมืองสิงคโปร์..มีชื่อว่า สถานีวิทยุอังกฤษภาคตะวันออกไกล และส่งกระจายเสียงถ่ายทอดรายการของวิทยุบีบีซีจากกรุงลอนดอน คือสถานีวิทยุสิงคโปร์รับเสียงจากลอนดอนมาส่งต่อเพื่อให้ชาวตะวันออกนี้รับฟังได้ดี เพราะในเวลานี้เครื่องรับธรรมดารับฟังตรงจากลอนดอนได้ลำบากมาก นอกจากตอนดึกๆ สถานีวิทยุสิงคโปร์ใช้กำลังส่งเป็นหมื่นวัตต์ ส่วน 1 ปณ. นั้น ใช้กำลังส่งเพียง 50 วัตต์เท่านั้น และกรมประชาสัมพันธ์คลื่น 49 เมตร ก็ใช้กำลังส่งเพียง 1,000 วัตต์เท่านั้น"¹⁵

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย มีการก่อรัฐประหารอย่างต่อเนื่องและสื่อมวลชนไทยเคยถูกตรวจสอบอย่างแข็งกร้าวรุนแรงและไม่เป็นธรรมจากอำนาจรัฐในระบบอบเผด็จการทหารระหว่างคริสต์ทศวรรษ 1950-1970¹⁶ มีการรัฐประหารและกบฏหลายครั้งในช่วง พ.ศ. 2490-2500 ซึ่งสื่อวิทยุถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการประกาศรัฐประหาร¹⁷ ต่อจากนั้นประเทศไทยก็อยู่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมทหารต่อเนื่องจนถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ในระหว่างนี้ประชาชนไร้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างสิ้นเชิง ไม่มีรัฐสภา นักการเมือง และปัญญาชนฝ่ายค้านถูกกำจัด¹⁸ นอกจากนี้วิทยุกระจายเสียงดำเนินบทบาทในการโฆษณา

¹⁴ นวลน้อย ธรรมเสถียร, สรุปความจากการสัมภาษณ์จุด สโตว์ ในรายการ การรายงานข่าวของบีบีซีในช่วงวิกฤต ตอนที่ 1 (ออกอากาศทางวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคเช้า), 26 เมษายน 2544.

¹⁵ เสี่ยม เผ่าทองสุข, คำตอบปัญหาวิชาการวิทยุ (พระนคร : แพร์พิทยา, 2498), หน้า 140.

¹⁶ วรพล พรหมกบุตร, ทฤษฎีความเป็นกลางของสื่อสารมวลชน (กรุงเทพ : 2540), หน้า 5.

¹⁷ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย (กรุงเทพ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 105.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

ชวนเชื้อถึงภัยคอมมิวนิสต์ โดยได้รับความช่วยเหลือพิเศษจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา¹⁹ เมื่อขบวนการนิสิตนักศึกษาและประชาชนขับไล่กลุ่มผู้นำอำนาจนิยมทหารออกนอกประเทศได้สำเร็จเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นช่วงที่ประชาธิปไตยเบ่งบาน แต่บรรยากาศสิทธิเสรีภาพไม่ได้ขยายมาสู่วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ด้วย รัฐบาลพลเรือนที่เข้าบริหารประเทศหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ ระหว่างพ.ศ. 2516-2519 ไม่ได้ทำตามเสียงเรียกร้องของประชาชนที่ต้องการให้มีการปฏิรูปสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ในขณะที่ฝ่ายประชาชนเรียกร้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นแต่กลไกอำนาจรัฐยังคงยึดมั่นอยู่ในกระบวนทัศน์อำนาจนิยม-อมาตยาธิปไตย การเผชิญหน้าอย่างรุนแรงก็เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งนำไปสู่การปราบปรามประชาชนอย่างรุนแรงเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 สื่อวิทยุถูกนำมาใช้เพื่อปฏิบัติการทางจิตวิทยาเพื่อต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ทุกๆ เครือข่าย เป็นการตั้งรับภารกิจที่จากวิทยุเสียงประชาชนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย²⁰

การรัฐประหารในเวลาต่อมาเริ่มคลี่คลายจากวิกฤตทางการเมือง และเมื่อรัฐบาลใช้นโยบาย 66/2523 และ 65/2525 ลดเงื่อนไขในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทำให้มีผู้ทยอยกลับสู่เมือง จนสถานการณ์ผู้รบยุติลงในปี พ.ศ.2525 นำไปสู่ความสงบสุขในประเทศชั่วระยะเวลาหนึ่งท่ามกลางการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ระหว่าง พ.ศ. 2529-2534 นำไปสู่การก่อรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง โดยอ้างเหตุผลการคอร์รัปชันในรัฐบาล มีการเขียนรัฐธรรมนูญเปิดช่องให้ผู้ก่อการรัฐประหารกลับมาสืบทอดอำนาจ จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวชุมนุมคัดค้านขององค์กรประชาธิปไตยต่างๆ มากมาย แต่รัฐบาลปิดข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมทางวิทยุและโทรทัศน์และได้นำทหารออกปราบปรามผู้ชุมนุมที่ถนนราชดำเนินระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ.2535 มีผู้เสียชีวิตและสูญหายเป็นจำนวนมาก หลังเหตุการณ์ยุติลงได้มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อของรัฐและให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของประชาชน²¹ ในที่สุดนำไปสู่บทบัญญัติในการปฏิรูปโครงสร้างสื่อของรัฐในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ในยุคที่สังคมไทยถูกปิดกั้นเสรีภาพทางข่าวสารนั้น วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยได้รายงานข่าวสถานการณ์ในประเทศไทยอย่างตลอด โดยเฉพาะข้อมูลซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ไม่เห็นเพราะว่ามีการปิดข่าว จูดี สโตว์ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยได้เล่าเหตุการณ์ในช่วงนั้นเพิ่มเติมว่า ช่วงนั้นบีบีซียังได้สัมภาษณ์อาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่หลบหนี

¹⁹ เรื่องเดียวกัน.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

ความรุนแรงออกนอกประเทศไปด้วย ปีปีซีในช่วงนั้นกลายเป็นศูนย์รวมของคนที่ต้องการฟังข่าวคราวในเมืองไทย รวมทั้งผู้แทนไทย 6 คนที่เดินทางไปร่วมประชุมในยุโรป ซึ่งหูดหิดแทบจะตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นกันขึ้นที่ปีปีซี ผลของความรุนแรงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์บวกกับการกวาดล้างคนที่มีแนวคิดที่เรียกว่าเถียงหรือว่าหัวก้าวหน้าในยุคนั้น ทำให้มีปัญญาชนจำนวนไม่น้อยเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย คนที่อยู่ป่าเหล่านี้อาศัยวิทยุคลื่นสั้นติดตามความเป็นไปของโลกภายนอก²² ปัญญาชนหลายคนที่นี่เข้าป่าบอกว่า ปีปีซี เป็นหนึ่งในสามคลื่นวิทยุที่คนในป่ารับฟังมากที่สุด "ในป่าจะรับฟังวิทยุเป็นคลื่นสั้นได้เท่านั้น ช่วงประมาณทุ่มครึ่งหลังกินข้าวเย็นเสร็จแล้วจะมานั่งล้อมวงฟังข่าววิทยุกัน ก็จะมี 3 ช่องที่ฟัง คือวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทยที่ฟังกันมากที่สุดเพราะเป็นกระบอกเสียงของพรรค ฟังนโยบายพรรค วิทยุเสียงอเมริกา(วีไอเอ)ก็จะเป็นปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาในการต่อต้านแนวคิดคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะทฤษฎีโดมิโนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับโลกเสรีหรือฝ่ายขวา เราฟังเพื่อจะรู้ว่าฝ่ายตรงข้ามคิดอย่างไร กำลังทำอะไร ส่วนปีปีซีเป็นของอังกฤษซึ่งนำเสนอข้อมูลที่ค่อนข้างเป็นกลาง ไม่ใส่ร้ายป้ายสี ฟังเพื่อรับรู้สถานการณ์จริงๆ รับรู้ข่าวคราวรอบโลก ให้ข้อมูลทุกด้านในหลายแง่หลายมุม ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี สังคม เศรษฐกิจ การเมือง²³

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่มีการต่อต้านการปิดบังข่าวและบิดเบือนข่าวอย่างรุนแรง เมื่อผู้กุมอำนาจในขณะนั้นสั่งการให้สื่อที่รัฐคุมเอาไว้ อย่างเหนียวแน่นสั่งการให้"ปิดข่าว"เกี่ยวกับการเดินขบวนของประชาชนต่อต้านทหารกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า รสช.ที่ต้องการจะยึดอำนาจทางการเมืองไว้เป็นของตนเอง²⁴ เมื่อประชาชนไม่เชื่อข่าวสารที่ฝ่ายรัฐแถลงผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ จึงมีการแสวงหาข่าวสารกันเองและโทรศัพท์โทรสาร บอกกล่าวข้อเท็จจริงกัน และเมื่อคนไทยที่บังเอิญมีงานดาวเทียมอยู่สามารถรับข่าวคราวว่าด้วยความเลวร้ายของสถานการณ์บ้านเมืองจากสถานีโทรทัศน์ CNN หรือ Cable News Network หรือฟังวิทยุBBC หรือ British Broadcasting Corporation ความจริงของเหตุการณ์ในบ้านเราเองก็ปรากฏเห็นเด่นชัดว่าสื่อของรัฐไทยเองกำลังบิดเบือนและเอาความเท็จมากระจาย

²² นवलน้อย ธรรมเสถียร, สรุปความจากการสัมภาษณ์จู้ดี สโตว์ ในรายการรายงานข่าวของปีปีซีในช่วงวิกฤต ตอนที่ 2 (ออกอากาศทางวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ) , 26 เมษายน 2544.

²³ วิมล กิจวานิชขจร, "จับกระแสคลื่นปีปีซี," มติชนรายวัน (18 กุมภาพันธ์ 2542):13

²⁴ สุทธิชัย หยุ่น, คนป่าข่าว (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เนชั่น, 2543) , หน้า17.

เสียงและภาพให้กับคนไทยกันเอง ทั้งที่สื่อต่างประเทศกลับสามารถนำเอาเรื่องจริงบนท้องถนน และความรู้สึกนึกคิดของสมองคนไทยไปบอกเล่าได้ทั่วโลก²⁵

เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้คนไทยจำนวนไม่น้อยที่หม่นวิตกคลั่งสั่นติดตามสถานการณ์ข้อเท็จจริงจากวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย นายคอนกิจ ชัยวานิช คนไทยคนหนึ่งซึ่งจังหวัดสงขลาได้เล่าการติดตามข่าวสารบ้านเมืองขณะนั้นว่า "ข่าวสารทางอื่นไม่มีเลยต้องฟังจากบีบีซี ข่าวสารในส่วนของประเทศไทยจะไม่ค่อยได้ออกข่าว เลยได้ข่าวสารจากบีบีซีซึ่งน่าเชื่อถือกว่า"²⁶

แม้ว่าเสียงอเมริกาหรือบีบีซี จะปรับบทบาทตนเองให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ตลอดจนสถานการณ์ภายในประเทศและของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามมีรายงานข่าวอยู่เป็นระยะๆว่าการออกอากาศภาคภาษาไทยของเสียงอเมริกาและวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยอาจจะต้องยุติรายการ สำหรับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยก็เคยมีรายงานปรากฏทางสื่อมวลชนเมื่อพ.ศ.2542 แต่ในที่สุดก็ได้รับการชี้แจงว่าเป็นเพียงการตัดทอนงบประมาณลง 20 เปอร์เซ็นต์²⁷

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นเป้าหมายของการส่งกระจายเสียงระหว่างประเทศของบรรษัทกระจายเสียงแห่งอังกฤษที่คนไทยจำนวนไม่น้อยรับฟังเป็นประจำเพราะวิธีการนำเสนอข่าวที่ถูกต้องเที่ยงธรรม และเป็นกลาง ตลอดจนมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปโดยการถ่ายทอดผ่านดาวเทียมมายังประเทศไทย และมีสถานีวิทยุท้องถิ่นในประเทศไทยถ่ายทอดรายการของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยจนถึงเดือน เมษายน พ.ศ. 2546 ถึง 64 สถานี ตลอดจนมีบริการรับฟังรายการขณะออกอากาศและรับฟังย้อนหลังภายใน 24 ชั่วโมงทางอินเทอร์เน็ตมาตั้งแต่เดือนมกราคมพ.ศ.2542 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งให้กับผู้ฟังบีบีซี²⁸ จึงควรที่จะให้ความสนใจและศึกษาการดำเนินงานของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยว่าตลอดการดำเนินงานอันยาวนานถึง 60 ปีนั้น วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยมีบทบาทอย่างไรบ้างภายใต้

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17-18.

²⁶ นवलน้อย ธรรมเสถียร, สัมภาษณ์ผู้จัด สโตว์ ในรายการการรายงานข่าวของบีบีซีในช่วงวิกฤต ตอนที่ 2 (ออกอากาศทางวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ), 26 เมษายน 2544.

²⁷ วิมล กิจวานิชชวร, "จับกระแสคลื่นบีบีซี," มติชนรายวัน (18 กุมภาพันธ์ 2542):13

²⁸ ประเวศ หงษ์จรรยา, รายการพิเศษวันครบรอบ 60 ปี การก่อตั้งบีบีซีภาคภาษาไทย [ออกอากาศทางวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย ภาคค่ำ] 27 เมษายน 2544.

บริบทของสังคมไทย และอนาคตจะมีรูปแบบการดำเนินงานอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์และในขณะที่ประเทศไทยกำลังจะปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจรัฐในการปฏิรูปสื่อมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ใหม่ทั้งหมดเพียงใด

1.2 ปัญหานำวิจัย

การกระจายเสียงของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยมีบทบาทหน้าที่อย่างไรต่อบริบทสังคมไทย นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดจนถึงเหตุการณ์สำคัญของประเทศไทยตลอดช่วงเวลา 60 ปี

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยภายใต้บริบทสังคมไทยตลอด 60 ปี ตั้งแต่พ.ศ. 2484-2544

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการพัฒนาการของบีบีซีภาษาไทยตั้งแต่มีการก่อตั้งเมื่อพ.ศ.2484 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2544)

1.5 นิยามศัพท์

บทบาทของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย หมายถึง บทบาทในฐานะที่เป็นวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ และส่งสารสำหรับผู้ที่มีความเคลื่อนไหวระหว่างประเทศเป็นหลัก

วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย หรือ บีบีซีภาคภาษาไทย หรือบีบีซีภาษาไทย หมายถึง หน่วยงานส่งกระจายเสียงเป็นภาษาไทยสังกัดบีบีซีภาคบริการโลก หรือ BBC World service

บริบทสังคมไทย หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของวิทยุบีบีซีภาษาไทยในบริบทของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อแสวงหาแนวทางในการนำเสนอรายการที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
3. เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาในเรื่องการกระจายเสียงระหว่างประเทศ
4. เพื่อประโยชน์ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างสหราชอาณาจักรและประเทศไทย
5. เพื่อร่วมฉลองในโอกาสครบรอบการก่อตั้งสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยครบรอบ 60 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "60 ปีของบทบาทวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทย"

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการกระจายเสียงระหว่างประเทศ
2. แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

2.1 แนวคิดเรื่องการกระจายเสียงระหว่างประเทศ

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา²⁹ ได้อธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างประเทศไว้ว่า การวิเคราะห์กิจกรรมเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างประเทศส่วนมากกระทำขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้รูปแบบของความขัดแย้งและการแข่งขันระหว่างประเทศได้ผันแปรไปจากที่เคยเป็นมาก่อน ทั้งในแง่ที่เป็นอยู่ในขณะนั้นและที่อาจเป็นไปได้ในอนาคต นอกเหนือจากนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น เทคโนโลยีทางการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน...หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา นักสังคมศาสตร์ได้หันมาพิจารณาว่า ความขัดแย้งและการแข่งขันระหว่างประเทศเป็นปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

²⁹ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา , ฐานันดรที่สี่จากระบบโลกถึงรัฐไทย (กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ,2537) , หน้า 48-51.

ที่สุดประการหนึ่งในการวิเคราะห์ทางสังคม(social analysis) จุดเริ่มต้นนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการวิภาคทรัพยากรด้านสติปัญญา(division of intellectual resources)ในเวลาต่อมา มูลเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างฉับพลันของเทคโนโลยีทางการสื่อสารทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จนกระทั่งนักสังคมศาสตร์บางคนถึงกับกล่าวถึงเทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ว่าเป็นเครื่องมือในการปฏิวัติทางวัฒนธรรมกำเนิดของวิทยุกระจายเสียงในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเทคโนโลยีการสื่อสารอีกนับไม่ถ้วนในครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 20 นับตั้งแต่วิทยุโทรทัศน์ จนกระทั่งถึงดาวเทียมด้านการสื่อสาร

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นสู่ฐานะของมหาอำนาจ นโยบายการสื่อสารของสหรัฐอเมริกาที่เรียกกันว่า กระแสเสรีด้านข่าวสาร(free flow of communication) กลายเป็นหัวใจของนโยบายต่างประเทศของประเทศนั้น ด้วยเหตุดังนี้ หลักการของกระแสเสรีด้านข่าวสาร อันเป็นมติดูมการณ์ของลัทธิการค้าเสรี(free trade doctrine) จึงครอบคลุมอาณาบริเวณต่างๆของโลกเอาไว้เป็นจำนวนมาก นักศึกษาด้านการสื่อสารระหว่างประเทศจะถือว่าปรากฏการณ์จักรวรรดินิยมด้านสื่อ(media imperialism) เป็นส่วนประกอบสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของระบบจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม(cultural imperialism)

ในการวิเคราะห์ระบบจักรวรรดินิยมของศาสตราจารย์โจฮาน กัลตุง(Johan Galtung) เขาได้เสนอว่า ในอนาคต ระบบจักรวรรดินิยมจะขึ้นอยู่กับการใช้การสื่อสารระหว่างประเทศเป็นหลัก ลักษณะสำคัญที่สุดของระบบดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับตรงที่ว่า การสื่อสารระหว่างประเทศจะกลายเป็นเครื่องสัมพันธ์ภาพระหว่าง"ศูนย์กลาง"ของประเทศต่างๆมากยิ่งขึ้นทุกที เขาขนานนามเอาไว้ว่า ระบบจักรวรรดินิยมอย่างใหม่"(Neo-neocolonialism)³⁰

เทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ๆของโลกตะวันตกจะถูกนำเข้ามาใน"โลกที่สาม" โดยผ่านกระบวนการของระบบจักรวรรดินิยมดังกล่าวมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 หลังสงครามโลกครั้งที่สอง การพัฒนาสื่อมวลชนได้กลายเป็นประเด็นหลักขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ที่รัฐบาลของประเทศต่างๆทั่วโลกถูกขนานนามว่า"กำลังพัฒนา" ล้วนได้รับคำแนะนำให้พยายามพัฒนาระบบสื่อมวลชนของตนเองอย่างจริงจัง โดยกำหนดว่าอย่างน้อยที่สุด ควรจะมีหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์จำนวนเท่านั้นต่อประชากรทุกๆ 100 คน โดยไม่คำนึงว่าใครจะเป็นเจ้าของ/ผู้ควบคุมเนื้อหาของสื่อมวลชน รวกับการมีสื่อมวลชนหลายๆ ใน

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

ตัวมันเองจะเป็นที่มาของความคืบหน้าทางเศรษฐกิจและการเมือง ผลลัพธ์ด้านหนึ่งก็คือกลไกของรัฐในประเทศที่"กำลังพัฒนา" พวกเขานำเข้าสื่อมวลชนในสื่อมวลชน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในนามของ"ความมั่นคงแห่งชาติ" โดยใ้การตรวจสอบทางทฤษฎี ในเวลาเดียวกัน บรรษัทข้ามชาติด้านการสื่อสารมวลชนก็แผ่อิทธิพลของตนทั่วโลกอย่างเสรี³¹

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างประเทศนี้ นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เรื่องบทบาทของวิทยุปีซีภาคภาษาไทยภายใต้บริบทของสังคมไทย ว่าในขณะที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้ระบบจักรวรรดินิยมตั้งแต่ศตวรรษที่19-20 วิทยุปีซีภาคภาษาไทยได้ทำบทบาทหน้าที่อย่างไรแก่สังคมไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันที่เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทุกอย่างเข้าครอบงำสังคมไทย การทำหน้าที่ของวิทยุปีซีภาคภาษาไทยจะปรับตัวภายใต้กระแสนี้ได้อย่างไร

ร่วมศักดิ์ แก้วปลั่ง และอนันต์ธนา อังกินันท์(2539)³²ในปัจจุบันวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชน(Mass Media) ที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนเราอย่างใกล้ชิด โดยสามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกชั้น ไม่ว่าคนๆนั้นจะอยู่แห่งหนตำบลใด แม้ในทีนั้นจะไม่มีไฟฟ้าใช้ก็สามารถรับฟังรายการวิทยุได้ วิทยุเป็นระบบสื่อสารที่เร็วที่สุดโดยสามารถให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริง ตลอดจนความบันเทิงต่างๆแก่ผู้ฟังนับล้านๆคนในเวลาเดียวกัน วิทยุมีอิทธิพลต่อผู้ฟังโดยมีกำลังชักชวน โน้มน้าวจิตใจ ตลอดจนถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ทศนคติและสามารถตรึงอารมณ์แก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ด้วยความรวดเร็วและคุณสมบัติพิเศษของวิทยุดังกล่าว วิทยุจึงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร(Communication) การบริหารประเทศชาติ และการทำความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้วิทยุยังเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มนุษย์นำเอามาใช้ในกิจการต่างๆอย่างแพร่หลาย เป็นต้นว่า ในวงการธุรกิจการค้า การอุตสาหกรรม การแพทย์ การจราจร การประชาสัมพันธ์ การโฆษณาชวนเชื่อ(สงครามจิตวิทยา) และการศึกษาอย่างได้ผล

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28-29.

³² มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วิทยุและโทรทัศน์การศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539) , หน้า 5.

อรุณ งามดี และ สุมน อยุสิน(2530)³³ ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับวิฤกษ์กระจายเสียงโดยสรุปความว่า กิจการวิฤกษ์กระจายเสียงเป็นกิจการที่ต้องลงทุนสูง เริ่มตั้งแต่อาคารห้องส่ง อุปกรณ์ที่มีราคาแพง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ค่าจ้างบุคลากร ขณะเดียวกันยังมีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับควบคุมการปฏิบัติงานวิฤกษ์กระจายเสียงด้วย

งานวิฤกษ์กระจายเสียงจึงเป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อน เนื่องจากเป็นเรื่องทางจิตใจ นิสัย และรสนิยมของคน การติดตามผลการรับฟังรายการวิฤกษ์ จึงทำได้ยากกว่าการประเมินผลการขายสินค้าซึ่งมีตัวตนและมองเห็นได้ อย่างไรก็ตามในการบริหารงานวิฤกษ์กระจายเสียง ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม 2 ประการ คือ สิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอก

สิ่งแวดล้อมภายใน ได้แก่ ระบบการทำงานภายในองค์กร การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล อุปกรณ์เครื่องมือ ตลอดจนเทคนิค และการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ในการผลิตรายการ เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่

1. ประชาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันด้านอายุ เพศ ความรู้ ศาสนา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจ
2. หน่วยงานและสถาบันการเมือง ได้แก่ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี พรรคการเมือง ผู้นำความคิดเห็น ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และกลุ่มความเชื่อในลัทธิการเมืองที่แตกต่างกัน
3. ทางด้านเศรษฐกิจ มีธุรกิจในวงการอุตสาหกรรม การค้า การบริการ และการทำไร่ทำนา การค้าภายในประเทศ การค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งความร่วมมือและความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศด้วย การดำเนินงานของสถานีวิฤกษ์กระจายเสียงระหว่างประเทศ นอกจากต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ เช่นเดียวกับองค์กรหรือกิจการกระจายเสียงโดยทั่วไปแล้ว ยังต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์หลักในการส่งกระจายเสียงซึ่งเกี่ยวข้องกับและมีความสำคัญในระบบสากลด้วย

³³ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารวิฤกษ์กระจายเสียง (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530) , หน้า 506.

การส่งกระจายเสียงไปยังผู้ฟังในต่างประเทศ ในแต่ละยุคสมัยย่อมมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบททางสังคม การเมือง และอื่นๆ โดยอาจจะแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้ สรุปความได้ดังนี้³⁴

1. เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) เผยแพร่ลัทธิความเชื่อตามระบอบการเมืองของตน ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศของตน และโจมตีหรือตอบโต้ฝ่ายตรงข้ามในเวลาที่เหมาะสม
2. เพื่อให้ข่าวสาร ความรู้ ความเข้าใจ และกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นผู้ปกครองอาณานิคมกับประเทศอาณานิคม(colonial service)
3. เพื่อเผยแพร่ศาสนา (ideological broadcasting) รายการวิทยุกระจายเสียงประเภทนี้มักทำโดยองค์กรเอกชนทางศาสนาที่มีทุนทรัพย์สูง

จอห์น เอ. อาร์. ลี³⁵ กล่าวว่า การกระจายเสียงออกไปนอกประเทศนั้น เป็นเครื่องมือทรงพลังมากที่สุดอย่างหนึ่งของข่าวสารระหว่างชาติ และเป็นอาวุธทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและมีอิทธิพลมากที่สุดอีกโสดหนึ่งด้วย นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมา ซึ่งการกระจายเสียงได้พลาดโอกาสอันเลิศที่จะจักกลายเป็นสื่อของโลก สำหรับความร่วมมือและสำหรับความเข้าใจระหว่างชาตินั้นนับได้ว่าโดยสำคัญแล้ว การกระจายเสียงได้พัฒนาหน้าที่ระหว่างชาติของมันขึ้นมาในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการโฆษณาอ้างสมองในทางการเมืองและอุดมการณ์เท่านั้น ทิศทางอันไม่ถูกต้องเช่นนี้ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจังด้วยการโฆษณาชวนเชื่อของพวกนาซีซึ่งได้กระทำให้วิทยุระหว่างชาติ อันเป็นเทคนิควิทยาการทางการสื่อสารชนิดใหม่อันวิเศษกลายเป็นเครื่องมืออันทรงอำนาจอย่างยิ่ง สำหรับการเผยแพร่ การโฆษณาชวนเชื่อ ครั้นต่อมาในระยะสงครามโลกครั้งที่สอง การกระจายเสียงก็ได้เข้ายึดบทบาทของการเป็นเครื่องมือของข่าวสาร การชักจูงใจ และการโฆษณาชวนเชื่อ สงครามที่ทรงพลังมากที่สุดอย่างหนึ่ง สงครามเย็นที่ติดตามมาในยุคหลังสงครามก็ได้ใช้พลังของการกระจายเสียงระหว่างชาติเป็นอย่างมากในการส่งสารโฆษณาชวนเชื่อข้ามไปข้ามมาระหว่างยุโรปที่ถูกแยกออกจากกัน

³⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 765-814.

³⁵ จอห์น เอ. อาร์. ลี , บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา แปล , นโยบายการสื่อสาร: แนวโน้มและแนวคิดสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522) , หน้า 42.

ในยุคปัจจุบัน อันเป็นยุคสมัยที่โดยเปรียบเทียบแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างชาติได้ผ่อนคลายไปหรือในหลายแห่งได้ดีขึ้น โดยประเทศต่างๆ(ที่สำคัญที่สุดก็คือบรรดามหาอำนาจ) ไม่ค่อยเต็มใจที่จะหันไปสู่การใช้กำลังนัก การกระจายเสียง-ภาพระหว่างชาติก็มีบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม

ข้อมูลล่าสุดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ด้านการสื่อสารในโลกล้วน.....ทัศนะที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไปนั้นเน้นที่กระแสเสรีของข่าวสาร (free flow of information) ซึ่งได้แก่ ระบบอุดมคติที่เครือข่ายของชาติอริปไตยต่างๆ ทำการถ่ายทอดรายการที่ดีที่สุดจากทั่วโลก โดยใช้รายการต่างๆ ของตนเองถ่วงดุลเอาไว้ อย่างไรก็ตามตามข้อเท็จจริงแล้วระบบดังกล่าวนี้ไม่เคยมีอยู่ หลักฐานมักแสดงผลที่แตกต่างไปจากนี้มากทีเดียว

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายเสียงระหว่างประเทศนี้ นำมาใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการดำเนินกิจการด้านการกระจายเสียงระหว่างประเทศของวิทยุบีบีซี โดยเฉพาะวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

Denis McQuail (1994)³⁶ ได้อธิบายโดยสรุปและอ้างอิงไว้ว่า Lasswell (1948) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. หน้าที่สอดส่องดูแล (Surveillance)

เพื่อคอยตรวจตรา ติดตามเหตุการณ์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง และจะได้มีปฏิกิริยาตอบโต้ อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่บ่อนทำลายเสถียรภาพของสังคมเป็นหลัก

2. หน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Correlation)

โดยเพิ่มการตีความการให้คำอธิบาย และชี้แนะ เพื่อให้ทุกส่วนของสังคมที่สื่อมวลชนสามารถเข้าถึง มี ความเข้าใจและมีการกระทำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

³⁶ McQuail,D, Mass Communicatin theory , Third Edition (LONDON: Sage,1994), pp.78-79.

3. หน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมของสังคม (Cultural Transmission)

เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคมที่จะต้องสืบทอดให้เกิดความต่อเนื่องยาวนานจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งสื่อมวลชนได้รับมอบหมายให้ช่วยรักษามรดกของสังคมให้มีความยั่งยืนต่อไปหลายๆชั่วอายุคน

ต่อมา Wright (1960) ได้เพิ่มหน้าที่ของสื่อมวลชนให้ความบันเทิง (entertainment) อีกหน้าที่หนึ่ง เป็นการช่วยสร้างความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย และช่วยลดความตึงเครียด ช่วยให้คนในสังคมเผชิญกับปัญหาต่างๆในชีวิตจริงได้

Denis McQuail (1994) ได้เพิ่มเติมบทบาทประการที่ 5 ของสื่อมวลชนว่า มีหน้าที่ในการกระตุ้นเร้า (Mobilization) ดังนั้น McQuail เห็นว่า โดยสรุป สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information)

- ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพการณ์ต่างๆในสังคมและในโลก
- แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของอำนาจ
- ช่วยในด้านวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยน และด้านความก้าวหน้า

2. การประสานสัมพันธ์ (Correlation)

- อธิบาย ตีความ และวิพากษ์วิจารณ์ เกี่ยวกับการตีความหมายของเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสาร
- สนับสนุนอำนาจรัฐ และบรรทัดฐานของสังคมที่ดำรงอยู่
- ชัดเจนสังคม
- ประสานความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ
- สร้างประชาคมดี
- จัดลำดับความสำคัญ และชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน

3. ความต่อเนื่อง (Continuity)

- แสดงถึงวัฒนธรรมหลักและยอมรับวัฒนธรรมย่อย รวมทั้งการพัฒนาของวัฒนธรรมใหม่ๆ
- ส่งเสริมและดำรงไว้ซึ่งค่านิยมพื้นฐาน

4. ให้ความบันเทิง(Entertainment)
 - ให้ความสนุกสนาน สร้างความหลากหลายในการช่วยผ่อนคลายอารมณ์
 - ช่วยลดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในสังคม
5. การกระตุ้นเร้า(Mobilization)
 - ช่วยในการรณรงค์เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของสังคม ในเรื่องทางการเมือง
 - สงคราม การพัฒนาเศรษฐกิจ การทำงาน และศาสนาในโอกาสต่างๆ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เรื่อง บทบาทของวิทยุปีซีภาคภาษาไทย ว่าได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งปีซีและตาม นโยบายของประเทศผู้ส่งกระจายเสียง และได้ทำหน้าที่ภายใต้บริบทของสังคมไทย อย่างไร

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณาชวนเชื่อ

การโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) หมายถึง ความเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมของรัฐบาล หรือพรรคการเมืองที่ต้องการผลักดัน (reinforcement) ให้ประชาชนยอมรับแนวความคิด (doctrines) ตลอดจนตัวผู้ปกครอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การชวนเชื่อเป็นการสร้างระบบ ความเชื่อและพฤติกรรมให้กับประชาชนตามวัตถุประสงค์ของรัฐ³⁷

การโฆษณาชวนเชื่อ คือวิธีการปลุกฝัง หรือหันเหความเชื่อในตัวบุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยใช้คำพูด สิ่งตีพิมพ์ หรือสัญลักษณ์อย่างอื่น³⁸

³⁷ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, การสื่อสารกับการเมือง (กรุงเทพฯ: หจก.ประสิทธิ์ภัณฑ์เอนด์พรีนติ้ง, 2534), หน้า 52.

³⁸ ณรงค์ ลินสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 51.

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์(2517)³⁹ ได้อธิบายแบบของการโฆษณาชวนเชื่อ มี 4 แบบ ดังนี้

1. การให้ข่าวและข้อความ (news and information)

การโฆษณาชวนเชื่อ อาจเป็นเพียงการให้ข่าวหรือข้อความที่เป็นจริง แล้วผู้ฟังไปวินิจฉัยด้วยเรื่องเอาเอง ซึ่งในอังกฤษและสหรัฐฯ ใช้มากในสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เรียกว่า "กลยุทธ์แห่งความจริง" (strategy of truth) เป็นการให้ความจริงเพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นภาพการณ์ต่างๆ ซึ่งผู้ทำการโฆษณาชวนเชื่อคิดว่าเป็นประโยชน์

2. การบิดเบือนผ่านการคัดเลือกข่าว (distortion through selection)

การบิดเบือนข่าว มักจะใช้ในการแถลงอย่างเป็นทางการของรัฐบาลหนึ่ง เพื่อที่จะให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อทำนองที่ฝ่ายแถลงการณ์หวังเอาไว้ คำพูดที่ใช้ในการโฆษณาชวนเชื่ออาจจะเป็นความจริงซึ่งใครๆ ก็รู้จักกันอยู่ และแล้วการโฆษณาก็เปลี่ยนไปใช้ข้อความที่โกหกบ้าง ผู้โฆษณาชวนเชื่อจะพยายามเน้นแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ไม่พยายามพูดถึงสิ่งที่จะเป็นผลร้าย หรือพยายามหันเหความสนใจจากสิ่งเหล่านั้นเสียเลย ในการโฆษณาชวนเชื่อแบบนี้แต่ละฝ่ายพยายามจะทำให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของฝ่ายตน และพยายามจะชี้ให้เห็นความชั่ว หรือความบกพร่องของฝ่ายตรงกันข้ามเช่นพยายามทำให้เห็นว่าชาติตนรักสันติภาพ และฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้รุกราน

3. การแอบโฆษณาชวนเชื่อ (govert propaganda)

การโฆษณาชวนเชื่ออาจทำโดยไม่เปิดเผย โดยการให้เงินอุดหนุนองค์กร หรือสำนักงานด้านข่าวสาร เพื่อให้บิดเบือนข่าวสารให้เกิดประโยชน์แก่ตน

4. การอาศัยอุดมการณ์ (appeals to idealism)

วิธีการโฆษณาชวนเชื่อโดยอุดมการณ์ คือการก่อตั้งหรือการแทรกซึมเข้าไปในสมาคมองค์กร เข้าไปใกล้ชิดกับบุคคลในสมาคมนั้นๆ เสียก่อน แล้วจึงใช้การโฆษณาชวนเชื่อในภายหลัง

แนวคิดเรื่องการโฆษณาชวนเชื่อนี้ มาใช้เป็นพื้นฐานความรู้ในการพิจารณาวัตถุประสงค์และเนื้อหารายการของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยว่ามีการโฆษณาชวนเชื่อมาสู่บริบทสังคมไทยหรือไม่ หรือในสถานการณ์ใด หรือเสนอรายการตรงตามวัตถุประสงค์ของบีบีซีได้กล่าวอ้างไว้

³⁹ เรื่องเดียวกัน ,หน้า 53-54.

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

พรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2540)⁴⁰ กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามแผนการของการสื่อสารที่ได้กำหนดไว้ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องตรงกันในอันที่จะสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และความร่วมมือระหว่างสถาบันกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายโดยเป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่ต่อเนื่องและหวังผลระยะยาว

วิรัช ลภีรัตนกุล(2536)⁴¹ การประชาสัมพันธ์ก็คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี (good relationship) ระหว่างองค์การสถาบันกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหวังผลในความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนนั่นเอง

การประชาสัมพันธ์ได้เจริญขยายตัวอย่างกว้างขวาง รวดเร็ว เป็นการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนหน่วยงานระหว่างประเทศอื่น ๆ จำนวนมากได้รู้ซึ่งและตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างสรรค์และดำรงไว้ซึ่งความเข้าใจร่วมกัน (to create and maintain understanding) เสริมสร้างชื่อเสียง ภาพพจน์ที่ดีและบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรไมตรี (atmosphere of friendliness) แก่ประเทศอื่นๆทั่วโลก⁴²

สังคมโลกปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ปัญหาวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศต่างๆเกิดขึ้นมากมายหลายจุด และอาจส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โลกปัจจุบันจึงดูคล้ายแคบลงถนัดใจ กอปรกับการสื่อสารและการคมนาคมที่เจริญก้าวหน้า สะดวก รวดเร็ว ยังผลให้มนุษย์ในซีกโลกต่างๆสามารถรับทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของมนุษย์ในสังคมดินแดนอื่นๆได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งกว่ายุคใดสมัยใดที่เคยมีมาสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยผลักดันให้การประชาสัมพันธ์กลายเป็น"พลังสำคัญระหว่างประเทศ" ไปอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในดินแดนต่างๆ ส่วนหนึ่งย่อมมีผลมาจาก

⁴⁰ พรทิพย์ พิมลสินธุ์, ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง: การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2540) , หน้า 33.

⁴¹ วิรัช ลภีรัตนกุล, การประชาสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) , หน้า 21.

⁴² วิรัช ลภีรัตนกุล, การประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526) , หน้า 3-4.

การประชาสัมพันธ์ของประเทศนั้นๆ รวมทั้งผลกระทบที่อาจจะมีถึงสังคมระหว่างประเทศได้ การประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งสากลสำคัญสำหรับทุกประเทศในสังคมโลก⁴³ การประชาสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้นก็คือการทำให้รัฐบาลประเทศต่างๆ ทั้หลายในโลก ได้รู้จัก เข้าใจ และนิยมนับถือประเทศเรา นอกจากนี้รัฐบาลยังต้องประชาสัมพันธ์ให้ทั่วโลกได้ทราบถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดต่อรัฐบาลอีกด้วย⁴⁴

แนวคิดเรื่องการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการที่วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยส่งออกอากาศมานั้น เป็นการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือเป็นการทำหน้าที่สื่อมวลชนตามปกติที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ และมีบทบาทอย่างไรต่อบริบทของสังคมไทย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รสลิน เรื่องวิวัฒนาการ (2541)⁴⁵ ได้ศึกษา บทบาทของการกระจายเสียงภาคภาษาไทยของสถานีวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศเริ่มออกอากาศรายการภาคภาษาไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ข่าวสารและโฆษณาชวนเชื่อ ในปัจจุบันมีสถานีวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศที่กระจายเสียงภาคภาษาไทย จำนวน 7 สถานี จำแนกเป็นสถานีวิทยุขนาดใหญ่ 4 สถานี ได้แก่ วิทยุบีบีซี วิทยุวีไอเอ เอดีโอเจแปน และวิทยุปักกิ่ง สถานีวิทยุขนาดเล็ก ได้แก่วิทยุมาเลเซีย วิทยุเสียงเวียดนาม และวิทยุแห่งชาติลาว

บทบาทของการกระจายเสียงภาคภาษาไทยของสถานีวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

⁴⁴ วิรัช ลภีรัตนกุล , การประชาสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) , หน้า 394.

⁴⁵ รสลิน เรื่องวิวัฒนาการ, "บทบาทของการกระจายเสียงภาคภาษาไทยของสถานีวิทยุกระจายเสียงต่างประเทศ , " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541)

1. สถานีวิทยุในรูปแบบบริษัท ได้แก่ วิทยุบีบีซี เวิร์ดไจแอน และสถานีวิทยุที่เป็นองค์กรอิสระ ได้แก่วิทยุวีไอเอ จะมึบทบาทสำคัญในการให้ข่าวสารในฐานะของสื่อมวลชนและเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ประเทศผู้ส่งกระจายเสียง

2. สถานีวิทยุสังกัดหน่วยงานรัฐ ได้แก่วิทยุปักกิ่ง วิทยุเสียงมาเลเซีย วิทยุเวียดนาม และวิทยุแห่งชาติลาว มีบทบาทในการเป็นสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์และดำเนินนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เน้นการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศผู้ส่งกระจายเสียงเป็นสำคัญ

ปริชัย ศตะสุข(2541)⁴⁶ ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำข่าวของเสียงอเมริกาประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลการวิจัยพบว่า ในกระบวนการทำข่าวนั้น การมอบหมายงานข่าวซึ่งเป็นภาพรวมของการทำงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กระทำเพียงครั้งเดียว ก่อนที่ผู้สื่อข่าวหลักจะมาประจำอยู่ ณ สำนักงานที่กรุงเทพฯ มีนโยบายขององค์กรอันได้แก่ธรรมนูญ 3 ประการ เป็นกรอบหลักที่ผู้สื่อข่าวยึดถือและปฏิบัติตาม ในขณะที่เดียวกันผู้สื่อข่าวก็มีแนวทางการทำงานเป็นของตนเองบนพื้นฐานของความเป็นมืออาชีพ โดยที่ขั้นตอนการปฏิบัติงานประจำวัน ผู้สื่อข่าวมีอิสระในการคัดเลือกข่าวด้วยการให้คุณค่าของข่าวภายใต้ดุลยพินิจของตนเอง มีบรรณาธิการคอยเป็นผู้กำกับดูแลและประเมินคุณค่าของข่าวนั้นๆอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในกระบวนการทำข่าวมีปัจจัยภายในที่เข้ามามีอิทธิพลมากที่สุดก็คือ นโยบายขององค์กร สำหรับปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลมากที่สุดคือแหล่งข่าวลำดับแรก ที่ผู้สื่อข่าวต้องการสัมภาษณ์เพื่อนำเสียงไปประกอบรายงานข่าว และจากการประเมินเนื้อหาข่าวที่รายงานโดยผู้สื่อข่าวหลักพบว่า ข่าวส่วนใหญ่เป็นข่าวหลักที่มีความน่าสนใจในระดับนานาชาติ ซึ่งในการนำเสนอไม่ได้เป็นลักษณะเพียงเพื่อการให้ข้อมูลเท่านั้น แต่มีส่วนของความคิดเห็นจากผู้สื่อข่าวและของแหล่งข่าวลำดับแรกสอดแทรกอยู่ด้วย เนื่องจากผู้สื่อข่าวได้ใช้กระบวนการทางวาทกรรมบนจุดยืนและนโยบายขององค์กรที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ทางการเมืองระหว่างประเทศและภาพลักษณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญ ทำให้รูปแบบการนำเสนอข่าวขาดความเป็นกลางในบางครั้ง

⁴⁶ ปริชัย ศตะสุข, "กระบวนการทำข่าวของเสียงอเมริกาประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541).

ปารณีย์ จันทกรกุล(2540)⁴⁷ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ "การเสนอข่าวโลกตะวันตกและข่าวโลกตะวันออกของนักข่าวต่างประเทศ" ผลการวิจัยพบว่า สำนักข่าวตะวันตกโดยรวม รายงานข่าวในทิศทางลบมากกว่าสำนักข่าวตะวันออก แต่ไม่มีหลักฐานว่าสำนักข่าวเสนอข่าวอย่างมีอคติ

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ความแตกต่างการรายงานข่าวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ใน 6 ประเทศและระบบการเมืองของสำนักข่าวแต่ละแห่งมากกว่าความมีอคติ

อุปรากร เศตะพราหมณ์(2537)⁴⁸ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การกระจายเสียงภาคภาษาต่างประเทศของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการประชาสัมพันธ์ของรัฐ (พ.ศ.2481-2535) ผลการวิจัยปรากฏว่า การกระจายเสียงภาคภาษาต่างประเทศของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในบางช่วงเวลาไม่สามารถตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลมากนักแต่ในปัจจุบันได้สะท้อนให้เห็นนโยบายของรัฐบาลในลักษณะการผสมผสานระหว่างนโยบายการพัฒนาประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีลักษณะของการเสนอข่าว เพื่อการให้บริการข่าวสารมากขึ้น

วีรชัย วงศ์วีรพัฒนากุล(2538)⁴⁹ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ "พัฒนาการของ อ.ส.ม.ท. ในฐานะองค์กรข่าวสารของรัฐ" ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาองค์การและงานข่าวของ อ.ส.ม.ท. มีปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อด้วยกัน 2 ประการ คือ ปัจจัยทางด้านการเมือง และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจัยทางด้านการเมืองนั้นได้ส่งผลกระทบต่อ อ.ส.ม.ท. ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงนโยบายและวัตถุประสงค์ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์การ ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจนั้นได้ส่งผลกระทบต่อในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงการให้บริการข่าวสาร

⁴⁷ ปารณีย์ จันทกรกุล, "การเสนอข่าวโลกตะวันตกและข่าวโลกตะวันออกของสำนักข่าวต่างประเทศ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาวารสารสนเทศ,2540)

⁴⁸ อุปรากร เศตะพราหมณ์, "การกระจายเสียงภาคภาษาต่างประเทศของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการประชาสัมพันธ์ของรัฐ (พ.ศ.2481-2535) ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2537)

⁴⁹ วีรชัย วงศ์วีรพัฒนากุล, "พัฒนาการของอ.ส.ม.ท. ในฐานะองค์กรข่าวสารของรัฐ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2538)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “60 ปีของบทบาทวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในบริบทสังคมไทย” เป็น การศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานของวิทยุบีบีซีภาค ภาษาไทย ตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2544) ว่ามีลักษณะการดำเนินงาน อย่างไร และมีอิทธิพลหรือผลกระทบต่อสังคมไทยในรอบ 60 ปีนี้อย่างไรบ้าง

3.1 เครื่องมือการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย โดย

1. การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง(documentary)
2. การค้นคว้าสอบถามข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล (interview)
3. การค้นคว้าข้อมูลจากตัวอย่างรายการ (content analysis)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลประเภทเอกสาร

เป็นการรวบรวมข้อมูลทั่วไปเกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย โดยรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารต่างๆได้แก่ หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทั่วไป บทความทางวิชาการ บทสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยแสวงหาข้อมูล ทั้งใน ประเทศไทยและประเทศอังกฤษ ในประเทศไทย ได้แก่ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ห้องสมุดต่างๆ ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ หอจดหมายเหตุ กรมประชาสัมพันธ์ ส่วนที่ประเทศอังกฤษ ได้แก่ แผนก ภาษาไทย และที่ Information Centre ณ Bush House และที่ แผนก Written Archives Centre BBC ที่ Monitoring Centre , Caversham เมือง Reading ลอนดอน เมื่อเดือน พฤศจิกายน 2544 ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3.2.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล

เนื่องจากการส่งกระจายเสียงของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาวิจัยบทบาทของวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทยมีน้อยมาก การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารจึงยังไม่เพียงพอ ผู้วิจัยจึงต้องค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากการติดต่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทย

ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้ศึกษารายชื่อผู้ที่เคยทำงานร่วมกับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย จากหนังสือห้าสิบปีบีบีซีภาษาไทย และติดต่อเจ้าหน้าที่บีบีซีภาคภาษาไทยในรุ่นแรกๆบางท่าน เพื่อขอทราบสถานที่ติดต่อบุคคลต่างๆที่เคยทำงานกับบีบีซีในอดีต ได้แก่

- คุณหญิงรัตนา สมานมิตร อดีตพนักงานบีบีซีในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และกลับมาทำงานที่สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ ประจำประเทศไทย และผู้วิจัยเคยติดต่อประสานงานเกี่ยวกับอดีตเจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยเป็นประจำ

- คุณสมชัย สุวรรณบรรณ หัวหน้าแผนกภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ. 2535 –2543 ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ที่กรุงเทพฯ และสนับสนุนให้ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลที่ประเทศอังกฤษ

- คุณอรรตพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทย คนปัจจุบัน ซึ่งสนับสนุนให้ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์อดีตเจ้าหน้าที่บีบีซีภาษาไทยที่เป็นชาวอังกฤษที่ประเทศอังกฤษ

- คุณนวนลน้อย ธรรมเสถียร เจ้าหน้าที่บีบีซีภาคภาษาไทย ซึ่งรวบรวมประวัติความเป็นมาการก่อตั้งแผนกภาษาไทยในอดีต และประสานงานในการเดินทางไปสัมภาษณ์อดีตผู้บริหารแผนกภาษาไทยที่เป็นชาวอังกฤษ

- คุณสุกัญญา กิตติพงศ์เดชา เลขานุการแผนกภาษาไทย ช่วยติดต่อประสานงาน จัดกำหนดการนัดหมายให้ผู้วิจัยเข้าเยี่ยมชมกิจการบีบีซี และร่วมเดินทางไปเก็บข้อมูลที่หน่วยงาน Monitoring

ในขั้นตอนที่ 2 หลังจากได้ชื่อบุคคลและสถานที่ที่สามารถติดต่อได้แล้ว ผู้วิจัยได้ติดต่อ สัมภาษณ์บุคคลซึ่งเคยทำงานกับบีบีซีมาก่อน และผู้ที่ปัจจุบันยังร่วมงานกับบีบีซีภาคภาษาไทย ตลอดจนกลุ่มบุคคลผู้รับสาร ที่เป็นผู้บริหารประเทศ นักวิชาการ นักสื่อสารมวลชน ทั้งในประเทศไทยและประเทศอังกฤษ โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์ด้วยตนเองที่ ประเทศอังกฤษส่วนหนึ่ง บางส่วนได้ใช้วิธีสัมภาษณ์เมื่อเจ้าหน้าที่บีบีซีเดินทางมาประเทศไทยหรือ โทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศ และทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีทั้งเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ตามแต่ผู้ให้ สัมภาษณ์จะสะดวกวิธีการใด บุคคลที่ให้ข้อมูล โดยการติดต่อและสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. Mr. Alec Adams อดีตผู้ร่วมก่อตั้งวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย พ.ศ. 2484
 2. Miss Judy Stowe อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2529 – 2533
 3. Miss Bet Tickner ผู้ช่วยบรรณาธิการ ของBBC Monitoring
 4. นายสมชัย สุวรรณบรรณ พนักงานบีบีซีภาคภาษาไทย พ.ศ. 2524 และเป็นหัวหน้าแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2535-2543
 5. นายอรรถพล วรรณนุรักษ์ พนักงานบีบีซีภาคภาษาไทย พ.ศ. 2520 และเป็นหัวหน้าแผนกภาษาไทยคนปัจจุบัน พ.ศ.2543 -ปัจจุบัน
 6. คุณวิวรรธน์ ณ ป้อมเพชร บรรณาธิการแผนกสยาม พ.ศ. 2491 – 2493
 7. คุณหญิงรัตนา สมานมิตร พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2505 – 2507
 8. นางสาวสมบัติ ภูอภิรมย์ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2507 - 2513
 9. นายอานันท์ พรนริศ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2511-2520
 10. นายศุภชัย ณ ป้อมเพชร พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2511 - 2526
 11. นางสาวกมลวัน บุญยัษฐิติ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2521 -2526
 12. นางสาวอุไร สิงห์ไพบุลย์พร พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2521-2527
 13. นางสาวอรุณี เมธเศรษฐ์ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2519 -2542
 14. นางสาวบริندا กลัสนิมิ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2527 - 2532
 15. นางพัชรี อ่ำสำอางค์ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2528 - 2543
 16. นายสัญญา บุนนาค พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2531
- ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ผลิตรายการอาวุโส
17. นางรุ่งมณี เมฆโสภณ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2535-2537
 18. นางสาวนวลน้อย ธรรมเสถียร พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2533 - 2542
 19. นางสาวเสาวลภย์ ปัญญาชีวิน พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2537- 2539

20. นางสาวอรนุช อนุศักดิ์เสถียร พนักงาน แผนกภาษาไทย พ.ศ. 2537
ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ผลิตรายการอาวุโส
21. นางสาวสุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2539-2543
22. นายอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ พนักงานปีปีภูมิภาคภาษาไทย พ.ศ. 2540
และผู้แทนปีปีภูมิภาคภาษาไทย ประจำประเทศไทย พ.ศ. 2543-2545
23. นายกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ พนักงานแผนกภาษาไทย พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน
24. นายชวณ หลีกภัย ผู้นำพรรคฝ่ายค้าน และ อดีตนายกรัฐมนตรี
25. ศ.ดร.สมบัติ อารังธัญวงศ์ อดีตคณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
26. นายอนุช อาภาภิรม หัวหน้าโครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
27. รศ.อรทัย ศรีสันติสุข อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
28. รศ. พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์กุล หัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
29. รศ. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ อดีตหัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
30. นายกวี จงกิจถาวร ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร เครือเนชั่น กรุ๊ป
31. นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ บรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์มติชน
32. นายศุทธิชัย นุนนาค ผู้อำนวยการสถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
33. นางสาวพรรณทิพย์ สุนันทียากุล รองผู้อำนวยการ สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์

3.2.3 ข้อมูลที่ได้จากผังรายการและตัวอย่างรายการ

ผู้วิจัยได้แผนผังรายการมาจากหน่วยงาน Written Archives BBC และบางส่วนจากผู้ให้สัมภาษณ์ ตลอดจนที่ผู้วิจัยรวบรวมไว้ส่วนตัว และเทปบันทึกเสียงรายการต่างๆที่ได้รับจากสถานทูตอังกฤษ และอดีตเจ้าหน้าที่ปีปีซีมอบให้ ระหว่าง พ.ศ. 2507 – พ.ศ. 2535 และเทปการออกอากาศประจำวันทีบันทึกไว้ระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2544 ที่ศูนย์ประสานงานวิทยุปีปีภูมิภาคภาษาไทยเก็บไว้เป็นหลักฐาน เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหารายการ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการกระจายเสียงภาคภาษาไทย มีบทบาทต่อผู้ฟังชาวไทยอย่างไรบ้าง

เนื่องจากเทปบันทึกเสียงรายการต่างๆไม่ได้เรียงลำดับต่อเนื่อง และมีเพียงบางส่วนเท่านั้น เทปส่วนใหญ่เก็บไว้เป็นเวลานานมากเมื่อเทปชำรุด ทำให้ไม่สามารถรับฟังได้ว่ามีเนื้อหา รายการอย่างไรบ้าง และเทปส่วนใหญ่เป็นรายการประเภทความรู้และสารคดี กับบทเรียนภาษาอังกฤษเป็นหลัก เทปไม่มีรายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่เลย ยกเว้นในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ที่เริ่มมีการเก็บไว้เป็น Archives ของบีบีซี ณ ศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย

3.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และจัดแยกประเภทของแต่ละสถานี โดยจำแนกข้อมูลออกตามยุคประวัติศาสตร์เมืองไทย ดังนี้

1. บริบทสังคมไทย
2. การดำเนินงานของบีบีซีภาคภาษาไทย
 - 2.1 การบริหารงานและคัดเลือกพนักงาน
 - 2.2 รายการข่าวและบทวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน
 - 2.3 รายการความรู้ สารคดี และบันเทิง
 - 2.4 การดำเนินงานอื่นๆ
3. การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

3.4 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลต่างๆมาวิเคราะห์และเรียบเรียง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อและแบ่งแยกประเด็นในการนำเสนอ ดังนี้

- บทที่ 4 พัฒนาการของบีบีซีภาคภาษาไทย
 - 4.1 ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ระหว่าง พ.ศ. 2484 - 2488
 - 4.2 ยุคเผด็จการทหาร ระหว่าง พ.ศ. 2489 – 2516
 - 4.3 ยุคเริ่มต้นประชาธิปไตย พ.ศ. 2516 – 2519
 - 4.4 ยุควิกฤตอุดมการณ์ประชาธิปไตย พ.ศ. 2519 – 2531

4.5 ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ พ.ศ.2531-2535

4.6 ยุคประชาธิปไตย พ.ศ.2535-2544

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

พัฒนาการของบีบีซีภาคภาษาไทย

ในบทนี้จะกล่าวถึงพัฒนาการของบีบีซี ภาคภาษาไทยในแต่ละยุค ในฐานะที่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศแต่ละยุค ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทเพื่อให้สอดคล้องกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยอย่างไร ซึ่งบีบีซีภาคภาษาไทยดำรงพันธกิจขององค์กรแม่ได้นั้น ต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างไรบ้าง

4.1 ยุคสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ.2484-2488)

4.1.1 บริบทสังคมไทย

สงครามโลกครั้งที่สองมีจุดกำเนิดในยุโรป เมื่อเยอรมนีบุกโปแลนด์ใน พ.ศ.2482 และรัฐบาลอังกฤษ-ฝรั่งเศส ประกาศสงครามกับเยอรมนี บรรดารัฐปกครองตนเองในเครืออังกฤษบางรัฐได้ทยอยประกาศเข้าร่วมฝ่ายอังกฤษ-ฝรั่งเศส เป็นเหตุให้เพลิงสงครามขยายวงกว้างและสะเทือนไปทั่วโลก นี่คือนจุดเริ่มต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2⁵⁰

การขยายตัวมาสู่ภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก เมื่อญี่ปุ่นร่วมลงนามใน “สัญญาไตรภาคีการทหาร” กับเยอรมนี และอิตาลี เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2483 โดยต่างยอมรับรับรองฐานะการนำของการสถาปนา “ระบอบใหม่แห่งทวีปยุโรป” และ “ระบอบใหม่แห่งมหาเอเชียบูรพา” ฝ่ายญี่ปุ่นภายใต้การสนับสนุนของเยอรมนี ยังสามารถกดดันให้รัฐบาลวิซีของฝรั่งเศสยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเข้าไปตั้งฐานอยู่ในภาคเหนือ ของอินโดจีน

ในวันที่ 23 กันยายน พ.ศ.2483 และเคลื่อนกำลังลงสู่ภาคใต้อินโดจีนในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2484 พร้อมดำเนินการสร้างฐานทัพเรือ และฐานทัพอากาศขึ้นที่นั่น⁵¹

⁵⁰ ดำริห์ เรืองสุวรรณ, ขบวนการแรงงานไทยในการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น ในสงครามโลกครั้งที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพไพโรจน์ , 2544), หน้า 42.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

ในช่วงกลางปี พ.ศ.2483 รัฐบาลไทยซึ่งมีพลตรีหลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งยังควบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ รวม 3 ตำแหน่ง ก็ได้อาศัยสถานการณ์ที่เกิดสงครามโลกในยุโรป และการที่ฝรั่งเศส พ่ายแพ้ต่อเยอรมนี และมีฐานะตกต่ำลงนั้น มาดำเนินนโยบายชาตินิยม เรียกร้องให้มีการปรับปรุงเขตแดนกันใหม่ กับอินโดจีนของฝรั่งเศส เพื่อกอบกู้เกียรติภูมิที่สูญหายไป รัฐบาลลัทธิทหารญี่ปุ่นจึงฉวยโอกาสนี้ให้ทำรัฐบาลไทยอย่างเต็มที่

รัฐบาลไทยได้ต่อรองกับฝรั่งเศสเรียกร้องดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงคืนจากฝรั่งเศส และเกิดการสู้รบกันตลอดเดือนธันวาคม พ.ศ.2483- มกราคม พ.ศ.2484 ในที่สุดญี่ปุ่นเข้ามาไกล่เกลี่ย ทำให้ไทยได้ดินแดนไชยบุรี จำปาศักดิ์ เสียมราฐ และพระตะบองคืนมาจากฝรั่งเศส

วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.2484 ทางภาคพื้นยุโรปได้เกิดสงครามระหว่างสหภาพโซเวียตกับเยอรมนี แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะสหภาพโซเวียตได้ ส่วนสหรัฐอเมริกาเมื่อญี่ปุ่นยึดหลักนโยบายจัด “ระเบียบใหม่แห่งวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา” นั้น สหรัฐอเมริกาได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้อย่างรุนแรงโดยส่งಾಯัดทรัพย์สินของญี่ปุ่นในอเมริกา ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นรุนแรงขึ้นเมื่อญี่ปุ่นลอบโจมตีฐานทัพอากาศเพิร์ล ฮาร์เบอร์ ของสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2484

ในเช้ามีวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 กองทัพญี่ปุ่นก็เปิดฉากโจมตีภาคพื้นเอเชียอาคเนย์อย่างฉับพลัน และประกาศสงครามกับอเมริกาและอังกฤษในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2484 ต่อมาเยอรมนีกับอิตาลีและประเทศบริวารก็ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาตามๆกัน สหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้ประกาศสงครามกับญี่ปุ่นทันทีในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 ต่อมาสหรัฐอเมริกาก็ประกาศกับเยอรมนีและอิตาลีในวันที่ 9 รัฐบาลจีนก็กมินตั้ง ซึ่งรบกับญี่ปุ่นมานาน 4 ปี ก็เพิ่งประกาศสงครามกับญี่ปุ่นและกับเยอรมนีและอิตาลีพร้อมกันด้วย ดังนั้นขอบเขตของสงครามได้ขยายตัว สู่บริเวณทั่วโลกทั้งห้าทวีป กลายเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2 ทันที

ทางด้านประเทศไทย นับตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2484 เป็นต้นมา ภายหลังจากญี่ปุ่นได้เปิดฐานทัพนขึ้นในอินโดจีนแล้ว รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่าสงครามทางเอเชียเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้แน่นอน จึงได้ออกพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2484 ในขณะนั้นมีข่าว

ลือว่าญี่ปุ่นจะบุกรุกเข้าประเทศไทย ทางฝ่ายทหารนั้นมีความสั่งให้กองกำลังทุกหน่วยได้เข้าประจำที่ตั้ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกเดินทางไปตรวจแนวรบด้านตะวันออกในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ.2484 และกลางดึกวันที่ 7 ธันวาคม ก็ได้รับโทรเลขจาก พล.ต.ต.อดุล เดชจรัส แจ้งข่าวการเคลื่อนไหวของกองทัพเรือญี่ปุ่นที่รีบเดินทางกลับ

ในขณะที่กลางดึกวันเดียวกันนั้น ทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้เดินทางมาขอพบ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แจ้งข่าวญี่ปุ่นจะประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และจำเป็นต้องอาศัยเมืองไทยเพื่อเป็นทางผ่าน แต่ฝ่ายไทยแจ้งว่านายกรัฐมนตรีไม่อยู่ ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นยับยั้งการเข้ามาในเขตดินแดนไทยไว้ก่อน แต่ฝ่ายญี่ปุ่นตอบว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแผนการได้

ตลอดคืนนั้นปรากฏมีการรบพุ่งกันทั้งคืน ระหว่างกองทหารไทยกับกองทหารญี่ปุ่นตลอดถึงรุ่งขึ้นที่จังหวัดสงขลา บัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ ทางฝั่งทะเลภาคใต้ และทางด้านอรัญประเทศ สมุทรปราการ ตลอดจนพรมแดนด้านตะวันออก ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้เสียชีวิตทหารไปจำนวนมาก⁵²

ในเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ตกลงยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นเส้นทางไปประเทศมาลายูและพม่า วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2484 ทำสัญญาเป็นพันธมิตรร่วมกับญี่ปุ่น และวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2484 ได้ทำสัญญาร่วมวงศ์ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา ลงนามในวัดพระแก้ว อันเนื่องมาจากสัญญาวันที่ 11-14 ธันวาคม พ.ศ.2484⁵³

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนธันวาคม พ.ศ.2481 นั้น จอมพล ป. ได้วางนโยบายสำคัญคือการนำนาวาไทยเข้าสู่ความเป็นอารยะประเทศ คนไทยได้รับการกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลาว่าตนกำลังอยู่ใน “ประเทศสยามใหม่” ซึ่งกำลังไปสู่ความเป็น

⁵² สิริ เปรมจิตต์, ชีวิตและงานของพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 8 ของไทย (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสารจำกัด , 2532), หน้า 119.

⁵³ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น, โตเกียว, เรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง(แปซิฟิก) เลขที่ A7 0.09-3-1, ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2484 สนธิสัญญาไทย-ญี่ปุ่น อ้างถึงใน แคมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด) , หน้า 21.

อารยะ จอมพล ป. วางเป้าหมายสร้างประเทศไทยให้ยิ่งใหญ่ และให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้ “มีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี”⁵⁴

การปลุกระดมความสำนึกเรื่อง “สังคมใหม่” คือการเปลี่ยนชื่อประเทศจาก “สยาม” เป็น “ไทย” เพื่อให้ถูกต้องตามเชื้อชาติ และออกรัฐธรรมนูญถึง 12 ฉบับ เพื่อเสริมสร้างจิตใจ ตลอดจนศีลธรรมอันดีงามในการดำเนินชีวิตในสังคมไทยใหม่ รัฐธรรมนูญมีแต่เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย และเรื่องกิจประจำวันของคนไทย เป็นต้น

กระบวนการสร้างชาติไทยสมัยจอมพล ป. ได้รับกระแสผลักดันมากขึ้น เมื่อจอมพล ป. ประกาศเข้าร่วมรบในสงครามมหาเอเชียบูรพา และประกาศเป็นศัตรูกับฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2485

แผนการสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีระบบเผด็จการมากขึ้น มีการโฆษณาส่งเสริมท่านผู้นำอย่างเอิกเกริก ทั่วประเทศ หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ โฆษณาท่านผู้นำด้านการลงคำขวัญต่าง ๆ บทหน้าแรก ของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับและทุกวันจอมพล ป. เชี่ยวชาญการประชาสัมพันธ์เขียนบทความส่งเสริมการสร้างชาติใช้นามปากกาต่าง ๆ เช่น “สามัคคีชัย” “อกไก่” “ลูกสามัคคีไทย” “แม่สาย” ลงในหนังสือพิมพ์และออกกระจายเสียงทางวิทยุเป็นประจำทุกวัน คนไทยทั่วประเทศอ่านและรับฟังความคิดเห็นท่านผู้นำตลอดเวลา

จอมพล ป.พิบูลสงครามใช้สื่อมวลชนทางวิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือสร้างลัทธิ “ผู้นำนิยม” ให้ตนเองอย่างเต็มที่ด้วยการออกพระราชบัญญัติและกฎระเบียบต่าง ๆ ควบคุมการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ยิ่งเมื่อประเทศไทยประกาศร่วมรบกับฝ่ายญี่ปุ่นเมื่อต้นปี พ.ศ.2485 เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ยิ่งถูกกดขี่มากขึ้น ข่าวทั้งหมดต้องมาจากแหล่งข่าวรัฐบาลไทยและญี่ปุ่น ห้ามเสนอข่าวที่เกี่ยวกับสัมพันธมิตรในทางที่ดี ให้เสนอเฉพาะความเสียหายเท่านั้น รวมทั้งห้ามรับฟังวิทยุต่างประเทศใด ๆ นอกจาก “โดเมอิ” ของญี่ปุ่น การโฆษณาข่าวสาร

⁵⁴ กรมโคสนาการ , ประมวลคำปราศรัยและสุนทรพจน์ของ ฯพณฯจอมพล ป. พิบูลสงคราม (ฉบับที่ 2) อ้างถึงในแถมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ,พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์เด็อนตุลาจำกัด), หน้า 59.

ทุกประเภทตลอดจนข่าวการเมืองทุกชิ้น ต้องผ่านการเซ็นเซอร์ของเจ้าพนักงาน เพราะรัฐบาลต้องการให้มหาชนมีความคิดเป็นพิมพ์เดียวกัน

สถานีวิทยุกระจายเสียงขณะนั้นมีอยู่สถานีเดียว คือ สถานีวิทยุของกรมโฆษณาการ จอมพล ป. พิบูลสงครามใช้เป็นเครื่องมือย้อมความคิดประชาชนโดยเฉพาะรายการนายมัน ชูชาติ กับ นายคง รักไทย จัดโดยนายสังข์ พิธินทัย และนายคงศักดิ์ ขำศิริ เป็นรายการระบอบเสียงผู้นำ มีการพูดปลุกใจให้เกิดความรักชาติ ด้วยการเข้าใจประชาชนให้เชื่อและตามผู้นำ ภาษาและสำนวนที่ใช้เน้นหนักในเรื่องสร้างชาติและความยิ่งใหญ่ของชาติ⁵⁵

การปรับปรุงที่พิสดารมากอีกเรื่องหนึ่งคือการปรับปรุงตัวอักษรจากเดิมซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมมาก เพราะต้องเปลี่ยนกันหมด ตั้งแต่ป้ายชื่อถนน เอกสารราชการ ตำราเรียน ธนบัตร ฯลฯ เป็นการสิ้นเปลืองเงินอย่างมหาศาล และมายกเลิกเมื่อจอมพล ป. พ้นจากตำแหน่ง ใน พ.ศ.2487

ตลอดเวลาที่ทหารญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทย คนไทยได้ก่อตั้งขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เรียกขบวนการเสรีไทย โดยมี ฯพณฯปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นหัวหน้าขบวนการ

ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในสหรัฐอเมริกา นำโดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ประกาศว่าประเทศไทยและชาวไทยทุกคนเป็นฝ่ายพันธมิตร ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น และจะขอความร่วมมือจากอเมริกาต่อต้านการบีบบังคับและรุกรานของญี่ปุ่น⁵⁶ การดำเนินงานของหน่วยเสรีไทยในอเมริกามีทั้งในรูปการกระจายเสียงทางวิทยุและร่วมงานทางทหารกับฝ่ายอเมริกัน

⁵⁵ พรภิรมณ์ เขียมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (2475-2488) (กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช,2530),หน้า 60-61 อ้างถึงในแถมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด), หน้า 59.

⁵⁶ บันทึกของ Cordell Hall วันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ.1941 กระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา แฟ้มเลขที่ 740.0011 อ้างถึงในแถมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด), หน้า 164.

ในประเทศอังกฤษนักเรียนไทยที่นั่น ไม่พอใจและประณามรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เข้าร่วมรบกับฝ่ายญี่ปุ่นเหมือนกัน แต่ทูตไทยประจำกรุงลอนดอนไม่เห็นด้วยกับการต่อต้านรัฐบาล และเริ่มจัดตั้งขบวนการเสรีไทย โดยสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ และดำเนินการร่วมกับหน่วยกองทัพ 136 (Force 136) เพื่อวางแผนเข้ามาทำงานใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย เสรีไทยชุดแรกที่ลักลอบโคจรเข้ามาเมืองไทยได้คือชุดของนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ ในราวเดือนสิงหาคม พ.ศ.2487

แต่เนื่องจากอังกฤษและอเมริกามีความเห็นไม่ลงรอยกันเรื่องสถานะประเทศไทยหลังสงคราม และเมื่อทั้ง 2 ฝ่ายก็ไม่ต้องการสนับสนุนให้นายปรีดี พนมยงค์ ตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนอกประเทศ จำตกเป็นหน้าที่ของนักการเมืองไทยเองที่จะต้องจัดการกับอนาคตของชาติตน ด้วยการล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2487 และแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่เพียงผู้เดียว⁵⁷

หลังจากนายควง อภัยวงศ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2487 ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทยมีกลไกและพลังงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ความร่วมมือของหน่วย ไอ.เอส.เอส จากอเมริกาและหน่วยเสรีไทยภายในประเทศ ทำงานกันอย่างใกล้ชิดถึงขนาดที่ฝ่ายสัมพันธมิตรให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยเสรีไทยทุกอย่าง

ในราวเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2488 หน่วยเสรีไทยภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ มีประมาณ 50,000 – 90,000 คน ทหารเหล่านี้ได้รับการฝึกมาอย่างดี และต่างเตรียมพร้อมที่จะสู้รบกับญี่ปุ่น เพียงแต่คอยสัญญาณจากฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ปรากฏว่าฝ่ายญี่ปุ่นยอมจำนน ฝ่ายสัมพันธมิตรเสียก่อน ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2488 โดยปราศจากเงื่อนไข และวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2488 มีพระบรมราชโองการประกาศสันติภาพในสงครามมหาเอเชียบูรพา และเป็นอันสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

⁵⁷ แคมสุข นุ่มนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (กรุงเทพมหานคร:บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด), หน้า 182.

4.1.2 บทบาทของบีบีซีก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา: เนื้อหาไม่มีการเมือง

ในระหว่างการรบในภาคพื้นยุโรปดำเนินอยู่นั้น ประมาณเดือนตุลาคม พ.ศ.2483 มีหนังสือจากสถานทูตอังกฤษในกรุงเทพฯ ถึงกระทรวงการต่างประเทศ ที่ลอนดอน ขอให้บีบีซีออกอากาศเป็นภาคภาษาไทยไปยังประเทศไทย⁵⁸

เหตุผลที่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษขอให้บีบีซีส่งกระจายเสียงภาคภาษาไทยนั้น นายอเล็กซ์ อดัมส์ อดีตนักการทูตในกรุงเทพฯ ซึ่งต่อมาถูกยืมตัวไปทำงานที่แผนกตะวันออกไกลของกระทรวงข่าวสารอังกฤษ ในฐานะผู้เชี่ยวชาญภาษาไทย อธิบายว่าอังกฤษต้องการสร้างอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารสงครามของฝ่ายอังกฤษในขณะนั้น⁵⁹

“ต้นปี พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษได้รับคำร้องขอจากกระทรวงข่าวสารให้ไปช่วยทำโครงการออกอากาศเป็นภาษาไทย ผู้บังคับบัญชาผมบอกว่า ที่ต้องมีการบริการเป็นภาษาไทยเพราะว่าอังกฤษคาดว่าอีกไม่นานอาจจะเกิดสงครามกับญี่ปุ่นทางตะวันออกไกลขึ้น เลยอยากจะทำให้มีการออกอากาศเป็นภาษาไทย”

ด้านจูดี้ สโตว์ อดีตหัวหน้าแผนกไทยชี้แจงว่า⁶⁰ ในช่วงนั้นอังกฤษเป็นห่วงเรื่องญี่ปุ่นรุกคืบเข้าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเห็นว่าเพื่อจะสู้กับอิทธิพลใหม่จำเป็นต้องมีปากเสียงของตัวเองไว้ติดต่อกับประชาชนในภูมิภาค เพราะภาษาอังกฤษมีอาณานิคมหลายแห่ง นอกจากอินเดีย แล้วยังมีพม่า มาเลเซีย ส่วนไทยนั้นอังกฤษก็มีผลประโยชน์อยู่มาก ดังนั้นกระทรวงต่างประเทศอังกฤษในยุคนั้นจึงได้เริ่มให้บีบีซี ออกกระจายเสียงภาษาไทย ในเวลาไล่เลี่ยกันกับที่ออกอากาศเป็นภาษาอื่น เช่น จีน รวมทั้งญี่ปุ่น เป้าหมายใหญ่ของอังกฤษตอนนั้น จูดี้ สโตว์ เชื่อว่าก็คือต้องการให้คนไทยรับรู้ถึงแม้มหาอำนาจอย่างอังกฤษจะเจอภาวะสงครามอย่างหนัก แต่ก็ยังยืนหยัดอยู่ได้ และยังมีทรัพยากรเหลือไปให้ความสนใจโลกภายนอกอย่างไร

⁵⁸ Written Archives Centre BBC, บันทึกการประชุมของ Overseas Division ของ BBC Empire Service , 23 ตุลาคม 2483 (ค.ศ.1941).

⁵⁹ สัมภาษณ์ อเล็กซ์ อดัมส์, ผู้ร่วมก่อตั้งบีบีซีภาคภาษาไทย, 27 พฤศจิกายน 2544.

⁶⁰ สัมภาษณ์จูดี้ สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

คุณอรรรณพล วรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทย ให้เหตุผลว่า⁶¹

“พูดกันแบบไม่อ้อมค้อมก็คือเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับประเทศอังกฤษเพื่อให้เห็นว่า แม้จะเกิดภาวะสงคราม แต่อังกฤษก็ยังอยู่อย่างสงบร่มเย็นเป็นสุข เป็นการสร้างภาพทางจิตวิทยา”

นายอเล็ก อัดัมส์ ถูกมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานกับบีบีซี ในการเปิดแผนกภาษาไทย โดยหาตัวผู้ประกาศคนไทยให้กับบีบีซี ซึ่งนายอัดัมส์ ได้ไปติดต่อขอตัวนายเสนาะ ต้นบุญยืน และนายเสนาะ นิลกำแหง สองนักเรียนไทยที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ จากพระมนูเวทยิมลนาถ ทูตไทยประจำกรุงลอนดอนในขณะนั้น

การออกอากาศเป็นภาษาไทยในช่วงต้นของบีบีซี ยังไม่มีเนื้อหาใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะประเทศไทยยังวางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดเพราะขณะนั้นไทยลงนามประกาศประเทศเป็นกลางกับอังกฤษมาตั้งแต่วันที่ 12 มิถุนายน 2483⁶² นายอัดัมส์ เล่าว่า

“ทูตไทยตอนนั้นบอกผมว่าทำได้ แต่ต้องคำนึงด้วยว่าประเทศไทยมีสถานะเป็นกลาง เพราะฉะนั้นจึงมีเงื่อนไขว่าการออกอากาศนี้จะต้องไม่มีเรื่องการเมือง ให้พูดเรื่องต้นไม้ใบหญ้า เรื่องสังคมอะไรต่าง ๆ ไปได้ เงื่อนไขนี้ยังอยู่ตราบใดก็ตามที่ไทยยังเป็นกลางอยู่”

และเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงที่ว่าเนื้อหาของออกอากาศจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง นายอเล็ก อัดัมส์ ต้องตรวจสอบการออกอากาศอย่างเข้มงวด มีการตรวจสอบต้นฉบับและการออกอากาศด้วย เช่น การออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2484 จากห้องส่งที่อยู่ชั้นใต้ดินของอาคาร Broadcasting House ซึ่งตั้งอยู่ที่แลงแฮม เพลซ (Langham Place) ซึ่งปัจจุบันยังเป็นที่ตั้งของสถานีวิทยุบีบีซี ภาคบริการในประเทศ นายอัดัมส์นอกจากจะตรวจสอบบทรายการแล้ว ยังเข้าไปนั่งควบคุมการออกอากาศในขณะนั้นด้วย⁶³

⁶¹ “แมลงวันในไร่ส้ม,” มติชนรายสัปดาห์ (12 พฤศจิกายน 2544):70.

⁶² ข่าวโฆษณาการ 3 (ธันวาคม 2483):1425-1426 .

⁶³ สัมภาษณ์ อเล็ก อัดัมส์, ผู้ร่วมก่อตั้งบีบีซี ภาคภาษาไทย , 27 พฤศจิกายน 2544

“การออกอากาศสองสามสัปดาห์แรก ผมต้องไปตรวจสอบเวลาออกอากาศให้ เนื้อหาที่ออกไปเป็นไปตามเงื่อนไขที่ตกลงกับทูตไทย ผมไปนั่งในห้องส่ง ซึ่งจะมีปุ่ม สำหรับเอาไว้ให้นักกระจายเสียงกดเวลาต้องการไอและไม่ให้เสียงออกอากาศ ผมคอยฟัง ว่าพวกเขาพูดอะไรกัน ไม่สมควรหรือไม่ ถ้ามีก็จะกดปุ่มนี้ทันที ทั้งนี้หลังจากที่เรามีการ ตรวจสอบคริปท์กันแล้ว”

นายเสนาะ ต้นบุญยืน ผู้ประกาศข่าวคนแรกของบีบีซี ภาคภาษาไทย อธิบายการออกข่าว ครั้งแรกว่า⁶⁴ ในการออกอากาศครั้งแรกต่างจากยุคสมัยนี้โดยสิ้นเชิง ทั้งเนื้อหาและกระบวนการ กล่าวคือรายการที่จะออกอากาศนั้น มีข้อบังคับว่าจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง จึงต้องเขียน ขึ้นมาก่อนเป็นภาษาไทย แล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษให้กระทรวงต่างประเทศตรวจสอบก่อน เนื่องจากประเทศอังกฤษกำลังอยู่ในภาวะสงคราม และมีใช้การออกอากาศสดจะต้องอัดเสียงกัน ล่วงหน้า สมัยนั้นไม่มีเครื่องเล่นเทปอย่างสมัยนี้ จะต้องอัดลงแผ่นเสียงที่ทำด้วยสารคล้ำยขึ้น

สำหรับเนื้อหาที่ออกอากาศครั้งแรกนั้น นายเสนาะ ต้นบุญยืนเล่าว่า เป็นเรื่อง ประสพการณ์ส่วนตัวของตน ซึ่งดั้นด้นเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลจากประเทศไทยมาศึกษาใน ประเทศอังกฤษ รูปแบบของรายการแรกๆนั้น จึงมีลักษณะคล้าย “จดหมายจากอังกฤษ” *

4.1.3 บทบาทบีบีซียุคสงครามมหาเอเชียบูรพา : รายงานข่าวสงคราม

เมื่อญี่ปุ่นขอทางผ่านดินแดนไทยและประเทศไทยยินยอมและจับมือกับญี่ปุ่นประกาศ สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นั้น เนื้อหาของการออกอากาศก็ เปลี่ยนไปทันที อังกฤษเริ่มใช้การกระจายเสียงภาคภาษาไทยออกข่าวความเคลื่อนไหวจาก สงครามทันทีนายอเล็ก อัดัมส์ อธิบายว่าอังกฤษทำได้เพราะเงื่อนไขที่ตกลงกับทางสถานทูตไทย ว่าจะไม่รายงานข่าวเกี่ยวกับการเมืองขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่าไทยเป็นกลาง แต่⁶⁵

⁶⁴ กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ, 60 ปี บีบีซี แผนกภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2544). หน้า 17-18.

* ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก., หน้า 250

⁶⁵ สัมภาษณ์อเล็ก อัดัมส์, ผู้ร่วมก่อตั้งวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย, 27 พฤศจิกายน 2544.

“ สงครามเกิดเดือนธันวาคม ถึงตอนนั้นเงื่อนไขที่ว่าไทยเป็นกลางก็หมดไปแล้ว เงื่อนไขที่กำหนดให้ต้องออกอากาศเฉพาะสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองก็ต้องเปลี่ยนด้วย”

เป้าหมายหลักของการใช้บีบีซีออกอากาศในระยะสงคราม นายอดัมส์บอกว่าเป็น⁶⁶

“...การออกข่าวจากทางฝ่ายสัมพันธมิตรไปยังประเทศที่ญี่ปุ่นยึดครอง เพื่อจะทำลายความน่าเชื่อถือของญี่ปุ่น”

ส่วนเนื้อหาของรายงานข่าวเป็นภาษาไทยนั้น นายอรรถพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทยคนปัจจุบัน(พ.ศ.2546) อธิบายว่า มาจากกระทรวงกลาโหม เพราะประเทศอังกฤษมีกฎหมายกำหนดไว้ว่าถ้าข่าวเกี่ยวกับสงครามที่มีการประกาศ ข่าวเกี่ยวกับการรบและยุทธวิธีนั้น ผู้แถลงข่าวคือ กระทรวงกลาโหม⁶⁷ และข้อมูลส่วนหนึ่งมาจากหน่วยงานมอเนเตอร์ริงของบีบีซี

คุณ เบ็ท ทิคเนอร์ ผู้ช่วยบรรณาธิการบีบีซีมอเนเตอร์ริง บอกผู้วิจัยว่า หน่วยงานนี้เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง มีหน้าที่ในการเฝ้ารับฟังข่าวสารการสงครามจากการส่งกระจายเสียงด้วยคลื่นสั้นของทุกประเทศในระหว่างสงครามส่งให้บีบีซี เพราะ⁶⁸

“โดยหลักแล้ว เราเกิดขึ้นมาเพราะเป็นส่วนหนึ่งของบีบีซี อีกเหตุผลหนึ่งก็เพราะว่าเมื่อเริ่มมีการกระจายเสียงขึ้นมา รัฐบาลอังกฤษก็เริ่มเห็นความสำคัญของสื่อในระหว่างสงคราม เพราะว่ามีโฆษณาชวนเชื่อและสื่อก็มีอิทธิพล ดังนั้นตอนนั้นรัฐบาลอยากจะทำสื่อต่าง ๆ พุดอะไรกัน”

นอกจากจะเป็นข่าวที่ได้จากกระทรวงกลาโหมและหน่วยมอเนเตอร์ริงของบีบีซีแล้ว ในเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทย เชื่อได้ว่าส่วนหนึ่งมาจากข้อมูลที่สถานทูตอังกฤษในไทยนั่นเอง

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁷ สัมภาษณ์อรรถพล วรรณนุรักษ์ , หัวหน้าแผนกภาษาไทย , 12 มีนาคม 2546.

⁶⁸ สัมภาษณ์ เบ็ท ทิคเนอร์, ผู้ช่วยบรรณาธิการบีบีซีมอเนเตอร์ริง ลอนดอน,

จะเห็นได้จากคำอธิบายของจูดี สโตว์ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย⁶⁹

“เป็นไปได้ว่าสถานทูตอังกฤษขณะนั้นเป็นผู้ให้ข่าวบีบีซีเหมือนกัน เพราะว่าตอนนั้นบีบีซีไม่มีผู้สื่อข่าวในประเทศไทย”

นอกจากนั้นมีบันทึกอีกตอนหนึ่งที่กล่าวว่าสถานทูตอังกฤษ ที่กรุงเทพฯ เป็นผู้ส่งข่าวให้บีบีซี เช่น เมื่อเช้าวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เมื่อญี่ปุ่นยกกำลังเข้าประเทศไทย นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้น ได้รายงานต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ตอนหนึ่งว่า⁷⁰

“และแก(ทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ-ผู้วิจัย)บอกว่าข่าว บี.ซี.ซี. ซึ่งออกในนามของสถานทูตนั้น รัฐบาลไทยจะเซ็นเซอร์หรือไม่ ผมก็บอกว่าไม่มีอะไรที่จะต้องเซ็นเซอร์”

4.1.4 บทบาทวิทยุพื้นทะเลของอังกฤษที่เดลี : เนื้อหาโฆษณาชวนเชื่อ

เนื่องจากการสงสัยกันว่าบีบีซีภาคภาษาไทยโฆษณาชวนเชื่อมากน้อยเพียงใดในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะการก่อตั้งมาจากดำริของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ แต่จากหลักฐานการวิจัยเบื้องต้นพบว่ามีสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นสั้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองที่ออกอากาศควบคุมกับสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย คือสถานีวิทยุออกอินเดีย ซึ่งส่งกระจายเสียงมาจากกรุงเดลี ในอินเดีย สถานีวิทยุแห่งนี้ดำเนินการโดยกระทรวงข่าวสารของอังกฤษ ไม่ใช่ดำเนินการโดยบีบีซี แต่มีหลักฐานว่าผู้ที่ไปรับผิดชอบเป็นคนที่เดียวกับผู้ที่มีส่วนก่อตั้งบีบีซีภาคภาษาไทยมาก่อน คือ นายอเล็ก อัดัมส์ ที่ถูกส่งตัวมาดำเนินการในการการออกกระจายเสียงให้กระทรวงข่าวสาร ต่อที่สถานีวิทยุออกอินเดีย กรุงเดลี ประเทศอินเดีย นายอัดัมส์เล่าว่า⁷¹

⁶⁹ สัมภาษณ์ จูดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544

⁷⁰ สิริ เปรมาจิตต์, ชีวิตและงานของ พลเรือตรี วัลย์ อ่างนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 8 ของไทย (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด), หน้า 154.

⁷¹ สัมภาษณ์ อเล็ก อัดัมส์ , ผู้ร่วมก่อตั้งบีบีซี ภาคภาษาไทย, 27 พฤศจิกายน 2544

“ผมมีทีมงานคนไทยและทีมงานภาษาอื่นๆด้วย โดยคนชาตินั้นๆร่วมงาน ทั้งหมดนี้เตอร์การออกอากาศเป็นภาษาของพวกเขา และทั้งทำงานออกอากาศกระจายเสียงเอง นอกจากนั้นยังมีส่วนร่วมในการผลิตเอกสารใบปลิวให้เครื่องบินเอาไปทิ้งทางอากาศเหนือประเทศนั้นๆด้วย รวมทั้งประเทศไทยด้วย”

คนไทยที่มาช่วยนายอาดัมส์ส่งกระจายเสียง ก็คือเสรีไทยสายอังกฤษนั่นเอง นายอาดัมส์
เล่าว่า ⁷²

“ผมมีคนไทยทำงานด้วย 7 คน เดลลีเริ่มกระจายเสียงกลางปี พ.ศ. 2485 (ค.ศ.1942) ต่อเนื่องไปจนถึงสงครามเลิกคือปลายปี พ.ศ. 2488(ค.ศ.1945) เพราะฉะนั้นช่วงนั้นมีการออกอากาศเป็นภาษาไทยไปพร้อมๆกันทั้งที่เดลลีและ (บีบีซีภาคภาษาไทย) ที่ลอนดอน แต่ก็มีหลายประเทศออกอากาศเป็นภาษาไทย รวมทั้งสหรัฐอเมริกา(เสียงอเมริกา-ผู้วิจัย) ด้วย คนหนึ่งไปร่วมงานกับผมที่เดลลีคือม.จ.กอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์ การออกอากาศที่เดลลีทำภายใต้หน่วยงานในอินเดียของกระทรวงข่าวสาร”

วิธีการของวิทยุออกอินเดียนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นการโฆษณาชวนเชื่อ มีบันทึกของนายปรีดี พนมยงค์พูดถึงเนื้อหาที่รับฟังจากวิทยุออกอินเดียนตอนหนึ่งว่า ⁷³ วิทยุนิวเดลลีของอังกฤษก็ใช้กลยุทธ์เพื่อทำให้ญี่ปุ่นระแวงจอมพลป.ยิ่งขึ้นโดยกระจายคำกลอนซ้ำๆหลายวัน และบอกซ้ำๆขอให้ผู้ฟังจดไว้ ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นก็จดไว้ด้วย คำกลอนนั้นซ้ำพเจ้าฟังชินหุจจึงยังจำได้ว่ามีความว่าดังนี้

“ เป็นจอมพลไหนยอมเป็นจอมแพ้
ทำผิดแล้วคิดแก้ไม่ได้หรือ
เกิดเป็นชายชาติตรีมีฝีมือ
โยจิ้งดีอให้ไพร่ที่นั่งขี่คอ ”

⁷² เรื่องเดียวกัน.

⁷³ ปรีดี พนมยงค์, “ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์,”
ประชาธิปไตย. (พระนคร, มิตรนราการพิมพ์ ,2516) หน้า 70.

แต่วิธีการของวิทยุเดลลีดูจะแตกต่างกับของบีบีซีอย่างชัดเจน Mr.L.F.Rushbrook Williams ผู้อำนวยการ Far Eastern Service ของบีบีซีบันทึกรายงานการออกอากาศของแผนกภาษาไทยไว้ว่า⁷⁴

“ วิธีการที่ใช้กันคือโจมตีผู้นำ(ไทยและประเทศในเอเชีย-ผู้วิจัย) ที่ต่อต้านสัมพันธมิตรแบบวิทยุที่กระจายเสียงจากอินเดียไม่น่าจะได้ผล ...ผู้ฟังของเราที่อเมริกา บอกว่าวิธีนี้ไม่ดีเท่าวิธีการของบีบีซีที่ลอนดอนที่เป็นการให้ข้อมูลมากกว่า ดูจะมีศักดิ์ศรีกว่า.....”

ขณะที่สรุปด้วยว่า⁷⁵

“แต่การกระจายเสียงทั้งที่ลอนดอนและอินเดียสนับสนุนซึ่งกันและกัน”

4.1.5 วิทยุบีบีซีถูกวิทยุกรมโฆษณาการของไทยโจมตี

การโฆษณาชวนเชื่อของสถานีวิทยุในประเทศไทยเวลานั้นก็มีสูง ดังจะเห็นได้จากรายการสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย ที่ออกอากาศเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2485 ตอนหนึ่ง ดังนี้⁷⁶

คง เราคบไม่ได้ทั้งๆที่อังกฤษจะตายอยู่รอมร่อแล้ว อังกฤษยังมาทำ
บาปกรรมในเมืองเราอีก เข้าวันนี้อังกฤษส่งเครื่องบินลอบเข้ามาทิ้ง
ระเบิดพระนคร
มัน ครับคนพาลสันดานหยาบยอมไม่ทิ้งสันดานของตนจนกระทั่งวันตายผู้ที่
ได้รับอันตรายส่วนมากเข้าวันนี้เป็นพี่น้องชาวจีนและชาวอินเดียของเรา
ฉะนั้นตราบไต่ เรายังไล่อังกฤษให้พ้นจากดินแดนเอเชียไม่ได้ พี่น้องชาว

⁷⁴ Written Archives Centre BBC, 9 March 1944

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁶ กจช. (2) สร .0201.181/5 บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย แสดงทางวิทยุกระจายเสียง วันที่ 8 มกราคม 2485.

เอเซียเราจะไม่มีความสุขเลย”

ช่วงนั้นจอมพลป.พิบูลสงครามเองก็มีนโยบายกระตุ้นเรื่องชาตินิยม โดยใช้สื่อมวลชนทางวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือ รวมทั้งห้ามรับฟังสถานีวิทยุต่างประเทศใดๆ คำสั่งห้ามรับฟังวิทยุต่างชาติเท่าที่ผู้วิจัยพบหลักฐาน เช่นคำสั่งอธิบดีกรมตำรวจ เรื่องห้ามรับฟังวิทยุกระจายเสียงจากสถานีจุงกิง ตอนหนึ่งว่า⁷⁷

“...บัดนี้ปรากฏว่า วิทยุกระจายเสียงสถานีจุงกิงของจีนได้กระจายเสียงโฆษณาชวนเชื่ออยู่เนืองๆ อันกระทำให้ประชาชนซึ่งอยู่ในประเทศไทยเข้าใจผิด เป็นเหตุที่จะก่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนแห่งประเทศไทย อธิบดีกรมตำรวจอาศัยอำนาจตามคำสั่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดที่กล่าวข้างต้นนี้ และตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติวิทยุสื่อสาร พุทธศักราช ๒๔๗๘ จึงห้ามมิให้ผู้ใดใช้เครื่องรับฟังวิทยุกระจายเสียงจากสถานีจุงกิงของจีนโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป”

ตามหลักฐานของกรมโฆษณาการนั้น ผู้วิจัยไม่พบว่ามีคำสั่งห้ามรับฟังวิทยุบีบีซีแต่ประการใด จะอย่างไรก็ตามการกระจายเสียงเสนอข่าวสาร ความเคลื่อนไหวอีกด้านจากภายนอกบีบีซี แม้ไม่ได้โจมตีแจ่มชัด แต่ข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ก็อาจกลายเป็นข้อมูลที่ทางการไทยตอนนั้นไม่ต้องการให้ประชาชนรับรู้ กรมโฆษณาการเองจึงต้องคอยตอบโต้อยู่เสมอ เช่นในเหตุการณ์สู้รบช่วงหนึ่งที่ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งเครื่องบินเข้ามาทิ้งระเบิดในประเทศจนเกิดความเสียหายและบีบีซีได้เสนอข่าวนี้ กรมโฆษณาการออกแถลงการณ์ตอบโต้ ดังนี้⁷⁸

“...เมื่อวันที่ ๒ ม.ค. ๘๕ เวลา ๑๒.๑๐ น. เครื่องบินอังกฤษ ๑ เครื่องได้ลอบมาโจมตีสนามบินจังหวัดตาก แต่มิได้มีการเสียหายมากมายอันใด นอกจากกระเบื้องหลังคาแตกบางแห่ง และมีทหารไทย ๒ คนเป็นอันตรายเป็นชีวิตด้วยกระสุนปืนกลเข้าศึก ขณะกำลังอยู่บนพื้นดิน ฝ่ายเราทำการต่อสู้เครื่องบินนั้นก็รีบหนีไปทางประเทศพม่า อนึ่ง ตามข่าววิทยุกระจายเสียง บี.บี.ซี.ของอังกฤษที่ประกาศข่าวเดียวกันนี้ว่าเครื่องบินอังกฤษได้มาโจมตีจังหวัดตากของไทยและทำลาย เครื่องบินญี่ปุ่น ๖ เครื่องนั้นขอแถลง

⁷⁷ ข่าวโฆษณาการ 5 (มกราคม 2485):30-31.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

ว่าเป็นการกล่าวเท็จของนักบินอังกฤษอย่างไม่มีอายุ ความจริง เครื่องบินฝ่ายเราไม่มีเสียหายเลยแม้แต่หยด”(ตัวสะกดตามต้นฉบับ-ผู้วิจัย)

ผู้วิจัยพบเอกสารการโฆษณาชวนเชื่อในรายการนายมัน ชูชาติ กับนายคง รักไทย ยาวนานมากเป็นเวลาหลายเดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2485 เป็นต้นไป เนื้อหารายการโจมตีอังกฤษแทบทุกวัน และเนื้อหาของรายการเริ่มรุนแรงตามลำดับจนที่สุดไปวิจารณ์ถึงสถาบันกษัตริย์ของอังกฤษ เช่น ล้อเลียนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของอังกฤษว่าเป็นตรารดุ้งเท้า⁷⁹ ส่วนรายการที่นับว่ารุนแรงที่สุดคือการด่าพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษขณะนั้น ที่ในที่สุดผู้ดำเนินรายการต้องถูกสอบสวนดำเนินคดีภายหลังสงครามสิ้นสุดลง คือรายการเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2485 เนื้อหาตอนหนึ่งสนทนากันดังนี้⁸⁰

- “มัน เขาพูดต่อไปอย่างหยาบคายอีกว่า ไทยจะยอมให้หลวงพิบูลย์มั่งวางทำ เป็นผู้นำของชาติไทยไปนานสักเพียงไหนกัน
- คง **มัน** มันจะพูดว่า มันจะยอมให้อ้ายคิงยอร์ชพาจักรวรรดิอังกฤษให้ ล่มจมต่อไปอีกทำไมกัน (เน้นโดยผู้วิจัย)
- มัน **มัน** นะละสิ วิทยูบีบีซี ใช้คำหยาบกับท่านผู้นำของเราว่ามัน ถ้าเราจะ พูดถึงกษัตริย์ของเขาว่าอ้ายคิงยอร์ชบ้าง วิทยูบีบีซีมันจะว่าอย่างไร หรือเราจะพูดถึงนายกรัฐมนตรีของเขาว่าอ้ายเชชิลล์บ้าง วิทยูบีบีซี มันจะว่าอย่างไร และถ้าเราจะกล่าวถึงการรบที่สิงคโปร์ หรือพะม่าว่า อ้ายทหานอังกฤษที่นั่นทำไมมันไม่รบ มันถอยและมันยอมยกธงทำไมกัน อย่างนี้ วิทยูบีบีซีมันจะว่าอย่างไร”

หน่วยงานที่เรียกว่ามอริเตอริ่งของบีบีซีสามารถรับฟังเนื้อหารายการนั้นได้ จูดี สโตว์ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยเล่าถึง บทบาทของหน่วยงานแห่งนี้ว่า⁸¹

⁷⁹ กจช. (2) สร .0201.181/5 บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย แสดงทางวิทยุกระจายเสียง วันที่ 14 มกราคม 2485

⁸⁰ กจช. (2) สร .0201.181/5 บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย แสดงทางวิทยุกระจายเสียง วันที่ 14 มกราคม 2485

⁸¹ สัมภาษณ์ จูดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544

“เราคอยติดตามข่าวจากเมืองไทย โตเกียว จุงกิง และวิทยุเดลลี เรามีระบุมารมอเนเตอร์วิทยุจากเอเชียตะวันออก เราเลยรู้ว่าอะไรเกิดขึ้นและบางครั้งเราเอาข่าวที่ได้รับมาและตอบโต้กลับไป”

ผู้วิจัยได้ข้อมูลว่าเหตุการณ์ทั้งสองครั้งดังกล่าว มีการสั่งให้บีบีซีตอบโต้วิทยุกรรมโฆษณาการของไทย จูดี สโตว์ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า⁸²

“ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองมีการโต้เถียงระหว่างบีบีซีและรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในกรณีคุณสังข์ พัทโนทัย ดำรงวงศ์อังกฤษและบีบีซีตอบโต้ว่าแม้จะทำสงครามกัน แต่ก็ไม่ใช่วิถีทางที่ถูกต้องที่จะมาดำรงวงศ์อีกประเทศหนึ่ง บีบีซีถามว่าจอมพลป.ได้ทำอะไรกับประเทศไทยล่ะ มีญี่ปุ่นเต็มประเทศไทยไปหมด ใครผิดกันแน่? เถียงกันไปมาระหว่างบีบีซีกับรัฐบาลไทยเท่านั้น”.

หากจะกล่าวว่าการตอบโต้ข่าวข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื่อ ตามหลักการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ข้างต้นแล้ว เหตุการณ์ครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรกๆของการโฆษณาชวนเชื่อจากบีบีซี นอกนั้นบีบีซีจะหลีกเลี่ยงที่ใช้วิธีการโจมตีประเทศไทย โดยวิธีการแบบสถานีวิทยุระหว่างประเทศแห่งอื่นๆกระทำกันในช่วงสงคราม เพราะเรื่องนี้มีการวิเคราะห์กันภายในบีบีซีว่า การรายงานข่าวการรบเป็นหลัก โดยหลีกเลี่ยงการใช้การโฆษณาชวนเชื่อจะทำให้ผู้ฟังเชื่อถือบีบีซีมากกว่า เช่น รายงานของ Mr. A.F.N.Thavenot ซึ่งรับผิดชอบแผนกภาษาไทยขณะนั้นว่า รายงานผลการตรวจสอบปฏิบัติการของไทยต่อการออกข่าวของทั้งบีบีซีและวิทยุออกอินเดียตอนหนึ่งว่า ยุทธวิธีการออกข่าวของบีบีซี “ทำมาถูกทางแล้ว เมื่อดูจากปฏิบัติการจากกรุงเทพฯ”⁸³

เมื่อผู้วิจัยถามนายอเล็ก อัดัมส์ว่า กล่าวได้หรือไม่ว่าในช่วงสงครามบีบีซีภาคภาษาไทยได้ออกข่าวที่เป็นการโฆษณาชวนเชื่อตนเอง นายอเล็ก อัดัมส์ อดีตนักการทูต ของอังกฤษ ให้ทัศนะว่า⁸⁴

⁸² เรื่องเดียวกัน.

⁸³ Written Archives Centre BBC, 4 October 1942.

⁸⁴ สัมภาษณ์ อเล็ก อัดัมส์,ผู้ร่วมก่อตั้งวิทยุบีบีซีภาษาไทย,27 พฤศจิกายน 2544.

“เป็นข่าวแท้ๆมากกว่า เพราะจุดนี้แหละที่ทำให้บีบีซีได้ชื่อเสียงในฐานะเป็นคนรายงานข่าวที่เชื่อถือได้ แม้แต่คนในต่างประเทศที่อยู่ตรงข้ามกับพันธมิตรก็ยังฟังบีบีซีเพื่อตรวจสอบว่ามีอะไรเกิดขึ้นในประเทศตัวเอง เพราะว่าข่าวบีบีซีตรงไปตรงมา เป็นเรื่องจริง บีบีซีอาจจะไม่ได้บอกความจริงทั้งหมดหรือตลอดเวลา(สงคราม) แต่ก็รายงานเรื่องจริง”

ยุทธวิธีของวิทยุบีบีซีภาษาไทยที่ไม่สามารถโฆษณาชวนเชื่อได้อย่างแข็งขันนั้น อาจจะเป็นเพราะว่าประเทศไทยไม่เคยตกอยู่ใต้อาณานิคมของใคร ซึ่งแตกต่างจากบทบาทของบีบีซีในยุโรป ซึ่ง ASA Brigg นักประวัติศาสตร์คนสำคัญของอังกฤษกล่าวไว้ในหนังสือ *The History of Broadcasting in the United Kingdom* (2513)ไว้ว่า สำหรับชาวยุโรป อังกฤษสามารถอ้างตัวได้ว่าเป็น “ผู้ปลดปล่อย” แต่ข้อจำกัดตอนนั้นของอังกฤษมาจากฐานะการเป็นเจ้าของอาณานิคมในเอเชีย และคนที่อ้างตัวได้ว่าเป็นผู้ปลดปล่อยกลายเป็นญี่ปุ่นไป จุดนี้บีบีซีต้องหันไปเน้นเรื่องการรายงานข้อเท็จจริง และการได้ข่าวฝ่ายตรงข้าม⁸⁵

4.1.6 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

การออกอากาศเป็นภาษาไทยของบีบีซีเป็นครั้งแรกน่าจะเป็นที่รับรู้กันในประเทศไทยด้วย เพราะหนังสือพิมพ์ *The Bangkok Times Weekly Mail* ที่เป็นหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษรายสัปดาห์ที่ตีพิมพ์ในประเทศไทย ที่ได้รายงานล่วงหน้าว่า บีบีซีจะเริ่มออกอากาศภาษาไทย ตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 27 เมษายนเป็นต้นไป ตั้งแต่เวลา 20.30 น. ถึง 20.45 น. ตามเวลาในประเทศไทย⁸⁶ และ อีกหนึ่งสัปดาห์ต่อมา นาย R.A. Butter รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ในขณะนั้น แสดงความยินดีที่บีบีซีเริ่มออกอากาศเป็นภาษาไทย⁸⁷

สำหรับเวลาออกอากาศรายการในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองมีการบันทึกไว้ว่า การออกอากาศเริ่มตั้งแต่เวลา 13.30 น. ถึง 13.45 น. ตามเวลาในประเทศอังกฤษ ซึ่งตรงกับเวลา

⁸⁵ นवलน้อย ธรรมเสถียร, “บีบีซีกับประเทศไทยในภาวะวิกฤติ,” 60 ปี บีบีซี แผนภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2544). หน้า 109.

⁸⁶ The Bangkok Times Weekly Mail, 22 เมษายน 2484.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน.

20.30 น.-เวลา 20.45 น.ในประเทศไทย ในช่วงแรกนั้น มีผู้ประกาศเพียงสองคนคือนายเสนาะ ตันบุญยืน และนายเสนาะ นิลกำแหง ต่อมาในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2484 รายการเพิ่มขึ้นเป็น สัปดาห์ละสองครั้ง รวมเวลาออกอากาศ 30 นาทีต่อสัปดาห์ (ทุกวันอาทิตย์และวันอังคาร) และ วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2484 เพิ่มขึ้นเป็นสัปดาห์ละ 3 ครั้ง รวมเวลาออกอากาศเป็น 45 นาที ต่อสัปดาห์ (ทุกวันอาทิตย์ วันอังคาร และวันพฤหัสบดี)

ทางด้านผู้ฟังคนสำคัญในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ได้แก่ข้าราชการกรมโฆษณาการที่ จะต้องเฝ้ารับฟังข่าวสารจากต่างประเทศที่ส่งมาทางวิทยุคลื่นสั้น เพื่อรายงานให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีนำไปหารือในคณะรัฐมนตรีเป็นประจำ ซึ่งมีรายงานของสถานทูตอังกฤษ ถึงกรุงเทพถึง Mr. R.A.Butler รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษบอกว่าชาว เกี่ยวกับประเทศไทยที่ออกออกอากาศทางบีบีซีนั้น ได้รับการยอมรับว่าเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและ รวดเร็ว แม้แต่นายกรัฐมนตรีไทยก็แสดงความยินดีกับฝ่ายอังกฤษว่าบีบีซีเสนอข่าวเกี่ยวกับ ประเทศไทยในลักษณะตรงไปตรงมา และเข้าอกเข้าใจสถานการณ์ในประเทศไทย⁸⁸

นอกจากนี้บรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีเครื่องรับส่งวิทยุคลื่นสั้นได้ก็ต้องเฝ้าติดตาม ข่าวสารจากวิทยุบีบีซี เป็นประจำ ดังจะเห็นได้จากเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ในขณะที่นาย ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกังวลใจว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะเล่นงานไทยมากน้อยเพียงใด นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้พยายามขบคิดและปรึกษาหารือเพื่อหาทางออกที่ดีอยู่หลายวัน เพื่อความปลอดภัยของประเทศไทย ก็พอดีวันหนึ่งพระอร่ามรณชิต ได้นำข่าววิทยุโทรเลขของฝ่าย อังกฤษมาให้ นายควง อภัยวงศ์ ดูข้อความในวิทยุโทรเลขนั้น เป็นการรายงานข่าวความคิดเห็นของ อังกฤษในขณะนั้นว่า⁸⁹ การที่ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นทางประเทศไทยก็ได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นอย่างจริงจังจ้องอะไรนัก เพียงแต่ส่งกองทัพเข้าไปในเชียงตุง ข่าว วิทยุจากฝ่ายอังกฤษดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า อังกฤษมิได้ตั้งใจในการที่ประเทศไทยได้ประกาศ สงครามกับอังกฤษเท่าใดนัก นายควง อภัยวงศ์ จึงได้นำข่าววิทยุโทรเลขนี้มาให้ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายปรีดี พนมยงค์ เมื่ออ่านข่าวแล้วก็บอกว่า ถ้าข่าววิทยุโทรเลขจาก อังกฤษนี้เป็นความจริง ฝ่ายไทยก็ควรจะถือว่าการประกาศสงคราม ในสมัย จอมพล ป.พิบูล

⁸⁸ Written Archives Centre BBC. n.d.

⁸⁹ สิริ เปรมจิตต์, ชีวิตและงานของ พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 8 ของไทย (กรุงเทพมหานคร.บริษัทธรรมสาร จำกัด) . หน้า 154.

สงคราม นายกรัฐมนตรีไทยไม่มีผล นายควงก็มีความเห็นพ้องด้วย และได้ขอให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นคนร่างประกาศสงครามเป็นโมฆะ เพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศให้โลกทราบต่อไป

แม้ประเทศไทยจะประกาศว่าการสงครามเป็นโมฆะไปแล้วก็ตาม แต่ในเวทีระหว่างประเทศจำเป็นต้องมีประเทศที่ชนะสงครามให้คำรับรองด้วย และไทยไม่แน่ใจว่าการดำเนินนโยบายว่าการสงครามเป็นโมฆะนั้นจะได้ผลหรือไม่ และมามั่นใจเมื่อทราบข่าวจากบีบีซีนั่นเอง ดังที่ สิรี เปรมจิตต์ บันทึกเหตุการณ์ช่วงนั้นว่า⁹⁰

“เมื่อรัฐบาลไทยมีประกาศพระบรมราชโองการประกาศสันติภาพไทยจะมีสัมพันธไมตรีกับทุกประเทศ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ไปแล้วนั้น รัฐบาลนายควงอภัยวงศ์ ก็ได้ส่งกระแสพระบรมราชโองการไปยังสถานทูตต่างๆ เพื่อเป็นการหยั่งดูท่าทีว่าประเทศต่างๆ โดยเฉพาะทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ จะยอมรับรองว่าประกาศสงครามเป็นโมฆะ⁹¹ ในขณะที่รัฐบาลได้รอฟังข่าวด้วยความกระวนกระวายใจอยู่นั้น วิทยู บี.บี.ซี. ก็ได้ออกข่าวว่า นายเจมส์ เบิร์น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศยอมรับว่าการประกาศสงครามของไทยที่ประกาศกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นโมฆะ ทั้งยังได้ประกาศต่อไปอีกว่า ตลอดเวลาสงครามพฤติการณ์ของประชาชนชาวไทย ได้ให้ความเอ็นดูแก่เชลยศึก และประชาชนชาวไทยยังกลับช่วยป้องกันต่อต้านญี่ปุ่นอีกด้วย เมื่อทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาประกาศออกมาเช่นนี้ ทางฝ่ายอังกฤษมิได้แสดงท่าทีอย่างไร รัฐบาลไทยในขณะนั้นจึงได้คลายความวิตกกังวลลงได้มาก และมีความมั่นใจว่าจะทำความเข้าใจอันดีกับอังกฤษได้ เพราะมีความเชื่อว่าถึงอย่างไร ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาก็คงจะให้ความช่วยเหลือในการเจรจาทำความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับอังกฤษได้ต่อไป”

เนื่องจากเครื่องรับวิทยุคลื่นสั้นในสมัยนั้นมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่อยู่ในความครอบครองของทางราชการ ชั้นชนผู้นำประเทศและชนชั้นสูงเป็นส่วนใหญ่ หรือปัญญาชนสยาม พ่อค้าคหบดีเท่านั้น เพราะต้องสั่งซื้อมาจากต่างประเทศ และมีการควบคุมจำนวนเครื่องรับวิทยุด้วย

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215.

วิทยุบีบีซีเป็นสถานีวิทยุแห่งหนึ่งในบรรดาสถานีวิทยุระหว่างประเทศที่ผู้ฟังคนไทยให้ความเชื่อถือ เพราะวิทยุบีบีซีเน้นการให้ข้อมูลข่าวสาร ขณะที่วิทยุอื่นๆเน้นโฆษณาชวนเชื่ออย่างชัดเจน การอาศัยข่าวสารจากบีบีซีมีตัวอย่างให้เห็นได้ เช่น มาลัย ชูพินิจ หรือนายฉันทนา เล่าถึงเหตุการณ์ในคืนวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ในขณะที่ประเทศไทยกำลังเตรียมฉลองงานวันรัฐธรรมนูญว่า⁹²

“มีรายงานข่าวทางวิทยุ บี.บี.ซี. เรื่องความเคลื่อนไหวของขบวนการเรือลำเลียงญี่ปุ่น อ้อมแหลมคัมภานท์เข้ามาในอ่าวไทยเมื่อตอนหัวค่ำ ทำให้ข่าวลือถึงเงาสงครามล่องลอยอยู่ทั่วไปในอากาศ ซึ่งเย็นน้อยๆจากลมเหนือ ภายใต้ท้องฟ้าซึ่งสดใส ท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ และความสงบอันมักเป็นสัญญาณล่วงหน้าของพายุใหญ่ที่จะเริ่มพัด ประชาชนซึ่งเที่ยวเตร่แอดอ้อยู่ข้างเวทีลีลาศรอบสระน้ำพุ และบริเวณประกวดนางงามภายในสวนอัมพร เมื่อตอนเวลา 22.30 น. ไม่มีใครระแคะระคายเลยว่า ห่างจากเขาออกไปไม่ถึง 200 เมตร เพียงคนละฝั่งคลองเท่านั้น การพบปะอย่างกะทันหัน และการเจรจาความเป็นความตายของประเทศไทย ระหว่างเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นฝ่ายหนึ่ง และนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พร้อมด้วยรองและผู้สังฆการแทน นายกรัฐมนตรี หลวงอดุลเดชจรัส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มังกร พรหมโยธี อีกฝ่ายหนึ่ง ได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกอย่างเคร่งเครียดที่ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ณ วังสวนกุหลาบ ขณะที่จอมพล ป.พิบูลสงครามออกไปชมภูมิประเทศ หรือราชการด่วนอยู่ ณ ที่หนึ่งที่ได้ในระหว่างอรัญประเทศกับพระตะบอง”

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เล่าถึงชีวิตในช่วงเกิดสงครามใหม่ๆ ว่า ครอบครัวของท่านก็ติดตามข่าวสารจากวิทยุบีบีซีเช่นกัน ดังนี้⁹³

“เมื่อสงครามครั้งแรกที่เราเผชิญ ไม่มีอะไรตื่นเต้น แม้ข่าวของจะแพงขึ้นมา เราจึงไม่เชื่อว่าจะมีสงครามลุกลามขึ้นมาอีก แม้สงครามในยุโรปจะปะทุขึ้นมาแล้วก็ตาม

⁹² มาลัย ชูพินิจ, X.O.Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทธรรมสาร จำกัด, 2544) หน้า 29-30.

⁹³ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ช่วงแห่งชีวิตของ ส.ศิวรักษ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เขียนวรรณ, 2527) หน้า 241-242.

ยิ่งรัฐบาลประกาศตัวเป็นกลาง เรายิ่งเชื่อว่าคงปลอดภัย เพราะญี่ปุ่นก็เป็นมิตรกับเรา โดยฝรั่งเศสอ่อนแอไปแล้ว แต่ดูเตี้ย(บิดานายสุลักษณ์-ผู้วิจัย) จะหมั่นฟังวิทยุบีบีซีอยู่เสมอ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเตี้ยหาว่าวิทยุกรมโฆษณาการล้วนเป็นเรื่องโฆษณาชวนเชื่อ ยิ่งรายการนายมันนายคง และสุนทรพจน์ของทำเนียบสามัคคีทำชัยด้วยแล้ว เตี้ยดำ่ว่าเอาเลยแถมสมัยที่ให้ใช้คำว่าฉัน ท่าน เธอจะ จำ กันนั้น เตี้ยหมั่นไล่เอามากๆ”

ความเชื่อถือของชาวสารที่รับฟังจากบีบีซี ยังขยายวงกว้างไปถึงคนไทยที่ติดตามข่าวสงครามจากวิทยุกระจายเสียงคลื่นสั้นของต่างประเทศในเวลานั้นด้วย และสถานีวิทยุคลื่นสั้นที่คนไทยเชื่อถือมากสถานีหนึ่งคือบีบีซีนั่นเอง ตัวอย่างอันหนึ่งคือผู้ฟังชื่อคุณอรพิน ศุภมิตร ย้อนความหลังว่าท่ามกลางความยากลำบาก การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะยาที่ราคาแพงและหายาก รวมทั้งการที่วันๆต้องคอยวิ่งหลบระเบิด สถานการณ์ ณ ห้วงเวลานั้นยังเต็มไปด้วยข่าวลือ ข่าวลอก และการโฆษณาชวนเชื่อ และก็ได้อาศัยข้อมูลจากบีบีซีให้ข้อเท็จจริง แม้แต่ตอนที่สงครามยุติเพราะสหรัฐทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ญี่ปุ่นก็ได้มาจากบีบีซีเอง⁹⁴

ในส่วนของบีบีซีเองดูจะมีการวิเคราะห์กันอย่างถี่ถ้วนว่าควรออกข่าวประเภทไหนถึงจะสร้างกลุ่มผู้ฟังได้ เช่น จดหมายจาก Mr.L.F.Rushbrook Williams ผู้อำนวยการ Far Eastern Service เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2486 ระบุว่า⁹⁵

“การเสนอข่าวต้องไม่ไห้คนไทยรู้สึกแปลกแยก ชาวโลกดีสำหรับคนไทย แต่ต้องมีการตีความหรือวิเคราะห์ คนไทยนั้นชอบข่าวสนุกหรือข่าวอื้อฉาว”

อาจกล่าวได้ว่าในยุคสงครามผู้ที่ติดตามรับฟังรายการบีบีซีเป็นข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ ที่ต้องการติดตามข่าวสงครามรายงานรัฐบาล ชนชั้นสูง ส่วนประชาชนทั่วไปมีเครื่องรับฟังน้อยมาก หากสนใจฟังข่าวก็ต้องไปรับฟังตามบ้านของผู้ที่มีฐานะและสามารถครอบครองเครื่องรับวิทยุได้เท่านั้น

⁹⁴ นवलน้อย ธรรมเสถียร, “บีบีซีกับประเทศไทยในยามวิกฤต,” 60 ปีบีบีซีแผนกภาษาไทย. (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2544) หน้า109.

⁹⁵ Written Archives Centre BBC, 18 February 1944

4.2 ยุคเผด็จการทหาร (พ.ศ. 2489-2516)

4.2.1 บริบทสังคมไทย

ประเทศไทยในยุคนี้มีความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำรัฐบาลหลายครั้ง นับตั้งแต่พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นหัวหน้ารัฐบาลได้เพียงปีเศษก็เกิดรัฐประหารในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 นับเป็นความพยายามของทหารบกที่ต้องการเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งหลังจากหมดอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อันเป็นระยะที่จอมพลป.พิบูลสงครามและพวกถูกจับในข้อหาอาชญากรรมสงคราม⁹⁶ และคณะรัฐประหารได้ให้นายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี และภายหลังการเลือกตั้งในพ.ศ.2491ได้ไม่นาน คณะรัฐประหารก็บังคับให้นายควง อภัยวงศ์ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจอมพลป. พิบูลสงครามกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ.2491 และดำรงตำแหน่งยาวนานถึง 10ปี จนเกิดรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นการแย่งอำนาจกันเองภายในคณะรัฐประหาร กระจวบเหมาะๆกับได้มีการเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งสกปรกในปีพ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงได้โอกาสยึดอำนาจจากรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม นับแต่นั้นเป็นต้นมา การเมืองไทยมักจะถูกครอบงำโดยฝ่ายทหารที่มีภูมิหลังในลักษณะดังกล่าวและขาดอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยที่แท้จริง⁹⁷ อยู่ตลอดระยะเวลายาวนานจนถึงพ.ศ. 2516 ที่มีการเรียกร้องประชาธิปไตยจนมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลทหารมาเป็นรัฐบาลพลเรือน

ในด้านการใช้สื่อมวลชนของรัฐนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้สื่อวิทยุเพื่อการโฆษณาทางการเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ.2481แล้ว โดยสร้างจิตสำนึกในด้านชาตินิยม และเมื่อกลับมาสู่อำนาจอีกในปี พ.ศ. 2491 ยิ่งใช้สื่อสร้างลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากจอมพล ป.เกรงว่าพ่อค้าเงินจะครอบงำเศรษฐกิจไทย และต้องการสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มของตนเองเป็นฐาน

⁹⁶ สุชิน ตันติกุลและสุขุม นวลสกุล, "กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร," การเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, พิมพ์ครั้งที่ 13,2543) หน้า 82.

⁹⁷ ทินพันธุ์ นาคะตะ, ประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพมหานคร: หจก.สหายบล็อกและการพิมพ์, 2545) หน้า 115.

อำนาจในระยะยาวต่อไป⁹⁸ ในขณะที่ด้านการเมืองนั้นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองที่มี นายปรีดี พนมยงค์ผู้สำเร็จราชการเป็นผู้นำและฝ่ายอนุรักษนิยม-อำนาจนิยมก่อตัวขึ้นอีก มีการ รัฐประหารและกบฏหลายครั้งในช่วง พ.ศ.2490 - 2500 ซึ่งสื่อวิทยุถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการ ประกาศรัฐประหาร เช่น พลโทผิน ชุณหะวัณก่อการรัฐประหาร ในปี พ.ศ.2490 มีการออกอากาศ แถลงการณ์ของคณะรัฐประหารไปทั่วประเทศเป็นครั้งแรก กบฏวังหลวง ในปี พ.ศ.2492 นำโดย นายปรีดี พนมยงค์ ได้ยึดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และพระบรมมหาราชวังเป็นที่บัญชาการ และ ใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประกาศยึดอำนาจ รัฐบาลตอบโต้ด้วยสถานีวิทยุ จส. ของกรมจเรทหารสื่อสาร กองทัพบก แต่ถูกแซงด้วยคลื่นจากกองสัญญาณทหารเรือ ต่อมาได้ กลายเป็นธรรมเนียมของคณะผู้ก่อการรัฐประหารในการยึดสถานีวิทยุ(และโทรทัศน์) เพื่อแถลงต่อ ประชาชนว่าได้กระทำการยึดอำนาจได้แล้ว⁹⁹ ในการยึดอำนาจการปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในปี พ.ศ.2500 ก็ได้ประกาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม แล้วสถาปนาระบอบ อำนาจนิยมทหาร ประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ไม่มีรัฐสภา นักการเมือง และปัญญาชนฝ่ายค้านถูกกำจัด โดยมีคำสั่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 เป็นดาบอาญาสิทธิ์ในการ ปราบปราม และมีพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495 สำหรับตั้งข้อหาแก่ คนที่รัฐสงสัยว่าจะก่อความไม่สงบ ในช่วงนี้รัฐบาลปราบปรามฝ่ายค้านได้อย่างราบคาบ¹⁰⁰

เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ก็ได้ดำเนิน นโยบายขยายเครือข่ายวิทยุกระจายเสียงต่อ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยของกรม ประชาสัมพันธ์ และสถานีวิทยุ วปท. จส. วิทยุกองทัพภาค และค่ายทหารในจังหวัดต่างๆ จึงเป็น เครือข่ายใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองของรัฐบาล และอีก

⁹⁸ พัชรี ธนะมัย อ้างถึงในอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย.

(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 104.

⁹⁹ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 105.

¹⁰⁰ สุกัญญา ตีระวนิช อ้างถึงในอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย. (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 106.

ด้านหนึ่งก็เป็นแหล่งธุรกิจบันเทิงที่ทำรายได้จำนวนมากให้แก่หน่วยงานเจ้าของสถานีจนกลายเป็นปัญหายากต่อการควบคุมของรัฐบาล¹⁰¹

4.2.2 บทบาทของบีบีซีหลังสงครามโลกครั้งที่สอง: หน่วยงานบริการสาธารณะ

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อเนื้อหาของรายการบีบีซีนั้น ในระยะแรกเป็นเงื่อนไขแวดล้อมต่างๆที่ทำให้กำเนิดบีบีซีนั่นเอง บีบีซีเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นมาพร้อมหลักการของการทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริการสาธารณะตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เมื่อปี พ.ศ.2470(ค.ศ.1927) ซึ่งหลักการหลายข้อบ่งบอกชัดเจนว่า บีบีซีเป็นของสาธารณะ จุดนี้นับว่ามีอิทธิพลต่อการนำเสนอเนื้อหาของบีบีซี ซึ่งมีแนวโน้มจะทำหน้าที่ผู้ให้การศึกษาหรือความรู้แก่ประชาชน

เนื้อหาของรายการของบีบีซีในระยะแรกก็ถูกวิจารณ์ว่าเป็นหอคอยงาช้าง ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของผู้อำนวยการของบีบีซีคนแรก คือนายจอห์น รีท (พ.ศ.2469-ค.ศ.1926) ซึ่งดำเนินการเข้มงวดตามแนวคิดที่ว่าบีบีซีจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้การศึกษาแก่สาธารณะ เพราะฉะนั้นบีบีซีจะไม่ “ทำในสิ่งที่สาธารณะต้องการ แต่จะให้สิ่งที่คิดว่าสาธารณชนจำเป็นต้องรู้” เควิน วิลเลียมส์และผู้ฟังบีบีซีในยุคแรกๆวิจารณ์บีบีซีว่า “เหยื่อหยิ่ง หัวสูง”¹⁰² แม้แต่ “การจะฟังดนตรีจากบีบีซีก็ทำให้พวกเขาแทบจะต้องนั่งพับเพียบเรียบร้อยเพื่อฟังด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสม”¹⁰³ อิทธิพลของจอห์น รีท ผู้อำนวยการคนแรกนั้นเชื่อกันว่ายังคงหลงเหลือมาจนปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะความคิดเรื่องบีบีซีมีหน้าที่บริการสาธารณะและบีบีซีต้องไม่เอาใจคนฟังด้วยการเสนอแต่สิ่งที่ตลาดต้องการ แต่ต้องเสนอในสิ่งที่คิดว่าคนฟังจำเป็นต้องรู้

นอกจากแนวโน้มในเรื่องการถือว่าตัวเองทำหน้าที่ให้การศึกษาสาธารณชนแล้ว บีบีซียังเผชิญการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในช่วงสงครามที่กลายเป็นจุดหักเหอีกจุดหนึ่งของการเสนอเนื้อหา

¹⁰¹ ทวี จันทราทิพย์ อ้างถึงในอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย. (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 107.

¹⁰² Kevin Williams, Get Me A Murder A Day! : A History of Mass Communication in Britain. Arnold (member of the Holder Headline Group), London,1998 p.94,154.

¹⁰³ Ibid.,p154.

รายการ ผลของการเสนอข่าวในช่วงสงคราม ที่บีบีซีทำหน้าที่เสมือนเป็นปากกระบอกเสียงของรัฐบาล แต่ด้วยวิธีการนำเสนอที่แตกต่างจากวิทยุคลื่นสั้นของประเทศอื่นๆ ที่เน้นการโฆษณาชวนเชื่อเช่นกันแต่อย่างชัดเจน วิธีการของบีบีซีที่เน้นการเสนอข่าวทำให้ในบรรดาปากกระบอกเสียงรัฐบาลประเทศทั้งหลายยอมรับ บีบีซีจึงประสบความสำเร็จและมีผู้ติดตามรับฟังจากทั่วโลกมากกว่า และความสำเร็จนี้มีอิทธิพลช่วยกำหนดรูปแบบเนื้อหารายการของบีบีซีในเวลาต่อมา นั่นคือการเน้นเสนอข่าวที่กินพื้นที่ค่อนข้างมากในบรรดาพื้นที่รายการทั้งหมด¹⁰⁴ และภายในองค์กรบีบีซีเองเป็นที่เข้าใจกันว่า ข่าวและบทวิเคราะห์เป็นจุดขายหลักของบีบีซี และข่าวที่จะดึงดูดผู้ฟังไว้ได้อย่างเหนียวแน่นจะต้องเป็นข่าวที่ตรงไปตรงมา ไม่เข้าข้างใคร ซึ่งจุดนี้ยังมีอิทธิพลเรื่อยมาสำหรับการทำงานของบีบีซี โรเบิร์ต เกรกสัน ผู้อำนวยการการออกอากาศภาคต่างประเทศของบีบีซี ในยุคปี พ.ศ.2519 (ค.ศ. 1976) สะท้อนอิทธิพลของแนวคิดนี้ไว้ ในการปาฐกถาของเขาว่า “เราจะไม่เอาข่าวและความคิดเห็นมาปะปนกัน ในการเสนอข่าวความขัดแย้ง เราไม่มีจุดยืนแบบฝ่ายตรงข้าม แต่ว่าคุณคำอธิบายของผู้นำว่าจะพูดถึงนโยบายและการดำเนินการของตนเองอย่างไรบ้าง ฝ่ายตรงข้ามต่างมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ว่า จะไม่มีการตีความพวกเขาอย่างผิดๆ”¹⁰⁵ การเสนอข่าวที่แตกต่างด้วยความตรงไปตรงมา ที่ทำให้บีบีซีประสบความสำเร็จและกลายเป็นความภาคภูมิใจของคนอังกฤษ “นี่เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่อังกฤษยังทำได้สำเร็จมากกว่าประเทศอื่นๆ”¹⁰⁶ ซึ่งเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้บีบีซีได้รับการสนับสนุนเรื่อยมาและจุดขายที่การเน้นข่าวในลักษณะเช่นว่ากลายเป็น “เครื่องหมายการค้า” ไปก็ว่าได้สำหรับบีบีซีตั้งแต่ช่วงหลังสมัยสงครามโลกเป็นต้นมา นอกจากนั้นความสำเร็จของบีบีซีจากการทำงานในช่วงสงครามยังทำให้เป็นที่ชัดเจนแก่ประเทศต่างๆ ว่า วิทยุคลื่นสั้นในเวลานั้นเป็นอนาคตของการสื่อสาร¹⁰⁷ และทำให้รัฐบาลประเทศต่างๆพากันลงทุนในเรื่องนี้กันมากมาย รวมทั้งประเทศไทยด้วย

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Robert Gregson, Broadcasting & the Third World, British Broadcasting Corporation : Lunch-Time Lectures, Eleven Series, BBC Information Division, London 1977,p22

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Asa Briggs & Peter Burke, A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet, Polity Press, Cambridge 2002

ในระบายนั้ปีปีซียังฟังพาแหล่งข้อมูลจากหน่วยงานบีบีซีมอนิเตอร์ที่รับฟังข่าวสารจากทั่วโลกอยู่ ต่อมาในระบายนั้หลังจึงได้ส่งผู้สื่อข่าวประจำออกไปตามภูมิภาคต่างๆของโลก ซึ่งในช่วงปี พ.ศ.2519 (ค.ศ.1976)ปีปีซียังมีผู้สื่อข่าวอยู่แค่ยี่สิบคนเท่านั้นทั่วโลก นอกจากนี้ที่สำคัญปีปีซีรับข่าวจากสำนักข่าวระหว่างประเทศอย่างเช่นรอยเตอร์ ซึ่งทำให้มีแนวโน้มเช่นเดียวกันว่า หากสำนักข่าวเหล่านี้ถูกตรวจสอบข่าวหรือถูกเซ็นเซอร์ ข่าวของปีปีซีก็จะต้องได้รับอิทธิพลนั้นไปด้วย แต่การมีผู้สื่อข่าวของประเทศนั้นๆรายงานข่าวให้ปีปีซีดูเหมือนจะยังไม่เกิดขึ้นในขณะนั้น

จะเห็นได้จากสิ่งที่เกรกสันเสนอไว้ในปาฐกถาของเขาในช่วงปี พ.ศ.2519(ค.ศ.1976) ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามมากแล้วว่า ในช่วงนั้นกำลังมีการพิจารณาปัญหาอันเกิดจากการใช้ผู้สื่อข่าวให้ปีปีซีหรือสตริงเกอร์จากประเทศกำลังพัฒนา นั้นหมายความว่า ในระบายนั้หลังสงครามแรกๆปีปีซียังเน้นการได้ข่าวจากการตรวจสอบรับข่าวและข้อมูลจากแหล่งการกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ทั่วโลกมากกว่า ก่อนที่จะพัฒนาเป็นผู้สื่อข่าวของตนเองในเวลาต่อมา ข้อเขียนของเกรกสันซึ่งปรากฏขึ้นช่วงสงครามเย็นยังแสดงให้เห็นความขัดแย้งในเชิงความคิดอุดมการณ์การนำเสนอข่าวที่ปีปีซีดูจะเกรงว่า การใช้ผู้สื่อข่าวที่เป็นคนในประเทศจะทำให้ต้องประนีประนอมหลักการในการสื่อข่าว เนื่องจากความพยายามของรัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นแหล่งของผู้ฟังส่วนใหญ่ของปีปีซีที่พยายามตรวจสอบข่าวโดยเฉพาะข่าวที่ขัดต่อประโยชน์ของตนเอง¹⁰⁸

4.2.3 บทบาทปีปีซี ภาคภาษาไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงภายในแผนกภาษาไทย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภายในประเทศ เช่น เปลี่ยนชื่อแผนกสยามมาเป็นแผนกภาษาไทยใน พ.ศ.2493 ตามการเปลี่ยนชื่อประเทศสยามมาเป็นประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งคือ การประกาศรับคนไทยเข้าร่วมงานด้วย โดยการลงโฆษณาลงหนังสือพิมพ์ลอนดอนไทม์ และผู้ที่สอบได้คือนายวิวรรณ์ ณ ป้อมเพชร อดีตเสรีไทยสายอังกฤษนั่นเอง นายวิวรรณ์ ณ ป้อมเพชร เล่าถึงการสมัครเข้าทำงานกับปีปีซี ภาคภาษาไทย ยุคนั้นว่า¹⁰⁹

¹⁰⁸ Robert Gregson, *Broadcasting & the Third World*. p. 25.

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ วิวรรณ์ ณ ป้อมเพชร, 24 มีนาคม 2546

“ตอนนั้นเจมส์ มอริส เป็นผู้ควบคุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขาก็เปลี่ยนแนวทำงาน ผมคิดว่าเขาอยากจะทดลอง เอาคนสัญชาติที่เกี่ยวข้องมาเป็นเอดิเตอร์ ในฝั่งที่มีตอนนั้นเมื่อก่อนไม่ได้เรียกเอดิเตอร์ เขาเรียก Programme Organizer”

หน้าที่หลักของบรรณาธิการคือการควบคุมการแปลข่าวและบทวิเคราะห์ข่าวในการออกอากาศในแต่ละวัน แต่ก็ต้องปรึกษา Programme Organizer ซึ่งทำหน้าที่คล้ายๆหัวหน้าแผนกภาษาไทยเหมือนเดิม นอกจากบรรณาธิการแล้ว บีบีซียังใช้พนักงานที่จ้างไว้ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองอีกสองคน ได้แก่ นายเสนาะ ต้นบุญยืน และม.ร.ว.สวัสด์สมาน กฤดากร (อดีตราชเลขาธิการส่วนพระองค์ในรัชกาลที่ 7)

นอกจากนี้บีบีซียังพยายามที่จะขอถ่ายถอดรายการภาคภาษาไทยผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ของกรมประชาสัมพันธ์ โดยการริเริ่มของสถานทูตอังกฤษในกรุงเทพฯ ตามเอกสารที่ผู้วิจัยศึกษามาพบว่า พ.ศ.2494 มีวิทยุโทรเลขของ Mr. D.C. Rivett -Carnac ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ข่าวสาร ของสำนักแถลงข่าว สถานทูตอังกฤษ ที่กรุงเทพฯ ที่ส่งถึงกระทรวงการต่างประเทศในลอนดอนระบุว่า วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจะเริ่มถ่ายถอดบีบีซีในเดือนกรกฎาคมปี 2494 ¹¹⁰

แต่การเจรจาระหว่างสถานทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯกับบีบีซี พบว่าโครงการนี้ไม่มีความคืบหน้า เมื่อถึงเวลาที่กำหนดกันไว้ก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น และในจดหมายที่ได้ตอบกันก็ไม่ได้ระบุสาเหตุว่าเป็นเพราะเหตุใด จึงไม่มีการถ่ายถอดตามที่ตกลงกันไว้ในตอนแรก

ในเวลาต่อมา พ.อ.หลวงสารานุประพันธ์ (พ.ศ. 2494-2495) อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ได้เดินทางไปเยือนประเทศอังกฤษตามคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ และได้เดินทางไปเยี่ยมชมการกระจายเสียงที่อาคารบุชแฮร์สของบีบีซี ในวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2495 ซึ่งในการเดินทางไปเยี่ยมชมบีบีซีครั้งนี้เอง ดูเหมือนว่าอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์จะให้ความหวังกับบีบีซีอีกครั้งว่าจะดำเนินการให้มีการถ่ายถอดบีบีซีในปีถัดไป¹¹¹

¹¹⁰ Written Archives Centre BBC , 8 June 1951

¹¹¹ Written Archives Centre BBC , 15 October 1951

การถ่ายทอดบีบีซีดูจะเป็นกรณีที่ทำให้ผู้บริหารบีบีซีตลอดจนอาจจะเลยไปถึงเจ้าหน้าที่อื่นๆในกระทรวงต่างประเทศอังกฤษด้วยมีความรู้สึกไม่ตื่นกลัวต่อการบริหารงานของกรมประชาสัมพันธ์ในเวลานั้น ในเอกสารโต้ตอบภายในของบีบีซีต่อจากนั้นระบุว่า กรมประชาสัมพันธ์ไม่มีเจตนาจะถ่ายทอดจริงๆ เพราะอ้างเหตุผลนั้นเหตุผลนี้หลายอย่างที่จะไม่ถ่ายทอด ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเทคนิค จนถึงกับ Mr. J.B Clack ตำแหน่ง Contoller Overseas Service ของบีบีซีสรุปในบันทึกไว้ว่า คงไม่มีการถ่ายทอดต่ออย่างแน่นอนแล้ว¹¹² จะอย่างไรก็ตามมีเอกชนของไทยในสมัยนั้นเสนอตัวขอถ่ายทอดรายการของบีบีซี ระบุว่า เป็น Thai Commercial Development Bureau มีสำนักงานอยู่ที่ถนนสุขุมวิท แต่ดูเหมือนบีบีซีไม่สนใจด้วย¹¹³

แม้ว่าการขอถ่ายทอดเสียงมายังประเทศไทยไม่สำเร็จ แต่บีบีซี ภาคภาษาไทยก็เปิดโอกาสให้ข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ไปทำงานด้วย นายจ่านง รั้งสิกุล ข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ที่ไปทำงานกับวิทยุบีบีซี เมื่อพ.ศ. 2493 - 2495 นายจ่านง รั้งสิกุล เล่าถึงสาเหตุที่ได้ไปทำงานกับบีบีซีในยุคนั้นว่า¹¹⁴

“ ขณะนั้นตนเป็นข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ ทางวิทยุบีบีซีต้องการคนไทยแท้ๆ ไปทำรายการ เพื่อกระจายเสียงมายังเมืองไทย เพราะก่อนหน้านั้น วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยอาศัยจ้างคนไทยที่ไปเรียนอยู่ในอังกฤษมาเป็นคนทำรายการ เขาติดต่อขอตัวคนทำรายการผ่านกรมประชาสัมพันธ์ ทางกรมฯ จึงส่งผม และเพื่อนอีก 2 คน เป็นคนไทยรุ่นแรก ที่ไปทำงานกับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยอย่างเป็นทางการ”

นายวิวรรธน์ ณ บ่อมเพชร ทำงานอยู่กับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยอยู่ประมาณ 2 ปีก็ลาออกเพื่อกลับไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยลอนดอน ในขณะที่บีบีซีก็เปลี่ยน Programme Organizer มาเป็น Mr. Peter Pointon อดีตผู้บัญชาการแผนกไทยแห่งกองกำลัง 136 ของอังกฤษระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ที่อินเดีย¹¹⁵ ส่วนพนักงานคนไทยที่รับสมัครเข้าทำงานด้วย ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษหรือทำงานเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนในประเทศไทย

¹¹² Written Archives Centre BBC , 3 March 1951

¹¹³ Written Archives Centre BBC , 14 March 1951

¹¹⁴ “เผยโฉมโฆษกบีบีซีภาษาไทยรุ่นเก๋ากี้,” ไทยรัฐ (26 ตุลาคม 2534) :19.

¹¹⁵ ทศ พันธุ์มเสน, กบฏกู่ชาติ (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, 2531) หน้า 166.

พนักงานคนไทยคนต่อๆมา ได้แก่ นายเลอสรุ ธรรมพิชา นายมานิช วุฒาพิศย์ นายวิลาศ มณีวัต และนายเกรียงศักดิ์ ศิริมงคล เมื่อนายเลอสรุ ธรรมพิชา หมดสัญญา กับ ปีปี้ซีในพ.ศ. 2502 นั้น ปีปี้ซีก็จ้างนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์มาทำหน้าที่แทน และในปี พ.ศ. 2503 นั้นเองที่ปีปี้ซีสั่งปิดการกระจายเสียง ภาคภาษาไทย

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ก็มีข้อเสนอตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2488 (ค.ศ.1945) Mr.John Morris บอกว่าควรปิดภาคภาษาไทยเมื่อสงครามยุติลง แต่ปีปี้ซีก็ยังไม่ได้นำดำเนินการในทันที ยังให้มีการดำเนินงานต่อเนื่องมาเป็นเวลาอีก 15 ปี ในที่สุดปีปี้ซีก็ตัดสินใจยุติการส่งกระจายเสียงภาคภาษาไทยเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2503 เนื่องจากเหตุผลทางด้านงบประมาณ เพราะเกิดภาวะฝืดเคืองทางเศรษฐกิจในยุโรป กระทรวงต่างประเทศอังกฤษ ซึ่งพยายามประหยัดงบประมาณ จึงให้ยุติการกระจายเสียงของแผนกภาษาไทยตามข้อเสนอแนะของสถานทูตอังกฤษ ขณะนั้น¹¹⁶

อย่างไรก็ตามปีปี้ซีภาคภาษาไทยได้เปิดการกระจายเสียงชั่วคราวเพื่อต้อนรับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอังกฤษอย่างเป็นทางการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2503 ปีปี้ซีแผนกภาษาไทย ออกอากาศเป็นกรณีพิเศษทุกวันๆละ 15 นาที เพื่อรายงานการเสด็จเยือนอังกฤษอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 18 ถึง 23 กรกฎาคม พ.ศ.2503

ในการนี้ ปีปี้ซีได้จ้างอดีตเจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยในขณะนั้น คือ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ มาจัดทำรายการชั่วคราวร่วมกับ นายเกรียงศักดิ์ ศิริมงคล โดยมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มาร่วมด้วย นอกจากนี้ ยังมีบรรดาคนไทยที่อยู่ในอังกฤษขณะนั้นจำนวนหนึ่ง สลับกันมาให้สัมภาษณ์ และร่วมทำรายการออกอากาศด้วย เช่น นายไพจิตร เอื้อทวีกุล ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่ นายสุจินดา ยงสุนทร พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร นายมานิช วุฒาพิศย์ (นักหนังสือพิมพ์ที่เคยร่วมงานเสรีไทยกับ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์) และ น.ส.รัตนา บุญยะรัตเวช (คุณหญิงรัตนา สยามมิตร) เป็นต้น

¹¹⁶ “ย้อนรอยประวัติศาสตร์ 60 ปี ปีปี้ซี แผนกภาษาไทย,” 60ปี ปีปี้ซี แผนกภาษาไทย, (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2544) หน้า 19.

ต่อมามีเสียงเรียกร้องจากทั้งฝ่ายสถานทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ และผู้ใหญ่ในรัฐบาลไทยหลายคน ทำให้กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษตัดสินใจให้บีบีซีส่งกระจายเสียงภาคภาษาไทยอีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2505 จนถึงปัจจุบัน

ในการเปิดกระจายเสียงใหม่บีบีซีได้ใช้วิธีการสอบคัดเลือกคนไทยที่มีความรู้ภาษาอังกฤษและมีความรู้ภาษาไทยดีด้วยเพื่อไปทำงาน โดยทำการจัดสอบที่สถานทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ ปรากฏว่าได้คนไทย จำนวน 4 คน คือ นางสาวรัตนา บุญยะรัตเวช(คุณหญิงรัตนา สมานมิตร) นายอารี รัตนเรือง นายสุรัตน์ นุ่มนนท์ และนายเอนก ทิพย์พยอม และเมื่อใครหมดสัญญาจะมีการเปิดรับสมัครสอบจากประเทศไทยเหมือนเดิม โดยยุคแรกจะเน้นที่ ต้องมีความสามารถในการแปลข่าวเป็นหลัก ส่วนประสบการณ์จะทำงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนมาด้วยหรือไม่เน้นไม่ใช่คุณสมบัติหลักที่ต้องการในยุคนั้น แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าพนักงานส่วนหนึ่งเคยทำงานด้านวิทยุกระจายเสียงมาก่อน เช่น นางสาวสมบัติ ภูอภิรมย์ ที่มาจากกรมประชาสัมพันธ์ นายศุภชัย ณ ป้อมเพชร มาจากสำนักข่าวสารอเมริกัน นายธานี แม้นญาติ จากสถานีวิทยุ ท.ท.ท. นายอานันท์ พรนริศ จากองค์การยูเนสโก(ในลาว) เป็นต้น ขณะเดียวกันบีบีซีก็จ้างนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่ออยู่ในประเทศอังกฤษมาเป็นพนักงานชั่วคราวเพื่อช่วยงานแปลข่าวในบางวันด้วย และเป็นที่น่ายินดีของแผนกภาษาไทยในปี 2509 อาจารย์เสนาะ ต้นบุญยืนได้ลาออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและกลับมาร่วมงานกับบีบีซีภาคภาษาไทย อีกครั้งหนึ่งจนเกษียณอายุในปี 2518 และถึงแม้จะเกษียณแล้ว อาจารย์เสนาะก็ยังคงทำงานให้กับบีบีซีในฐานะพนักงานไม่เต็มเวลา โดยผลิตรายการวิทยาศาสตร์สัปดาห์ละครั้ง และต่อมาก็เหลือเพียงเล่าเรื่องผีในอังกฤษให้ฟังปีละครั้งในวันส่งท้ายปี¹¹⁷ จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2542

คนไทยที่ผ่านการคัดเลือกจากบีบีซีไปทำงานด้วยในยุคนั้นคนอื่นๆ ได้แก่ นางสาวณัฐกฤตา หงสเวศ นางสาวสุดจิต ภิญโญยิ่ง นางสาวสุรีย์ ศรีแสงนาม และนายฉลวย เรืองชาญ ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้การดูแลของ Mr. Michael Watts ทำหน้าที่หัวหน้าแผนกภาษาไทย

¹¹⁷ รุ่งมณี เมฆโสภณ, หลายมโนชนีย์ (กรุงเทพฯมหานคร: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ,2544)

4.2.4 รายการของบีบีซีภาคภาษาไทย:ข่าวโลกและรายการส่งเสริม วัฒนธรรมอังกฤษ

เนื้อหารายการของบีบีซีในช่วงนั้น วิทยูบีบีซีภาษาไทยจะต้องทำตามนโยบายของบีบีซีคือเสนอข่าวโลก เป็นหลัก ส่วนเวลาที่เหลือจะเสนอรายการความรู้ต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของอังกฤษ เท่าที่ผู้วิจัยได้ค้นพบใบแจ้งกระจายเสียงในยุคแรกๆ ของบีบีซีภาคภาษาไทย จากหน่วยงานเก็บเอกสารเก่าของบีบีซี ทำให้เห็นภาพของเนื้อหา รายการยุคนั้นซึ่งมีดังนี้¹¹⁸

“รายการจะเริ่มด้วยข่าวของโลกประจำวัน ภาคข่าวนี้ใช้เวลาประมาณ 12 นาที ล้วนเป็นข่าวที่เที่ยงตรง แน่นอน เชื่อถือได้ และครบถ้วนในรายการกระจายเสียงรายวันนั้น มี คำบรรยาย สารคดี การสัมภาษณ์และรายการเพลง ที่มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟังในประเทศไทยโดยเฉพาะ คำบรรยายข่าวข่าวของโลกและคำบรรยายไขความของเหตุการณ์ด้านการเมืองในเอเชียได้เขียนขึ้นทันกับเหตุการณ์ ในวันจันทร์ทุกสัปดาห์ท่านจะได้ฟังการสรุปเสียงวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์อังกฤษในเรื่องต่างๆ นอกจากนั้นแล้วในรายการกระจายเสียงภาคภาษาไทยยังได้วาดภาพ ชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และเรื่องราวของคนอังกฤษอีกด้วย

ทุกวันเสาร์จะมีนักเรียนไทยหรือคนไทยที่มาเยือนประเทศอังกฤษได้รับเชิญให้มากล่าวบรรยายเรื่องราวต่างๆ เพื่อผู้ฟังจะได้ยินเรื่องและความคิดเห็นของคนไทยในส่วนที่เกี่ยวกับงานและกิจการในประเทศอังกฤษในทัศนะของคนไทย”(เรียบเรียงตัวสะกดการันต์ตามต้นฉบับในใบกระจายเสียง-ผู้วิจัย)

จากเอกสารที่ค้นพบนี้ ผู้วิจัยได้นำศึกษาค้นคว้าจากเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องตลอดจนไปสอบถามอดีตพนักงานบีบีซีในยุคนั้นว่า รายการที่แต่ละคนทำมีอะไรบ้าง สรุปได้ดังนี้

¹¹⁸ Written Archives Centre BBC, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง , พฤษภาคม 2501.

1. รายการข่าวและบทวิเคราะห์ข่าว

เนื้อหาของข่าวได้มาจากห้องข่าวกลางที่มีบรรณาธิการประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผู้รวบรวมจากนักข่าวที่บีบีซีจ้างมาเขียนข่าวให้ โดยข้อมูลที่บีบีซีใช้ประกอบการเขียนข่าวนั้น ได้มาจากนักข่าวของตนเองประจำในภูมิภาคต่างๆของโลก และจ้างนักข่าวอิสระรายงานข่าวให้บีบีซีอีกด้วย นอกจากนี้บีบีซียังซื้อข่าวจากสำนักข่าว รอยเตอร์ ยูพีไอ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข่าวนั้นๆ และยังรับข้อมูลข่าวจากหน่วยงานรับฟังข่าวจากทั่วโลกของบีบีซีที่เรียกว่า Monitoring แล้วห้องข่าวกลางก็จะนำข้อมูลข่าวทั้งหมดมากลั่นกรอง เขียนเป็นข่าวอีกครั้งหนึ่ง

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร อดีตพนักงานบีบีซีในยุคนั้นทรงเล่าถึงการแปลข่าวในพ.ศ. 2506 ว่า¹¹⁹

“เมื่อมีข่าวด่วนมา จะต้องแปลกันสดๆในห้องส่งเลย และต้องสรุปให้ได้ใจความด้วย ไม่ใช่แปลไปตามข่าวภาษาอังกฤษที่เขียนมา เพราะจะไม่ทันเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องใช้เวลาฝึกอยู่นาน.. แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งของการทำงานที่พระองค์หญิงรับสั่งว่า สหัชสภากรรจ์มาก คือวันที่ประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี ถูกลอบยิง พระองค์หญิงทรงอยู่เวรเพียงองค์เดียวกับเจ้านาย มีข่าวส่งเข้ามาเปลี่ยนอยู่เรื่อยทุก 2 นาที และที่สำคัญจะต้องสรุปให้ได้ใจความเพื่ออ่านออกอากาศภายในเวลาไม่กี่นาที ในขณะที่ข่าวมากองอยู่ตรงหน้าเป็นปึกใหญ่ วันนั้นพระองค์หญิงทรงเล่าว่า แทบตายเลยและอยากจะร้องไห้เสียใจ”

สำหรับบทวิเคราะห์ข่าว บีบีซีได้จ้างผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิเคราะห์ข่าวในหลายๆด้าน มาเป็นผู้เขียนบทความวิเคราะห์ภูมิหลังของเหตุการณ์รอบโลกให้ แนวทางการเสนอข่าวและบทวิเคราะห์เวลานั้นจะต้องคำนึงถึงหลักความถูกต้อง สมดุลและเป็นกลางเสมอ อย่างที่ศุภชัย ฅ บ่อมเพชร อดีตเจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยในยุคนั้นอีกคน อธิบายว่า¹²⁰

“จะไม่มีการเสนอข่าวฝ่ายเดียวไม่ว่าจะในบทวิเคราะห์ก็ดี ในภาคข่าวก็ดีไม่มีทางที่บีบีซีจะออกข่าวฝ่ายเดียวเลย จะออกให้มันสมดุลตลอด จะมีฝ่ายที่พูดอย่างนี้ และมีมัน

¹¹⁹ “เผยโฉมโฆษกบีบีซีภาษาไทยรุ่นเก๋ากี้,” ไทยรัฐ (26 ตุลาคม 2534):19.

¹²⁰ สัมภาษณ์ ศุภชัย ฅ บ่อมเพชร, 20 มีนาคม 2546.

จริงไม่จริงอย่างไรจะต้องมีอีกฝ่ายหนึ่งได้ในข้อความที่ไม่ห่างกันมากนักเพราะฉะนั้นในยุค
นั้นยุคสงครามเวียดนามคนเวียดนามฟังบีบีซีนะ”

2. รายการความรู้และสารคดี

ในส่วนของผู้ที่คนไทยนั้น แม้พวกเขาจะไม่มีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาข่าวมาก
ไปกว่าการเป็นผู้แปล แต่พวกเขาจะมีสิทธิและเสียงค่อนข้างมากในการกำหนดเนื้อหาในส่วนของ
สารคดี ที่เลือกทำได้จากวัตถุประสงค์ทั้งจากของบีบีซีเองและการกำหนดเรื่องออกไปเก็บข้อมูลและทำ
รายงานเอง บางครั้งมีการเชิญคนไทยที่เป็นผู้มีชื่อเสียงในสังคมที่ไปเยือนอังกฤษไปร่วมรายการ
ด้วย¹²¹ หรือเชิญผู้ที่มีชื่อเสียงของสังคมไทยมาร่วมจัดรายการด้วย เช่นคุณหญิงมณี สิริวรสารหรือ
หม่อมมณี ภาณุพันธุ์(อดีตชายาพระองค์เจ้าอาภัสสรวงศ์) ที่ Mr.Pointon หัวหน้าแผนกภาษาไทย
ชวนมาทำงานด้วยอีกคน เล่าบรรยากาศในยุคนั้น ไว้ตอนหนึ่งว่า¹²²

“มิสเตอร์ปอยตันก็ตกลงให้ข้าพเจ้าเขียนบทความภาษาไทย ซึ่งข้าพเจ้าต้องมา
อ่านออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงไปเมืองไทยอาทิตย์ละสองครั้ง ข้าพเจ้าต้องเขียน
บทความเกี่ยวกับชีวิตหรือเหตุการณ์ในประเทศอังกฤษ เช่น เรื่องที่กำลังเป็นที่สนใจในกรุง
ลอนดอนในเทศกาลต่างๆ หรือจะเป็นบทความเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาว
อังกฤษ หรือเขียนถึงเรื่องใดๆก็ได้ที่ข้าพเจ้าคิดว่าคนไทยอยากฟังและมีความสนใจ.....
และข้าพเจ้าได้เขียนบทความอธิบายถึงความสวยงามงดงามของชนบทในอังกฤษในฤดูใบ
ไม้ร่วงและฤดูใบไม้ผลิ เป็นต้น บางครั้งก็เขียนถึงชีวิตของแม่บ้านชาวอังกฤษที่อยู่ในกรุง
ลอนดอน หรือแพ้นที่กำลังฮิตอยู่ในขณะนั้น บางทีก็อธิบายความยิ่งใหญ่ของร้าน
สรรพสินค้าต่างๆ หรือเกี่ยวกับการคมนาคมทั่วประเทศของคนอังกฤษ หรือเกี่ยวกับ
นิทรรศการต่างๆตามเทศกาลที่มีแสดงในกรุงลอนดอน บางครั้งก็เป็นบทความเกี่ยวกับ
อุปนิสัยใจคอ หรือเกี่ยวกับความเคยชิน(habit) บางอย่างของคนอังกฤษ รวมทั้งเรื่องอื่นๆ
อีกหลายอย่าง”

¹²¹ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ช่วงแห่งชีวิตของ ส.ศิวรักษ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
เทียนวรรณ,2527)หน้า 536- 537.

¹²² มณี สิริวรสาร,ชีวิตเหมือนฝัน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2533)
หน้า 828-829.

ข้อมูลที่จะใช้ผลิตรายการนั้น บีบีซีได้จัดห้องสมุดที่รวบรวมบทความจากหนังสือพิมพ์ หนังสือ แผ่นเสียง จำนวนมากให้พนักงานไปศึกษาค้นคว้าเป็นข้อมูลในการผลิตรายการ คุณหญิง รัตนา สมานมิตร พนักงานบีบีซีภาษาไทยยุคนั้น เล่าให้ฟังว่า¹²³

“คือบีบีซีมีห้องสมุดเรียกว่า record library ที่เราค้นคว้าได้ง่ายมาก สมมุติว่าจะเขียนเรื่อง Tower of London หรือพระราชพิธีต่างๆ ตอนที่อยู่เล็กซานดร้า แต่งงาน ดิฉันก็เป็นคนเข้าไปรายงานจากในโบสถ์ คือพวกนี้เราจะต้องค้นคว้าก่อนข้อมูลทั้งหลายทั้งปวง ต้องทำการบ้านอย่างดี โดยไม่ลำบาก ที่บีบีซี จะมีแผนกที่เรียกว่า newspaper cutting หรือ clipping ซึ่งใหญ่มาก เพียงโทรศัพท์ลงไปว่าเราต้องการอะไรบ้าง ก็จะได้มาเป็นแฟ้ม ถ้าเราต้องการดนตรีประกอบเพลงหรืออะไรก็โทรศัพท์ ว่าเมื่อปีนั้นปีนั้นได้มีเหตุการณ์อันนี้ เราต้องการดนตรี หรือต้องการเพลงมันจะเป็น jingle หรืออะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชพิธีนั้นหรือสิ่งที่เรากำลังเขียนนี้ แบบเดี๋ยวนะ ขึ้นมาแล้ว”

ลักษณะรายการส่วนใหญ่จะเป็นการค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุดของบีบีซีมาผลิตรายการกัน ดังที่ คุณศุภชัย ฌ ป้อมเพชร อธิบาย ดังนี้¹²⁴

“ส่วนมากเขาก็จะมี Light Entertainment news อะไรของเขาต่างๆ อยู่แล้ว เรามีหน้าที่ไปเลือก เขาก็เลือก อย่างพวกที่ถนัดแพชั่น หรือวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเขาก็ไปเอากันตามชอบ และทุกคนก็จะคุมแต่ละอันไป อาจารย์เสนาะก็จะคุมเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ อะไรก็ว่าไปโลกพุงนี้ ผมทำ Did you know ยูนาน เขาก็สามารถที่จะเอาได้กว้างได้หลายเรื่อง ซึ่งต้องเดินทางออกไปข้างนอก คนที่ชอบกีฬา ซึ่งสมัยนั้นมีคุณอานันท์ พรนริศ”

บีบีซีในยุคนั้นมีนักรรณกรรมอังกฤษ มาเล่นละครวิทยุให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้ฟังในเมืองไทยที่ชอบละครวิทยุด้วย คุณสมบัติ ภูอภิรมย์ เล่าว่า¹²⁵

¹²³ สัมภาษณ์ คุณหญิงรัตนา สมานมิตร, 21 มีนาคม 2546.

¹²⁴ สัมภาษณ์ ศุภชัย ฌ ป้อมเพชร, 20 มีนาคม 2546.

¹²⁵ สัมภาษณ์ สมบัติ ภูอภิรมย์, 26 มีนาคม 2546.

“แล้วเรามีละครด้วย ตอนนั้นนั่นทวัน เมฆใหญ่เขาไปเรียนหนังสือ แล้วเขาก็เอานั่นทวันเป็นนางเอก ธานี แม้นญาติเป็นพระเอก ตอนนั้นเล่นเรื่องผีเรื่องอะไรที่ลึกลับมากกว่าเซคสเปียร์ แล้วทุกคนไม่เคยเป็นศิลปินมาเลย โอ้โฮ คนแปลบทคือพี่ พี่แปลบทละคร เผอิญพี่อยู่ที่วีมาก่อน เราก็รู้วิธีเขียนบท ตอนเล่นก็ช่วยกัน ตีฆ้องร้องเป่า แล้วแต่ใครจะคิดกันได้ กระจ่าง อะไรก็มาช่วย ถ้าเผื่อมันไม่มีในแผ่นเสียงนะ เราก็ช่วยกันทำประมาณสักสิบนาที่ สิบห้านาที่ พี่ก็เล่นเป็นตัวประกอบบ้างนิดหน่อย ๆ สนุกเป็นบ้าเลย คุณธานีเป็นพระเอก สนุกมากเลยคะ”

รายการอีกลักษณะหนึ่ง คือ การผลิตรายการนอกสถานที่ ซึ่งแผนกภาษาไทยจะอนุญาตให้เจ้าหน้าที่คนไทยเดินทางไปตามส่วนต่างๆของเกาะอังกฤษ แล้วผลิตรายการมาออกอากาศ โดยอาจจะเป็นเรื่องราวของคนอังกฤษหรือคนไทยในอังกฤษก็ได้ คุณศุภชัย ณ ป้อมเพชร เล่าถึงประสบการณ์ในการไปผลิตรายการนอกสถานที่ว่า ¹²⁶

“ยุคนั้นคือทำเองได้ สมมุติว่ามีทหารเรือไปรับเรือที่เบลฟาสต์ เราสามารถดำเนินเรื่องของเราได้เราไปบอก เขาเลย เราทำสี่ตอน ตอนละเจ็ดนาที่ และจะเข้าเป็นแมกกาซีนกับคนอื่นหรืออย่างไรก็ตาม กะเองว่าออกสี่ตอนตอนละเจ็ดนาที่ เราต้องทำขนาดไหน เราคุมเองเป็นเอดิเตอร์เอง สนุกหน่อย ไปสัมภาษณ์คนที่มารับเรือ คนที่วางกระดูกเรือ ก็จะมีเจ้าหน้าที่ระดับนั้น ระดับนี้แล้วเรื่อนี้คนไทยนายทหารเรือไทยต้องซบกลับเอง เขาต้องจากบ้านมาปีแปดเดือนเป็นอย่างไร ชีวิตเขาเป็นอย่างไรนี่เราวางรูปแบบทำสารคดีเอง แต่นานๆครั้ง”

พัฒนาการของรายการปีศาจภาษาไทยค่อยๆเปลี่ยนจากเดิมไปเพียงใดสังเกตได้จากใบแจ้งรายการกระจายเสียง ปี พ.ศ. 2512 ดังนี้ ¹²⁷

“ปีศาจ เสนอรายการข่าวทันเหตุการณ์โลกวันละ 2 ครั้ง ในภาคเช้าและภาคค่ำ ประกอบด้วยบทความ”เบื้องหลังข่าว” อันเป็นบทวิเคราะห์ข่าวประจำวันของปีศาจ แผนก

¹²⁶ สัมภาษณ์ ศุภชัย ณ ป้อมเพชร, 20 มีนาคม 2546.

¹²⁷ วิทยุปีศาจภาคภาษาไทย, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง, (กันยายน ถึง ธันวาคม 2512).

ภาษาไทย เขียนและรายงานโดย นักเขียนประจำ ผู้สื่อข่าวต่างประเทศทั่วไป และผู้ สันักตกรณที่ไปสังเกตการณ์ ณ แหล่งข่าว โดยเฉพาะ โดยปกติบทความ”เบื้องหลังข่าว” ของเราครอบคลุมสรุปสถานการณ์สำคัญๆประจำวันอย่างน้อย 2 เรื่องเป็นประจำ นอกจากข่าวและบทความแล้ว เรายังเสนอรายการน่าสนใจเกือบจะทุกประเภท ประกอบ ในรายการภาคค่ำทุกวันอีกด้วย

วันจันทร์	เรียนภาษาอังกฤษทางวิทยุ ท่านผู้ฟังสามารถติดต่อขอบทเรียนได้จาก สถาบันสอนภาษา ของอาจารย์เกริก อาคาร ก.ถนนราชดำเนิน
วันอังคาร	โลกวันนี้ สาระคดีด้านวิทยาการก้าวหน้า ในวงการวิทยาศาสตร์ การแพทย์ การเกษตร และเทคนิควิทยา ประกอบกับรายการ ธุรกิจ การค้าและอุตสาหกรรม
วันพุธ	ตอบจดหมายผู้ฟังในรายการรุ่งไปรษณีย์
วันพฤหัสบดี	รายการพิเศษสำหรับผู้สนใจ สาระปัญหา จัดในรูปแบบ ”ท่านทราบหรือไม่?”
วันศุกร์	เพลงยอดนิยมในวงการเพลงแห่งยุคของมหานครลอนดอนและเพลง ตามคำขอที่จัดให้แก่ท่านผู้ฟังประกอบกับรายการ”สัปดาห์ในเอเชีย”
วันเสาร์	รายการสังสรรค์วันเสาร์ รายการสำหรับเยาวชน
วันอาทิตย์	ละครสลับกับรายการสัมภาษณ์”อาคันตุกะไทยในอังกฤษ” และเสนอรายการข่าวความเคลื่อนไหวของนักศึกษาไทยในสหราชอาณาจักร

ในปี พ.ศ. 2513¹²⁸ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมรายการประจำบางรายการบางวัน ดังนี้

“วันอังคาร	วิทยาศาสตร์ปริทัศน์ และข่าวการค้าอุตสาหกรรมไทย-อังกฤษ
วันพฤหัสบดี	รอบโลกสัปดาห์นี้ เสนอสรุปสถานการณ์ด้านการเมืองและข่าว ความเคลื่อนไหวในวงการเศรษฐกิจ
วันศุกร์	ท่านทราบหรือไม่? เสนอเกสต์ข่าวน่ารู้ในวงการต่างๆ

¹²⁸ วิทยุปีสี่ภาคภาษาไทย, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง, (มกราคม-เมษายน2513).

วันเสาร์-อาทิตย์ รายการพิเศษประจำสุดสัปดาห์
 สังสรรค์วันเสาร์...ข่าวในวงการสตรีและเยาวชน
 ละคร.....สัมภาษณ์คนไทยที่ไปเรียนอังกฤษ
 ข่าวความเคลื่อนไหวของนักศึกษาไทยในสหราชอาณาจักร
 สนทนากับท่านผู้ฟัง.....ข่าวในวงการบันเทิงธุรกิจ
 เพลงยอดนิยม.....และข่าวกีฬา”

ถัดมาในปีพ.ศ. 2514¹²⁹ มีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มรายการใหม่อีกบางรายการ ดังนี้

“วันพฤหัสบดี วิจัยข่าวสำคัญในรอบสัปดาห์
 วันเสาร์-อาทิตย์ รายการเบาสมองตอนสุดสัปดาห์ เช่นรายการ...
 สังสรรค์วันเสาร์...ข่าวในวงการบันเทิงธุรกิจ
 บันทึกจากลอนดอน...สัมภาษณ์คนไทยที่มาเรียนอังกฤษ
 ความเคลื่อนไหวของคนไทยในอังกฤษ...ละครวิทยุ
 และข่าวในวงการกีฬา กับเพลงยอดนิยม”

จะสังเกตได้ว่ารายการในยุคนี้ปีซีไอให้ความสำคัญกับรายการบทเรียนภาษาอังกฤษ เพราะยุคนั้นภาษาอังกฤษยังไม่แพร่หลายในสังคมไทย และได้มอบหมายให้อาจารย์เกริกจัดทำ บทเรียนออกจำหน่ายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแผ่นเสียงและเทปออกมาเผยแพร่ทาง สถานีวิทยุต่างๆในประเทศไทย โดยสำนักแถลงข่าวอังกฤษ สถานีเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำ กรุงเทพมหานครด้วย

นอกจากนั้นจะเป็นรายการความรู้ด้านต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเทปในยุคนี้มาศึกษาเนื้อหา ต่างๆพบรายการหนึ่ง ปราบกว่ามีเทปเพียงม้วนเดียวเท่านั้นที่มีอายุยาวนานที่สุด เทปม้วนนี้ ออกอากาศเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2507 อายุนับได้ 39 ปี(จนถึงพ.ศ.2546) ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า น่าจะเป็นรายการเก่าแก่ที่สุดของปีซีไอภาคภาษาไทยและตกค้างอยู่ในประเทศไทย คือรายการ สนทนาโต๊ะกลม ผู้ร่วมรายการพระองค์หนึ่งเป็นเชื้อพระองค์ชั้นสูงของประเทศไทยที่ไปทำงานกับ

¹²⁹ วิทยุปีซีไอภาคภาษาไทย, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง, (กันยายน ถึง ธันวาคม 2514).

ปีปีซีภาคภาษาไทยในยุคนั้น คือพระวรวงศ์เธอพระองค์หญิงวิมลฉัตร ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ทำการถอดเทป ปรากฏว่าเป็นการสนทนา เรื่องครบรอบ 400 ปีเซคสเปียร์ มีผู้ร่วมรายการคนอื่นๆ คือ คุณ แถมสุข รัตนพันธุ์ อาจารย์สอนประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณสมนึก ประยูรวงษ์ และดำเนินรายการโดยคุณสุรัตน์ นุ่มนนท์ อดีตนักหนังสือพิมพ์ที่ไปทำงานอยู่กับปีปีซีในขณะนั้น *

ตัวอย่างอีกรายการหนึ่งคือ รายการวิทยุวิทยา หรือชื่อภาษาอังกฤษว่า University of the air ออกอากาศในพ.ศ. 2509 เสนอเรื่องความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ ชื่อ โรเบิร์ต มัลลิส ที่เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับประชากร หรือ ผู้คิดริเริ่มทฤษฎีพลเมือง ซึ่งสมัยนั้นจะใช้วิธีการแปลและเล่าเรื่องในลักษณะการบรรยายไม่มีเสียงประกอบใดๆทั้งสิ้น ความบางตอนในรายการ มีดังนี้ ¹³⁰

“กล่าวแต่เพียงว่า มนุษยชาติมีทางเลือก 2 ทาง ทางที่ 1 ควบคุมอัตราการเกิดของทารก ด้วยวิธีธรรมชาติ ทางที่ 2 ปล่อยให้้อัตราการเกิดขยายตัวไปตามบุญตามกรรม จนกระทั่ง โลกไม่มีอาหารเลี้ยงและเมื่อถึงจุดนี้ สงคราม ความอดอยาก และโรคระบาดจะเข้ารับผิดชอบแก้ไข เพื่อกลับสู่ความสมดุลความคิดทำนองนี้ของมัลลิสเป็นความคิดที่ไม่มี ผู้ใดเข้าใจในยุคของมัลลิส” *

4.2.5 สถาบันกษัตริย์จุดเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-อังกฤษ

รายการของวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทยในยุคนั้น ได้นำเรื่องราวของสถาบันพระมหากษัตริย์ของทั้งสองประเทศมาเสนอเป็นประจำ เพื่อให้ผู้ฟังเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ของไทยและอังกฤษที่สำคัญยิ่ง

* ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ข, หน้า 252

¹³⁰ สถาบันวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย, รายการวิทยุวิทยา University of the air. เรื่อง โรเบิร์ต มัลลิส ผู้คิดริเริ่มทฤษฎี “พลเมือง” ออกอากาศวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2509 .(เทปตลับ) ศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย, 2546.

* ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค, หน้า 258

เท่าที่ผู้วิจัยตรวจสอบจากเทปรายการต่างๆที่เคยเก็บไว้ที่สถานทูตอังกฤษกรุงเทพฯ และส่งมาให้ผู้วิจัยนั้น พบว่าในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 สมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธที่สอง แห่งสหราชอาณาจักรเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยเจ้าชายฟิลิปส์พระราชสวามี และเจ้าฟ้าหญิงแอนน์พระราชธิดาในฐานะพระราชอาคันตุกะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถนั้น วิทยุบีบีซีภาษาไทยได้จัดการพิเศษทุกวันจันทร์ยาวนานถึง 4 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม - เดือนเมษายน 2515 ซึ่งรายการจากเทปส์สู่เจ้าพระยา ชูดพระราชอาคันตุกะ แต่เนื่องจากเทปที่ได้รับมารายการไม่ต่อเนื่องกันจึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ครบถ้วน เทปที่มีอยู่เริ่มจากรายการวันที่ 10 มกราคม 2515 สัมภาษณ์นายสังัด ศิริวงนิก ที่ปรึกษาการศึกษาและวัฒนธรรม ผู้ดูแลนักเรียนไทยในสหราชอาณาจักร บรรยายเรื่องสถานะการเรียนของนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ¹³¹

รายการวันที่ 24 มกราคม 2515 เรื่องเหตุการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษ สัมภาษณ์พลโทเซอร์เจฟฟี่ อีเวนส์ อดีตผู้บัญชาการอดีตผู้บัญชาการกองทหารอังกฤษในประเทศไทย (กันยายน พ.ศ.2488 - กุมภาพันธ์ พ.ศ.2499)¹³² เขาเล่าไว้ตอนหนึ่งว่า

“วันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2488 วันนั้นนับว่ามีความสำคัญในประวัติศาสตร์ระหว่างอังกฤษและประเทศไทย เพราะในเช้าวันที่อากาศแจ่มใสถึงวันนั้น กองพลที่ 7 ได้เดินทางโดย เครื่องบินมายังท่าอากาศยานดอนเมืองเนื่องในการที่กองทหารญี่ปุ่นยอมแพ้ในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้หลังจากที่ได้ทำการสู้รบกันมานานถึงสองปีในบริเวณป่าของประเทศพม่า ทหารทุกคนเมื่อมาถึงประเทศไทยจึงรู้สึกถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ได้เห็นความสงบสุขของท้องถิ่น และความเป็นมิตรของประชาชนชาวไทย ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย ในเวลานั้น มีสิ่งที่จะต้องทำมากมาย และเวลาก็เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ทหารญี่ปุ่นแสนสองหมื่นคนจะต้องถูกกักกันตัวและปลดอาวุธ สำหรับเชลยศึกที่ไม่ต้องเข้าทำการรักษาพยาบาลโดยทันวันก็จะถูกส่งตัวกลับไป บุคคลเหล่านี้มีอยู่เป็นจำนวนพันๆคน นอกจากนั้นผู้คนจำนวนแสนคนจากชวา สุมาตราและมาลายู ซึ่งถูกนำตัวมาเมืองไทย

¹³¹ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.สนทนาโต๊ะกลม เรื่องครบรอบ 400 ปีเชลยศึก (เทปตลับ).ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

¹³² สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทปส์สู่เจ้าพระยา24 มกราคม 2515(เทปตลับ).ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

เพื่อทำทางรถไฟก็ต้องถูกส่งตัวกลับไปยังบ้านเกิดเมืองนอนของตน และจะต้องส่งข้าวจำนวนมากจากประเทศไทยไปยังประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งกำลังขาดแคลนอาหารอย่างรีบด่วนที่สุดและยังมีเรื่องราวทางการเมืองอีกมากที่จะต้องตกลงให้เสร็จสิ้นไป ปัญหาสำคัญสุดยอดเหล่านี้จำเป็นจะต้องดำเนินการแก้ไขต่อเนื่องกันไปซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้สำเร็จราชการแผ่นดินนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีคลังสมัยนั้นเป็นอย่างดี...วันที่ 5 ธันวาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จนิวัติประเทศบรรดาตัวแทนของกองทหารพันธมิตรก็ได้ไปรอรับเสด็จด้วย และในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2489 ก็ได้ประกอบพิธีสวนสนามทั้งทางพื้นดินและทางอากาศ โดยบรรดาทหารพันธมิตรเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการเสด็จนิวัติ”

รายการวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2515 เสนอเรื่องราวพระราชจริยาวัตรของสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธที่สอง จากข้อเขียนของลอน เอลิซัน ผู้สื่อข่าวบีบีซีประจำราชสำนัก ถอดความเสนอโดยรัฐกฤตา หงสเวส พนักงานบีบีซีภาคภาษาไทยสมัยนั้น ความตอนหนึ่งในรายการบรรยายว่า¹³³

“เมื่อถึงเวลาเสวยพระกระยาหารกลางวันสมเด็จพระราชินีนาถจะทรงต้อนรับบุคคลที่มีชื่อเสียงจำนวนหนึ่งอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้พระองค์ได้มีโอกาสพบและตรัสคุยกับบุคคลในวงการต่างๆ และบางทีดยุกแห่งเอดินเบรอร์ พระราชสวามีก็อาจจะประทับร่วมเสวยอยู่ด้วย หลังจากพระกระยาหารกลางวันแล้ว สมเด็จพระราชินีนาถจะเสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงประกอบพระราชภารกิจนอกสถานที่ ซึ่งหมายกำหนดการเหล่านี้จะถูกกำหนดล่วงหน้าไว้ หลายเดือนที่เดียวแต่พระองค์มีเวลาเตรียมพระองค์จนแน่พระทัยแล้วว่าทรงทราบทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับโอกาส สถานที่ บุคคลที่พระองค์จะทรงพบและอื่นๆ ผู้คนที่มีโอกาสได้เข้าเฝ้า พระราชินีนาถในโอกาสเช่นนี้จะรู้สึกประทับใจเสมอว่า พระองค์ทรงทำการบ้านของพระองค์ได้ดีเพียงใด”

¹³³ สถานีวิทยูบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทมส์สู่เจ้าพระยา7 กุมภาพันธ์ 2515(เทปตลับ).

รายการวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2515 เป็นเรื่องระยะ 20 ปีแห่งราชบัลลังก์ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธที่สอง¹³⁴ ถอดความจากข้อเขียนของเซอร์ชาร์ลเรพี นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อของอังกฤษ(ณัฐกฤตา หงสเวส ถอดความเสนอ) ต่อด้วยรายการวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2515 ประมวลเหตุการณ์เสด็จพระราชดำเนินการเสด็จประพาสประเทศไทยครั้งแรกของสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธที่สอง พร้อมด้วยดยุกแห่งเอดินเบอระ และเจ้าฟ้าหญิงแอนน์ พระราชธิดา(ไม่ได้บอกชื่อผู้บรรยาย) ความตอนหนึ่งว่า¹³⁵

“รายการเสด็จประพาสประเทศไทยที่นับว่าสำคัญที่ทางสถานีโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ในอังกฤษได้เสนอแก่ผู้ชมในประเทศนี้ก็ได้นำการเสด็จไปเยือนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งทรงได้รับการถวายการต้อนรับอย่างกระตือรือร้นของนิสิตและคณาจารย์จำนวนมากหลายพัน คนนอกจากนั้นก็ยังมีภาพยนตร์ข่าวการเสด็จประพาสอยุธยาท่ามกลางประชาชนชาวไทยที่ถวายการต้อนรับทั้งทางเรือและทางบกอย่างล้นหลาม”

รายการต่อมาในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2515 เรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าที่อังกฤษมีต่อประเทศไทยจากข้อเขียนของ ดร.อีน่า รัสเซล อดีตข้าราชการกรมการค้าและอุตสาหกรรมของอังกฤษ(อานันท์ พรนริศถอดความเสนอ)¹³⁶ ต่อจากนั้นผู้วิจัยก็ได้ตรวจสอบเทปรายการวันที่ 13 มีนาคม 2515 เรื่องทัศนคติและความรู้สึกของนายเอซี พอนตัน(อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง-ผู้วิจัย)ซึ่งเป็นชาวอังกฤษและเคยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาหลายปีในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อเขาได้ทราบข่าวสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธที่สองเสด็จประพาสประเทศไทย ก็ได้เขียนบรรยายความรู้สึก ซึ่งอาจารย์เสนาะต้นบุญยืน ได้ถอดความเสนอในรายการดังกล่าว นายเอซี พอยตัน ได้เปรียบเทียบความรู้สึกในการรับเสด็จสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธกับความทรงจำที่เขาเคยพบเมื่อครั้งที่ชาวเชียงใหม่จัดงานรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ

¹³⁴ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 14 กุมภาพันธ์ 2515(เทปตลับ). ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

¹³⁵ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 21 กุมภาพันธ์ 2515(เทปตลับ). ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

¹³⁶ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 28 กุมภาพันธ์ 2515(เทปตลับ). ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่เจ็ดในพ.ศ.2470 ซึ่งขณะนั้นนายเอซี พอยตันทำงานอยู่ที่เชียงใหม่ด้วยความตอหนึ่ง มีดังนี้¹³⁷

“สิ่งที่นับว่าน่าชมในขณะนั้นก็คือขบวนช้างที่ประดับประดาตกแต่งอย่างงดงาม ด้วยดอกไม้และแพรพรรณ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำขบวนประทับบน กุบทอง ภายใต้เศวตฉัตรบนหลังช้างต้นมหีมาอันเป็นช้างที่มีรูปลักษณะงดงามที่สุดของ เจ้าหลวงเชียงใหม่ ประชาชนจำนวนหลายพันคนล้วนแต่แต่งตัวสวยงามสดใสพากันมาเรียง รายอยู่ตามถนนที่เป็นทางผ่านเพื่อเฝ้าดูขบวนแห่ที่เคลื่อนไปอย่างเชื่องช้าแต่ทว่าเต็มไปด้วย ความสง่างาม...ผมไม่ได้พบข่าวในหน้าหนังสือ พิมพ์ว่ามีขบวนช้างอย่างนี้เมื่อเดือน ที่แล้วจึงเข้าใจว่าไม่ได้จัดขึ้น แต่พบก็ต้องหัวเราะด้วยความขบขันเมื่อเห็นจากรายการ โทรทัศน์ว่าเมื่อช้างสองเชือกหันหลังให้ในตอนอำลานั้นที่สะโพกมีคำว่าBYE BYEอยู่ด้วย”

รายการต่อมาในวันที่ 20 มีนาคม 2515 เป็นเรื่องความทรงจำของนักข่าวสตรีอังกฤษ คือนางอาร์นิวมอร์ เธอเป็นนักข่าวสตรีคนเดียวที่ได้เดินทางมาทำข่าวสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เอลิซาเบธเสด็จประพาสประเทศไทยตอหนึ่ง(คุณณัฐกฤตา หงสเวส ถอดความเสนอ) เธอเล่าว่า¹³⁸

“ดิฉันถามหญิงสาวคนหนึ่งที่กำลังยิ้มระรื่นอยู่ว่าคุณคือกิติใจอะไรหรือคะ สมเด็จพระราชินีนาถตรัสกับคุณงั้นหรือคะ เธอก็ตอบอย่างเศร้าไปนิดหนึ่งว่าเปล่าหรือ กะ แต่เจ้าฟ้าหญิงแอนน์ทรงฉลองพระองค์ผ้าไหมไทย ไหมของเรา แล้วก็จริงๆของเธอซะ ด้วยซิคะเพราะฉลองพระองค์ชุดนั้นตัดด้วยผ้าไหมไทยที่เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุง ลอนดอนทูลเกล้าฯถวายแต่เจ้าฟ้าหญิงและยังมีสตรีอีกคนหนึ่งที่ยีบพระบรมฉายา ลักษณะของสมเด็จพระราชินีนาถแห่งอังกฤษออกมาอวดจากกระเป๋า ซึ่งเห็นได้ว่าเป็น พระบรมฉายาลักษณ์ที่เธอเก็บมาตั้งแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเสด็จประพาสอังกฤษในปีพ.ศ.2503

¹³⁷ สถาบันวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 13 มีนาคม 2515(เทปตลับ).

ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

¹³⁸ สถาบันวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย.จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 20 มีนาคม 2515(เทปตลับ).

ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย.2546.

และก็คงจะต้องเป็นความจริงทีเดียว เพราะในพระบรมฉายาลักษณ์นั้นสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธควีนแมรีพระชนมายุว่าขณะนั้นชั้ก 12ปีได้คะ”

นอกจากนั้นเป็นเทปรายการเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2515 ที่นายอเล็กซ์ อัดัมส์ อดีตผู้ก่อตั้งแผนกภาษาไทยเขียนจดหมายถึงแผนกไทยเล่าถึงความประทับใจการรับเสด็จสมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธที่สอง ในขณะที่เขาได้เดินทางมาอยู่กรุงเทพพอดี ซึ่งผู้วิจัยได้ถอดเทปเนื้อหารายการที่คุณณัฐกฤตา หงสเวสดำเนินรายการออกมาทั้งหมดเพื่อให้เห็นรูปแบบและการดำเนินรายการในยุคนั้นบางส่วนด้วย ดังนี้¹³⁹

“-----ดนตรี-----”

ผู้ประกาศชาย เราขอเสนอ จากเทมส์สู่เจ้าพระยา ชุตราชอาณาจักร
 ณัฐกฤตา คุณๆ ผู้ฟังที่ติดตามรายการนี้เมื่อวันจันทร์ที่แล้วก็คงจะจำได้นะคะว่า เราได้เสนอเหตุการณ์ และความประทับใจของนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง ที่เดินทางไปทำข่าว ในตอนที่สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธ เสด็จประพาสประเทศไทยคะ แต่นอกจากนั้นนะคะ เกี่ยวกับเรื่องนี้เราก็ได้รับจดหมายจากคุณอเล็กซ์ อัดัมส์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาทางด้านภาษาของแผนกภาษาไทย จากเมืองไทยในตอนนั้นคะ เพราะคุณอเล็กซ์ อัดัมส์ เดินทางไปเมืองไทยในตอนที่สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธประพาสเมืองไทยเหมือนกัน ซึ่งเราก็จะอ่านให้คุณผู้ฟังได้ฟังในอีกไม่ช้าคะ แต่ว่าตอนนี้ดิฉันก็ขอเรียนถามคำถามคุณอเล็กซ์ อัดัมส์ บางอย่างก่อนคะ คุณอเล็กซ์ เคยไปอยู่เมืองไทยมาแล้วมั๊ยคะ
 อเล็กซ์ อัดัมส์ เคยอยู่นาน ชั้ก 40ปี มาแล้วครั้งแรก
 ณัฐกฤตา ไปอยู่ที่นั่นนานมั๊ยคะ
 อเล็กซ์ อัดัมส์ ชั้ก 14ปีก็ได้
 ณัฐกฤตา ตอนนั้นที่ไปอยู่เมืองไทยได้ทำงานอะไรคะ
 อเล็กซ์ อัดัมส์ ผมเป็นเจ้าของพนักงานแห่งสถานทูตอังกฤษ ตั้งแต่หนุ่ม ๆ จนถึงที่ปรึกษาสถานทูต

¹³⁹ สถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย. จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 27 มีนาคม 2515(เทปตลับ).

ณัฐกฤตา คุณอเล็กซ์ กลับมาถึงอังกฤษนี่เมื่อไหร่คะ
 อเล็กซ์ อัดัมส์ ผมออกจากกรุงเทพฯ ครั้งสุดท้ายเกือบ 10 ปี มาแล้ว แต่ตั้งแต่เวลานั้น
 ผมมีโอกาสไปเที่ยวไปเยี่ยมเพื่อนหลายครั้ง ผมอยู่สิงคโปร์หลายปี และ
 มีธุระเกี่ยวข้องกับองค์การซีดี ก็ต้องไปเยี่ยมกรุงเทพฯ เหมือนกัน ตั้งแต่
 นั้นตั้งแต่ผมเกษียณออกจากตำแหน่งแล้วก็มีโอกาสไปเที่ยวส่วนตัว เช่น
 ปีนี้เอง

ณัฐกฤตา และปีนี้กลับมาเมื่อไหร่คะ

อเล็กซ์ อัดัมส์ ปีนี้ผมกลับมาเมืองอังกฤษสัก 3 อาทิตย์มาแล้ว

ณัฐกฤตา ค่ะ ขอบคุณมากนะคะ

อเล็กซ์ อัดัมส์ ขอบคุณ

ณัฐกฤตา และตอนนี้ก็ขอเชิญฟังคุณศุภชัย ณ ป้อมเพชร อ่านจดหมายจากคุณอ
 เล็กซ์ อัดัมส์ นะคะ

ศุภชัย ณ ป้อมเพชร ถึงทุกๆ คนในแผนกไทยที่รัก ผมคิดว่าพวกคุณคงอาจจะสนใจ
 ที่จะทราบความเป็นไปในกาเรเสด็จประพาสประเทศไทยของสมเด็จพระ
 ราชนีเอลิซาเบธที่ 2 แห่งอังกฤษ จากผู้เห็นเหตุการณ์คนหนึ่ง ในนคร
 หลวงกรุงเทพฯ ดังที่พวกคุณทราบแล้ว ผมได้จัดการหยุดสอลิเดย์ของ
 ผม เพื่อให้ถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ วันเดียวกับที่สมเด็จพระ
 ราชนีอังกฤษพระราชสวามี และเจ้าฟ้าหญิงแอนน์ เสด็จโดยเครื่องบิน
 พระที่นั่งไปถึงที่สนามบินอู่ตะเภา เพื่อเสด็จทรงเรือยอร์ชพระที่นั่งบริตา
 เนีย ที่สัตหีบ มิตรสหายของผมได้จัดให้ผมพัก 4 วันแรกที่โรงแรมรอยัล
 นับว่าเป็นโชคดีมากเพราะโรงแรมนี้เห็นวิวดีไปถึงสนามหลวง และ
 พระบรมมหาราชวัง การเสด็จผ่านไปมาของสมเด็จพระราชินีแห่ง
 อังกฤษ มักจะผ่านหน้าโรงแรม ในวันพฤหัสบดี วันที่กาเรเสด็จประพาส
 เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ ผมโชคดีมากที่ไปทำธุระที่ธนาคาร ย่องกง
 และเซียงไฮ้ ตอนเช้า ราวๆ 10 โมง พอไปถึงที่นั่น เห็นผู้คนมาเกร์รอ
 อยู่แถวริมฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา ในเขตบริเวณของธนาคาร พอผม
 เสร็จธุระแล้ว ก็เลยลงไปดูกับเค้าบ้าง รออยู่ไม่นานก็ได้เห็นเรือพระที่นั่ง
 ติดธมหาราชที่นำสมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธ และพระราชสวามีมุ่งขึ้น
 ไปยังท่าราชวรดิษฐ์ เจ้าชายฟิลิปส์ในชุดจอมพลเรือ ได้โบกพระหัตถ์
 ให้กับฝูงชนที่มารอรับเสด็จ อยู่ทั้งสองฟากฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา

หลังจากนั้นผมก็ไปติดตามดูพิธีการต่างๆ ที่ถ่ายทอดทางโทรทัศน์ ที่ร้านขายโบราณวัตถุของเพื่อนผมคนหนึ่ง ตลอด 3 วันครั้งที่สมเด็จพระราชินีและพระราชสวามี ประทับอยู่ในนครหลวงกรุงเทพฯ บ่อยครั้งที่เดียวผมได้มีโอกาสชมบารมี ขณะที่ทรงประทับรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านไปหน้าโรงแรมและส่วนอื่น ๆ ของนครหลวง ในวันศุกร์เจ้าฟ้าหญิงแอนน์ ได้เสด็จไปร่วมงานรับประทานอาหารที่จัดขึ้นโดย อดีตนายทหารไทยที่เคยสำเร็จการศึกษาไปจากโรงเรียนนายร้อยแซนเฮิสต์และภรรยา ณ สโมสรของสมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษ และในวันเสาร์ สมเด็จพระราชินีและเจ้าฟ้าหญิงแอนน์ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปร่วมงานชุมนุมเครื่องจักรภพที่สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษผมโชคดีที่ได้ไปร่วมในงานทั้งสองดังกล่าวตลอดระยะเวลาที่ผมได้อ่านหนังสือพิมพ์ทั้งหมด ทั้งภาคไทย และภาคอังกฤษ และก็ได้ติดบทความต่างๆ และรูปภาพ การเสด็จประพาสครั้งนี้ ส่งมาให้แผนกภาษาไทยในกรุงลอนดอนเพื่อว่าพวกคุณจะได้พอเห็นภาพ และทราบความเคลื่อนไหวของการ เยือนครั้งนี้ ผมหวังว่าทั้งข่าว และภาพเหล่านี้คงไปถึงพวกคุณโดยปลอดภัยและรวดเร็วท่านจะได้เห็นถึงการจัดรายการที่แปลกแตกต่างออกไปและน่าตื่นเต้น สำหรับพระราชอาคันตุกะที่เสด็จมาเยือนประเทศไทยและความเรียบร้อยของการถวายการต้อนรับ เห็นได้ว่าได้มีการเตรียมอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้การเสด็จประพาสไปด้วยดี และเป็นที่น่าสนใจเลยที่ว่าพระราชอาคันตุกะจากประเทศอังกฤษทรงชื่นชมในแง่มุมทั้งหมดของหมายกำหนดการต้อนรับแน่นขนัดใน 5 วัน ที่ประทับในประเทศไทย ผมได้รับการบอกเล่าจากเพื่อนคนไทยหลายคน เกี่ยวกับความเอาใจใส่เป็นพิเศษเป็นการส่วนพระองค์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอุทิศให้กับหมายกำหนดการต้อนรับคราวนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงติดตามความเคลื่อนไหวในการเสด็จทุกระยะด้วยวิหุญเคลื่อนที่ ในกรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเองไม่ได้เสด็จร่วมพระราชดำเนินด้วย เช่น ในกรณีที่สมเด็จพระราชินีและเจ้าฟ้าหญิงแอนน์ เสด็จไปต่างหากก็จะทรงพบกัน ณ สถานที่หมายกำหนดต่างๆ เป็นต้น ระหว่างที่อยู่ในประเทศไทยผมได้มีส่วนพัวพันอยู่บ้างเล็กน้อยในการเสด็จประพาสครั้งนี้ และได้มีส่วนในการ

วางแผนกึ่งราชการ และการเสด็จเป็นการส่วนพระองค์ต่างๆ ดังนั้นผมจึงทราบถึงงานวางแผนมากมายที่จำเป็นเพื่อให้การเยือนประสบความสำเร็จ ผมเองไม่สงสัยเลยว่าการเสด็จประพาสประเทศไทยครั้งแรกของสมเด็จพระบรมราชินีเอลิซาเบธที่ 2 ครั้งนี้ ดึงดูดใจฝูงชนชาวไทย ยิ่งกว่าการเสด็จประพาสของประมุขประเทศอื่นๆ ที่ผมเคยพบเห็นมา สำหรับเจ้าฟ้าหญิงแอนน์ก็เป็นครั้งแรก แต่เจ้าชายฟิลิปส์ นั้นเคยเป็นพระราชอาคันตุกะในประเทศไทยมาแล้วอย่างน้อย 2 ครั้ง ดังที่ท่านคงจะพอนึกภาพได้ว่าคราวนี้เป็นประสบการณ์ที่จะลืมไม่ได้เลย ที่ได้มีโอกาสมาอยู่ในนครหลวงกรุงเทพฯ ตลอดระยะเวลาของการเสด็จประพาส ผมมีได้แต่ความปรารถนาที่ประสงค์จะให้คุณทุกๆ คนได้มีส่วนร่วมด้วยเท่านั้น ด้วยความปรารถนาดี จากลูกอดัมส์

ณัฐกฤตา นั่นก็เป็นจดหมายจากคุณ อเล็กซ์ อดัมส์ นะคะ และเราทุกคนในแผนกเรียกคุณอเล็กซ์ว่า คุณลุงคะ ท่านจึงได้ลงท้ายจดหมายไว้อย่างนั้น สำหรับวันนี้ก็หมดรายการเพียงเท่านี้ นะคะ พบกันใหม่ในวันจันทร์หน้า สวัสดีค่ะ (ดนตรี)”

รายการครั้งสุดท้ายของสารคดีจากเทมส์สู่เจ้าพระยา ชุดพระราชอาคันตุกะจบลงเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2515 เป็นคำปราศรัยของเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอนขณะนั้นเล่าถึงสื่อมวลชนและความประทับใจของชาวอังกฤษที่มีต่อการเสด็จประพาสประเทศไทย โดยในภาพยนตร์สรุปข่าวประพาสประเทศไทยและประเทศในเครือจักรภพทั้งหมดนั้นใช้เวลา 30 นาทีนั้น มีภาพยนตร์จากประเทศไทยยาวที่สุดถึง 15 นาที¹⁴⁰

4.2.6 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

การเข้าถึงผู้ฟังในยุคนี้ยังคงเป็นยุคของการส่งกระจายเสียงคลื่นสั้น โดยยุคนั้นบีบีซีส่งกระจายเสียงทุกวันๆ ละ 30 นาที ตั้งแต่เวลา 13.15 น. ถึงเวลา 13.45 น. (เวลามาตรฐานกรีนิช) ตรงกับเวลา 20.15น. ถึงเวลา 20.45 น. ในประเทศไทย ซึ่งผู้ฟังต้องรับฟังด้วยคลื่นสั้นเท่านั้น โดย

¹⁴⁰ สถาบันวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 20 เมษายน 2515(เทปตลับ). ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทย.2546.

ส่งกระจายเสียง 2 แบบ คือส่งคลื่นสั้นตรงมาจากลอนดอนที่ความถี่ 11.61 และ 13.80 เมตร (25,840 กับ 21,740 กิโลไซเคิล) และมีสถานีทวนสัญญาณเพื่อให้รับฟังชัดเจนยิ่งขึ้นเรียกว่า สถานีวิทยุบีบีซีภาคตะวันออกไกล ที่ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษขณะนั้น ที่คลื่นความถี่ 25.09 และ 30.80 เมตร (11,955 กับ 9,725 กิโลไซเคิล)¹⁴¹

เมื่อเปิดการส่งกระจายเสียงใหม่ในวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2505 นั้น วิทยุบีบีซีภาษาไทย ยังคงออกอากาศเหมือนเดิม คือวันละ 30 นาที จนกระทั่ง วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2508 จึงเพิ่ม การส่งกระจายเสียงเป็นวันละ 2 เวลา คือภาคเช้า เวลา 06.45 น. ถึงเวลา 07.00 น. ด้วยคลื่นสั้น รับฟังได้ที่ขนาดคลื่น 25,31,41,49 เมตรและภาคค่ำเวลา 20.15 –20.45 น. ด้วยขนาดคลื่น 11,13,16,19,25 และ 31 เมตร¹⁴²

การที่บีบีซีมีสถานีถ่ายทอดสัญญาณคลื่นสั้นตั้งอยู่ที่ประเทศสิงคโปร์ ทำให้คนไทยในยุค นั้นรับฟังวิทยุคลื่นสั้นจากบีบีซีได้ชัดเจนและในหลายแห่งผู้ฟังก็บอกว่ารับฟังได้ชัดเจนกว่าสถานี วิทยุกระจายเสียงภายในประเทศด้วยซ้ำดังที่เสงี่ยม เผ่าทองสุข ข้าราชการกรอกองช่างวิทยุ กรมไปรษณีย์โทรเลข ผู้ก่อตั้งสมาคมวิทยุแห่งประเทศไทย และได้ตอบปัญหาผู้ฟังในหนังสือ จดหมาย ซี.คิว. จาก 1 ปณ. เป็นประจำ รวมทั้งที่ผู้ฟังสงสัยว่าทำไมการรับฟังรายการจากสถานี วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย จากกรุงลอนดอนจึงชัดเจนกว่าสถานีวิทยุหลายแห่งในประเทศไทยนั้น เป็นเพราะบีบีซีมีสถานีถ่ายทอดอยู่ที่สิงคโปร์นั่นเอง¹⁴³

สำหรับกลุ่มผู้ฟังบีบีซียุคนั้นเป็นชนชั้นสูง ชนชั้นนำของประเทศ เพราะขณะนั้นวิทยุยัง ไม่ได้แพร่หลายไปในหมู่ประชาชนมากนัก ดังจะสังเกตได้จากบีบีซีเอาใจผู้ฟังกลุ่มด้วยการ สัมภาษณ์ข้าราชการผู้ใหญ่ในประเทศหรือนักเรียนไทยในอังกฤษมาออกอากาศ ดังที่ สุลักษณ์ ศิว รักษ์ อดีตพนักงานแผนกภาษาไทยอีกคน อธิบายไว้ว่า¹⁴⁴

¹⁴¹ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง (พฤษภาคม 2501).

¹⁴² วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง (กันยายน 2512) .

¹⁴³ เสงี่ยม เผ่าทองสุข , คำตอบปัญหาวิชาการวิทยุ ซี.คิว. จาก 1 ปณ. (พระนคร: บริษัทแพร่พิทยา จำกัด, 2498) หน้า 96.

¹⁴⁴ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ , ช่วงแห่งชีวิตของส.ศิวรักษ์, หน้า 564.

“ข่าวนี้ออกทุกวันเสาร์ ภายหลังยังติดต่อกับสำนักแถลงข่าวไทย ช่วยออกข่าวให้ทางราชการด้วย เช่นว่า ใครมาอังกฤษ เรื่องอะไร พบใคร นักเรียนคนไหน เรียนจบอะไร สามีคดียศมาคมมีกิจกรรมอะไร โดยเชื่อว่าพ่อแม่ญาติมิตรของคนเหล่านี้จะสนใจ”

หลักฐานจากหน่วยงาน Written Achives ของบีบีซีใน พ.ศ. 2493 แสดงให้เห็นว่า บีบีซีมีความพยายามปรับแนวทางในการเสนอรายการ โดยเพิ่มเติมเนื้อหาทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการเมืองในประเทศและการเมืองในภูมิภาคทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแตกต่างกับ วิทยุกระจายเสียงในประเทศ¹⁴⁵

บีบีซีจะประเมินความต้องการของผู้ฟังอย่างสม่ำเสมอว่าควรเสนอเนื้อหา อย่างไรจึงจะเข้าตลาดได้หรือถูกใจผู้รับ นอกจากนี้เสนอข่าวการเมืองในประเทศและในภูมิภาคมากขึ้นแล้วยังมีหลักฐานด้วยว่า บีบีซีวางแนวทางการนำเสนอเรื่องที่ใกล้ตัวผู้ฟังเป็นหลักเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและรับได้ เช่นเมื่อปี 2497 นายเอ.ซี. พอยตัน หัวหน้าแผนกภาษาไทยได้สรุปไว้ในรายงานหลังการเยือนไทย ประเมินลักษณะผู้ฟังชาวไทยตลอดจนถึงสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ว่า มีสองแนวทางคือ ประการแรก คือบีบีซีควรพยายามเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์อังกฤษ เพราะว่าการที่คนไทยมีความรักเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ทำให้คนไทยสนใจ สถาบันพระมหากษัตริย์ของอังกฤษไปด้วย กับอีกประการหนึ่งคือเรื่องความเห็นและนโยบายทั่วไปของอังกฤษที่คาดว่าคนไทยอาจจะสนใจด้วย เนื่องจากเชื่อว่าผู้ฟังยอมรับวิธีการแบบอังกฤษในการเสนอข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและเชื่อถือได้ จุดนี้จะทำให้พวกเขาคิดว่าความเห็นของคนอังกฤษจุดอื่นที่มีคุณค่าควรแก่การรับฟังไปด้วย แต่จุดที่อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยผู้หนึ่งเห็นว่าไม่ควรนำเสนอเพราะเชื่อว่าผู้ฟังชาวไทยคงไม่สนใจก็คือ เรื่องวิธีการปกครองอาณานิคมของอังกฤษ เนื่องจากประเทศไทยไม่เคยเป็นอาณานิคมใคร เรื่องนี้ชาวไทยจึงไม่มีประสบการณ์โดยตรงที่จะเชื่อมโยงพวกเขาเข้ากับเรื่องราวอย่างนี้¹⁴⁶

ตามรายงานผลการสำรวจความคิดเห็นผู้ฟังของบีบีซีภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยการแสดงความความคิดเห็นว่าชอบและไม่ชอบรายการใดของบีบีซีภาคภาษาไทยบ้าง ในเดือนตุลาคม 2499¹⁴⁷

¹⁴⁵ Written Archives Centre BBC , 25 January 1950.

¹⁴⁶ Written Archives Centre BBC . n.d.

¹⁴⁷ Written Archives Centre BBC, 1956

พบว่า ผู้ฟังชอบรับฟังข่าวมากที่สุด รองลงมาเป็นวิเคราะห์ข่าวการเมือง และสรุปข่าวจากหนังสือพิมพ์อังกฤษ ส่วนรายการอื่นๆชอบมากตามลำดับ ได้แก่ รายการท่านถามเราตอบ (Any Question?) บันทึกชนบทในอังกฤษ (Countryside Notes from Britain) จุดหมายสู่พระพุทธศาสนา (End of Buddhist Lent by a Thai Buddhist Priest) เป็นต้น Mr. A.C. Pointon หัวหน้าแผนกภาษาไทยในยุคนั้น สรุปผลการรับฟังปีปีซีภาคภาษาไทยในขณะนั้นว่า¹⁴⁸

“ผลการสำรวจผู้ฟังในประเทศไทยพบว่า มีคนไทยรับฟังวิทยุปีซีภาคภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ. 2496-2497 ครบทั้งสี่ภูมิภาคแล้ว เมืองไทยขณะนี้กำลังมีการขยายตัวของสถาบันการศึกษาอย่างมาก แต่ขณะเดียวกันทางด้านการเมือง ประเทศไทยมีภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเป็นรัฐบาลเผด็จการที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ประชาชนในต่างจังหวัดไม่สนใจการเมืองในกรุงเทพฯสนใจบ้างแต่ไม่มาก.....การส่งกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์(ไทย)ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ การเสนอข่าวไม่สม่ำเสมอ ไม่ตรงเวลา และเนื้อหาบ่อย รัฐบาลอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกัน....สำหรับการถ่ายทอดปีซีมาไทยนั้นไม่มีทางที่จะให้มีการถ่ายทอดได้เพราะรัฐบาลไทยอ้างว่าถ้าถ่ายทอดปีซีก็จะมีคนอื่นมาขอให้ถ่ายทอดด้วยเช่น จีน แต่ขณะเดียวกันไทยกลับยอมให้กระจายเสียงรายการที่เป็นรายการสารคดีสั้นๆจากสหรัฐอเมริกาได้.....สำหรับผู้ฟังปีซีในประเทศไทยกลุ่มแรกได้แก่ข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ที่จะต้องคอยนิเตอร์รายการนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย กลุ่มที่สองได้แก่สื่อมวลชน กลุ่มที่สามผู้มีการศึกษา นอกจากนี้มีคนฟังในลาวรวมทั้งรัฐบาลลาวด้วย”

เนื่องจากมีผู้ฟังคนลาวส่วนหนึ่งได้รับฟังการกระจายเสียงภาคภาษาไทยอยู่ด้วย ดังนั้นใน พ.ศ. 2500 - 2501 ปีซีภาคภาษาไทยจึงได้ดำเนินการออกอากาศภาษาลาว เป็นเวลา 15 นาที ทุกๆ สองสัปดาห์ โดยมีนักศึกษาลาว เข้ามาทำเป็นผู้ประกาศและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนกภาษาไทย ผู้ประกาศชาวลาวในขณะนั้นชื่อ จินดา แสนพันธ์¹⁴⁹

¹⁴⁸ Written Archives Centre BBC. 1945

¹⁴⁹ วิทยุปีซีภาคภาษาไทย, ใบแจ้งรายการกระจายเสียง (พฤษภาคม 2501).

สมบัติ ภูอภิรมย์ อธิบายผู้ฟังในยุคแรกๆว่า¹⁵⁰

“รายการยุคนั้นค่อนข้างจะ มีผู้ฟังมาก แล้วก็ได้รับจดหมายไม่ถึงกับเป็นพัน ๆ ฉบับ แต่เราก็ได้รับเป็น ลิป ๆ ฉบับ ในสัปดาห์หนึ่ง ส่วนใหญ่เราจะมีเรื่อง ดิฉันทำหน้าที่ โฟสแบ็ค ตอบปัญหาทางไปรษณีย์ จำได้ว่ามีจดหมายมาให้ตอบสนุก ๆ ทั้งนั้นเลย ให้เล่าเรื่องนั้น เล่าเรื่องนี้ เวลาเค้าเรื่องอะไรมา เราจะหาผู้ที่เชี่ยวชาญเรื่องนั้น เรื่องหนังสือเราก็ให้อ้าว (รงค์รุจา สีห์สุไรกร) เป็นคนตอบ อันไหนที่ถามวิทยาศาสตร์ อาจารย์เสนาะ ต้นบุญยืนก็รับไป”

กลุ่มผู้ฟังกลุ่มหนึ่งในยุคนั้นคือนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งเมื่อคนเหล่านี้เดินทางไปประเทศอังกฤษคราวใดก็จะไปเยี่ยมเจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยถึงที่ทำงานอาคารบุชเฮาส์ กรุงลอนดอน ดังที่คุณศุภชัย ณ ป้อมเพชร เล่าให้ฟังว่า¹⁵¹

“สมัยก่อนเวลาอาจารย์กริกไปอังกฤษ ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ของสถาบันหนึ่ง เวลาไปก็จะไปที่บีบีซีจะสัมภาษณ์ ไม่สัมภาษณ์ ท่านก็จะไป อาจารย์จากจุฬาก็ดี ข้าราชการก็ดีเวลาไปลอนดอน ก็จะไปคิดว่าเอาไปเยี่ยมบีบีซีหน่อย อย่างนี้แสดงว่าเขาทราบว่าการให้ข้อมูลให้ข่าวแล้วก็มาพบกันมันเหมือนเป็นเสียงสะท้อน คนฟังของเรากว้างทั้งประเทศ เชียงใหม่ อีสาน กรุงเทพฯ ภาคใต้บ้าง ยุคนั้นเป็นคลื่นสั้น บางแห่งถ้าหากว่าภูมิอากาศไม่ดีมันจะวูบ ๆ มันไม่ได้ตัดแปลง จนเรามาตั้งเป็นสถานีหรือส่งผ่านดาวเทียม เราต้องเข้าใจสมัยนั้นว่า การฟังมันก็ยากลำบากเหมือนกัน ถ้าจะมาเป็นแฟนบีบีซี ถ้าเราไม่ทำรายการกีฬาฟุตบอลก็คงไม่มีคนติดตามกระทั่งฟังประจำ ก็กว้างมากครับ ก็รับฟังได้เสียเวลากับข่าวเรา 15 นาที เขาก็ได้ข้อมูล”

¹⁵⁰ สัมภาษณ์ สมบัติ ภูอภิรมย์, 26 มีนาคม 2546.

¹⁵¹ สัมภาษณ์ ศุภชัย ณ ป้อมเพชร, 20 มีนาคม 2546.

คุณสมบัติ ภู่อภิรมย์ บอกว่าคนฟังบีบีซีภาคภาษาไทยในต่างจังหวัดกันมาก เพราะ¹⁵²

“คนไทยที่อยู่ต่างจังหวัดชอบฟังข่าวเกี่ยวกับเมืองนอก อ่านโพสต์ ก็ไม่ออก อ่านเนชั่นก็ไม่ออก มันก็ต้องฟังข่าวจากพวกคุณ เพราะฉะนั้นบีบีซีทำให้คนไทยได้รู้เรื่องของอังกฤษตรงเผงเลย พี่ว่ายังมีความสำคัญอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีเสรีภาพ มากกว่าชาติอื่น มาเลยเค้าก็ไม่ค่อยแคร์เท่าไร”

โดยสรุปบีบีซีภาคภาษาไทยในยุคเผด็จการทหาร บีบีซีเป็นแหล่งรับฟังข่าวสารต่างประเทศ บทวิเคราะห์ในภูมิภาคของข้าราชการไทยที่จะต้องรายงานผู้นำประเทศ ผู้ฟังบีบีซีในยุคนี้ส่วนใหญ่เป็นพวกนักเรียนนอก หรือชนชั้นนำของสังคม และประชาชนในต่างจังหวัดที่สนใจเรื่องราวต่างประเทศ

4.3 ยุคเริ่มต้นประชาธิปไตย(พ.ศ. 2516 –2519)

4.3.1 บริบทสังคมไทย

ภายหลังการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 8 พ.ศ. 2506 พลเอกถนอม กิตติขจร (ยศขณะนั้น-ผู้วิจัย) เป็นทายาทรับช่วงการปกครองเป็นนายกรัฐมนตรีต่อมาจนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯพ.ศ.2511 เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2511 จึงได้มีการเลือกตั้ง และจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีต่อมาตามเสียงสนับสนุนของสภา¹⁵³

การปกครองประเทศไทยโดยคณะปฏิวัติมานานนับสิบปี ทำให้ฝ่ายทหารเคยชินกับการบริหารงานโดยปราศจากการคัดค้าน ฉะนั้นถึงแม้ว่า”คณะปฏิวัติ” จะได้ทางสร้างความชอบธรรมในการปกครองประเทศ โดยการจัดให้มีการเลือกตั้งมีพรรคการเมืองมีรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2511 ที่ใช้เวลาร่างนานที่สุดเป็นประวัติการณ์ ในที่สุดประวัติศาสตร์ก็ชำระจนได้ จอมพล

¹⁵² สัมภาษณ์ สมบัติ ภู่อภิรมย์, 26 มีนาคม 2546.

¹⁵³ สุชิน ตันติกุลและสุขุม นวลสกุล.”กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร” มหาวิทยาลัยรามคำแหง, การเมืองการปกครองไทย.(กรุงเทพมหานคร,สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ,2543) หน้า87.

ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีก็ได้ตัดสินใจทำรัฐประหารตัวเอง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 ดังเช่นคณะรัฐประหารได้กระทำเมื่อ ปี 2494 คือเพียงประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ และ รัฐสภา ทางวิทยุ โทรทัศน์เท่านั้น¹⁵⁴

การรัฐประหารของจอมพลถนอมครั้งนั้นไม่เพียงแต่จะสร้างรอยต่างให้แก่ประวัติศาสตร์ การเมืองไทยเท่านั้น ทว่าพวกเขายังฟื้นฟูระบอบเผด็จการทหารเต็มรูปแบบ ด้วยการล้มเลิก รัฐธรรมนูญและห้ามมิให้มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง อันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนโดยตรง ขณะที่กลไกทางการเมืองได้ถูกควบคุม และครอบงำโดยกลุ่มทหารอย่างรอบ ด้านอีกคำรบหนึ่ง ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่คนทั่วไป ทั้งนักการเมือง นิสิตนักศึกษาและ นักวิชาการ รวมทั้งประชาชนผู้ที่รักชาติรักประชาธิปไตย¹⁵⁵ และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยที่ก่อตั้งในพ.ศ.2513 ซึ่งในช่วงแรกนั้นกิจกรรมของขบวนการ ส่วนใหญ่ไม่ใช่กิจกรรม ทางการเมือง แต่เป็นกิจกรรมสังคมสงเคราะห์และงานตามประเพณีนิยม แต่ในเวลาต่อมา เมื่อมี การรัฐประหารในปี พ.ศ.2514 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้หันมาเล่นบทบาททางการเมือง จน นำไปสู่การรณรงค์เรียกร้องรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ.2516 และนำไปสู่เหตุการณ์ทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ในที่สุด¹⁵⁶

ในระหว่างเหตุการณ์เคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยเริ่มตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นต้นมานั้น รัฐบาลได้จับกุมผู้เคลื่อนไหวไปจำนวน 13 คน และสถานี วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้อ่านแถลงการณ์ของรัฐบาลแถลงถึงเหตุผลในการจับกุมว่า ไม่ใช่จับกุมเพราะการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่จับกุมในฐานะที่มีการกระทำอันเป็นภัยต่อความสงบ สุขของพี่น้องประชาชน¹⁵⁷ แต่การชุมนุมต่อต้านรัฐบาลในหลายแห่งทั่วประเทศยึดเยื้อต่อไปจนถึง วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2516 พล.ต.ประกอบ จารุมณี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ขณะนั้นได้นำ

¹⁵⁴ สุชิน ตันติกุลและสุชุม นवलสกุล. เรื่องเดียวกัน , หน้า 87.

¹⁵⁵ วิจักษณ์ นันทยุทธ์, เส้นทางชีวิตและโลกทัศน์ทางการเมืองผืน บัวอ่อนหรืออำนาจ ยุทธ วิวัฒน์ (กรุงเทพฯมหานคร,โครงการหนังสือ 25 ปี 6 ตุลา,2544) หน้า 56.

¹⁵⁶ สุจิต บุญบงการ ,อ้างถึงในพจนต์ อัสวพิชยนต์. “มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย, 2530) หน้า 32.

¹⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

สื่อมวลชนไปรื้อฟื้นคำชี้แจงและทำความเข้าใจ เรื่องการเสนอข่าวนิสิตนักศึกษาเมื่อกำลังประท้วง รัฐบาลว่าเพื่อขอความร่วมมือในการเสนอข่าวที่จะเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม แม้ว่าสถานการณ์ในขณะนี้ยังไม่อยู่ในสภาพที่ตึงเครียด ถ้าหากสื่อมวลชนนำข่าวหรือเหตุการณ์ไปเขียน ก่อให้เกิดความตื่นเต้น ก็จะไม่เป็นผลดี เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อสารมวลชนที่สำคัญ นอกจากนั้นต้องขอร้องผู้สื่อข่าวต่างประเทศเป็นพิเศษ เพราะหากเสนอข่าวกระจายทั่วโลกย่อมจะ เป็นผลเสียหายมาก ในวันเดียวกันนั้นผู้สื่อข่าวต่างประเทศได้แจ้งมายังศูนย์ฯ(ศูนย์นิสิตนักศึกษา แห่งประเทศไทย-ผู้วิจัย) ว่าถูกห้ามส่งข่าวเหตุการณ์ครั้งนี้ไปต่างประเทศ¹⁵⁸ ในดีกวันนั้นวิทยุกรม ประชาสัมพันธ์ได้ประกาศในภาคข่าวว่าทางการได้สอบสวนผู้ต้องหาเสร็จแล้วและมีคำสั่งอนุมัติให้ ประกันตัวผู้ต้องหาเหล่านั้นไปได้¹⁵⁹ และท้ายประกาศยังมีประกาศเตือนประชาชนโปรดตัดเตือน บุตรหลานที่เป็นนักเรียนนิสิตนักศึกษาซึ่งจะไปร่วมชุมนุมได้โปรดระมัดระวังตัวและให้หลีกเลี่ยง บริเวณนั้นหากเกิดเหตุการณ์รุนแรงใดๆขึ้น ภัยอันตรายที่อาจจะมิได้เกิดจากการกระทำของทาง ราชการ¹⁶⁰ แต่ก็ถูกตอบโต้กลับโดยศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยว่านั่นเป็นการป้ายเปียงเพื่อ บิดเบือนเป้าหมายการต่อสู้ของประชาชนทั้งหมด

ท่ามกลางภาวะวิกฤตในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2516 นั้น ขบวนการผู้ประท้วงได้เดินขบวน ออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้าสู่ถนนราชดำเนินเรื่อยมาจนถึงลานพระบรมรูปทรงม้า พร้อมกับอีกด้านหนึ่งมีการเจรจาระหว่างผู้นำนิสิตนักศึกษากับผู้แทนรัฐบาลเพื่อเห็นสัญญาว่า รัฐบาลจะปล่อยตัวผู้ต้องหาอย่างไม่มีเงื่อนไขและรัฐบาลจะร่างรัฐธรรมนูญใหม่ให้เสร็จภายใน 20 เดือน ราวเดือนตุลาคม 2517 เพื่อแลกเปลี่ยนว่าขบวนการนิสิตนักศึกษาจะต้องสลายตัว ในที่สุดก็ตกลงสลายการชุมนุมและประกาศให้ทุกคนแยกย้ายกันกลับบ้านในเช้าวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ระหว่างที่ประชาชนกำลังแยกย้ายกันกลับบ้านได้เกิดการโต้เถียงระหว่างประชาชนกับตำรวจที่ไม่ ยอมให้ประชาชนผ่านถนนราชวิถีด้านสวนจิตรลดา ในที่สุดเกิดการปะทะกัน แล้วตำรวจก็ เดินหน้ามาตามถนนเข้าหาฝูงชน ใช้กระบองตีคนตกน้ำในลักษณะของการกวาดถนน ตำรวจส่วน หนึ่งยังแก๊สน้ำตาอ้อมทางด้านหลังของฝูงชน¹⁶¹

¹⁵⁸ ศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ขบวนการประชาชนตุลาคม 2516

กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2517) หน้า 126-127.

¹⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

¹⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

¹⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

นั่นคือจุดเริ่มต้นของความวิปโยคในเวลาต่อมาเมื่อมีป็นกลียกษัตริย์มาจาก เฮลิคอปเตอร์ที่บินวนเวียนเหนือท้องสนามหลวงและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และไปรยแก๊สน้ำตาใส่ประชาชน ผู้คนแตกตื่นและวิ่งหนีตายอย่างอลหม่าน ท่ามกลางผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต แต่นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนซึ่งมีแต่มือเปล่าก็ไม่ยอมถอยหนี ตรงกันข้ามกลับหลังไหลกันเข้ามาเป็นกำแพงขวางกั้นอยู่อย่างหนาแน่น¹⁶² ในขณะที่มีการใช้กำลังปราบปรามประชาชนอยู่นั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยของกรมประชาสัมพันธ์ก็ออกประกาศที่ถือว่ายั่วยุประชาชนให้โกรธแค้นยิ่งขึ้นว่า ได้มีผู้ก่อการร้ายจำนวนหนึ่งใช้อาวุธอย่างร้ายแรงฆ่าทหารและตำรวจของรัฐบาลและก่อวินาศกรรมทำลายอาคารตลอดจนทรัพย์สินของทางราชการเฮลิคอปเตอร์ที่ออกประกาศและทิ้งระเบิดก็ยิงประณามและกล่าวหานักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนผู้บริสุทธิ์ด้วยวิธีการบิดเบือนความจริง¹⁶³

ในคืนวันนั้นเวลา 19.00 น. มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสทางโทรทัศน์ความตอนหนึ่งว่า “วันนี้เป็นวันมหาวิปโยคที่น่าเศร้าสลดอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย...เพื่อขจัดเหตุร้ายนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อค่ำวันนี้ ข้าพเจ้าจึงแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีขอให้ทุกคนทุกฝ่ายร่วมกันสนับสนุนเพื่อให้รัฐบาลใหม่สามารถบริหารงานแผ่นดินได้โดยมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมและแก้ไขสถานการณ์ให้คืนอยู่ในสภาพเรียบร้อยได้โดยเร็ว...”¹⁶⁴

รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ บริหารประเทศประมาณหนึ่งปีเศษ ภายหลังจัดการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 เรียบร้อยแล้ว ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่รัฐบาลต้องสิ้นสุดลงเนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ความไว้วางใจน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มาประชุม ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมสามารถรวบรวมเสียงข้างมากได้และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาแทนแต่บริหารประเทศได้ไม่ถึงปีก็ต้องประกาศยุบสภา ในการเลือกตั้งในเดือนเมษายน 2519 ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช สามารถกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้อีกครั้งหนึ่ง และในการชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มพลังประชาชนต่างๆมากมาย

¹⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 124.

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

ตลอดเวลา จน ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ลาออกจากนายกรัฐมนตรี และได้รับแต่งตั้งกลับมาเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง จนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และคณะปฏิรูปการปกครองอันมีพลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่เป็นหัวหน้าได้ทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินเป็นผลสำเร็จ

สื่อมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียงในขณะนั้นนับว่าเป็นเครือข่ายใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองของรัฐบาล¹⁶⁵ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ในช่วงดังกล่าวมีส่วนปลุกเร้าให้คนทั่วไปมีความตื่นตัวทางการเมืองและเกิดความรู้สึกที่ขมขื่น เกลียดชังและเคียดแค้นต่อกลุ่มผู้ปกครอง ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ.2516 นั้น สื่อมวลชนมีการแสดงบทบาททางการเมืองเด่นชัดมาก ในลักษณะของการ “ประโคมข่าว” โจมตีรัฐบาลทหารไม่ว่าจะเป็นประเด็นทุ่งใหญ่ กรณีประท้วงที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และที่สำคัญที่สุดก็คือการเสนอข่าวการจับกุมนักศึกษาที่ทำการเรียกร้องรัฐธรรมนูญในรูปแบบที่ให้ความสนับสนุนแก่ขบวนการนักศึกษาอย่างเต็มที่ จนทำให้เหตุการณ์ขยายตัวอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น¹⁶⁶

4.3.2 บทบาทของบีบีซีต่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

สำหรับการรายงานข่าวของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยที่มีผู้คนกล่าวขวัญถึงมากเริ่มต้นจากรายงานเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นรายงานข่าวชิ้นหนึ่งที่มีการกล่าวกันว่า บีบีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือสำหรับผู้ติดตามข่าวสารบ้านเมืองในยุคนั้น ซึ่งก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ในประเทศไทยแทบจะไม่มีผู้สื่อข่าวต่างประเทศประจำอยู่ เพราะสื่อมวลชนทั่วไปในเวลานั้นพุ่งความสนใจและไปรวมตัวกันอยู่ในเวียดนามที่ซึ่งเหตุการณ์กำลังร้อนระอุอันเป็นผลมาจากการสู้รบเพื่อขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์แต่ในระหว่างนี้สถานการณ์ในประเทศไทยที่ดูเหมือนจะสงบกลับส่ออาการคลื่นใต้น้ำเพราะแรงกดดันอันเนื่องมาจากการปิดกั้นทางการเมือง ทำให้เกิดความวุ่นวายเนื่องๆ

¹⁶⁵ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย. (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542) หน้า 107.

¹⁶⁶ พยงค์ อัสวพิชยนต์. “มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530) หน้า 218.

คุณอานันท์ พรนริศ ซึ่งทำงานที่บีบีซีภาคภาษาไทยในขณะนั้นด้วย เล่าว่าเจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยได้จับตามองความเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาไทย ขณะนั้นมาโดยตลอด¹⁶⁷

“เป็นรายงานเข้ามาจากหนังสือพิมพ์ อย่างหนังสือพิมพ์ภาษาไทยก็ส่งไป อาทิ ดยี่ ละครั้ง สองครั้ง แล้วก็ทราบ background แต่ทราบ movement กันจริงๆ วันที่มีการเดินขบวนกันจริง เข้าใจว่าส่งไปทางวิทยุโทรศัพท์เข้าไป นอกจากนี้เพื่อนฝูงโทรศัพท์ไปบอกให้ทราบบ้าง เขาจะมีการรายงานตลอดเวลาว่าอยู่ที่ไหน ผู้สื่อข่าวจะส่งเข้ามาเกือบจะทุกชั่วโมงว่า movement อะไรเราก็ตามจากตรงนั้น”

งานหนักตกอยู่กับนักวิเคราะห์ข่าวประจำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของบีบีซี ซึ่งตอนนั้นजूดี สโตว์ อดีตนักการทูตอังกฤษในไทยและเจ้าของผลงานเขียน When Siam Becomes Thailand ได้เข้าทำงานเป็นนักวิเคราะห์ให้บีบีซีแล้วและเริ่มจับตามองสถานการณ์ในประเทศไทยजूดี สโตว์ เล่าว่า¹⁶⁸

“สถานการณ์ที่วุ่นเริ่มเปลี่ยนโฉมหน้าในปี 2516 ตอนนั้นผู้คนเริ่มเห็นกันว่าจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งได้ยกเลิก รัฐธรรมนูญที่อายุค่อนข้างสั้นไปในปี 2513 นั้น(ที่ถูกต้อง 2514-ผู้วิจัย) ปกครองประเทศไทยด้วยอาการออกเผด็จการมากขึ้นทุกที นักศึกษาบางกลุ่มและคนในวงสังคมบางส่วนเริ่มออกมาประท้วง แต่ก็ทำอะไรไม่ได้มากนักในเมื่อจอมพลถนอมและจอมพลประภาสคุมทั้งตำรวจและทหารไว้ได้หมด อย่างไรก็ตามก็เริ่มมีผู้สื่อข่าวต่างประเทศซึ่งมีอยู่ไม่กี่คนในเมืองไทย ตอนนั้นที่เริ่มมองเห็นความไม่พอใจที่คุกรุ่นขึ้นมาอันนี้ และหนึ่งในบรรดานักข่าวเหล่านั้นก็คือ แคทเธอริน เดวีส์ ซึ่งเคยเป็นผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ในอังกฤษและติดตามสามีที่ไปทำงานกับกรมประชาสัมพันธ์ในเมืองไทยได้ไม่นานนัก เธอได้เริ่มมองเห็นว่า ภายใต้อำนาจที่นิ่งสงบนั้นมีการปั่นป่วนหลายอย่างก่อตัวอยู่ แต่สื่อมวลชนภายในประเทศไม่ได้รายงานแคทเธอริน เดวีส์ จึงได้เริ่มส่งรายงานมาให้กับแผนกภาษาไทย ซึ่งในตอนนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ในช่วงปี 2516 การติดต่อทางโทรศัพท์ระหว่างกรุงเทพฯกับลอนดอนยัง

¹⁶⁷ สัมภาษณ์ อานันท์ พรนริศ, 1 เมษายน 2546.

¹⁶⁸ สัมภาษณ์ จูดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

ลำบากมาก วิธีติดต่อทางเดียวก็คือโดยการใช้อีเมลล์ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าเครื่องจะทำงานหรือไม่อีกต่างหาก”

ปีปีซีภาคภาษาไทยในช่วงนั้น ใช้รายงานจากแคธเธอริน เดวีส์ บวกบทวิเคราะห์ของ จูดี สโตว์ และข่าวจากสำนักข่าวต่างๆ ซึ่งมีไม่มากนัก รวมทั้งอาศัยหน่วยงานBBC Monitoring ที่ติดตามการกระจายเสียงจากทั่วโลกให้ ภาวะนั้นเป็นช่วงที่การทำข่าวยากลำบาก นักวิเคราะห์อย่างสโตว์ชี้ว่า การทำงานในเวลานั้นต้องอาศัยการอ่านสถานการณ์เป็นหลัก อย่างหนึ่งเป็นเพราะโอกาสที่จะตรวจสอบข่าวจากแหล่งข่าวโดยตรงมีน้อยมากเพราะนอกจากเทคโนโลยีจะไม่อำนวยแล้วแหล่งข่าวระดับสูงในประเทศในเวลานั้นยังไม่มีธรรมเนียมให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวโดยตรง จูดี สโตว์ เล่าความยากลำบากในการติดตามข่าวนี้นี้ของแคธเธอรินว่า ¹⁶⁹

“แต่แคธเธอรินต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อคลอดลูก และเธอก็ได้ลูก คนแรกเป็นชาย โชคดีที่แผนกภาษาไทยยังมีช่องทางอื่นในการติดตามและเสนอความเคลื่อนไหวที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ เรารายงานการออกจากประเทศของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ กิตติขจร ได้อย่างทันท่วงทีไม่กี่เดือนต่อมา ตอนที่ดิฉันเดินทางไปกรุงเทพก็ได้ยินว่า มีคนจำนวนมากได้ฟังข่าวสารจากวิทยุปีปีซี”

ในฐานะนักข่าวต่างประเทศที่จะต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศไทยโดยตรงไปตรงมา จูดี สโตว์ เล่าไว้อีกตอนว่า ¹⁷⁰

“ในช่วงที่มีการประท้วงซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติของประชาชน แคธเธอริน ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะต้องรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้ได้ จึงออกจากโรงพยาบาลก่อนกำหนด เธอขับรถออกไปตามถนนราชดำเนินเพื่อที่จะได้เห็นเหตุการณ์ด้วยตาตัวเอง แต่กลับไปเจอเอารถถังกลุ่มใหญ่ขวางหน้าอยู่ แคธเธอรินบอกว่า ตอนนั้นเธอรีบหันพวงมาลัยกลับแทบไม่ทันเพราะเกรงว่าลูกชายที่เพิ่งจะออกมาดูโลกได้วันเดียวจะกลายเป็นลูกกำพร้าไปเสียก่อน”

¹⁶⁹ จูดี สโตว์ , “ปีปีซีแผนกภาษาไทย”, 60ปีปีซี แผนกภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2544) หน้า 26.

¹⁷⁰ จูดี สโตว์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

แคทเธอรินเดวีส์ให้สัมภาษณ์บีบีซีไว้ว่าเมื่อเธอขึ้นรถไปตามถนนสายต่างๆเพื่อดูเหตุการณ์นั้น"เห็นนักศึกษาจำนวนมากไปชุมนุมแต่พวกเขาไม่มีอาวุธและไม่มีร่องรอยว่ามีคน ติดอาวุธเข้าแทรกแซง ขณะที่เมื่อมองไปที่ทหาร ทหารมีอาวุธครบมือ" ¹⁷¹

บีบีซีภาคภาษาไทยเสนอข่าวเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นข่าวนำประจำวันที่เกิดเหตุการณ์ คุณอนันท์ พรนริศ อธิบาย ¹⁷²

“ก็จะเป็นข่าวสองเรื่องสามเรื่องแรกจะอยู่ในข่าวเลย แล้วก็เหมือนกัน เหตุการณ์ถ้าเกิดในพม่า เกิดในญี่ปุ่น เกาหลี มันก็จะข่าวนำในข่าวประจำวัน อย่างบ้านเรานักศึกษาต่อต้าน มันก็จะเป็นหัวข้อข่าว แต่มันจะเป็นในดีกรีที่น้อยกว่าในอินโดนีเซีย ในพม่า”

บทวิเคราะห์ข่าวเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 รุนแรงเพียงใดนั้น คุณอนันท์ พรนริศเล่าว่า ¹⁷³

“รู้สึกจะไม่วิจารณ์ตรงๆ เขาจะใช้ความรู้สึกของคนส่วนใหญ่เป็นอย่างนี้เป็นอย่างนั้น เท่าที่ประมวลได้ หรือมีการต่อต้าน อาจจะทำให้เหตุผลว่าต่อต้านเพราะอะไร คือจะพูดข้อมูลที่เป็นความจริงมากกว่า บีบีซีมักจะไม่ได้ความเห็นของตัวเอง”

แต่การรายงานข่าวเมืองไทยตอนนั้นไม่มีทางที่ผู้ฟังจะได้ยินเสียงนักข่าวรายงานสดๆ เพราะการติดต่อทางโทรศัพท์ระหว่างกรุงเทพกับลอนดอนยากลำบากมาก แต่ถึงกระนั้นในช่วงเหตุการณ์ "สิบสี่ตุลา" ก็มีคนจำนวนมากฟังบีบีซี ไมตรี อึ้งภากรณ์ ซึ่งมาทำงานให้บีบีซีช่วงหนึ่ง แต่ในเวลานั้นยังอยู่ในประเทศไทยเล่าว่า คนส่วนหนึ่งติดตามบีบีซีเพราะต้องการตรวจสอบข่าว

¹⁷¹ นवलน้อย ธรรมเสถียร, "บีบีซีกับประเทศไทยในยามวิกฤต," 60 ปี บีบีซี แผนภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2544) หน้า 110.

¹⁷² สัมภาษณ์ อนันท์ พรนริศ, 1 เมษายน 2546.

¹⁷³ เรื่องเดียวกัน.

จากสื่ออิสระ เนื่องจากสื่อเมืองไทยยังไม่ได้ถ่ายทอดข่าวทุกแห่งทุกมุม และมักจะมองจากมุมมองของผู้มีอำนาจเป็นส่วนใหญ่¹⁷⁴

เนื้อหารายการเกี่ยวกับประเทศไทยส่วนหนึ่งในขณะนั้นคือเชิญนักคิดคนสำคัญของสังคมไทยมากล่าวปาฐกถาทางวิทยุบีบีซี เช่น เชิญ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ปาฐกถาถึงประชาชนคนไทยในปีใหม่ พ.ศ.2517 และตอนหนึ่ง ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ กล่าวถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ผ่านมามาว่า¹⁷⁵

“ฉะนั้นเมื่อชาวไทยเรามีโอกาส มีโชค มีวาสนาอย่างนี้แล้ว จะทอดทิ้งเพิกเฉยสิ่งอันประเสริฐซึ่งเราได้มาจากการเสียสละ เลือดเนื้อ และชีวิต ในเดือนตุลาคมที่แล้วมานั้นหาควรไม่ ด้วยเหตุฉะนั้นการที่มีคนไทยรวมกลุ่มกัน เพื่อปฏิบัติการพิทักษ์ สิทธิเสรีภาพของคนไทย ไม่ว่าจะเป็กลุ่มนักเรียนประเภทใดๆ ไม่ว่าจะเป็กลุ่มนักศึกษาเสรีหรือศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาหรือกลุ่มบัณฑิต หรือจะเป็กลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือจะเป็สหภาพเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือกลุ่มอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์ จะปกป้องรักษารัฐธรรมนูญ และระบบการปกครองประชาธิปไตยให้ยืนยงคงทนนั้น ก็น่าเป็ที่น่ายินดีอย่างยิ่งและสมควรอย่างยิ่งที่พวกเราชาวไทยทั้งหลายจะสนับสนุน ส่งเสริม และร่วมใจ ร่วมมือ เพื่อเป็กำลังอย่างใหญ่หลวง เพื่อวัตถุประสงค์อันเข้าใจง่าย ๆ อันเดียว คือความเป็นไทย ของคนไทยแต่ละคน เรื่องนี้เป็หน้าที่ของพวกเราชาวไทยทุกคนซึ่งรวมทั้งผมด้วยฉะนั้นจึงหวังเป็อย่างมากว่าในปี 2517 นี้ พวกเราทั้งหลาย จะได้อเอาใจใส่ปรึกษาหารือกันอย่างจริงจังและดำเนินการเรื่องสำคัญนี้ ให้ได้ผลเป็การถาวรสำหรับอนาคตของไทย” *

¹⁷⁴ นवलน้อย ธรรมเสถียร, "บีบีซีกับประเทศไทยในยามวิกฤต," 60 ปีบีบีซี

แผนกภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช,2544). หน้า 110.

¹⁷⁵ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. ป๋วย อึ๊งภากรณ์. ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ปาฐกถาเนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ พ.ศ.2517(เทปดล็บ). ศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย:2542.

* ดูรายละเอียดภาคผนวก ง , หน้า 262

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามค้นหาเทปในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แต่ไม่พบ กลับพบเทปม้วนหนึ่งที่เขียนว่าเทปประวัติศาสตร์ จึงนำมาเปิดฟัง แต่เนื่องจากเนื้อเทปค่อนข้างจะ ครอบคลุมไม่สามารถรับฟังได้ ผู้วิจัยจึงได้ขอให้เจ้าหน้าที่ทางด้านเสียงของสำนักเทคโนโลยี การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงทำการปรับแต่งเสียงขึ้นมาใหม่ และขอให้คุณอรุณช อนุศักดิ์ เสถียร ผู้ผลิตรายการอาวูโสของบีบีซีภาคภาษาไทยถอดข้อความออกมา ปรากฏว่าเป็นเทป ประวัติศาสตร์ที่มีอายุยาวนานถึง 29 ปี เป็นรายการพิเศษเนื่องในโอกาสครบรอบ 1 ปีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คาดว่าออกอากาศเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2517 เป็นการสัมภาษณ์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล อดีตนักศึกษาปริญญาตรีด้านรัฐศาสตร์ หนึ่งในกลุ่ม ผู้นำของศูนย์นักศึกษาแห่งประเทศไทย และเป็นแกนนำคนสำคัญคนหนึ่งในยุคนั้น ให้สัมภาษณ์ บีบีซีเป็นภาษาอังกฤษ เนื้อหารายการตอนนั้นสรุปได้ดังนี้¹⁷⁶

“ผู้สื่อข่าวบีบีซีเริ่มต้นรายการว่าถึงแม้ว่าอนาคตของพรรคการเมืองไทยยังไม่ แน่นนอนและยังไม่สามารถพูดได้เด็ดขาดลงไปว่าทหารจะไม่กลับมาบริหารประเทศอีกแต่ ว่าการเมือง ไทยมีแนวโน้มดีขึ้น เหตุรุนแรงที่เกิดขึ้นครบหนึ่งปีวันนี้สะท้อนถึงการทดลอง ประชาธิปไตยแบบหลายพรรคกับการปกครองโดยทหาร นี่เป็นครั้งแรกในรอบสองร้อยปีที่ คนไทยจำนวนมากยอมสละชีวิตเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และถามนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุลว่าพอใจกับการโค่นล้มระบบทหารลงเพียงใด นายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ตอบว่า

“ถึงแม้ว่าจะมีความคืบหน้า ประชาชนเชื่อมั่นในตัวเอง เวลาที่ไม่พอใจอะไรก็ พร้อมจะรวมตัวกัน ซึ่งผมเห็นว่าเป็นตัวชี้อย่างแท้จริงว่ามีความคืบหน้า แต่ถ้าพูดถึง รัฐธรรมนูญและการเมืองระบอบรัฐสภา ประชาชนยังไม่ได้ใช้สิทธิอันชอบธรรมของตัวเองใน การมีส่วนร่วม อย่างเช่น .สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติยังมาจากการแต่งตั้ง ถึงอย่าง นั้น ประชาชนก็มีความมั่นใจมากขึ้น”

ผู้สื่อข่าวบีบีซีถามต่อว่าคุณคิดว่าประเทศไทยจะมีประชาธิปไตยแบบรัฐสภา หรือไม่หลังจากการเลือกตั้งที่จะจัดกันแล้ว หรือคุณคิดว่าคงต้องให้เลือกตั้งอีกครั้ง นาย

¹⁷⁶ สถาบันวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. รายการพิเศษครบรอบ 1 ปี 14 ตุลาคม 2516 สัมภาษณ์ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์และเสกสรรค์ ประเสริฐกุล พ.ศ.2517(เทปตลับ). ศูนย์ประสานงาน สถาบันวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย:2546.

เสกสรร ประเสริฐกุล ตอบว่า

“คนที่ได้ประโยชน์จากระบบ คือ คนรวยกับพวกเทคโนโลยี มันแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่ระบบการเมืองจะแก้ปัญหาของประชาชน ปัญหาที่ว่าก็อย่างเช่น ความยากจน ... แต่ถึงอย่างนั้น คนไทยส่วนใหญ่ก็จะร้องเรียนความเดือดร้อนต่อไป”

จากนั้นผู้สื่อข่าวบีบีซีก็ถามว่าผู้นำรุ่นเก่าอีกคนหนึ่ง ขณะนี้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลเฉพาะกาลของนายกรัฐมนตรีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ และเป็นพวกหัวก้าวหน้าในด้านรัฐธรรมนูญ ผู้สื่อข่าวบีบีซีถามดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ว่าจุดเด่นของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังร่างกันอยู่ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติในช่วงเก้าเดือนที่ผ่านมาคืออะไร ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ตอบว่า

“ตามรัฐธรรมนูญ สิทธิพลเมืองได้รับการรับรอง แต่ก็แค่บนกระดาษเท่านั้น เพราะที่เขียนกันไว้ ก็ไม่ใช่ว่าสิทธิเสรีภาพทุกอย่างจะได้รับการคุ้มครอง โดยไม่มีเงื่อนไขเสรีภาพบาง ประการ เช่น เสรีภาพ..... (เสียงไม่ชัดเจน)ก็ไม่ได้รับการยอมรับ”

ผู้สื่อข่าวบีบีซีถามต่อไปว่าคุณคิดว่าการเลือกตั้งที่จะมาถึง จะทำให้คนไทยมีโอกาสอย่างแท้จริงที่เลือกตั้งรัฐบาลที่เคำต้องการหรือเปล่า ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ตอบว่า

“อาจจะมีการทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนี้ แต่คนก็คาดกันอยู่แล้ว และก็เป็นเรื่องน่าเสียดาย ที่น่าเสียดายอย่างเช่น อายุผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้ลดลง เป็น 18 ปี เพราะว่า.. (เสียงไม่ชัดเจน).....เปิดรับการทุจริตและการใช้เงินในการเมือง คนส่วนใหญ่คิดว่า คงไม่มีพรรคใดได้ เสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาผู้แทนฯ แต่ผมหวังว่า ไม่ว่าพรรคไหนจะได้มาบริหารบ้านเมือง ก็จะได้รับเลือกเพราะความดีของตัวเอง”

ถึงแม้ว่ารายการดังกล่าวจะไม่ได้สัมภาษณ์เป็นภาษาไทย แต่ผู้วิจัยขอบันทึกไว้เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงถึงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเหตุการณ์หนึ่งที่บีบีซีเป็นผู้รวบรวมไว้ในงานวิจัยนี้ด้วย

4.3.3 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

การออกอากาศของบีบีซีในยุคนี้ ยังคงส่งกระจายเสียงด้วยคลื่นสั้นเหมือนเดิม โดยในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518 บีบีซีภาคภาษาไทยได้เพิ่มเวลากระจายเสียงเป็นวันละ 1 ชั่วโมงเต็ม สัปดาห์ละ 7 ชั่วโมง¹⁷⁷ มีการเปลี่ยนเวลาออกอากาศภาคค่ำจากเวลา 20.15 น. ถึง 20.45 น. มาเป็นเวลา 19.15 น. ถึง 20.00 น. ดังนี้

“เวลากระจายเสียง ภาคเช้า 06.45 นาฬิกา ถึง 07.00 นาฬิกา ภาคค่ำ 19.15 นาฬิกา ถึง 20.00 นาฬิกา ความถี่ ภาคเช้า 9.825, 9.725* , 7.18* , 7.105 , 6.15 และ 6.08* ขนาดคลื่น 31,31*,41* , 41,49, และ 49* ภาคค่ำ ความถี่ 17.695,11.91* และ 6.05* ขนาดคลื่น 16,25*,และ 49* (เครื่องหมาย * หมายถึงความถี่และขนาดคลื่นเหล่านี้ ถ่ายทอดโดยบีบีซีภาคตะวันออกไกล การรับฟังชัดเจนกว่าความถี่และขนาดคลื่นที่ส่งโดยตรงจากลอนดอน)”

ส่วนผู้ฟังของบีบีซีสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชนชั้นนำเป็นหลัก และประชาชนรุ่นผู้ใหญ่ที่ยังคงฟังวิทยุคลื่นสั้นอีกส่วนหนึ่ง ที่สนใจข่าวต่างประเทศซึ่งยังไม่แพร่หลายในประเทศไทยมากนักซึ่งผู้วิจัยไม่มีหลักฐานยืนยันได้ชัดเจนว่าเป็นกลุ่มใดบ้าง

4.4 ยุควิกฤตอุดมการณ์ประชาธิปไตย (พ.ศ.2519 – 2531)

4.4.1 บริบทสังคมไทย

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 รัฐบาลภายใต้การนำของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ได้แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน 299 คน และเลือก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ¹⁷⁸ และร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517 ขึ้นมา ปราบฏุกการณ์

¹⁷⁷ “เส้นทางที่วากวนของบีบีซีภาคภาษาไทย,” ห้าสิบปีบีบีซีภาษาไทย. (ลอนดอน: ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบีบีซี, 2534), หน้าในปกหลัง.

¹⁷⁸ กนก วงศ์ตระหง่าน, การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 440.

ในสังคมไทยขณะนั้นมีการเรียกร้องของกลุ่มพลังมวลชนต่างๆมากมาย ปัญหาความอยู่รอดของบ้านเมืองจึงไม่อาจขึ้นอยู่กับโครงสร้างอำนาจและค่านิยมแบบเก่าต่อไปอีกได้ หากจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนไป แต่ในกระบวนการปรับเปลี่ยนนี้เอง ย่อมก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งใหม่ๆ อันไม่อาจจัดไปได้ด้วยคำสั่งอำนาจพลการอย่างทีระบอบถนอม-ประภาสกระทำมาการสลายตัวของระบอบถนอม-ประภาส เป็นผลให้สังคมไทยผ่านช่วงอันยาวนานของระบอบอำนาจที่แตกแยกและชะงักงันมาสู่สภาพช่องว่างอำนาจ¹⁷⁹ ในยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน พรรคการเมือง พลังนิสิตนักศึกษา กลุ่มหลากหลายต่างๆตลอดจนสื่อมวลชนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ แต่เหตุการณ์ความวุ่นวายประวัติงเดินขบวนต่างๆที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลพลเรือนถูกโจมตีว่า“อ่อนแอ”ไม่สามารถเผชิญปัญหาทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา เป็นเหตุให้ฝ่ายทหารในนามคณะปฏิรูปฯนำมาเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหาร กลายเป็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยในที่สุด¹⁸⁰

คณะปฏิรูปฯมิได้เข้ามาเป็นรัฐบาลเสียเอง โดยมอบหมายให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี แต่คณะปฏิรูปก็ได้ดำรงอยู่ในฐานะสภาที่ปรึกษาของรัฐบาลและเปรียบเสมือนเปลือกหอยคอยคุ้มครองตัวหอยอันได้แก่ผู้ที่เข้ามาเป็นรัฐบาล รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรบริหารโดยใช้นโยบายชาวจัด และควบคุมเสรีภาพมากเกินไป ในที่สุดกลุ่มทหารบกจากกองพลที่ 9 กาญจนบุรีจึงได้โอกาสบุกเข้ามายึดอำนาจเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520 โดยพลเอกฉลาด หิรัญศิริ ในที่สุดทหารฝ่ายรัฐบาลก็ปราบกบฏได้สำเร็จ¹⁸¹

รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรบริหารประเทศมาจนถึงวันที่ 20 ตุลาคม 2520 ก็ถูกคณะปฏิรูปเดิมในชื่อใหม่ว่า“คณะปฏิวัติ” ทำการปฏิวัติยึดอำนาจโดยอ้างว่า“การบริหารงานของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรไม่อาจแก้ปัญหาของประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรม ให้ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ และขั้นตอนในการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งกำหนดไว้ 3 ตอนๆละ 4 ปี เป็นเวลานานเกินจำเป็น คณะปฏิวัติสัญญาที่จะให้มีการเลือกตั้งภายใน 1 ปี และได้มอบหมายให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นนายกรัฐมนตรีและยกเลิก

¹⁷⁹ เสน่ห์ จามริก.“การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม,” จาก 14 ถึง 6 ตุลา.(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า21-22.

¹⁸⁰ สุชิน ตันติกุลและสุชม นवलสกุล, “กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร,” การเมืองและการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 89.

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

รัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2519 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ 2520 แทน จนกระทั่ง 22 ธันวาคม 2521 จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ 2521¹⁸² และจัดให้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 และพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ก็ยังคงได้รับการสนับสนุนจากรัฐสภาให้ดำรงนายกรัฐมนตรีอีก แต่แล้วก็พบมรสุมการเมืองโดยถูกกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้าน 5 พรรค นำโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี แต่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ซึ่งลาออกเสียก่อนเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2523¹⁸³ รัฐสภาได้เปิดประชุมชาวเสี้ยนหานายกรัฐมนตรีคนใหม่ในวันที่ 3 มีนาคม 2523 ปราบกฏว่าพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกและหนึ่งในผู้นำคณะปฏิรูปฯ 2519 เดิมได้รับเสียงสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรี

เหตุการณ์ทางการเมืองไทยแม้ค่อนข้างจะสงบเรียบร้อย แต่ภายใต้ความสงบนั้นมีความไม่พอใจของบรรดานายทหารอยู่เป็นระยะ ได้มีเหตุการณ์กบฏยังเติร์ก เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524 เมื่อนายทหารระดับผู้บังคับการกรม ระดับคุมกำลังกลุ่มหนึ่ง รวมตัวกันเป็นที่รู้จักในนามของ "ยังเติร์ก" เคลื่อนกำลังเข้ามายึดกรุงเทพฯ และประกาศทำการปฏิวัติโดยมีพลเอกสัณฑ์ จิตรปฏิมา รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ แต่การปฏิวัติครั้งนี้ทำไม่สำเร็จ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารบกได้ตั้งฐานที่กองทัพภาคที่ 2 นครราชสีมา และสามารถควบคุมสถานการณ์สุ่ปกติได้ในวันที่ 3 เมษายน 2524¹⁸⁴ และต่อมาเกิดการปฏิวัติอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 9 กันยายน 2528 ขณะพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีและพลเอก อาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก กำลังอยู่ในต่างประเทศ กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า "คณะปฏิวัติ" โดยมีพลเอกเสริม ณ นคร อดีตทหารประจำการเป็นหัวหน้าคณะ มีนายพลนอกประจำการอีกหลายท่านรวมอยู่ด้วย และ พ.อ.มัญญู รูปขจร อดีตผู้นำกบฏยังเติร์กเป็นแกนสำคัญ การปฏิวัติครั้งนี้ทำไม่สำเร็จอีก เพราะได้รับการต่อต้านทันที คณะปฏิวัติยอมแพ้ในตอนเย็นของวันนั้นเอง

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ใช้วิธีการยุบสภาเป็นการแก้ปัญหาทางการเมืองตลอดมา จนกระทั่งครั้งหลังสุด ภายหลังจากการยุบสภา เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

¹⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 90-91.

¹⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

¹⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

ก็ปฏิเสธตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทำให้พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทยได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเท่ากับเปิดยุคสมัยของรัฐบาลประชาธิปไตยที่กลุ่มทหารไม่ได้เข้ามามีส่วนในการจัดตั้งรัฐบาล¹⁸⁵

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ผ่านไป สื่อมวลชนไทยก็วิจารณ์ว่า ระหว่างที่รัฐบาลชุดก่อน ยังอยู่ในอำนาจนั้น วิทญ์และโทรทัศน์ อยู่ในความควบคุมของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือเผยแพร่ข่าวสารได้ตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นได้ สำหรับหนังสือพิมพ์นั้น แม้จะแสดงความคิดเห็นได้ แต่ก็อยู่ในขอบเขตจำกัด หนังสือพิมพ์มักจะถูกขอร้องหรือถูกขู่เช็ญ มิให้เสนอข่าวหรือความคิดเห็นใดๆที่เป็นอันตรายต่อความอยู่รอดของรัฐบาล สื่อมวลชนทั้งหลายในยุคที่ผ่านมา จึงมีสภาพเหมือนกับเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลมากกว่าจะมีบุคลิกลักษณะเป็นตัวของตัวเอง¹⁸⁶ และมีข้อเรียกร้องให้รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นรัฐบาลที่ยอมรับฟังเสียงและยอมเข้าใจประชาชนท่าไม้ถึงยังไม่มีคนคิดที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสื่อมวลชนที่สังกัดหน่วยราชการ หรือแม้แต่สถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินการในรูปของบริษัทเอกชนในความควบคุมของทางราชการ ให้คิดทำรายการที่น่าจะเป็นประโยชน์กับผู้คนพลเมืองโดยตรงบ้าง¹⁸⁷

รัฐบาลพลเรือนของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มองแนวทางการปรับปรุงสื่อของรัฐไปในด้านการจัดระเบียบด้านเทคนิค ด้านเนื้อหารายการ และการโฆษณาเพื่อลดทอนอิทธิพลทางการเมืองของฝ่ายอำนาจนิยมทหารที่ยังคงหลงเหลืออยู่ โดยการออกระเบียบวิฤกษ์กระจายเสียง พ.ศ.2517 ควบคุมการจัดตั้งสถานีใหม่และวางหลักการเกี่ยวกับการโฆษณาและบริการธุรกิจเป็นสำคัญ ต่อมารัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ยกเลิกระเบียบดังกล่าว และประกาศใช้ระเบียบบริหารวิฤกษ์กระจายเสียงและวิฤกษ์โทรทัศน์ พ.ศ.2518 มุ่งไปที่การควบคุมที่เข้มงวดขึ้นเพื่อจัด

¹⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

¹⁸⁶ เกษม อัสฉมาลัย. "ชัยชนะที่ยังไม่น่าไว้ใจ", สยามรัฐรายวัน. วันที่ 20 ตุลาคม 2516.

หน้า 3.

¹⁸⁷ นายหมอดี, "บันทึกไม่ลับถึงท่านนายกรัฐมนตรี", สยามรัฐรายวัน (2 พฤศจิกายน 2516): 5.

ระเบียบวิทยุทหาร สื่อวิทยุและโทรทัศน์จึงยังคงเป็นเครื่องมือในการโฆษณาทางการเมืองของคณะรัฐบาลและส่วนราชการต่างๆต่อไป¹⁸⁸

ในระยะเริ่มต้นประชาธิปไตย(พ.ศ.2516-2519) หนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ประเภท นิตยสาร จุลสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์มีบทบาทอย่างสำคัญในการเสนอปัญหาต่างๆของสังคม และแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูประบบการเมืองและเศรษฐกิจ ในขณะที่สื่อวิทยุตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายอนุรักษ์นิยมในการคัดค้านความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา ปัญญาชน สหพันธ์ชาวไร่ชาวนา และขบวนการกรรมกร การเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มก้าวหน้า และฝ่ายซ้าย ผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ และกลุ่มอนุรักษ์นิยมผ่านทางสื่อวิทยุ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนนำไปสู่การปลุก ระดมกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มนวมพล และกระหิงแดงให้ร่วมกันต่อต้านการชุมนุมของนิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเดือนตุลาคม 2519¹⁸⁹

เมื่อพิจารณาบทบาทของสื่อโทรทัศน์ในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่าสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และ ช่อง 5 ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ มีการควบคุมตัวเองค่อนข้างสูง ส่วนสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 และ ช่อง 7 ที่เอกชนรับสัมปทานจากรัฐเป็นสถานีที่ดำเนินการได้เพียง 3-6 ปี ก็มีความระมัดระวัง ตัวสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังถูกควบคุมโดยคณะกรรมการ กบว. อีกทางหนึ่ง บทบาทของ สื่อโทรทัศน์จึงดำรงตนเป็นกระบอกเสียงของรัฐ และเสนอความบันเทิงที่ส่งเสริมให้ประชาชนหลีกเลี่ยงจากความจริงทางเศรษฐกิจและการเมือง¹⁹⁰

ในการก่อรัฐประหารเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524 นั้น คณะปฏิวัติมีสิ่งเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ โดยขอให้สื่อมวลชนทุกฉบับนำสิ่งพิมพ์ที่จะออกจำหน่ายในวันรุ่งขึ้น มาแสดงที่กองบัญชาการ คณะปฏิวัติ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามจะได้รับการลงโทษอย่างเฉียบขาด และก่อนหน้านั้นได้มีประกาศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยว่า ขอให้สื่อมวลชนทุกฉบับอย่าออกข่าวใดๆที่ ขัดขวางต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะปฏิวัติ หรือข่าวใดที่จะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือต่อ คณะปฏิวัติอีกด้วย ส่วนสื่อวิทยุกระจายเสียงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการประกาศสั่งการของคณะ

¹⁸⁸ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542) หน้า108 -109.

¹⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 167.

¹⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ผู้ก่อการตลอดเวลา เช่น ประกาศให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่งทำการถ่ายทอดเสียงจากวิทยุแห่งประเทศไทย เพราะยังมีสถานีบางแห่งขัดคำสั่งของคณะปฏิวัติไม่ยอมถ่ายทอดอยู่ หากสถานีใดยังฝ่าฝืนอยู่อีก ก็จะทำให้การปิดสถานีนั้นต่อไป และถือเป็นการเตือนครั้งสุดท้าย¹⁹¹ นอกจากนี้มีการใช้วิทยุกระจายเสียงสั่งการให้ข้าราชการปฏิบัติงานต่างๆ เช่น นายดำรง สุนทรศารทูล ปลัดกระทรวงมหาดไทยได้รับการแต่งตั้งจากคณะปฏิวัติได้แถลงออกอากาศถึงข้าราชการทั่วประเทศ และย้ำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอให้รักษาความสงบเรียบร้อย ทั้งในระดับหมู่บ้านถึงระดับจังหวัด โดยพยายามอย่าให้มีการฉวยโอกาสหรือก่อความไม่สงบขึ้น และพลตำรวจเอกมนตรีชัย พันธุ์คงชื่น ได้ออกแถลงการณ์ถึงข้าราชการตำรวจทั่วประเทศให้ปฏิบัติหน้าที่และฟังคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ ห้ามละเมิดหรือฝ่าฝืน

อย่างไรก็ตามเมื่อฝ่ายรัฐบาลก็ได้ออกวิทยุกระจายเสียงต่อต้านคณะปฏิวัติจากจังหวัดนครราชสีมาและสถานีวิทยุหลายแห่งได้ถ่ายทอดสัญญาณนั้นต่อ ทำให้พลเอกสฤษดิ์ จิตรปฏิมา หัวหน้าคณะปฏิวัติได้มีคำสั่งปิดสถานีวิทยุของกองทัพเรือและกองทัพอากาศทุกความถี่โดยอาศัยอำนาจของคณะปฏิวัติ ด้วยข้อหาว่าฝ่าฝืนคำสั่งของคณะปฏิวัติและยังมีการถ่ายทอดเสียงของสถานีวิทยุฝ่ายตรงข้าม¹⁹² แต่ก็ไม่เป็นผล

แต่ต่อมาในเช้าวันที่ 3 เมษายน รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ก็มีการสั่งการให้สถานีวิทยุทุกแห่งเตรียมถ่ายทอดเสียงจากกองอำนวยการร่วมฯค่ายสุรนารี ในที่สุดสถานีวิทยุต่างๆก็กลับมาถ่ายทอดเสียงจากกองอำนวยการร่วมฯทั้งหมดรวมทั้งมีการแพร่ภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและพระบรมวงศานุวงศ์ โดยทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีโทรทัศน์ทุกช่องถ่ายทอดตามโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5¹⁹³

ภายหลังเหตุการณ์สงบลง กองอำนวยการร่วมรักษาความสงบแห่งชาติยังได้เชิญหัวหน้าฝ่ายรายการและผู้จัดรายการวิทยุวิเคราะห์ข่าวสารมาประชุมชี้แจงและเพื่อรับทราบนโยบายว่าการเสนอข่าวขอให้เป็นไปตามนโยบายของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เพราะบัดนี้เหตุการณ์ที่นำ

¹⁹¹ มติชนรายวัน, (3 เมษายน 2524):10.

¹⁹² เรื่องเดียวกัน.

¹⁹³ มติชนรายวัน, (4 เมษายน 2524): 8

วิกฤตเกิดขึ้นนั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ต่อไปก็ควรต้องตั้งหน้าตั้งตาร่วมมือกันประสานรอยร้าวโดยเร็ว ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากสื่อมวลชน โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียง เพราะมีบทบาทมากที่จะช่วยเหลือให้นโยบายสำเร็จลงได้ วิทยุกระจายเสียงมีขอบข่ายเข้าถึงประชาชนกว้างขวางมาก ครอบคลุมทุกตารางนิ้ว การขอความร่วมมือจากนักจัดรายการวิทยุครั้งนั้นคือ การเอาข่าวจากหนังสือพิมพ์มาอ่านก็ขอให้ลดลงบ้าง ไม่เพียงควรอ่านทุกถ้อยทุกคำเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่อเนื่องจากความไม่สงบระหว่างวันที่ 1-3 เมษายน เพราะจะไม่ใช่ผลดีต่อประเทศชาติและการรักษาความสงบและอีกประการหนึ่งคือการวิเคราะห์วิจารณ์ต่อท้ายข่าวก็ขอความร่วมมือให้เบาๆลงบ้าง ในขณะที่ยังไม่ทราบข้อเท็จจริง ดังนั้นจึงอยากขอร้องให้พยายามทำเรื่องที่ไม่สงบจางหายไปโดยเร็ว¹⁹⁴

แม้กระทั่งในการพยายามทำรัฐประหารในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2528 คณะผู้ก่อการก็ได้ยึดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อออกอากาศแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติพร้อมทั้งเปิดเพลงปลุกใจสลับกันไป แต่ก็ถูกฝ่ายรัฐบาลตอบโต้อย่างทันทีทันใด และคณะปฏิวัติยอมแพ้ภายในบ่ายวันเดียวกัน สาเหตุของการพ่ายแพ้ประการสำคัญคือความล้มเหลวในการควบคุมระบบโทรคมนาคมและสื่อสารมวลชนซึ่งถือเป็นปัจจัยชี้ขาดในการยึดอำนาจ จะปรากฏว่าวิธีคิดในการทำรัฐประหาร มองว่ากรมประชาสัมพันธ์คือแม่ข่ายของการควบคุมสถานีวิทยุทุกแห่งนั้นใช้การไม่ได้แล้ว ทั้งนี้เพราะสถานีวิทยุต่างมีอิสระพอสมควรในการเลือกกระจายเสียง มีที่ตั้งค่อนข้างปลอดภัยในค่ายทหาร อีกทั้งมีความชัดเจนกับสถานการณ์ปฏิวัติพอจะประเมินและตัดสินใจว่าจะสนับสนุนฝ่ายใด¹⁹⁵

4.4.2 บีบีซี ภาคภาษาไทย : หัวหน้าแผนกเปลี่ยนนโยบายใหม่

การเปลี่ยนแปลงในแผนกภาษาไทย เริ่มจากแผนกภาษาไทยได้คุณจู้ดี สโตว์มาเป็นหัวหน้าแผนก เมื่อ พ.ศ.2529 และเธอก็วางนโยบายของแผนกภาษาไทยว่าต่อไปนี้ควรรับพนักงาน

¹⁹⁴ มติชนรายวัน, (16 เมษายน 2524) : 12

¹⁹⁵ คณะกรรมการนักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์-ธรรมศาสตร์, "รัฐประหารความล้มเหลวและบทเรียน" มติชนรายวัน (13 กันยายน 2528): 5.

ที่มีภูมิลำเนาเป็นนักข่าวมาก่อน มาร่วมงานด้วย คุณจู้ สไตร์อธิบายถึงที่มาของแนวความคิดนี้ว่า¹⁹⁶

“ดิฉันทำให้เจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยหันมาสนใจ เรื่องการเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้คนทำงานในแผนกของเราทุกคนแน่ใจว่าทำอย่างไร เราจะได้ข่าวล่าสุด ข่าวที่ดีที่สุด และทำให้คนมาทำงานทุกคนรู้บทบาทตัวเองว่าไม่ได้มาลอนดอนเพื่อมาตากอากาศ... ในอดีตบีบีซีได้หัวหน้าแผนกภาษาไทย ที่มีแนวความคิดแบบปกครองประเทศอาณานิคม ซึ่งเมื่อคุณมองย้อนกลับไปถึงการเกิดภาษาต่างๆของบีบีซีนั้น เริ่มมาจากใช้ภาษาอังกฤษ การเผยแพร่อำนาจจักรวรรดิอังกฤษ แล้วในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองก็มองว่าจุดใดของโลกอังกฤษคิดว่า มีความสำคัญต่อตัวเองหลังสงครามโลกครั้งที่สองโดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออก ที่บรรดาประเทศในอาณานิคม เริ่มมีเอกราชมากขึ้น แต่ทัศนคติแบบปกครองประเทศอาณานิคมก็ยังค้างคาอยู่ในบีบีซี มันต้องใช้เวลาอีกยาวที่จะเปลี่ยนแผนกภาษาไทย จากกลุ่มคนทำงานแบบกลุ่มชนชั้นสูง มาเป็นคนสนใจเรื่องการบ้านการเมืองของไทยและรู้ว่า สำหรับประเทศไทยอะไรเป็นสิ่งสำคัญ อันนี้จะเกี่ยวกับการวางนโยบายการรับพนักงานแบบใหม่ที่จะรับคนไทยที่สนใจการบ้านการเมืองมาทำงาน อย่างรับคนอย่างน้อยน้อยเข้ามา ดิฉันเชื่อว่าเธอทำงาน ได้ดีเพราะว่าเธอสามารถเข้ากับคนได้ดีและเป็นคนที่มีความรู้ด้านสื่อสารมวลชนด้วย”

นอกจากนี้สถานการณ์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วย ยิ่งเป็นแรงผลักดันให้แผนกภาษาไทยต้องสรรหาคนที่เคยเป็นนักข่าวมาก่อน มาร่วมงานด้วยคุณ จู้ สไตร์ อดีตหัวหน้า แผนกภาษาไทย ย้อนเล่าเหตุการณ์ในขณะนั้นว่า¹⁹⁷

“ตั้งแต่พ.ศ.2517(ค.ศ.1974) เราไม่มีผู้สื่อข่าวต่างประเทศประจำในกรุงเทพฯ แต่เรามีผู้สื่อข่าวพิเศษให้บีบีซีคอยดูเหตุการณ์ต่างๆในกรุงเทพฯให้บีบีซี ตั้งแต่พ.ศ.2516-2519 (ค.ศ.1973-1976) ในกรุงเทพฯมีเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นมากมายที่เราเฝ้ามองอย่างใจจดจ่อ สำหรับดิฉันบีบีซีจ้างให้เป็นพนักงานประจำในตำแหน่งรองหัวหน้าแผนกตั้งแต่วันที่เดือนมกราคมพ.ศ.2517 เรามีพนักงานประจำขณะนั้น 6-7 คน เวลาที่สำคัญของเราคือ

¹⁹⁶ สัมภาษณ์ จู้ สไตร์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

¹⁹⁷ เรื่องเดียวกัน.

ในพ.ศ.2516 (ค.ศ.1973) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย ปีปีซีภาคภาษาไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงด้วย การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือเปลี่ยนจากการรายงานเหตุการณ์ในสังคมอังกฤษมาสู่เหตุการณ์ทางการเมืองที่เข้มข้นขึ้นและมีการหาความเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2517 (ค.ศ.1974) ทุกสิ่งทุกอย่างในเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก ดิฉันถูกย้ายไปทำงานที่แผนกเวียดนาม หลังจากร่วมงานกับแผนกภาษาไทยได้เพียง 6 เดือนเท่านั้น ดิฉันทำงานกับแผนกเวียดนาม 2 ปี แต่ดิฉันก็เขียนบทรายงานเกี่ยวกับประเทศเวียดนามและประเทศไทย ตลอดในช่วงเวลานั้น ภายหลังจากปีพ.ศ. 2518 (ค.ศ.1975) ผู้สื่อข่าวต่างประเทศจำนวนมากซึ่งเคยทำงานในเวียดนามจะต้องย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ตอนนั้นมีนักข่าวต่างประเทศจำนวนมากและเกิดวิกฤตการณ์หลายครั้งในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในพ.ศ.2519(ค.ศ.1976) คุณอรุณีมาทำงานกับเราเป็นคนแรกตามด้วยคุณอรรถพล ตอนนั้นหัวหน้าแผนกคือ Micheal Watts เป็นหัวหน้าแผนกภาษาไทย”

คุณสมชัย สุวรรณบรรณ อดีตหัวหน้าแผนกคนไทยคนแรก กล่าวถึงลักษณะเด่นของคุณจู้ สโตว์ ดังนี้¹⁹⁸

“จู้ดีมีความเป็นสื่ออยู่ในตัวของตัวเองและก็มองเห็นแนวโน้มที่จะเปลี่ยน แต่การที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขอะไรก็ต้องปรึกษาหารือกันในแผนกทุกที จู้ดีก็จะเรียกประชุมกันระดมความคิดเห็น Brandstrom กันแล้วก็เอากำหนดแนวทางออกมา”

อรรถพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทยคนปัจจุบัน(พ.ศ. 2546) กล่าวถึงผลงานที่คุณจู้ สโตว์ ได้สร้างไว้ที่แผนกภาษาไทย เพิ่มเติมว่า¹⁹⁹

“ผมว่างานสำคัญที่จู้ดีเริ่มไว้ที่แผนกภาษาไทยคือการส่งเสริมการทำงานของ journalist มากขึ้น มีการเลือก journalist จากเมืองไทยไปทำงานด้วยมากขึ้น และริเริ่มจับข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยมากขึ้นเพราะขณะนั้นประเทศไทยยังมีปัญหาเรื่องประชาธิปไตยอยู่มากเหมือนกัน”

¹⁹⁸ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

¹⁹⁹ สัมภาษณ์ อรรถพล วรรณนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546.

อริณี เมธเศรษฐ อธิบดีพนักงานแผนกภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ. 2519 –2542 (ค.ศ. 1976-1999) รวม 23 ปี ย้อนถึงพนักงานในอดีตว่า²⁰⁰

“รุ่นที่ไป ไปแทนอาจารย์เสนาะ ต้นบุญยืน เพราะว่าอาจารย์เสนาะเกษียณ แล้วก็มีตำแหน่งว่างรุ่นนั้นมีคุณชัยณรงค์ มณฑิยวิเชียรฉาย คุณศิริชัย นฤมิตรเลขการ คุณสุรีย์ พันธุ์เจริญ คุณสง่า สกุลทองใบ ช่วงหลัง 6 ตุลาก็มีคุณไมตรี อิงภากรณ์ คุณกมลวัน บุญยัษฐิติ ดิฉันสมัครไปพร้อมกับคุณศิริชัย ตำแหน่งว่างสองตำแหน่ง เขาจับผู้ชายคือคุณศิริชัยไปก่อน หลังจากดิฉัน แล้วก็มีคุณดวงมาลัย เมฆสวัสดิ์และคุณอุไร สิงห์ไพบูลย์พร”

วิธีการคัดเลือกคนไทยไปทำงานด้วย มีการรับสมัครและจัดสอบในประเทศไทย โดยมีสถานทูตอังกฤษเป็นผู้ร่วมจัดสอบด้วย ดังที่คุณอริณี เมธเศรษฐ เล่าให้ฟัง ดังนี้²⁰¹

“สอบที่สถานทูตอังกฤษ คุณหญิงรัตนา สมานมิตร เป็นคนสอบ ก่อนหน้านั้นเขียนจดหมายมาสมัครที่อังกฤษ แล้วเขาก็เชิญให้ไปสอบที่สถานทูตอังกฤษ นั่งสอบกันในห้อง สิบกว่าคน ข้อสอบที่ทำคือข้อสอบที่ใช้ในการทำงานเหมือนทั่วไป แปลข่าว บทความ เยอะแยะไปหมด แล้วก็ทดสอบเสียง ถ้าจำไม่ผิดก็ภายในวันเดียวกัน มีคุณเดวิด กัน อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย บินมาสอบจากสิงคโปร์ ตอนนั้นเป็นหัวหน้าของทางด้านเอเชียเมื่อก่อนนี้ที่สิงคโปร์ เป็น Operation ใหญ่ เพราะว่าที่นั่นเป็นที่ตั้งของสถานี เครื่องส่ง Relay station อยู่ที่สิงคโปร์ เป็นผู้แทนของแผนกฟาร์อีสต์”

จะอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในปีที่เข้าชายค๋อยเป็นค๋อยไปมากกว่า เพราะปรากฏว่ายังรับคนไทยที่มีความรู้ความสามารถด้านอื่นๆมาทำงานร่วมอยู่ด้วยบางส่วนเหมือนเดิม พนักงานในยุคนั้นได้แก่ นางสาวกมลวัน บุญยัษฐิติ(พ.ศ.2521-2526) นางสาวอุไร สิงห์ไพบูลย์พร(พ.ศ.2521-2527) นางสาวบริندا กลัสสนิมิ(พ.ศ. 2527-2532) นางสาวพัชรี อ่ำสำอางค์ (พ.ศ.2528 -2543) ทั้งสามคนหลังนี้มีพื้นฐานมาจากการแปลข่าวต่างประเทศให้กับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยมาก่อน

²⁰⁰ สัมภาษณ์ อริณี เมธเศรษฐ, 24 มีนาคม 2546.

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน.

การปฏิบัติงานแต่ละวันจะแบ่งพนักงานเข้ามาทำงานวันละ 2 ผลัด ผลัดเช้าเริ่มงานตั้งแต่เวลา 09.00 น จนถึง 17.00 น.ตามเวลาลอนดอน ผู้ทำงานในผลัดกลางวันมีหน้าที่แปลข่าว เพื่อออกอากาศตามเวลาลอนดอนประมาณ 13.15-13.45 น. โดยมีคนแปลข่าว 1 คน และอีกสองคนแปลบทวิเคราะห์ข่าว เวลาที่เหลือภายหลังออกอากาศก็จะเตรียมทำรายการต่างๆเพื่อออกอากาศวันต่อไปบ้าง และแปลบทวิเคราะห์สำหรับผู้ที่จะเข้ามาทำงานผลัดกลางคืน

คุณพัชรี อ่ำสำอางค์ อดีตพนักงานองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยที่ไปร่วมงานกับบีบีซีภาคภาษาไทย มาตั้งแต่ พ.ศ. 2528 (ค.ศ.1985) อธิบายเพิ่มเติมภาพของการทำงานของพนักงานในยุคนั้นว่า ²⁰²

“สมัยก่อนก็แค่แปลข่าว อ่านข่าว แล้วก็เป็นผู้ดำเนินรายการ ไม่ยุ่งยากวุ่นวาย แล้วก็ทำรายการยาว 20 นาที เพราะว่าออกอากาศ 45 นาที จะมีรายการ 20 นาที ใน 7 วัน ทั้ง 6-7 คนก็ทำรายการ คนมาถึงใหม่ๆ เขาก็ให้ทำแค่ พิก ออฟ เดอะ วีค เป็นคล้ายพีเจอร์เล็ก ๆ รายการวิทยาศาสตร์ดั้งเดิม แล้วก็กีฬา จดหมายมั่ง รายการยาวก็พวกวิเคราะห์เศรษฐกิจ มีบันเทิง เช้าวันเสาร์ คล้าย ๆ สังสรรค์สุดสัปดาห์สมัยนี้”

ส่วนผู้ที่เข้ามาทำงานกลางคืนแต่ละคืนจะมีผู้รับผิดชอบเพียง 1 คนเท่านั้น ซึ่งมีหน้าที่มาแปลข่าวเพื่อออกอากาศภาคดึกจากลอนดอนเวลาประมาณ 24.45-01.00 น.และไปตรงกับภาคเช้าที่ประเทศไทยเวลาประมาณ 06.45-07.00 น.โดยในรายการมีเพียงข่าวความยาวประมาณ 10 นาที และบทวิเคราะห์อีก 3-4 นาที ที่ผู้ทำงานกลางวันแปลไว้ให้เรียบร้อยแล้ว บรรยากาศการทำงานผลัดกลางคืนจึงเงียบเหงามาก อย่างที่ คุณบริندا กลัสนิมิ ซึ่งเดิมทำงานที่องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยก่อนหน้าที่จะไปทำงานกับบีบีซีก่อนคุณพัชรี อ่ำสำอางค์ หนึ่งปี บอกถึงความรู้สึกให้ฟังว่า ²⁰³

“ตอนนั้นจะออกอากาศแค่ 15 นาที ช่วง สองยามใกล้ ตีหนึ่งทางลอนดอน เราต้องเข้าไปถึงประมาณสี่ทุ่ม ก็แปลข่าวถึงห้าทุ่มครึ่งแต่ว่าจะมีคนที่ทำงานตอนกลางวันแปลบทวิเคราะห์ไว้ให้เราแล้ว หนึ่งเรื่อง ก็จะสามสี่นาที ก็จะรวมเป็นสิบห้านาที หน้าที่ของ

²⁰² สัมภาษณ์ พัทรี อ่ำสำอางค์, 26 มีนาคม 2546.

²⁰³ สัมภาษณ์ บริندا กลัสนิมิ, 30 มีนาคม 2546.

คนที่ไปทำงานกะกลางคืน คือเข้าไปทำข่าวอย่างเดียว ประมาณสิบนาทีก่อนที่ มีบทวิเคราะห์ซึ่งเตรียมไว้แล้วหนึ่งเรื่อง แล้วบีบีซีก็ตัวอย่างหนึ่งคือว่า มีรถส่ง รถรับไม่มี แล้วมีเบี้ยเลี้ยงพิเศษ พอตีหนึ่งออกอากาศเสร็จปั๊บ ก็จะมีแท็กซีมารับกลับบ้าน”

4.4.3 บทบาทของบีบีซี ต่อเหตุการณ์วิกฤตในประเทศไทย

ยุคนั้นแม้ว่าเมืองไทยจะตื่นตัวกับระบอบประชาธิปไตย และมีการเรียกร้องประชาธิปไตยมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่สื่อวิทยุกระจายเสียงยังคงอยู่ภายใต้การครอบงำของรัฐ ผู้ที่ทำหน้าที่ทางวิทยุกระจายเสียงไม่มีสิทธิ์ที่จะเสนอความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาได้ หรือแม้แต่หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินการโดยเอกชนก็ไม่อาจพูดความจริงได้มากนัก ผู้ที่สนใจข่าวสารและข้อเท็จจริงต่างๆ จึงต้องอาศัยการรับฟังข่าวสารจากวิทยุคลื่นสั้นของต่างประเทศ

บทวิเคราะห์ของบีบีซีในยุคนั้นมองว่าทหารมีอิทธิพลต่อการเมืองไทยสูงมาก คุณบริندا กัลลณีมิ เล่ามุมมองของบีบีซียุคนั้น ดังนี้²⁰⁴

“เขาวิเคราะห์มองมาตั้งแต่ยุคจอมพลถนอม จอมพลประภาส การถ่ายอำนาจ การสืบทอดอำนาจกันมาทางทหาร มันมายังไง ๗ แล้วก็มีผลทางการเมืองยังไง แล้วก็เอามาวิเคราะห์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ตอนนั้น ๗ ว่ามันมีเบื้องลึกมาโยงใย มายังไง กลุ่มอิทธิพลเดิม กลุ่มอิทธิพลใหม่ ในวงการทหารด้วยกัน แล้วก็เรื่องของยึดอำนาจ จะยึดไม่ยึด จะมีปฏิวัติ ไม่มีปฏิวัติ ตอนนั้นยังเป็นเรื่องของพวกนี้อยู่มาก ทำให้นึกภาพว่าเมืองไทย ตอนนั้นเหมือนคล้าย ๗ อเมริกาได้ยุคหนึ่ง ที่นายพลคนนั้น นายพลคนนี้ผลัดกันเป็นผู้นำ เพราะฉะนั้นตอนนั้นเราติดกับยุคของทหาร”

เหตุการณ์การเมืองที่สำคัญและการปฏิวัติรัฐประหารในประเทศไทยหลายเหตุการณ์ ที่บีบีซีรายงานข่าวและเป็นที่สนใจของผู้ฟังวิทยุคลื่นสั้นในยุคนั้น มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น ดังนี้

²⁰⁴ เรื่องเดียวกัน.

1. บทบาทปีปิซีต่อเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519

ช่วงระยะเวลาสองสามปีหลังเหตุการณ์ "สิบสี่ตุลา" ปีปิซีจะไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังในเมืองไทยเพราะว่าบรรยากาศที่เปิดกว้างและมีการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยอย่างคึกคัก อย่างไรก็ตามภายใต้ผิวหนังที่เต็มไปด้วยเสรีภาพนั้นกลับมีความเครียดแฝงอยู่เพราะความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างคนสองกลุ่มที่เรียกกันว่า "ซ้าย" และ "ขวา" ที่สะท้อนภาพความขัดแย้งทางอุดมการณ์สองค่ายในเวลานั้นคือระหว่างโลกเสรีและค่ายคอมมิวนิสต์ สิ่งนี้ทำให้สถานการณ์เริ่มปั่นป่วนเพราะความรุนแรงและสูงงอมเป็นวิกฤติครั้งใหญ่ในเวลาอีกสามปีให้หลัง คือเหตุการณ์ที่รู้จักกันในนาม เหตุการณ์ "หกตุลา" หรือ 6 ตุลาคม 2519 นั้นเอง²⁰⁵

ในขณะนั้น บรรดาผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่ต้องถอนตัวออกจากลาว กัมพูชา และเวียดนามเนื่องจากคอมมิวนิสต์ยึดครองทั้งสามประเทศ จึงหันไปปักหลักที่ไทยแทน ปีปิซีเองก็มีนักข่าวช่างภาพทำงานอยู่ในประเทศไทยด้วยเมื่อมีเหตุการณ์สังหารนักศึกษาขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ข่าวนี้จึงได้รับการรายงานแพร่สะพัดออกไปนอกประเทศโดยทันที ทำให้คนไทยที่อยู่ต่างประเทศตอนนั้นได้รับรู้เรื่องราวของเมืองไทยในเวลาอันรวดเร็วขณะที่ภายในประเทศเกิดบรรยากาศอึมครึมและการปิดข่าว

ปีปิซีภาคภาษาไทยได้รายงานข้อมูลข่าวสารรวมทั้งภาพข่าวโทรทัศน์ที่ได้มาให้ผู้ฟังทันที ช่วงนั้นปีปิซียังได้สัมภาษณ์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่หลบหนีความรุนแรงออกนอกประเทศไปได้ด้วย

เหตุการณ์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ตอนที่นักศึกษาถูกรุมฆ่าที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีปิซีได้ภาพโทรทัศน์แพร่ภาพไปทั่วโลกทำให้ทุกคนตะลึงงัน รวมทั้งคนที่ทำงานในแผนกภาษาไทยของปีปิซีที่เฝ้าติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิดตลอดมา และรายงานเหตุการณ์ในการกระจายเสียงวันละสองภาคด้วย ในขณะที่สื่อมวลชนภายในประเทศก็ไม่ได้รายงานอย่างตรงไปตรงมานัก

²⁰⁵ นวลน้อย ธรรมเสถียร, "ปีปิซีกับประเทศไทยในยามวิกฤต," 60 ปีปิซี
แผนกภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2544), หน้า 111.

ท่ามกลางเหตุการณ์ที่เลวร้ายในประเทศไทย ที่แผนกภาษาไทยในลอนดอนเกือบจะกลายเป็นที่จัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น จูดี สโตว์ เล่าเหตุการณ์วันนั้นว่า²⁰⁶

“เหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519(ค.ศ.1976)เป็นเหตุการณ์ในความทรงจำตลอดชีวิตของดิฉันตอนนั้นดิฉันเป็นหัวหน้าแผนกเวียดนาม แต่มีคนขอให้ดิฉันดูเรื่องของแผนกภาษาไทยและแผนกภาษาจีนด้วย เหตุการณ์ช่วงนั้นมีการจับแก๊งสี่คนและมีปัญหาในกรุงเทพฯ ตอนนั้นมีข่าวในโทรทัศน์ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ในที่ทำงานตอนนั้นขณะที่ดิฉันพยายามหาข่าวว่าเกิดอะไรขึ้นอยู่นั้น เราเห็นภาพน่าสยดสยองจากโทรทัศน์ คนที่ทำงานกับเราขณะนั้นคือไมตรี อึ้งภากรณ์ เราทั้งหมดเครียดกันมาก ดิฉันอยู่ในที่ทำงานจนถึงเที่ยงคืนเพื่อให้แน่ใจว่าเราได้ข่าวล่าสุดเพื่อบอกคนในประเทศไทยว่าเกิดอะไรขึ้นจริงๆเท่าที่เราพอจะรู้ ตอนนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งซึ่งกลับมาจากการประชุมที่สเปนและโปรตุเกส แวะมาที่อังกฤษก็ตรงเข้ามาที่บีบีซีและมีคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งในอังกฤษก็ชวนกันมาที่ที่ทำงานของเราในลอนดอน ทันใดนั้นคุณไมตรี อึ้งภากรณ์ก็ได้รับโทรศัพท์จากคุณพ่อคืออาจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์ ว่ามาอยู่ที่แฟรงค์เฟิร์ตแล้วและท่านสบายดี บีบีซีก็รายงานออกอากาศเรื่องนี้ไป จากนั้นก็มีการคุยกันอย่างเครียดมากว่าจะตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาเยี่ยมเรา แต่ดิฉันก็บอกว่าจะคุยเรื่องนี้กันก็ได้ แต่ไม่อนุญาตให้ตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่บีบีซีเพราะบีบีซีเป็นกลาง ช่วงนั้นคนแวะมาที่บีบีซีเยอะมากเพราะพวกเขาเชื่อว่าเรามีข่าวล่าสุดและข้อมูลที่ เป็นกลาง”

คุณอานันท์ พรนวิศ ซึ่งทำงานอยู่ที่แผนกภาษาไทย ในปีนั้นด้วย เล่าว่า²⁰⁷

“ตอนผมอยู่อาจารย์ไปถึงลอนดอนหลังจากที่ลี้ภัยไปอยู่ที่ลอนดอนใหม่ ท่านรู้สึกจะสนิทกับท่านอาจารย์เสนาะ ท่านอาจารย์เสนาะเป็นคนล้มภาษณ์ ผมก็อยู่ด้วยตอนที่ท่านไปล้มภาษณ์ ท่านก็เล่าให้ฟัง ว่าอะไรมันเกิดขึ้น ก็สลดใจ สมัยนั้นเท่าที่ทราบ สีหน้าท่านก็ไม่สบายใจ คือท่านก็ไม่ได้พูดตรงๆ ว่าท่านถูกป้ายสีอะไร แต่เราเข้าใจความรู้สึกของท่านนะ รู้สึกว่ามันรุนแรงเกินไป ไม่น่าจะเล่นกันแรงขนาดนั้น”

²⁰⁶ สัมภาษณ์ จูดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

²⁰⁷ สัมภาษณ์ อานันท์ พรนวิศ, 1 เมษายน 2546.

คุณจตุ สโตว์ นักวิเคราะห์ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของบีบีซี กล่าวว่าไม่ว่า บีบีซีจะติดตามการเมืองไทยอย่างใกล้ชิดเพียงใดก็ตาม แต่หลักการของบีบีซีคือต้องไม่เข้าข้างฝ่าย หนึ่งฝ่ายใด ตามที่คุณจตุ สโตว์ ได้อธิบายว่า²⁰⁸

“บีบีซีไม่มีจุดยืนทางการเมือง เราพยายามรายงานแบบเป็นกลางจริงๆว่ามีอะไร เกิดขึ้น เราฟังรายการเสียงประชาชนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วย เรา รายงานว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น เราไม่เสนอความเห็นทางการเมืองที่กำลังมีข้อขัดแย้งกันอยู่ เป็นเรื่องการบอกความจริงกัน ผู้ฟังสามารถตัดสินใจได้เอง เราเพียงแต่ทำให้ชัดเจนว่า เราไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ความจริงส่วนตัว ดิฉันไม่ชอบนโยบายของฯพณฯธานินทร์ กรัยวิเชียร แต่ตัวดิฉันเองก็ไม่เคยไป วิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิฯพณฯธานินทร์เลยพอจะยกตัวอย่างได้เท่าที่ดิฉันทราบในหลาย ที่ในบีบีซีบางคนใช้บีบีซีพูดความเห็นของตัวเอง เช่นที่แผนกเวียดนาม แผนกโปรตุเกส แผนกอินโดนีเซีย แต่ว่าในแผนกภาษาไทยเท่าที่ดิฉันทราบไม่มี”

การรายงานข่าวของบีบีซีในยุคเผด็จการทหารนี้ มีผู้ฟังคนไทยกลุ่มหนึ่งสนใจติดตามข่าวสารจากบีบีซีอยู่เป็นประจำ คุณอานันท์ พจนวิศ เล่าถึงความนิยมของบีบีซีในยุคนั้น ดังนี้²⁰⁹

“ก็อย่างที่ว่าเหตุการณ์ในเมืองไทยตอนนั้นมันเป็นเผด็จการหนังสือพิมพ์ก็ถูกเซ็นเซอร์ ก็มีผู้ฟังหลายคนคุยกันว่า บีบีซีรายงานข่าวได้รวดเร็ว ไวกว่าข่าวที่ออกทางหนังสือพิมพ์ และทางทีวีที่เมืองไทย เพราะทางนั้นจะถูกเซ็นเซอร์”

ในการรายงานข่าวตรงไปตรงมา เกิดผลกระทบอะไรต่อบีบีซีบ้างนั้น คุณอานันท์ พจนวิศ อธิบาย ดังนี้²¹⁰

“คงจะมีการเตือนกันเหมือนกัน แต่บีบีซีก็ได้ชื่อว่า ชอบเสนอข่าวตรงไปตรงมาอยู่ แล้ว ก็เป็นข่าวที่ใกล้ความจริง ที่คนฟังแล้วไป bias รัฐบาลไทย ที่เขาไม่เต็มใจให้ออก

²⁰⁸ สัมภาษณ์คุณจตุ สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544

²⁰⁹ สัมภาษณ์ อานันท์ พจนวิศ, 1 เมษายน 2546.

²¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

อย่างนั้น ฟังจากข่าวทีวีทางเมืองไทย มันก็จะไม่ได้ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่นำเสนอผ่านบีบีซี ก็เป็นข่าวแปลทั้งนั้นนะครับ ไม่มีสิทธิ์ที่จะไปเขียนเอง ซึ่งบางทีก็ถูกคุณผู้ฟังเขียนดิงไป มันก็มีทั้งคนฟังที่เป็นฝ่ายขวาหรือฝ่ายซ้าย บางทีไปเข้าข้างอเมริกันเยอะไป ไปเข้าข้างฝ่ายซ้ายหรือเปล่า แต่เราก็แปลไปตามสคริปท์ข่าวเท่านั้นเอง”

แม้จะเสนอบทวิเคราะห์บางเรื่องที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อนในความรู้สึกรู้ใจของคนไทย บีบีซีภาคภาษาไทยก็ต้องระมัดระวังอย่างมากเช่นกัน คุณบริندا กลัสนิมิ อธิบายต่อ²¹¹

“ส่วนใหญ่ถ้าจะจัดรายการอะไรก็มักจะคุยกันก่อนแล้วก็ดูว่าจะจะต้องได้ขนาดไหน บางเรื่องก็จะต้องได้ แต่อย่าให้มันแรงไป เคยทำอยู่เรื่องหนึ่ง ฝรั่งเศสเขียนเรื่องโสเภณีในเมืองไทย เราเขียนตรงมากเลย เราเป็นคนตรง ว่าบ้านเมืองเราเป็นยังไง ฝรั่งเศสมาเขียนในหนังสือแมกกาซีน มาลงว่าไปซื้อได้ หรือว่าเป็นเมืองหลวงโสเภณี เขาลงปั๊บก็จะมีคนวิจารณ์ แล้วเอาบทวิจารณ์นั้นมาอ่านทำรายการ ปรากฏว่าพอเราอ่านออกอากาศไป หนังสือพิมพ์ในเมืองไทย ก็เอามาอ้างอิงต่อบีบีซีพูดอย่างนี้ รู้สึกจะมีผู้ใหญ่ทางเมืองไทย ติดต่อมาทางหัวหน้าแผนก รู้สึกจะแรงไปหน่อยนะ หัวหน้าก็ไม่เคยไปตำหนิ ถ้าเขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูก เราวิจารณ์ในสิ่งที่ถูก ก็เลยอยากให้คนไทยรับรู้ข้อเท็จจริง หัวหน้าแผนกปกป้องให้ แต่ถ้าบอกเราผิดจริง ก็ต้องไปคุยกัน เพียงแต่เราพูดในสิ่งที่อาจจะตรงไปตรงมา แล้วก็แรงว่า ส่วนราชการไทยอาจจะไม่ได้ทำอะไรเต็มที่หรือเปล่า ที่ปล่อยให้ปัญหานี้เกิดขึ้น แล้วมันมาเป็นข่าวทั่วโลก คนไทยก็เสื่อมเสีย ถ้าเราพูดตรงไปตรงมา มันก็กระทบบ้าง ก็เคยมี พวกเขาจะเป็นพวกเรียลลิสติก คือรับฟังข้อเท็จจริงได้ รู้ว่ามันจะต้องเป็นอย่างนี้ เพราะอย่างนี้ ๆ แต่คนบางคนอคติสูงพอสมควร “

2. บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์รัฐประหาร 1 เมษายน 2524

คุณจตุดี สโตว์ กล่าวว่าคิดว่ารัฐบาลภายใต้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์น่าจะมั่นคงขึ้นแล้ว แต่แล้วเธอก็ได้รับข่าวที่ค่อนข้างแปลกใจ ที่จู่ๆก็มีข่าวการก่อรัฐประหารในเมืองไทยในวันที่ 1 เมษายน 2524 ซึ่งเธอเล่าว่า²¹²

²¹¹ สัมภาษณ์ บริندا กลัสนิมิ, 30 มีนาคม 2546.

²¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

“ ดิฉันรีบเข้าไปบุชแฮร์สตันที เพื่อจะหาข่าวว่าเกิดอะไรขึ้น ตอนนั้นการติดต่อทางโทรศัพท์กับกรุงเทพฯ ยังแออัดอยู่มากและในปีซีเองการใช้คอมพิวเตอร์เพิ่งจะเกาะเกาะตะตะ ต่อมาดิฉันก็ได้รับข่าวว่า เรื่องที่ได้ยินเป็นเรื่องตลก April Fool (สื่อมวลชนไทยเรียกว่าเมฆาฮาวาย) และไม่มีการทำรัฐประหารในกรุงเทพฯ แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามพวกเราตายใจกันไปได้อย่างมากที่สุดแค่ชั่วโหม่งเดียว เพราะหลังจากนั้นบรรดาสำนักข่าวต่างๆ เริ่มรายงานเข้ามาว่ามีการยิงกันในกรุงเทพฯ ตามมาด้วยรายงานข่าวทางสถานีวิทยุในไทยว่ามีผู้ก่อการรัฐประหารแล้ว”

คุณจู้ดี สโตว์ เล่าถึงการติดตามข้อมูลเพื่อนำรายงานออกอากาศของปีซีในวันนั้นว่า²¹³

“ คำถามในเวลานั้นก็คือว่า แล้วเกิดอะไรขึ้นกับพลเอกเปรม นายกรัฐมนตรี ผู้ที่ให้คำตอบกับเราได้คือ ฝ่ายติดตามข้อมูลข่าวสารของปีซี ซึ่งบอกว่ารับฟังการกระจายเสียงได้อย่างแผ่วๆ จากโคราชระบุว่าพลเอกเปรมไม่ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถพร้อมด้วยพระราชวงศ์ไปอยู่ ณ สถานที่ปลอดภัยในค่ายทหารที่นั่น จนกว่าสถานการณ์ในกรุงเทพฯ จะมีความชัดเจนมากขึ้นปีซีแผนกภาษาไทยได้ออกข่าวนี้ไป และสื่อมวลชนในประเทศรับช่วงต่อไปรายงาน อีกทอดหนึ่งรวมทั้งมีการแพร่ข่าวแบบปากต่อปาก ข่าวดังกล่าวถือว่าสร้างผลสะเทือนอย่างมากเพราะตอนนั้นมีคนไม่มากที่จู้ดีรู้ว่ามีการกระจายเสียงออกมาจากโคราช ผลที่ตามมาก็คือความพยายามรัฐประหารหนั้นล้มเหลว และปีซีก็มีคนฟังเพิ่มขึ้น”

บทวิเคราะห์ของคุณจู้ดี สโตว์ที่วิจารณ์รัฐประหารครั้งนั้น หนังสือพิมพ์มติชน นำไปพาดหัวว่า ปีซีแซว จปร เน้นหลักสูตรรัฐประหาร ความตอนหนึ่งว่า²¹⁴

“โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุปีซีของอังกฤษ นอกจากเสนอความเห็นที่ ชัยชนะของพลเอกเปรม ตินสุลานนท์ ครั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากกองทัพภาคทั้ง 4 ภาคให้การหนุนหลังแล้ว ยังให้ความเห็นเป็นเชิงเสียดสีด้วยว่า การที่ประเทศไทยมีรัฐประหาร

²¹³ เรื่องเดียวกัน.

²¹⁴ มติชนรายวัน (4 เมษายน 2524) : 1-2.

บ่อยครั้งนั้นอาจเป็นเพราะโรงเรียนนายร้อยของไทยคงจะเน้นหลักสูตรด้านการปฏิบัติ
รัฐประหารมากกว่า หลักสูตรอื่นๆ”

ภายหลังการปราบกบฏยั้งเติร์กเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524 สำเร็จ พลตรีอาทิตย์ กำลัง
เอกได้รับเลื่อนยศเป็นพลโทและรั้งตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ 1 ในเดือนเดียวกัน หลังจากนั้นเพียงไม่กี่
เดือนก็ได้เลื่อนยศเป็นพลเอก และเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผบ.ทบ.รักษาการในตำแหน่งแม่ทัพ
ภาคที่ 1 อีกตำแหน่ง และในเดือนกันยายนก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บัญชาการทหารบก การก้าว
สู่ตำแหน่งสูงสุดของกองทัพบกอย่างรวดเร็วนี้ เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมาก เมื่อคุณจู้ดี สโตว์
เขียนบทวิเคราะห์หรือออกอากาศทางบีบีซีภาคภาษาไทยนั้น มติชนรายสัปดาห์ก็หยิบมารายงานต่อ
ในคอลัมน์เทศมอไทย พร้อมพาดหัวว่า บี.บี.ซี. สงสัยทั่วทั้งกองทัพยอมรับ”อาทิตย์”หรือไม่? ²¹⁵
และไม่กี่วันหลังจากนั้น พลตรียุทธศักดิ์ คล่องตรวจโรค ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้า(จปร)ก็ออกมาตอบโต้บีบีซีว่าจปรไม่เคยสอนเรื่องการปฏิวัติรัฐประหารหรือสอน
ให้เล่นการเมืองอยู่แล้ว แต่จะเน้นสอนในเรื่องการปกครองป้องกันประเทศและการเป็นผู้นำทาง
ทหารเท่านั้น ²¹⁶

การเสนอข่าวของบีบีซีอย่างตรงไปตรงมาในยุคนั้น ถึงกับถูกข่มขู่ว่าจะถอนสัญชาติไทย
ผู้เสนอข่าว คุณจู้ดี สโตว์ เล่าว่า ²¹⁷

“ ในช่วงปี 2525 เกิดเหตุการณ์วุ่นวายในเมืองไทยหลายครั้ง เช่นเหตุการณ์วาง
ระเบิดและเหตุการณ์อื่นๆ ซึ่งบางคนพูดไปว่าเป็นความพยายามลอบสังหารบุคคล แต่
สื่อมวลชนในประเทศสงบปากสงบคำไม่ค่อยเสนอข่าว มีแต่บีบีซีที่รายงานเรื่องนี้ โดยเรา
กล่าวเป็นนัยว่า เหตุการณ์ดังกล่าว อาจเป็นผลมาจากการช่วงชิงอำนาจกันเองภายใน
กองทัพบก การรายงานข่าวนี้เอง ทำให้เกิดอาการเหมือนกับระเบิดลงบีบีซี เพราะบีบีซี
ได้รับทราบข่าวว่ามีนายทหารระดับสูงบางคนตอบโต้การรายงานที่เพียงแค่ว่าพูดเป็นนัยๆที่
ว่านี้ ด้วยการขู่ว่าจะเอาบรรดาพนักงานของแผนกภาษาไทยทั้งหมดขึ้นศาล ในข้อหาขาย
ชาติ หรือไม่ก็จะให้ถอนสัญชาติไทยเสีย ตามมาด้วยคำขู่เอาชีวิตพนักงานของแผนกไม่ว่า

²¹⁵ “เทศมอไทย”,มติชนรายสัปดาห์, 5(16 กันยายน 2524): 11.

²¹⁶ มติชนรายวัน (9 เมษายน 2524): 1-2

²¹⁷ จู้ดี สโตว์, เรื่องเดียวกัน,หน้า 28 -29.

ใครก็ตาม ที่เดินทางเข้าประเทศรวมทั้งตัวดิฉันเองด้วย แต่ดิฉันก็ยังเดินทางเข้าประเทศไทยเมื่อเดือนกันยายน 2525 และไม่มีอะไรเกิดขึ้น ตอนนั้นได้รับรู้ว่าสื่อมวลชนในประเทศและคนไทยที่ฟังบีบีซีมีจำนวนเพิ่มขึ้น เพราะอยากรู้อะไรเกี่ยวกับข้อมูลหรือข่าวที่ให้ภาพการช่วงชิงอำนาจของคนในกองทัพอีกหรือไม่”

3. บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์กบฏเดือนกันยายน 2528

คุณจู้ สโตว์ แทบจะเป็นผู้สื่อข่าวต่างประเทศคนเดียวในขณะนั้น ที่เดินทางมากรุงเทพฯพอดีที่เกิดเหตุการณ์รัฐประหารในเดือนกันยายน พ.ศ.2528 และต้องรายงานข่าวให้ทั้งบีบีซีและสำนักข่าวต่างประเทศอื่นๆด้วย²¹⁸

“ดูเหมือนว่าสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยเริ่มสงบลง ดังนั้นผมมีบางกลุ่มบางฝ่ายในกองทัพพยายามจะทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2528 จึงยังความประหลาดใจให้ดิฉันพอสมควร ตอนนั้นดิฉันกำลังไปดูงานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเพิ่งเดินทางถึงกรุงเทพฯในตอนดึกของคืนวันที่ 8 พอบีบีซีในลอนดอนโทรศัพท์ไปปลุกพร้อมซักถามถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและขอให้ส่งรายงานทันทีด้วย จึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ประกอบกับตอนนั้นสถานีวิทยุและโทรทัศน์ของทหารที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามกัน ต่างให้ข้อมูลที่ขัดแย้งกัน ขณะที่อีกด้านก็มีการยิงกันอย่างรุนแรงบริเวณใกล้กองบัญชาการทหารสูงสุด และน่าเศร้าที่ว่านักข่าวต่างประเทศสองคนที่เดินทางเข้าไปยังพื้นที่ได้ก็เกิดโดนกระสุนของสองฝ่ายที่ยิงกันเสียชีวิตไป หลังจากนั้นดิฉันต้องรายงานให้กับทั้งบีบีซีและองค์กรข่าวอีกหลายแห่งทั่วโลก เพราะว่าแทบจะกลายเป็นนักข่าวต่างชาติคนเดียวที่เหลืออยู่ในประเทศไทยตอนนั้น แต่แน่นอนว่าคนที่ได้รับความสำคัญมากที่สุดก็คือบีบีซีภาคภาษาไทย เพราะนอกจากผู้คนในต่างจังหวัดจะสับสนแล้ว คนกรุงเทพฯเองยังเกิดความสับสนว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น แต่ในปี 2528 นั้นอย่างน้อยที่สุด สายโทรศัพท์ระหว่างกรุงเทพฯกับลอนดอนก็ดีขึ้นมากแล้ว ทำให้ดิฉันสามารถติดต่อสื่อสารกับลอนดอนได้ง่ายขึ้นด้วย”

²¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

คุณจู้ สโตว์ได้วิเคราะห์เหตุการณ์ กบฏ 9 กันยายน ครั้งนี้หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ถึงกับพาดหัวว่า เปรม: อับอายแต่แข็งแรงแรงมากยิ่งขึ้น และถอดเทปบทวิจารณ์ทั้งหมดให้คนไทยได้อ่านอย่างทั่วถึงกันด้วย²¹⁹ ซึ่งเธอสรุปเหตุการณ์ครั้งนี้ในตอนท้ายบทวิจารณ์ไว้ว่า²²⁰

“แม้ว่าจะทำให้พลเอกเปรมต้องอับอายนานาประเทศอยู่ไม่น้อยต่อนานาประเทศในคราวนี้ แต่ความพยายามก่อความไม่สงบคราวนี้ก็กลับดูท่าว่าในช่วงสั้นๆแล้ว กลับจะเป็นการช่วยเสริมฐานะของนายกรัฐมนตรีนี้นี้ในประเทศ ขณะเดียวกันที่กองทัพบกซึ่งแสดงความจงรักภักดีต่อรัฐบาลอีกวาระหนึ่งก็อาจจะก้าวขึ้นมาเป็นฝ่ายกำลังที่ทรงอำนาจยิ่งขึ้น ความพยายามเพิ่มเติมใดๆของทางฝ่ายรัฐบาลที่จะลดราอิทธิพลทหารในด้านการเมืองที่ยังคงอยู่ไม่น้อยนั้น อาจกลายเป็นเรื่องยากที่จะปฏิบัติลงไปในอนาคตก็เป็นได้”

4.4.4 บทบาทบีบีซีภาษาไทย : แหล่งความรู้และวัฒนธรรมอังกฤษ

แม้ว่าบีบีซี ภาคภาษาไทยจะวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเพียงใดก็ตาม แต่บีบีซีภาคภาษาไทยก็ยังได้ทำหน้าที่ให้ความรู้และการศึกษาแก่ผู้ฟังคนไทยด้วยการจัดรายการที่เป็นสาระประโยชน์มากมาย และยังนำวัฒนธรรมอังกฤษที่ดีงามหลายด้านมาเสนอให้ผู้ฟังที่เป็นคนไทยได้รับทราบ คุณบริندا กลัสนิมิ เล่าว่า²²¹

“รายการของบีบีซี จะมีหลายรูปแบบ เป็นรายการด้านวัฒนธรรม เราเชื่อมโยงว่าวัฒนธรรมที่เราได้รู้ ไปเห็น มันมีอะไรที่คนไทยน่าจะรู้ อังกฤษมีอะไรแปลก ๆ หรือมีวิถีความเป็นอยู่ยังไง วัฒนธรรม พวกดนตรี แล้วก็จะมีเรื่องวิทยาศาสตร์ การแพทย์ เพราะว่าอังกฤษก็เป็นแหล่งหนึ่งที่มีความเจริญทางนี้สูง แล้วเราคิดว่าการแพทย์บางอย่างคนไทยน่าจะรู้ เราก็คัดเลือกเนื้อหาพวกนี้มาเสนอเป็นรายการ แล้วก็มีการเกี่ยวกับกีฬา มักจะทำทางด้านวัฒนธรรม ด้านการแพทย์ ด้านสังคม”

²¹⁹ “กบฏ 9 กันยายน” พรรคนะจากต่างประเทศ” สยามรัฐรายวัน (12 กันยายน 2528):2.

²²⁰ สัมภาษณ์ จู้ สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

²²¹ สัมภาษณ์ บริندا กลัสนิมิ, 30 มีนาคม 2546.

ในบรรดาเทพที่ผู้วิจัยได้รับมาจากสถานทูตอังกฤษในอดีตและเก็บรักษาไว้อย่างดีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น ส่วนใหญ่เป็นเทพที่มีอายุ 20-30 ปี ซึ่งผู้วิจัยพยายามนำมาเทียบเคียงกับเหตุการณ์ในยุคนั้นๆ ปรากฏว่าในยุคนี้มีรายการจำนวนไม่น้อยที่คุณภาพรายการพอที่จะนำมาสำเนาเทพใหม่และผู้วิจัยถอดเทพบางรายการเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาในยุคนั้น เช่น รายการสารคดีในวงการวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่ ในขณะนั้นชื่อรายการว่าสารคดีวันอังคาร ดำเนินรายการโดย อาจารย์เสนะ ต้นบุญยืน ในรายการวันที่ 14 พฤษภาคม 2527 ได้เสนอ เรื่องโรคหัวใจสาเหตุการตายที่สูงที่สุด ความตอนหนึ่งในรายการมีดังนี้²²²

“...เมื่อเร็วๆ นี้มีเอกสารการแพทย์ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคหัวใจประเภทนี้ซึ่งเรียกกันว่า โรคหัวใจ โคโลนารี เอกสารนั้นได้แจ้งผลวิจัยของคณะนายแพทย์ในสหรัฐฯ ซึ่งทำกันมานาน 10 ปี ใช้คนไข้ซึ่งเป็นชายมีจำนวนถึง 3,806 คน แล้วทุกคนนั้นได้ตรวจพบว่ามีไขมันคลอเลสเตอรอล สูงกว่าธรรมดา ทางกรแพทย์ได้แบ่งพวกนี้ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งก็ให้ทานยาคลอเลสเตอรามิน ซึ่งมีคุณสมบัติในการที่ลดจำนวนคลอเลสเตอรอลในเลือด ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนั้นให้ทานของปลอมซึ่งมีรูปร่างเหมือนกันแต่แล้วไม่มีตัวยานี้ หลังจากที่ได้คอยตรวจสอบสุขภาพของคนไข้เหล่านั้นมา 10ปี ก็ได้ผลว่าพวกที่ทานยาลดไขมันคลอเลสเตอรอลไปนั้นสามารถลดไปได้ 8.5% และก็เมื่อเอาสถิติมาเทียบกับ พวกที่ไม่ได้ทานยาแล้วก็ปรากฏว่าพวกที่ทานยาเป็นโรคหลอดเลือดหัวใจตีบตันน้อยกว่า 19% ส่วนผู้ที่เสียชีวิตจากโรคนี้น้อยกว่าพวกที่ไม่ได้ทานยาถึง 24% หัวหน้าคณะผู้วิจัยให้ความเห็นว่า ถ้าให้คนไข้ทานอาหารที่มีไขมันน้อยพร้อมทั้งทานยาให้ไขมันคลอเลสเตอรอล ลดลงไปได้ตั้งแต่ 10-15% แล้ว จำนวนผู้ซึ่งเป็นโรคหลอดเลือดหัวใจตีบตันก็จะลดลงไปได้ตั้งแต่ 20-30% นอกจากรายงานผลวิจัยนี้แล้วเอกสารนั้นก็ยังสามารถตารางโภชนาการแสดงให้เห็นว่า อาหารชนิดไหน ที่มีไขมัน และคลอเลสเตอรอลสูง ซึ่งควรจะละเว้นกับอาหารประเภทใดที่เมื่อทานแล้วก็ไม่มียกยอย่างนั้นอย่างเช่นพืชผักและผลไม้เป็นส่วนมาก ส่วนอาหารที่ควรจะละเวนนั่นได้แก่ของทอดของหวาน แล้วก็ ไข่ เนย นม ทั้งหลาย แล้วก็ถ้าได้ละเว้นไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้าได้แล้ว ก็ยังมีโอกาสที่จะพ้นภัยจากโรคหัวใจมากยิ่งขึ้น...”

²²² สถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย, รายการสารคดีวันอังคาร(2527). ศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย,2546.

ส่วนรายการสิ่งใหม่ในวงการค้า อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ไม่ปรากฏปีที่ผลิตรายการ แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าต้องหลังพ.ศ. 2524 เพราะคุณสมชัย สุวรรณบรรณผู้ดำเนินรายการนี้เพิ่งไปร่วมงานกับปีซีภาคภาษาไทยเป็นปีแรกรายการนี้เป็นการแนะนำผลิตภัณฑ์ออกใหม่ในประเทศไทย ตัวอย่างรายการดังกล่าวบางตอน บรรยายไว้ดังนี้²²³

“สวัสดีครับ หมู่นี้ดูเหมือนว่าในประเทศไทยกำลังตื่นตัวในเรื่องกีฬาบางชนิด เริ่มตั้งแต่ กีฬาเทนนิส สุนัขเกอร์ เรื่อยไปจนถึงวินด์เซิร์ฟ ถ้าหากจะไม่นับรถซึ่งซึ่งผมจะไม่ขอเรียกว่ากีฬา นะครับ แต่รายการของเราวันนี้เราจะพูดถึงวินด์เซิร์ฟกันนะครับ ซึ่งมีบางท่านก็ได้บัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยขึ้นมาสวยหรูว่า กระดานโต้คลื่นติดใบ เนื่องจากกีฬากระดานโต้คลื่นติดใบกำลังเป็นที่นิยมขยายตัวออกไปทั่วโลกผู้ที่ดำเนินธุรกิจประเภทนี้จึงได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นส่วนต่างๆ ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นอย่างเช่น บริษัทเทคโนโลยีเคิลเอ็กโพรเน้นท์จำกัดแห่งประเทศไทย ก็ได้พัฒนาใบติดกระดานโต้คลื่นที่ว่านี้ออกมาเรียกว่า “แฟนเซล” แฟนเซลทำจากสารสังเคราะห์ ชนิดหนึ่งเรียกว่า “ไมล่า” ซึ่งเป็นแผ่นพลาสติกบางคล้ายฟิล์ม มีน้ำหนักเบาและไม่เกาะน้ำ ไม่เหมือนกับพลาสติกชนิดอื่นๆ ที่เกาะน้ำและก็ทำให้น้ำหนักมากขึ้น บริษัท เทคโนโลยีเคิลเอ็กโพรเน้นท์ จำกัด ได้ว่าจ้างให้นายทเวค เบ็นเนท วิศวกรผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างรถแข่งด้วยไฟเบอร์กลาส เป็นผู้ออกแบบแฟนเซล ให้ นายเบ็นเนท ก็ออกมาพูดว่าเขาได้ออกแบบแฟนเซลมาไม่เหมือนกับใบติดกระดานโต้คลื่นต่างๆ ไปแฟนเซลของเขามีรูปร่างเหมือนตัว V ในลักษณะที่สมมาตรกัน ไม่เหมือนกับใบเรือซึ่งมีลักษณะเหมือนปีกผีเสื้อ นายเบ็นเนท ก็อธิบายต่อไปว่า ที่ออกแบบมาให้สมมาตรกันนั้น ก็ทำให้สะดวกในการที่จะดักลม ทั้งสวนทางและตามกระแสลม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งผู้เล่นไม่ต้องหมุนใบเรือตีวงหมุน หรือหันกลับสวนทางลมแบบที่ใบเรือชนิดที่มีใบขึ้นอยู่จะต้องกระทำซึ่งทำให้เสียกำลังลมไปโดยใช่เหตุ แต่ก็ไม่ใช่ว่าทุกคนที่เล่นกระดานโต้คลื่นติดใบ แบบที่นายเบ็นเนทออกมา จะเห็นพ้องกันไปด้วยเสียหมด บางคนก็ให้ทัศนะว่า แฟนเซลของนายเบ็นเนทนั้น ทำให้การเล่นหมดสนุกไป เพราะว่าทำให้ง่ายขึ้น และเล่นลวดลายไม่ได้ แต่นายเบ็นเนทก็ยืนยันว่าเล่นลวดลายได้ถ้าหากต้องการ แต่อาจจะไม่ยุ่งยากเท่าหรือไม่โลดโผนเท่าแบบเดิมเท่านั้น แฟนเซลมีจำหน่ายด้วยกันตั้งแต่ขนาด 4.3 เมตร ไปจนถึง 6.5 เมตร ถ้าหากรวม

²²³ สถานีวิทยุปีซีภาคภาษาไทย. รายการสิ่งใหม่ในวงการค้า อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี (มปก.). ศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุปีซีภาคภาษาไทย, 2546.

อุปกรณ์ครบชุดราคาขายในอังกฤษรวมกันทั้งสิ้นชุดละ 230 ปอนด์ ซึ่งก็นับว่าแพงโขอยู่นะครับ...”

ตัวอย่างรายการอีกรายการคือรายการนานาสาระที่ให้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Pick of the week เป็นการรวบรวมเรื่องบทวิจัยทางด้านสังคม โดยเฉพาะในสังคมอังกฤษและบางครั้งก็มีในสังคมประเทศอื่นๆบ้างเหมือนกันเช่นในสหรัฐอเมริกา มาเสนอทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ๆละประมาณ 1 เรื่อง ตัวอย่างรายการที่ผู้วิจัยนำมาถอดเทปวิเคราะห์ข้อมูลคือ รายการประจำวันที่ 6 มกราคม 2527 ผู้ดำเนินรายการ คือ คุณอุไร สิงห์ไพบุลย์พร เรื่องการทำนายแนวโน้มการใช้เวลาว่างในอนาคตของคนอังกฤษ ตอนหนึ่งของรายการมีสาระดังนี้²²⁴

“สวัสดิ์คะ ท่านผู้ฟังคะ นักอนาคตวิทยาพยากรณ์ไว้ว่า ในอีก 10ปีข้างหน้า วิธีการใช้ชีวิตในยามพักผ่อนของคนอังกฤษจะเปลี่ยนโฉมหน้าไปมากทีเดียว และก็อย่างรวดเร็วด้วยคะ นี่เป็นจุดใหญ่ใจความของรายงานฉบับหนึ่งที่มีหัวข้อว่า Leisure Future หรือการพักผ่อนในอนาคต ซึ่งเป็นรายงานขององค์การสำรวจอิสระขององค์การหนึ่ง ที่มีชื่อว่า เฮลส เซ็นเตอร์ ซึ่งชำนาญเป็นพิเศษ ทางด้านการทำนายแนวโน้มในอนาคตของเศรษฐกิจและสังคมคะ ตามรายงานฉบับนั้น วันเวลาที่คนอังกฤษโดยทั่วไปจะต้องทำงานกันเต็มวัน เต็มเวลา และเต็มสัปดาห์ นับวันจะหมดลงไปทุกที งานประเภทครึ่งเวลาจะเข้ามาแทนที่ เพราะคนว่างงานมากขึ้น งานมีน้อยลง ด้วยมีเครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยีระดับสูงเข้ามาแทนที่ คนทำงานมากขึ้นทุกที ฉะนั้นงานที่ยังต้องใช้คนทำอยู่ก็จำต้องแบ่งเฉลี่ยกันไปเพื่อว่าคนอื่นๆ จะได้มีงานทำกันบ้าง แม้จะเป็นงานครึ่งเวลาก็ยังดี รายงานขององค์การ เฮลส เซ็นเตอร์ พยากรณ์ว่าภายในปี 2533 คืออีกประมาณ 10ปีข้างหน้า 1ใน4 ของแรงงานทั้งหมดจะเป็นแรงงานที่ทำครึ่งเวลา วันหยุดของคนงานก็จะมีมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ อย่างเช่น คนที่เคยได้หยุดปีละ 4 สัปดาห์ ก็อาจจะมียุทธเพิ่มขึ้นเป็น 6 สัปดาห์ ฉะนั้นก็จะมาถึงปัญหาที่ว่า แล้วคนเหล่านั้นจะใช้เวลาในวันหยุดที่ได้เพิ่มขึ้นมาอย่างไรบ้าง รายงานของ เฮลสเซ็นเตอร์ ฉบับนี้บอกว่า คำขอไม่พยากรณ์ปัญหาของคนที่อยู่ในอนาคตจะต้องเป็นคนว่างงานโดยเด็ดขาด เพราะไม่มีข้อมูลมากพอที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ แต่ก็ก็เป็นข้อเท็จจริงที่รู้หรือ

²²⁴ สถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย, รายการนานาสาระ(Pick of the Week)2527.

ยอมรับกันว่า คนที่ว่างงานนั้น หลังจากว่างงานได้ซัก 3 เดือน ก็จะหมดความสนใจในกิจกรรมอดิเรกยามว่าง ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ด้วยเหตุผลทางจิตวิทยาเป็นสำคัญ คนว่างงานเมื่อไม่ได้ทำงานเข้าซัปดาห์หนึ่ง ก็เริ่มรู้สึกตัวว่าอยู่อย่างไรเป้าหมายในชีวิต และก็พลอยทำให้ไม่อยากเจอผู้คน บางคนนั้นอาการหนักถึงกับไม่อยากคิดไม่อยากทำอะไร ทั้งนี้ แม้แต่งงานในบ้าน หรือคู่โศกเศร้าอยู่แต่ในบ้านก็ไม่สนใจที่จะทำ แต่สำหรับคนที่ทำงานเต็มเวลาหรือครึ่งเวลา สถานการณ์ก็ต่างออกไปมาก รายงาน Leisure Future กล่าวว่า กลุ่ม หลังนี้จะเข้าร่วมในกิจกรรมอดิเรกยามว่างต่างๆ ทั้งในตอนสุดสัปดาห์ และในระหว่างสัปดาห์ งานอดิเรกหรือกิจกรรมยามว่างก็จะมีทั้ง กีฬา เป็นต้นว่า เทนนิส วาโยน้ำหรือไม่ก็เข้ากลุ่มเล่นออกกำลังกายบริหารเพื่อสุขภาพอย่างนี้เป็นต้น นอกจากนั้นเวลาที่คนจะมีสำหรับ ครอบครัวก็จะมากขึ้นด้วยคะ ฉะนั้นการพาครอบครัวออกไปเที่ยว หรือไปสังสรรค์นอกบ้านก็จะเป็นที่นิยมมากขึ้นเช่นกัน คนอังกฤษนั้นชอบไปพักผ่อนชายทะเล เดินเล่นตามท้องทุ่งป่า ละเอียด ปีนขึ้นลงภูเขา และก็ไปเยี่ยมญาติพี่น้องเพื่อนฝูง การไปเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่างๆ ก็คงจะเป็นกิจกรรมที่นิยมขึ้นหน้าขึ้นตา ลำดับหนึ่งในอนาคต ส่วนกิจกรรมนอกบ้านอีกอย่างหนึ่งก็คาดว่าจะงานทำสวน รายงานกล่าวว่าแม้ว่าในปัจจุบันคนที่ชอบใช้เวลาว่างในการทำสวนดอกไม้หน้าบ้าน หรือว่าสวนครัวหลังบ้าน มักจะเป็นคนแก่มากกว่าคนหนุ่ม แต่มีแนวโน้มว่าอาจจะเปลี่ยนไป คนหนุ่มๆจะหันมาสนใจกิจกรรมการทำสวนกันมากขึ้น...”

รายการสังสรรค์วันเสาร์ หรือในชื่อภาษาอังกฤษว่า Saturday Magazine ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมคนไทยในอังกฤษ หรือสังคมอังกฤษเป็นหลัก เช่นเนื้อหาในรายการ วันที่ 22 เมษายน 2530 เสนอเรื่องการจัดงานเทศกาลประเทศไทย หรือไทยแลนด์เฟสติวัล งานพระราชอุทยานสโมสรร และสิบอันดับเพลงยอดนิยมในอังกฤษในรอบสัปดาห์ เนื้อหาของการจัดงานไทยแลนด์เฟสติวัล นั้น คุณอรุณพล วรรณนุรักษ์ เล่าในรายการตอนหนึ่งว่า²²⁵

“งานเทศกาลประเทศไทยนี้ ก็จะเริ่มเปิดให้ประชาชนเข้าชมตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม เป็นต้นไปนะครับ และก็ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆจนกระทั่งถึงวันที่ 3 พฤศจิกายน จุดมุ่งหมายของงานนี้ ก็เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ อีกอย่างหนึ่งก็เพื่อที่จะ

²²⁵ สถาบันวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. รายการสังสรรค์วันเสาร์ (Saturday Magazine)2530. ศูนย์ประสานงานสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย,2546.

กระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษ ชาร์ล สเม็ทลีย์ ซึ่งเป็น สถาปนิกที่
จัดงานแสดงครั้งนี้ให้สัมภาษณ์ว่า งานจะจัดขึ้นที่ห้องโถงกลางของศูนย์บาบิกัล สำหรับ
นิทรรศการนั้นก็ จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือส่วนประวัติศาสตร์และสถาบันพระมหากษัตริย์
ชีวิตชาวบ้าน เรื่องพระพุทธศาสนา ชีวิตในเมือง และศิลปะกับการดนตรี ซึ่งก็จะมีสิ่งของ
ต่างๆ มาแสดงให้ชม เช่นพระบรมฉายาลักษณ์ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์จำลอง ส่วน
ทางด้านนิทรรศการชีวิตชาวบ้าน ก็จะมีการสร้างเรือนไทยจำลองมาแสดงให้ชม ผู้ชมจะได้
รู้จักกับชีวิตไทยๆ และก็มีส่วนชีวิตชาวบ้านมาแสดงด้วย สำหรับทางด้านพระพุทธศาสนา
นั้น ก็จะมีพระพุทธรูป ซึ่งขอยืมมาจากกรมศิลปากร ส่วนชีวิตในเมืองก็จะมี งานภาพของ
กรุงเทพฯ ในยุคเก่าๆ มาแสดงและก็รวมไปถึงชีวิตของชาวกรุง แล้วเขาก็บอกว่าเป็นครั้งแรก
นะครับที่จะมีรถตุ๊กตุ๊กมาปรากฏที่กรุงลอนดอน”

เนื้อหารายการอีกตอนหนึ่งผู้ดำเนินรายการบรรยายว่าคุณพัชรี อ่ำสำอางค์ แห่งแผนก
ภาษาไทยของบีบีซีได้รับเชิญไปร่วมงานราชอุทยานสโมสร์ ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ 2
แห่งอังกฤษ ทรงเป็นเจ้าภาพจัดขึ้น คุณพัชรีซึ่งแต่งกายด้วยชุดผ้าไทยสีบานเย็น ไปเข้าเฝ้าฯ ซึ่ง
คุณพัชรีเล่าถึงบรรยากาศในงาน ดังนี้²²⁶

“งานนี้ก็จัดขึ้นในบริเวณพระราชอุทยาน ในเขตพระราชวังบักกิงแฮม ซึ่งที่จริง
แล้วก็คงจะมีบริเวณกว้างขวางนะคะ แต่การที่มีแขกรับเชิญซึ่งเห็นว่าราวๆ 8,000 คน ก็
ทำให้สถานที่เหมือนจะคับแคบไป งานนี้เป็นงานเลี้ยงน้ำชาตอนบ่าย ในบัตรเชิญก็ระบุ
ว่าสุขภาพบุรุษให้สวมสูทและสุภาพสตรีสวมชุดกลางวันสวมหมวก เมื่อเข้าไปในงานก็จะ
เห็นว่ามีหมวกหลากสีเต็มไปหมดนะคะ แต่สำหรับดิฉันเห็นประโยชน์ของหมวกตรงที่ว่า
ใช้กันแดดได้ดีทีเดียวเพราะว่าเป็นยามบ่ายที่แดดจัดมากเห็นว่างานปีนี้เป็นปีแรกกระมัง
คะ ที่อากาศปลอดโปร่ง ไม่งั้นทุกปีก็ต้องมีฝนหยดหยาดลงมาให้เปียกปอนกันบ้างคะ
แขกรับเชิญก็เริ่มทยอยไปถึงพระราชวังบักกิงแฮมกัน ตั้งแต่บ่าย 3 โมง 15 นาทีเป็นต้น
ไปนะคะ ใครไปก่อนก็จองที่ยืนแถวหน้า ตามเส้นทางที่สมเด็จพระราชินีจะทรงพระราช
ดำเนินผ่าน เพื่อที่จะมีโอกาสใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท พอถึงเวลาประมาณบ่าย 4 โมง
สมเด็จพระราชินีก็เสด็จลง พระราชอุทยาน พร้อมด้วยเจ้าชายฟิลิปส์พระสวามี เจ้าชาย
และเจ้าหญิงไมเคิลแห่งเคนท์ ทรงพระดำเนินผ่านแถวผู้ที่คอยรับเสด็จ และมีพระราช

²²⁶ เรื่องเดียวกัน.

ปฏิสันถารกับแขก ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้สูงอายุ หรือว่าคนพิการนะคะ ทรงใช้เวลาประมาณชั่วโมงกว่าๆ จึงเสด็จถึงที่นั่งเสวยพระสุธารส ทางด้านแขกรับเชิญก็แยกย้ายกันไปรับประทานน้ำชาเครื่องดื่ม และก็อาหารว่าง ที่ทางพระราชวังจัดเอาไว้ตามอัธยาศัยคะ ระหว่างนั้นก็มียังดุริยางค์ของกรมนาวิกโยธิน และกรมทหารปืนใหญ่บรรเลงไปด้วย เมื่อสมเด็จพระราชินีเสวยพระสุธารสแล้ว ก็ทรงพระดำเนินออกจากที่นั่งที่ประทับ ทรงมีพระปฏิสันถารกับผู้ที่เกี่ยวข้องงานอีกราวครึ่งชั่วโมง แล้วจึงเสด็จขึ้นพระตำหนัก เมื่อเวลาประมาณ 6 โมงครึ่ง”

4.4.5 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

ช่วงนั้นปีปีซีภาคภาษาไทยยังออกอากาศผ่านคลื่นสั้นเหมือนเดิม โดยออกอากาศวันละสองภาค คือภาคเช้าเวลา 06.45 ถึง 07.00 น. เป็นเวลา 15 นาที และ ภาคค่ำเวลา 19.15 ถึง 20.00 น. ส่งกระจายเสียงคลื่นสั้นภาคเช้าที่ความถี่ 9.825, 9.725* , 7.18* , 7.105 , 6.15 และ 6.08* ด้วยขนาดคลื่น 31,31*,41*, 41,49, และ 49* และภาคค่ำ ความถี่ 17.695,11.91* และ 6.05* ด้วยขนาดคลื่น 16,25*,และ 49* (เครื่องหมาย * หมายถึงความถี่และขนาดคลื่นเหล่านี้ถ่ายทอดโดยปีซีภาคตะวันออกไกล การรับฟังชัดเจนกว่าความถี่และขนาดคลื่นที่ส่งโดยตรงจากลอนดอน)”

คุณอรุณี เมธเศรษฐ์ บอกว่าปีซีภาคภาษาไทยเป็นที่รู้จักในหมู่คนไทยทั่วไปมากขึ้น หลังเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เพราะว่า²²⁷

“พอหลัง 6 ตุลาแล้วก็มีช่วงคนไทยสนใจฟังปีซีมากขึ้น แล้วมันก็มีข่าวเมืองไทย อย่างข่าวอาจารย์ป๋วย เค้าก็สนใจจะฟัง”

ผลของความรุนแรงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 และการกวาดล้างคนที่มีแนวคิดที่เรียกว่าเอียงซ้ายหรือหัวก้าวหน้าในยุคนั้น ทำให้มีปัญญาชนจำนวนมากน้อยเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พวกเขาเหล่านี้รวมทั้ง"คนในป่า"จำนวนมาก

²²⁷ สัมภาษณ์ อรุณี เมธเศรษฐ์, 24 มีนาคม 2546.

อย่างสุรชัย จันทิมาธร แห่งวงคาราวาน ได้อาศัยวิทยุคลื่นสั้นติดตามความเป็นไปของโลกภายนอก
สุรชัย จันทิมาธรเล่าให้ปีซีฟังว่า²²⁸

“ต่างคนต่างมีวิทยุคลื่นสั้นอันเล็กๆ เจี่ยหูฟังกันชนิดเบากริบเพราะสถานการณ์ผู้
รอบเมื่อถึงเวลาเย็นอันเป็นช่วงเวลาของการศึกษา ก็จะมีการเก็บความจากข่าวสารที่ได้รับ
จากการฟังวิทยุต่างประเทศไปประกอบการศึกษาและที่มาหลักของข้อมูลในเวลานั้นที่ถือ
ว่าเชื่อถือได้ก็คือของปีซีนั่นเอง”

โดยสรุปผู้ฟังในยุคนี้เริ่มเปลี่ยนจากข้าราชการของรัฐ มาเป็นปัญญาชนที่มีแนวความคิด
ก้าวหน้า และต้องหนีเข้าไปต่อสู้อยู่ในป่า ซึ่งต้องติดตามข่าวสารจากโลกภายนอกผ่านวิทยุคลื่นสั้น
เป็นหลัก นอกจากนั้นก็เป็นปัญญาชน นักวิชาการที่แสวงหาข่าวสาร และสื่อมวลชนในประเทศ
ถูกปิดกั้นเสรีภาพ แล้วนำข้อความที่ปีซีออกอากาศมาถอดความรายงานต่อทางหนังสือพิมพ์
ภายในประเทศนั่นเอง

4.5 ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2531-2535)

4.5.1 บริบทสังคมไทย

ประชาธิปไตยในประเทศไทยต้องสะดุดหยุดลงอีกครั้ง เมื่อคณะนายทหารนำโดยพลเอก
สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดพร้อมด้วยผู้บัญชาการทหารทั้งสามเหล่าทัพในนามของ
คณะรักษาความสงบแห่งชาติ(รชช.)ได้เข้ายึดอำนาจเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยให้
เหตุผลว่า รัฐมนตรีคณะรัฐบาลหลายคนคอร์รัปชัน นักการเมืองรังแกข้าราชการประจำ รัฐบาลเป็น
เผด็จการทางรัฐสภา มีความพยายามทำลายสถาบันทหาร และบิดเบือนคดีลอบสังหารบุคคล
สำคัญ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ประชาชนจำนวนไม่น้อยเห็นด้วย และคณะรชช.ก็ได้แต่งตั้งนายอานันท์
ปันยารชุน นักธุรกิจและอดีตนายกรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นนายกรัฐมนตรี มีการประกาศใช้
รัฐธรรมนูญการปกครองฯ พ.ศ.2534 และคณะรชช.แปรสถานะมาเป็นสภารชช.คอยกำกับการ
ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลอย่างใกล้ชิด

²²⁸ นवलน้อย ธรรมเสถียร, “ปีซีกับประเทศไทยในภาวะวิกฤต,” 60 ปีปีซีแผนก
ภาษาไทย (กรุงเทพฯ: มหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2544), หน้า 111-112.

แม้ นายอานันท์ ปันยารชุน จะประสบความสำเร็จในการบริหารประเทศพอสมควร แต่การที่ผู้นำทหารในสภามหาชน มีการดำเนินกรทำให้เห็นว่าจะมีการสืบทอดอำนาจผ่านทางรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่กำลังร่างอยู่ จึงเริ่มมีการต่อต้านจากประชาชนด้วยการชุมนุมประท้วงเมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำท่าจะผ่านรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ผู้นำของรสช. เข้ามาบริหารประเทศภายหลังการเลือกตั้ง แต่การประท้วงก็ลดลงเมื่อพลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุด ประกาศว่าตนและผู้บัญชาการทุกเหล่าทัพจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างเด็ดขาดภายหลังการเลือกตั้ง

ในที่สุดมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 และมีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 แต่ไม่มีพรรคใดได้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร พรรคพรรคการเมือง 5 พรรค ได้แก่ พรรคสามัคคีธรรม ชาติไทย กิจสังคม ประชากรไทย และราษฎร รวมกันได้ 195 เสียงจาก 360 เสียง ได้เสนอชื่อพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีหลังจากมีปัญหาที่ทำให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมไม่อาจรับตำแหน่งได้ เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าพัวพันการค้ายาเสพติดและสหรัฐไม่ให้วีซ่าเข้าประเทศ

เมื่อพลเอกสุจินดา คราประยูร เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2535 ด้วยคำพูดที่ว่า “เสียสัจย์เพื่อชาติ” ก็เจอกับการประท้วงอย่างหนัก ทั้งจากกลุ่มพลังในสภาและพรรคฝ่ายค้าน โดยเฉพาะเมื่อท่าทีของพลเอกสุจินดา ค่อนข้างก้าวร้าวและทำทนาย การประท้วงจึงขยายวงจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ในเวลาต่อมา

ในช่วงเวลา 20 วันระหว่างวันที่ 4 - 24 พฤษภาคม 2535 เกิดเหตุการณ์ที่พลิกโฉมหน้าการเมืองครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย เมื่อผู้เรียกร้องประชาธิปไตยลุกขึ้นมาต่อต้านการที่พลเอกสุจินดา คราประยูร เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีโดยไม่ผ่านการเลือกตั้ง แต่โดยการสนับสนุนของพรรคการเมือง 5 พรรค การต่อต้านเริ่มมาแล้วก่อนหน้านี้ที่พลเอกสุจินดา จะได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี โดยเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เริ่มอดอาหารประท้วงแต่ก็ไม่เป็นผล แต่แล้วอุณหภูมิต่างการเมืองก็สูงขึ้นทันทีเมื่อพลตรีจำลอง ศรีเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพฯ หัวหน้าพรรคพลังธรรมประกาศอดอาหารประท้วงด้วยเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 ทำให้การประท้วงที่จัดขึ้นโดยนิสิตนักศึกษาและกลุ่มองค์กรเอกชนร่วมกับพรรคการเมืองฝ่ายค้านมีแรงหนุนสูงมากขึ้น จำนวนผู้ประท้วงที่เคยมีประมาณจำนวนหมื่นคน กลายเป็นแสนคนในทันที ในขณะที่พลเอกสุจินดา นำรัฐบาลเข้าแถลงนโยบายขอความไว้วางใจ

จากสภาเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 ทางด้านพรรคฝ่ายค้านไม่เข้าฟังการแถลงนโยบายของรัฐบาล แต่จัดคนเข้าไปอภิปรายวิพากษ์วิจารณ์แสดงความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลทั้งในเรื่องของตัวบุคคลและนโยบาย

ขณะที่มีการแถลงนโยบายภายในสภานั้น ข้างนอกสภาก็มีประชาชนหลายหมื่นคนไปชุมนุมประท้วงและบรรยากาศทางการเมืองเริ่มทวีความเครียดขึ้นมาตรการของฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นคือพยายามปิดกั้นข่าวสารทางสื่อของรัฐทั้งทางวิทยุกับโทรทัศน์ แต่กลับเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าวงจรวารสารอัตโนมัติขึ้นด้วยการส่งข่าวสารกันเองทางโทรศัพท์มือถือและโทรสาร

ในวันที่ 7 พฤษภาคม กองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและกองกำลังรักษาพระนครเตือนประชาชนไม่ให้เข้าร่วมการประท้วง แต่ปรากฏว่ามีคนทยอยไปไม่ขาดสาย ส่วนที่ด้านในรัฐสภา ส.ส. พรรคฝ่ายค้านต่างๆ ยังคงหารื้อกันอยู่อย่างเคร่งเครียดว่าจะดำเนินการอย่างไร หลายฝ่ายเห็นว่าตอนนี้สถานการณ์ค่อนข้างน่าเป็นห่วง เพราะว่าหลังจากที่พลเอกสุจินดากล่าวในที่ประชุมรัฐสภาว่าตนเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีก็เพราะต้องการไม่ให้คนนอกศาสนาและคนที่พยายามก่อตั้งสภาปฏิวัติขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้บรรยากาศเคร่งเครียดขึ้นเป็นอย่างมากเพราะเท่ากับเป็นสัญญาณแสดงว่าไม่มีการประนีประนอม ในที่ประชุมสภานั้น ส.ส. ฝ่ายค้านตะโกนให้ใส่พลเอกสุจินดาและในที่สุดมีการปิดประชุมสภา

ด้วยความเป็นห่วงในสถานการณ์ขณะนั้น คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย 42 คนพยายามหาทางออกด้วยการถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ข้อเสนอนี้พรรคฝ่ายค้านไม่เห็นด้วย ต่อมาในคืนวันที่ 8 พฤษภาคม 2535 พลเอกสุจินดา ออกแถลงทางโทรทัศน์ชี้แจงถึงเหตุผลที่มาเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งพลเอกสุจินดาบอกว่าไม่เคยใฝ่ฝันมาก่อนและยังได้แก้ข้อกล่าวหาที่เอาบุคคลที่ถูกระบุว่าทุจริตมาร่วมรัฐบาล คำแถลงของพลเอกสุจินดาดูเหมือนจะเป็นการช่วยผู้ประท้วงเกิดความซุ่นเคืองรัฐบาลมากขึ้น ขณะเดียวกันภายในแกนนำการประท้วงก็รู้สึกว่าจะเกิดความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องวิธีการ เมื่อการชุมนุมแตกขบวนและมีการเผชิญหน้ากันเป็นครั้งแรกระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงกับตำรวจและทหาร

ต่อมาในวันที่ 9 พฤษภาคม 2535 พลตรีจำลองประกาศเลิกอดอาหารประท้วงและประกาศออกจากหัวหน้าพรรคพลังธรรมทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งผิดหวัง ในวันเดียวกันนั้น นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ออกมาแถลงว่าพรรคการเมืองทั้งฝ่ายค้านและ

รัฐบาลรวม 9 พรรคตกลงกันว่า จะแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งส่วนหนึ่งจะกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง หลังจากนั้น 2 วัน พลตรีจำลองประกาศสลายการชุมนุมและนัดชุมนุมกันใหม่ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535

วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่ท้องสนามหลวงมีคนไปร่วมกันมากเป็นประวัติการณ์ ทั้งที่ฝ่ายรัฐบาลพยายามดึงความสนใจของประชาชนไปทางอื่น โดยการจัดการแสดงดนตรีให้ชมฟรีโดยเป็นการบอกว่าหาทุนด้านภัยแล้ง แกนนำการชุมนุมเรียกตัวเองว่าสมาพันธ์ประชาธิปไตยมีพลตรีจำลอง ศรีเมือง อยู่ในกลุ่มนี้ด้วย การชุมนุมในครั้งนั้น นอกจากจัดในกรุงเทพฯ แล้ว ตามหัวเมืองใหญ่ๆ หลายแห่งทั่วประเทศ ก็มีการชุมนุมด้วย ส่วนในต่างประเทศก็มีที่สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ และเยอรมนี

คืนนั้นเองพลตรีจำลองก็นำขบวนผู้ประท้วงกลุ่มหนึ่งเดินออกจากสนามหลวงมุ่งหน้าไปทางทำเนียบรัฐบาล แต่พอถึงบริเวณสะพานผ่านฟ้าก็ถูกสกัดกั้นแต่ฝ่ายกลุ่มประชาชนที่เคลื่อนขบวนไปพยายามทำลายลวดหนามนั้นโดยวิธีต่างๆ ตำรวจเห็นว่ารักษาสถานการณ์ไว้ไม่ได้ก็ให้รถดับเพลิงฉีดน้ำเข้าไปใส่ฝูงชน ฝ่ายประชาชนก็เข้าไปยึดรถดับเพลิงจนได้ จากนั้นตำรวจก็เริ่มใช้มาตรการขั้นต่อไปคือใช้กระบองเข้ามาตีฝ่ายประชาชนมีคนบาดเจ็บจำนวนไม่น้อย

ต่อมาในเช้าวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินในเขตกรุงเทพมหานครและบริเวณโดยรอบ แล้วเริ่มใช้อำนาจป็นสลายการชุมนุมในตอนบ่ายวันนั้นผู้นำการชุมนุมบางคนรวมทั้งพลตรีจำลองถูกทหารจับกุมไปควบคุมพร้อมกับผู้ร่วมการชุมนุมอื่นๆ อีกจำนวนนับร้อยคน การประท้วงบนถนนราชดำเนินที่เคยเป็นระเบียบก็กลายเป็นการก่อความรุนแรงมีแก๊งค์มอเตอร์ไซด์ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นฝ่ายไหนออกมาเผา และทำลายทรัพย์สินต่างๆ มากมาย แต่ที่โดนหนักคือกรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลและกรมสรรพากร มีการปะทะกันระหว่างทหารและประชาชนบนถนนราชดำเนิน หลังจากที่มีการใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้ประท้วงเป็นเวลาสองคืน พลเอกสุจินดา คราประยูร ก็ออกโทรทัศน์กล่าวหาผู้ก่อความวุ่นวายเป็นคอมมิวนิสต์และบอกว่าจะดำเนินการเด็ดขาดต่อไปอีกถ้าเหตุการณ์ยังไม่ยุติลง

ในตอนเช้าวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 สถานีโทรทัศน์แพร่ภาพสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานสัมภาษณ์ที่ฝรั่งเศสถึงความห่วงใยเหตุการณ์ไม่สงบและทรงขอร้องให้ทุกฝ่ายเลิกเผชิญหน้ากัน ต่อมาในตอนค่ำวันที่ 21 พฤษภาคม 2535

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พลเอกสุจินดา กับ พลตรีจำลองเข้าเฝ้าเพื่อพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา ต่อมาพลเอกสุจินดา กับ พลตรีจำลองก็ออกแถลงทางโทรทัศน์พร้อมกันขอให้ทุกฝ่ายยุติการเผชิญหน้ากันตามกระแสพระราชดำรัส ต่อมาเมื่อแรงกดดันของประชาชนให้พลเอกสุจินดาลาออกเพื่อรับผิดชอบในเรื่องนี้เพิ่มขึ้นจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในที่สุดหลังจากที่รัฐบาลออกพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์นองเลือดวันที่ 17-20 พฤษภาคมแล้ว พลเอกสุจินดาก็ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของประเทศไทยหลังจากดำรงตำแหน่งได้ 48 วัน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2535²²⁹

ในระหว่างที่เกิดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มผู้คัดค้านและฝ่ายรัฐบาลนั้น หนังสือพิมพ์สวนใหญ่ยืนอยู่ในฝ่ายประชาชนผู้คัดค้านนายกรัฐมนตรี"คนนอก" ส่วนวิทยุและโทรทัศน์เสนอข่าวตามนโยบายรัฐบาล ปิดกั้นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวที่ถนนราชดำเนิน แม้จะมีสำนักข่าวบางแห่ง เช่น สำนักข่าวไอเอ็นเอ็น พยายามรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่อาจรายงานได้อย่างเต็มที่เช่นหนังสือพิมพ์²³⁰ โดยเฉพาะสถานีวิทยุและโทรทัศน์ในเครือกองทัพบกไม่เสนอรายละเอียดทุกแง่มุมของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ด้วยเจตนาของกองทัพบกที่จะใช้สถานีวิทยุในเครือกองทัพบกเป็นเครื่องมือในการเสริมสถานภาพของรัฐบาล และกองทัพให้คงไว้ซึ่งอำนาจและความสนับสนุนจากประชาชน อีกทั้งเพื่อลดความกดดันของภาวะวิกฤติจึงไม่ประสบความสำเร็จด้วยวิธีนี้ แต่กลับทำให้เกิดความสับสนอลหม่าน ความตึงเครียดจากความคับข้องใจในข้อมูลข่าวสารและข่าวลือต่างๆ จนเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดวิกฤตการณ์รุนแรงขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนอื่น ทั้งภายในและภายนอกประเทศได้สะดวกรวดเร็ว²³¹ ในขณะที่สื่อมวลชนของรัฐกำลังขาดความเชื่อถือจากประชาชนในการเสนอข่าวนั้น สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถานีวิทยุจุฬาฯได้

²²⁹ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย, ถอดความจากเทปบีบีซีรำลึกเหตุการณ์พฤษภา 35., 2535.

²³⁰ ลักษณะ ค่ายแก้ว, 2536 อ้างถึงในอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2542:118.

²³¹ วดี อึ้งสกุล, "บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือกองทัพบกในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 88.

ประกาศตัวที่จะเป็นสื่อกลางในการเสนอข่าวอย่างเป็นทางการให้ประชาชนได้รับทราบ²³² จะอย่างไรก็ตามประชาชนได้สร้างเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารกันเอง ทำให้ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารจากสถานีวิทยุฯในเครือข่ายที่พบกลดน้อยลง และการปฏิบัติการจิตวิทยาทางทหารแทนที่จะใช้หลักจิตวิทยาผู้รับสารมวลชนจึงไม่ประสบความสำเร็จ²³³

4.5.2 บีบีซี ภาคภาษาไทย: เปลี่ยนทิศทางรายงานข่าว

การกำหนดทิศทางข่าวใหม่ของบีบีซี ภาคภาษาไทยในยุคนี้ เกิดจากการวางรากฐานในการรับพนักงานของคุณจู้ดี สโตว์ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับการรับฟังวิทยุคลื่นสั้นเริ่มไม่เป็นที่นิยมอีกต่อไป ตามที่คุณสมชัย สุวรรณบรรณ หัวหน้าแผนกภาษาไทยคนต่อมาอธิบายว่า²³⁴

“กระแสความนิยมเปลี่ยนไป สมัยก่อนตั้งแต่แรกเริ่มเดิมที หลังสงครามโลกเป็นต้นมาก็มีแต่รายงานข่าวต่างประเทศ รายงานข่าวในประเทศก็เพียงแต่ใช้นิวส์ เคลลี หรือผู้สื่อข่าวที่อยู่ในเมืองไทยส่งเป็นขึ้น ๆ ซึ่งไม่ได้เข้าถึงเหตุการณ์จริง ๆ ในเมืองไทย เพราะเป็นนักข่าวฝรั่ง มีความรู้เรื่องเมืองไทยไม่มากเท่านักข่าวไทย เพราะฉะนั้นคนอยากจู้เมืองไทยมากขึ้น ในขณะที่นั้นเป็นช่วงที่เมืองไทย มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากขึ้น เข้มข้นขึ้นตามลำดับ กระแสประชาธิปไตยในเมืองไทยขยายตัวมากขึ้น ต้องการเสรีภาพ ต้องการประชาธิปไตย เรียกร้องกันมากขึ้น มันเป็นกระแสสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ความต้องการที่จะรู้ข่าวสาร ความต้องการที่จะให้สื่อต่างชาติสะท้อนสถานการณ์ในเมืองไทย นักการเมืองต่างชาติ รัฐบาลต่างชาติ นักธุรกิจต่างชาติที่จะมาลงทุนในไทยเขามีความรู้สึกกับเมืองไทยยังไง คนไทยก็อยากจู้ นั่นก็คือกระแสที่เปลี่ยน ในทศวรรษที่ 1980-1990”

²³² ไทยรัฐ (17 พฤษภาคม 2535) : 22 .

²³³ วดี อึ้งสกุล, “บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายที่พบในชววิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535”, หน้า 88.

²³⁴ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

จุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของบีบีซีภาคภาษาไทยคือการรับนักข่าวหนังสือพิมพ์จาก
ประเทศไทยไปทำงานด้วยมากขึ้น คุณสมชัย สุวรรณบรรณ อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลง
ครั้งนั้นว่า ²³⁵

“เมื่อก่อนนี้ลักษณะการทำงานเป็นลักษณะของการแปลข่าวและรายงานให้คนฟัง
ในประเทศไทยฟังจะเป็นข่าวต่างประเทศเสียส่วนใหญ่ ผู้ที่ทำงานบีบีซีในช่วงนั้นก็จะเป็น
นักวิชาการ นักเขียน มากกว่าที่จะเป็นนักข่าว หากดูรายชื่อก็จะเห็นว่าโดยมากเป็นผู้ที่มีความ
รู้ด้านการใช้ภาษาที่ดี อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับ News Gathering Skill ไม่มี
ประสบการณ์ทางด้านหาข่าว ฉะนั้นมันถึงเวลาแล้วที่จะเปลี่ยน ข่าวต่างประเทศอย่าง
เดียวบางทีคนไทยก็ไม่ฟัง หรืออาจจะฟังแต่อยากจะทำสื่อต่างประเทศมองเหตุการณ์ใน
เมืองไทยอย่างไร เราก็ต้องมีผู้ที่มีประสบการณ์ใน News Gathering Skill เป็นคนที่หา
ข่าวเป็น เป็นคนที่ทำงานด้านสื่อมา แล้วก็เริ่มทยอยกันเข้ามาตั้งแต่คุณอรุณี คุณอรุณพล
แล้วก็ผมเข้ามา กลุ่มที่เคยอยู่เดิมก็ค่อย ๆ ทยอยออกไปเช่นอาจารย์ศิริชัย นฤมิตรเลขการ
ซึ่งผมไปแทน คุณฉลวย เรื่องชาญ หรือว่า อาจารย์ชัยณรงค์ มณฑิยวิเชียรฉาย คนที่มี
ความรู้ทางด้านภาษาเช่นคุณหญิงรัตนา สมานมิตร คนที่มีความรู้ทางด้านภาษาและ
การเมืองระหว่างประเทศแต่ไม่ใช่ นักข่าวเป็นการเปลี่ยน Turning Point เข้าสู่ความเป็นสื่อ
มากขึ้น สื่อที่หาข่าวได้ รายงานข่าวได้ แทนที่จะเป็นการแปลข่าวจากสคริปท์ที่เป็น
ภาษาอังกฤษเท่านั้น”

อาจกล่าวได้ว่าการปรับกลยุทธ์ในการทำงานครั้งใหญ่ของบีบีซีในช่วงนั้น ทำให้บีบีซีภาค
ภาษาไทยได้รับการกล่าวขวัญเป็นอย่างสูงในช่วงเวลานั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บีบีซี
ติดตามข่าวได้อย่างครบถ้วน คือการที่มีนักข่าวที่ชำรองข่าวการเมืองการทหารอย่างคุณรุ่งมณี เมฆ
โสภณร่วมงานอยู่ด้วยนั้น ทำให้คุณรุ่งมณีสามารถต่อสายโทรศัพท์ตรงถึงนายทหารและ
นักการเมืองระดับสูงหลายคนได้ ทำให้บีบีซีสามารถตรวจสอบข่าวและได้สัมภาษณ์สำคัญๆหลาย
ต่อหลายครั้งด้วยกัน รวมทั้งการสัมภาษณ์พลเอกสุจินดา คราประยูร เป้าหมายของผู้ชุมนุมประท้วง
ในเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ 2535

²³⁵ เรื่องเดียวกัน.

เหตุผลหลักอีกประการที่ทำให้บีบีซีภาคภาษาไทยต้องปรับตัวเองในยุคนี้คือ เทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีโทรคมนาคมที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้บีบีซีได้เปลี่ยนวิธีส่งข่าวโดยอาศัยท่อข่าวเป็นผ่านเครื่องพิมพ์ช้า(Slow printer) อยู่ช่วงหนึ่ง มาเป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า Electronic Distribution System หรือ EDS ในการเรียกข่าว ข่าวก็จะพิมพ์ออกมาทางเครื่องพิมพ์ Slow printer และในปีพ.ศ. 2534 ที่บีบีซีมีการปฏิวัติการข่าวครั้งใหญ่ของบีบีซีภาคบริการโลก ด้วยการพัฒนาระบบ EDIT มาใช้ในการทำงาน EDIT ย่อมาจาก Editing Distribution และ Translation System ซึ่งแปลให้ตรงตัวคือ ระบบการติดต่อ การจ่าย และแปล เข้ามาแทนที่ระบบ EDS รุ่นเก่า

ระบบ EDIT นี้ ชาวบีบีซีกล่าวกันว่าเปรียบได้กับชุมทรัพย์อันมีค่าในการทำงานชิ้นหนึ่ง เพราะจะเป็นศูนย์รวมข่าว ข้อมูลทุกชนิดที่พึงทราบที่บีบีซีรวบรวมมาได้ นอกจากนั้น ยังมีข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศสำหรับกดเรียกขึ้นมาอ่านได้ทุกเมื่อ และยังสามารถใช้เป็นคอมพิวเตอร์ส่วนตัวในการเรียบเรียง ติดต่อ และแปลข่าวหรือบทความได้โดยตรงจากเครื่องนี้ ซึ่งต่อไปจะใช้ได้ทั้งภาษาไทยและอังกฤษบนเครื่องเดียวกันส่วนแผนกอื่นๆก็สามารถใช้ภาษาของตนได้เช่นกันกับระบบหลายภาษานี้²³⁶

ส่วนอุปกรณ์ในการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ระหว่างทวีปยุคนั้น เพิ่งจะนำมาใช้ในบีบีซี เรียกว่า อลิสโทรป²³⁷ การพัฒนาเครื่องอัดเทปทางโทรศัพท์มาใช้งาน ทำให้เกิดการตื่นตัวในการทำงานของแผนกภาษาไทยมากขึ้น ดังที่ คุณอรุณี เมธเศรษฐ์ อดีตพนักงานแผนกภาษาไทย เล่าให้ฟังว่า²³⁸

“ตอนนั้นก็มียุคเครื่องอัดเทปที่อัดโทรศัพท์ได้เลย ช่วงนั้นฮิตมากเพราะเป็นครั้งแรกที่ใช้เสียงคนจริงได้ เมื่อก่อนนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์แล้วใช้การอ้างอิงถึงเท่านั้น”

²³⁶ อรุณี เมธเศรษฐ์, “จากวันนั้นถึงวันนี้,” ห้าสิบปีบีบีซีภาษาไทย (ลอนดอน: ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบีบีซี, 2534), หน้า13-14.

²³⁷ สัมภาษณ์ นवलน้อย ธรรมเสถียร, 27 มีนาคม 2546.

²³⁸ สัมภาษณ์ อรุณี เมธเศรษฐ์, 24 มีนาคม 2546.

เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมเจริญก้าวหน้าเช่นนี้ ทำให้เกิดความสะดวกรวดในการติดต่อสัมภาษณ์แหล่งข่าวที่เป็นคนไทย โดยเฉพาะผู้มีอำนาจรัฐในขณะนั้นด้วย เพราะขณะนั้นการสัมภาษณ์แหล่งข่าวข้ามทวีปยังเป็นเรื่องใหม่ของสังคมไทย แม้แต่แหล่งข่าวก็รู้สึกตื่นเต้นเมื่อถูกสัมภาษณ์ข้ามประเทศที่มาจากลอนดอน คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ บอกว่าเมื่อมาวิเคราะห์ในภายหลัง พบว่าข้อนี้อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บีบีซีภาคภาษาไทยได้รับความร่วมมือจากแหล่งข่าวชั้นต้นตลอดเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ²³⁹

” แม้ว่าเขาจะยุ่งแค่วันก็ตาม แต่เขารู้สึกว่าเป็นสายโทรศัพท์จากต่างประเทศมันแพง เป็นลักษณะทางจิตวิทยา คือในสมัยนั้นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์บีบีซีใช้ไม่เยอะ และบีบีซีไม่ได้สัมภาษณ์แหล่งข่าวชั้นต้นมากนัก จะใช้คอมเมนต์จากสื่อด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ แล้วก็ส่วนมากจะแปลข่าวจากเอเจนซี เพราะฉะนั้นมันเป็น จุดตกผันอย่างหนึ่งเหมือนกัน ไม่ใช่เฉพาะแต่บีบีซี แต่เป็นการแนะนำให้แหล่งข่าวในระดับต่างๆ รู้จักการให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ แล้วก็ลักษณะทางจิตวิทยาอีกอย่างหนึ่งก็คือใช้โทรศัพท์จากต่างประเทศเข้ามา เขาตื่นเต้น คนจึงยอมพูดกับเรา หนึ่งความสัมพันธ์ส่วนตัว สองบีบีซีและสามโทรศัพท์ทางไกลจากต่างประเทศ เป็นเรื่องที่ว่าเราเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นแหล่งข้อมูลชั้นต้น แล้วประโยชน์ที่ได้ร่วมกันคือ ประโยชน์สามอย่างที่ชี้แจงได้ว่าเขาคิดอย่างไร อีกอย่างหนึ่งก็คือเราสามารถเอาเสียงเขาออกมาออกอากาศ เราไม่ได้ไปพูดแทนเขา เขาพูดแทนตัวเองน้ำหนักของบีบีซีตอนนั้นมันสูง แล้วยิ่งมาเจอเหตุการณ์ที่ปิดกั้นข่าวสารในช่วงนั้นแล้วบีบีซีคือแสงสว่างท่ามกลางอุโมงค์มืดมิด ที่ย้อนกลับเข้ามาเหมือนบวมเบอแรงจากต่างประเทศที่ย้อนกลับเข้ามาในสังคมไทยที่ตอนนั้นมีมืดหมด นั่นคือเครดิตของบีบีซีที่จะได้ แต่นั่นคือความน่าเชื่อถือขององค์กรข่าวอย่างบีบีซีที่ได้ ลักษณะเชิงรุกอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน”

4.5.3 บทบาทบีบีซีต่อเหตุการณ์พฤษภาคม 2535

ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 และพรรคการเมืองขณะนั้นเสนอให้ พลเอกสุจินดา คราประยูรเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 7 เมษายน 2535 นั้น

²³⁹ เรื่องเดียวกัน.

เกิดกระแสคัดค้านอย่างมากมายแต่พลเอกสุจินดา คราประยูร ก็ไม่สนใจท่าทีของประชาชน วาสนา นาน่วม ได้บันทึกถึงเรื่องที่พลเอกสุจินดา คราประยูร ปฏิเสธไว้ตอนหนึ่งว่า²⁴⁰

“ในช่วงดังกล่าวพลเอกสุจินดาซึ่งเดินทางไปยุโรปก็ถูกสำนักข่าวต่างประเทศ BBC สัมภาษณ์ จนกลับมาเป็นข่าวครึกโครมในประเทศว่า พลเอกสุจินดาจะเป็นนายทหารสถานการณืบังคับ แต่เมื่อพลเอกสุจินดากลับมา ได้ปฏิเสธข่าวว่าไม่รู้เขาแปลกันอย่างไร “ผมเพียงแต่ไม่ปฏิเสธการรับใช้ชาติมากกว่า”(มติชน, 20 กันยายน 2534)”

เหตุการณ์ยิ่งบานปลายมากยิ่งขึ้นเมื่อพลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมเข้าร่วมอดอาหารกับเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 ช่วงนี้เป็นช่วงที่บีบีซีภาคภาษาไทยได้ คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ นักข่าวที่มีแหล่งข่าวระดับสูงมากมายในประเทศไทยไปร่วมงานในช่วงที่กำลังเกิดสถานการณ์ตึงเครียดในประเทศไทยพอดี เธอจึงถูกมอบหมายให้ตรวจสอบความเคลื่อนไหวต่างๆในประเทศไทย คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ เล่าถึงการรายงานข่าวของบีบีซีภาคภาษาไทยในเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ว่า บัจุบันสำคัญที่เอื้อต่อการรายงานข่าวคุณนั้นคือการที่บีบีซีเริ่มนำเครื่องบันทึกเทปทางโทรศัพท์เข้ามาใช้ในการทำงาน และผู้บริหารแผนกภาษาไทยเปิดกว้างให้ใช้โทรศัพท์ทางไกลข้ามทวีปมากขึ้น รุ่งมณี เมฆโสภณ อธิบายเรื่องการโทรศัพท์ทางไกลระหว่างประเทศว่า²⁴¹

“การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ค่อนข้างจะได้ผลมาก เนื่องจากบีบีซีอาจจะไม่มีปัญหาเรื่องงบประมาณมาเกี่ยวข้อง ก็คือใช้ได้เต็มที่ แต่เดิมการเปิดสายระหว่างประเทศจะยุ่งยากมาก ต้องผ่านโอเปอเรเตอร์ของบีบีซี ต้องแจ้งซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติ เวลาจะโทรศัพท์มาเมืองไทย ก็จะขออนุญาตหัวหน้าแผนก หัวหน้าแผนกก็บอกมา ตอนนั้นเหตุการณ์มันพัฒนาไปถึงไหนแล้ว เขาจะบอกเลยว่าวันไหนจะให้ใครเช็คข่าวจากเมืองไทย ตอนหลังก็ปล่อยให้มีความคล่องตัวในการตรวจสอบข่าวมากขึ้น ซึ่งมันก็ค่อยเป็นค่อยไปโดยสถานการณ์ที่กำหนด”

²⁴⁰ วาสนา นาน่วม,บันทึกคำให้การ สุจินดา คราประยูร กำเนิดและอวสาน รสช.

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545) , หน้า 249.

²⁴¹ สัมภาษณ์ รุ่งมณี เมฆโสภณ, 25 มีนาคม 2546.

ลักษณะเด่นของการรายงานข่าวของบีบีซีภาคภาษาไทยที่เริ่มนำมาใช้ในยุคนั้น ซึ่งได้ยึดเป็นแนวทางทำงานในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันคือการรายงานข่าวในเชิงรุกและได้สัมภาษณ์แหล่งข่าวชั้นต้น ซึ่งเดิมบีบีซีจะใช้จากการอ้างอิงสื่อด้วยกันเอง หรือจากแหล่งข่าวชั้นสองหรือชั้นสาม หรือผ่านสำนักข่าวต่างประเทศต่างๆ เช่น การรายงานข่าวในวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งพลตรีจำลอง ศรีเมืองจะประกาศอดอาหารในเวลา 19.00 น. แต่บีบีซีจะออกอากาศในเวลา 19.30 น. และบีบีซีจะต้องรายงานเรื่องนี้ออกอากาศในภาคค่ำวันนั้นให้ได้ด้วย สิ่งที่คุณรุ่งมณีตัดสินใจขณะนั้น คือ จะต้องสัมภาษณ์พลตรีจำลอง ตั้งแต่เย็นก่อนเวลาประกาศอดข้าวประท้วงจริง คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ เล่าถึงเบื้องหลังการรายงานข่าวคืนนั้น ดังนี้²⁴²

“วิธีการทำงานก็คือ เรารู้ว่าหนึ่งแหล่งข่าวคุ้นเคยกับเราพอที่จะไว้ใจกัน สองก็คือดูเงื่อนไขของเวลา เพราะฉะนั้นนี่คือจุดหนึ่งของการทำงาน อาจจะเพราะเป็นนักข่าวมาก่อน รู้ว่าเวลาไหนควรจะทำ ทำไมต้องรอให้เขาประกาศเสร็จ เราไม่ทัน เราก็อาจจะไม่ได้คลิปลเสียง แล้วอาจจะต้องออกภาคดึก ซึ่งก็อาจจะช้ากว่าคนอื่นๆ เราสามารถเอาเสียงประกาศอดอาหารไปประกาศพร้อมกับที่เขาจะประกาศอดอาหารที่ท้องสนามหลวงได้เลย ซึ่งลักษณะนี้มันจะเป็นจุดเด่นของบีบีซีในช่วงนั้น คือบีบีซีจะล่าสถานการณ์หรือทันสถานการณ์ก็ได้ แต่คือไม่ได้รายงานหลังจากที่เกิดเหตุไปแล้ว เพราะฉะนั้นผู้ฟังบีบีซี ขณะนั้นอยู่ที่สนามหลวง พลตรีจำลองกำลังประกาศอดอาหาร ซึ่งก่อนหน้านี้พลตรีจำลองประกาศกับเราแล้ว ในแง่ของคนฟังมันจะรู้สึกว่ามันทันสถานการณ์ แต่ฟังจากบีบีซีก็รู้ถึงเหตุผลว่าทำไมถึงประกาศพลตรีจำลองสามารถอธิบายว่าทำไมจะต้องอดอาหารประท้วง”

หรือเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ ได้สัมภาษณ์พลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ขณะนั้น ในเรื่องประเมินจำนวนประชาชนที่มาประท้วงที่สนามหลวง²⁴³

“พลเอกสุจินดาประเมินคนที่สนามหลวงว่ามีจำนวนน้อยนายกรัฐมนตรีคาดการณผิดพลาด บีบีซีมีเสียงสัมภาษณ์ออกไปแล้ว และบอกว่าเท่าที่เราู้มีคนจำนวนมาก

²⁴² เรื่องเดียวกัน.

²⁴³ เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะนี้มันเป็นอีกลักษณะหนึ่งว่าแต่เดิมปีปีซีมักจะใช้การอ้างอิงจากสื่อด้วยกันเองหรือจากแหล่งข่าวชั้นสองชั้นสามหรือผ่านเอเจนซี การเข้าถึงแหล่งข่าวชั้นต้นจะไม่ค่อยมี”

แม้ว่าปีปีซีภาคภาษาไทยจะสามารถเข้าถึงแหล่งข่าวชั้นต้นอย่างนายกรัฐมนตรีของประเทศได้ แต่ขณะนั้นผู้บริหารที่เป็นคนอังกฤษรู้สึกกังวลกับวิธีการทำงานของนักข่าวที่เป็นคนไทยอยู่ไม่น้อย ดังที่ รุ่งมณี เมฆโสภณ อธิบายต่อว่า²⁴⁴

“เขาก็ตั้งคำถามคล้ายๆกับเดียวกับพลเอกสุจินดา เขาก็รู้สึกตกใจทำไมต้องไปเถียงกับนายกรัฐมนตรี เราก็บอกว่ามันไม่ใช่ พลเอกสุจินดาบอกจำนวนคนที่สนามหลวงน้อย ข้อมูลที่เราได้มันเยอะกว่านั้น แต่หัวหน้าแผนกก็สงสัยว่าทำไมเราถึงเถียงกับนายกรัฐมนตรี ไปเถียงทำไม”

ในขณะนั้นปีปีซีแผนกภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าแผนกคนใหม่จากคนอังกฤษมาเป็นคนไทยพอดี คือนายสมชัย สุวรรณบรรณ ในช่วงที่เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 กำลังก่อต่อขึ้นตามลำดับ ครั้งนั้นนับเป็นครั้งแรกด้วยที่หัวหน้าแผนกคนใหม่ตัดสินใจส่งพนักงานคนไทยไปรายงานข่าวให้จากพื้นที่คือจากเมืองไทย เหตุผลที่มีการตัดสินใจครั้งนั้น คุณสมชัย อธิบายว่า²⁴⁵

“ความจริงเราอาศัยพรรคพวกสื่อมวลชนในไทยป้อนข่าวให้ แต่ในยามหน้าสิ่วหน้าขวานทุกคนก็ต้องทำหน้าที่ของตัวเอง การจะให้เขามาแบ่งให้ปีปีซีดูจะไม่เป็นธรรมชาติเลยคิดว่าต้องมีคนของตัวเองไปทำงานในพื้นที่”

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ หลักการทำงานของปีปีซีที่จะต้องให้ผู้สื่อข่าวได้เห็นเหตุการณ์นั้นๆด้วยตัวเองอีกด้วย สมชัย สุวรรณบรรณ อธิบายเพิ่มเติม²⁴⁶

²⁴⁴ เรื่องเดียวกัน.

²⁴⁵ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

²⁴⁶ เรื่องเดียวกัน.

“เทคโนโลยีช่วยไม่ได้ คุณต้องมีผู้สื่อข่าวของคุณ ถึงจะสามารถเห็นข้อเท็จจริงได้ ไม่เฉพาะแค่ผู้สื่อข่าวบีบีซีไทย ในช่วงเวลานั้นมีผู้สื่อข่าวบีบีซีมาจากสิงคโปร์และเราก็ส่งผู้สื่อข่าวคนไทยเข้ามา เราต้องส่งผู้สื่อข่าวที่เป็นคนในพื้นที่ด้วย ในเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นเพื่อจะรายงาน คุณจะอาศัยแหล่งข่าวอื่น เหมือนยิ้มจมูกคนอื่นหายใจคุณจะได้ข้อเท็จจริง บีบีซีมีนโยบายที่ชัดเจน คือเวลาเหตุการณ์สำคัญหรือภาวะวิกฤต จะต้องมีผู้สื่อข่าวในพื้นที่”

คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร คือผู้ที่แปลภาษาไทยเลือกให้เดินทางกลับมารายงานข่าวนี้ที่ประเทศไทย ย้อนความหลังให้ฟังว่า²⁴⁷

“ตอนแรกช่วยเช็คข่าว สัมภาษณ์ ตามข่าวให้จากลอนดอน สมัยก่อนเวลาเช็คข่าว นอกจากจะตรวจสอบกับแหล่งข่าวโดยตรงแล้ว เรายังอาศัยนักข่าวไทยของหนังสือพิมพ์ต่างๆด้วยแต่พอช่วงประมาณวันที่ 16 พฤษภาคม 2535 แผนกประชุมกันตัดสินใจว่าเราต้องการคนของแผนกอยู่ในสนามเพราะว่าในภาวะอย่างนั้นนักข่าวส่วนใหญ่ยุ่งมากไม่มีเวลามาพูดคุยกับเรา และคิดว่าเราต้องการมีคนที่มี "ใจ" บีบีซีด้วยคือเป็นคนของบีบีซีเองที่ไว้ใจได้ ที่สำคัญที่สุดเราจะรายงานเหตุการณ์แบบนี้โดยไม่ "เห็น" เหตุการณ์จริงไม่ได้มันเป็นเรื่องของความเคลื่อนไหวที่ต้องเห็นกับตา แผนกตัดสินใจส่งคนไปก็เลยได้ไปทำข่าวให้บีบีซีสำหรับเหตุการณ์นั้นจากเมืองไทย ก็อยู่ที่นั่นและรายงานเข้ามาจากกรุงเทพฯ โดยตลอดตั้งแต่ชั่วโมงแรกที่ไปถึงเมืองไทยก็เริ่มงานทันที”

ไม่เพียงแต่การเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเท่านั้น ความเคลื่อนไหวของชุมชนคนไทยในต่างประเทศก็เป็นสิ่งที่บีบีซีภาคภาษาไทยติดตามมาเสนอ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องที่นักเรียนและคนไทยในสหรัฐอเมริกา ได้เคลื่อนไหวในโอกาสครบรอบ 1 ปีของคณะราษฎร โดยจัดอภิปรายคัดค้านระบอบตามเมืองใหญ่ๆในสหรัฐอเมริกา และจัดการทดลองการใช้สิทธิเลือกตั้งของคนไทยในต่างแดน ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ นักศึกษาคนไทยในสหรัฐอเมริกาขณะนั้น บันทึกไว้ว่า²⁴⁸

²⁴⁷ สัมภาษณ์นวนน้อย ธรรมเสถียร, 27 มีนาคม 2546.

²⁴⁸ อนุสรณ์ ธรรมใจ, “บันทึกก่อนเคลื่อนไหว บทบาทของคนไทยในต่างแดนต่อเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม,” ความทรงจำเดือนพฤษภาคมกับอนาคตการเมืองภาคประชาชน (กรุงเทพมหานคร:บริษัทแปลนปริ้นติ้ง จำกัด, 2545), หน้า 192.

“ช่วงเราเคลื่อนไหวด้วยการส่งแถลงการณ์ไปเมืองไทยนั้น ตอนแรกเราไม่ทราบ ว่าสื่อมวลชนถูกปิดกั้นและบิดเบือน โดยเฉพาะสื่อทีวี เราไม่ทราบว่าสารของเราไม่ถึงพี่น้องชาวไทย แต่โชคดีที่เราได้อาศัยการกระจายเสียงของ BBC ให้เป็นประโยชน์ และบังเอิญเหลือเกินที่ทีม BBC ภาษาไทยนั้นมีเจ้านายเก่าของผม คือคุณรุ่งมณี เมฆโสภณ ท่านได้ช่วยเหลือเป็นอย่างดีพร้อมกับคุณนวนน้อย ธรรมเสถียร และคุณวสันต์”
(วสันต์ ภัยหลีกส์ –ผู้วิจัย)”

คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ เล่าถึงการรายงานข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของคนไทยในต่างแดนยุคนั้นว่า²⁴⁹

“ไม่ใช่เรื่องเจ้านายเก่าหรอก ต้องบอกว่าคุณอนุสรณ์เคยไปทำงานด้วยที่ผู้จัดการ อยู่พักหนึ่ง ระยะเวลาไม่นาน แล้วไปเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกา เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในประเทศ มันมีความเคลื่อนไหวของคนไทย ไม่ใช่เฉพาะในเมืองไทยเท่านั้น มีความเคลื่อนไหวในต่างประเทศด้วย จุดที่เคลื่อนไหวที่สำคัญนอกจากในอังกฤษ ก็คือสหรัฐอเมริกา ที่สหรัฐฯ คนที่เป็นแกนในขณะนั้นก็มี อนุสรณ์ ธรรมใจ ยุทธิยง ล้มเลิศวาที ส่วนหนึ่งเป็นพวกที่ทำกิจกรรมมาก่อนแล้วเป็นพวกที่ทำงานสื่อ เมื่อพวกนี้ทำการเคลื่อนไหวอะไรก็แจ่มมาที่ บีบีซี บีบีซีก็ถนัดกรองว่าอะไรจะออกได้ ออกไม่ได้ อีกอย่างก็คือเป็นการสะท้อนกิจกรรมการเคลื่อนไหวของคนไทย นักศึกษาไทยในสหรัฐอเมริกาต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเราก็รายงานเช่นเดียวกับที่เรารายงานความเคลื่อนไหวของนักเรียนไทยในอังกฤษ ในฝรั่งเศส หรือคนไทยในเยอรมันเหมือนกัน”

การสัมภาษณ์ความเคลื่อนไหวของคนที่ยุ่ักกันขณะนั้น จะถือว่าการเอื้อประโยชน์แก่คนที่นักข่าวบีบีซีรู้จักหรือไม่ รุ่งมณี เมฆโสภณ อธิบายว่า²⁵⁰

“ปัญหาคือมันไม่ใช่เรื่องเอื้อประโยชน์ มันไม่ใช่ประโยชน์ของคุณอนุสรณ์ มันเป็นความเคลื่อนไหวของคนไทย นักศึกษาไทย ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งบังเอิญว่าคุณอนุสรณ์เป็นแกนนำอยู่ ในความเคลื่อนไหวนั้น สมมุติว่าเราไม่รู้จักเขามาก่อน เราก็ต้องทำอยู่แล้ว แต่

²⁴⁹ สัมภาษณ์ รุ่งมณี เมฆโสภณ, 25 มีนาคม 2546.

²⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

ถ้าบังเอิญที่เรารู้จักกันมาก่อน แล้วมาทำให้การพูดคุยหรือติดตามง่ายขึ้น แต่มันไม่ใช่ เรื่องที่เราเสนอข่าวเพราะว่าเราเคยเป็นเจ้านายเขามาก่อน เป็นหัวหน้าเขามาก่อนหรือว่าเขาติดต่อเราเพราะเราเป็นหัวหน้า ปัญหาก็คือว่าปีปีซีมันเป็นช่องทางข่าวสาร มีคนฟังปีปีซีเยอะ คนก็อยากติดต่อกับปีปีซี เพื่อที่จะให้รับรู้ว่าเขาทำอะไรอยู่ ถ้านักศึกษาไทยในสหรัฐฯอยากจะให้ในประเทศรู้ว่ามีเคลื่อนไหวในสหรัฐฯ เขาก็รู้ว่าเขาพูดกับปีปีซี คนในนี้ก็รู้ว่าตอนนี้นั้นมีความเคลื่อนไหวที่นั่น ในเยอรมนี ฝรั่งเศส เพราะฉะนั้นปีปีซีต่างหากที่เป็นเครื่องมือที่จะทำข่าวสารความเคลื่อนไหวเหล่านั้น ย้อนกลับมาสู่เมืองไทยก็เหมือนกับว่าพลเอกสุจินดา คราประยูร หรือว่าพลเอกเกษตร โจรจนินดีให้สัมภาษณ์เรา เพราะว่าเราเคยรู้จักกันมาก่อนเขาใช้ปีปีซีเป็นเครื่องมือหรือเปล่าไม่ใช่ มันเป็นเรื่องที่ว่าตอนนั้นเราต้องการจะรับรู้ว่าข่าวสารจากแหล่งข่าวชั้นต้น บังเอิญรู้จัก มันเป็นตัวละครในการแสดงนั้น ถ้าคุณอนุสรณ์ไม่ได้เคลื่อนไหวต่อต้านรลช. ในสหรัฐอเมริกาก็จะไปสัมภาษณ์เขาทำไม”

นอกจากการติดต่อทางโทรศัพท์ระหว่างประเทศถึงแหล่งข่าวในไทยทำได้ง่ายขึ้นไม่เหมือนยุคก่อนหน้านั้นแล้ว ที่สำคัญช่วงนั้นโทรศัพท์มือถือถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสื่อสารของผู้ชุมนุมขนาดที่ว่า การชุมนุมช่วงนั้นได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็น “มือบมือถือ” โทรศัพท์มือถือจึงมีประโยชน์ต่อการรายงานข่าวของสื่อมวลชนด้วย การติดตามข่าวช่วงสำคัญๆหลายครั้งของปีปีซีทำได้ก็เพราะอาศัยโทรศัพท์มือถือเช่นกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการที่คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ ได้สัมภาษณ์คุณอำภา สันติเมธนีดล แห่งหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ จากกลางฝูงชนบนถนนราชดำเนิน นำเสียงการปราศรัยปราศรัยประชาชนออกอากาศได้อย่างทันท่วงทีคุณรุ่งมณี เมฆโสภณ ย้อนหลังการติดตามข่าว พฤษภาคม 2535 ว่า²⁵¹

“ วันนั้นก็ไม่มีอะไรหรอกก็เช็คข่าว เช็คไปเช็คมา เราจะมีลักษณะคือเกาะติดข่าวตลอด เมื่อมีเหตุการณ์อะไร เรากำลังคิดว่าช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อรุนแรงนี้ เราก็จะโทรถี่หน่อย โทรไปแจ๊คพอด ไม่ได้ตั้งใจจะสัมภาษณ์คุณอำภาหรอก เพราะที่อำภาเธอจะอยู่ใกล้ชิดกับคุณจำลอง แล้วที่อำภาจะอยู่ที่ราชดำเนิน โทรไปพอดี้จังหวะเสียงปืนเขายัง ก็เลยบอกให้เธอเล่าว่ามันมาอย่างไร เสียงปืนมาจากทางไหน แล้วเธอเป็นเล่าแบบบรรยายมา ตีค มีอารมณ์ความรู้สึกของเธอที่ปมเพาะตกลูกของเธอที่อยู่ภาคสนาม มันก็เลยเล่ามา

²⁵¹ เรื่องเดียวกัน.

อย่างมีอารมณ์ ความรู้สึก เสียงตอมนั้นมันก็หลงกันไปหลงกันมา มันกลับทำให้ได้
บรรยากาศคะ ยิ่งมาจากทางไหนคะ ยิ่งมาจากทางนั้นคะ ทหารยิง อารมณ์มันออกไป”

การประชุมของประชาชนต่อต้านพลเอกสุจินดา คราประยูร ที่สนามหลวงนับแสนคนใน
วันที่ 17 พฤษภาคม 2535 และกลางดึกคืนนั้นมีการปราบปรามประชาชนต่อเนื่องจนถึงวันที่
18 พฤษภาคม 2535 ในที่สุดพลตรีจำลอง ศรีเมืองถูกจับไปควบคุมตัวที่โรงเรียนนายสิบตำรวจ
บางเขน แต่เหตุการณ์ก็ยังไม่สงบ เหตุการณ์บานปลายต่อเนื่องไปจนถึงวันที่ 20 พฤษภาคม 2535
และในเวลาประมาณ 19.00 น. ของวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 นั้นเอง พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พลเอกสุจินดา คราประยูร และพลตรีจำลอง ศรีเมืองเข้าเฝ้า
รับพระราชทานดำริให้ร่วมกันแก้ไขปัญหามันในเมืองในขณะนั้น รุ่งมณี เมฆโสภณ เล่าว่า บีบีซี
ภาคภาษาไทย สามารถทำข่าวในเชิงรุกและเข้าถึงแหล่งข่าวชั้นต้นอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้²⁵²

“ดิฉันได้สัมภาษณ์พลเอกสุจินดาหลังจากที่เข้าเฝ้าฯ แล้วหนึ่งมีการคอนเฟิร์ม สอง
ให้ท่านเล่าให้ฟังว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งอะไรบ้างแล้วก็โทรมาทางกรุงเทพฯ
ว่าให้ฟังคำสัมภาษณ์นี้ มันเป็น talk of the town แล้วตอมนั้นจริงๆ โทรศัพท์หาพลเอกสุ
จินดาเอง ท่านปิดมือถือ จึ่งโทรหาพลเอกวิโรจน์คือการเข้าหาแหล่งข่าว ไม่จำเป็นต้อง
ตรงอย่างเดียว เราต้องประเมินใครอยู่ตรงนั้นบ้าง ตรงนี้ไม่ได้ เราจะไปตรงไหน เราจะไป
ทำอะไร แล้วบอกว่าพี่เอาโทรศัพท์มือถือให้พี่ดูเดี๋ยวนี้ แล้วก็ขอสัมภาษณ์เพื่อยืนยันว่า
ท่านเข้าเฝ้าฯจริง เข้าเฝ้าฯแล้วเป็นอย่างไร เราเสนอออกไปว่า มีการเข้าเฝ้าฯจริงแล้วให้ดู
รายละเอียดตรงไหนอย่างไรบ้าง อย่างนี้มันทำให้สถานภาพของบีบีซี คนที่ตั้งตารอบีบีซี
อยากฟังบีบีซี ว่าตกลงมีความคืบหน้าอะไร พูดอย่างไร คนไม่เคยให้สัมภาษณ์อย่างพล
เอกเกษร โจนินดี ก็ให้สัมภาษณ์บีบีซี ใครที่เป็นแหล่งข่าวเด่น ๆ ให้สัมภาษณ์บีบีซี
ทั้งนั้น แล้วไม่ใช่เฉพาะ รสช. ทางด้านนักการเมืองอื่น ๆ ด้วย ก็ให้สัมภาษณ์หมด
เพราะฉะนั้นก็ทำให้ข่าวบีบีซี ถ้าจะพูดแบบข่าวฟิอาร์ทก็คือข่าวมันกลม มันไม่แบน ที่สำคัญ
คือมันเป็น original source มันเป็น primary source เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้
น้ำหนักของบีบีซีสูงกว่าสื่อต่างประเทศอื่นๆมาก แล้วอีกอย่างหนึ่งคือไม่ใช่เป็น
propaganda ของฝ่าย รสช. เพราะว่าเราสามารถทำให้มันสมดุลได้ เรามีส่วนอื่น ๆ เข้ามา
ประกอบ นักการเมืองอื่น องค์กรประชาชนในประเทศและต่างประเทศเข้ามาประกอบ”

²⁵² เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนั้นความเป็นกลางในการเสนอข่าวของบีบีซีทำให้ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่สามารถเข้าถึงข่าวสารได้อีกจำนวนไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นคนในวงการข่าวสารด้วยตนเอง หรือบุคคลสำคัญอื่นๆ คุณสมชัย สุวรรณบรรณ ยกตัวอย่างว่าหนึ่งในนั้นคือ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช นักวิชาการคนสำคัญซึ่งอยู่ในลอนดอน ที่ได้ช่วยยกเว้นกรองและตรวจสอบข่าวสารให้ เมื่อประกอบเข้ากับการรายงานข่าวจากภาคสนาม การได้รายงานข่าวความเคลื่อนไหวของคนไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศไม่ใช่เฉพาะในอังกฤษหรือยุโรปแต่ในอเมริกาด้วย ทำให้การเสนอข่าวของบีบีซีในช่วงนั้น สะท้อนภาพความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ที่ค่อนข้างรอบด้าน ทั้งความเคลื่อนไหวจากข่าวความขัดแย้ง และความเคลื่อนไหวภาคประชาชน ซึ่งรุ่งมณี เมฆโสภณ ชี้ว่าเป็นจุดที่ทำให้รายงานข่าวของบีบีซีโดดเด่น และมาตรฐานการทำงานของบีบีซีก็มีส่วนช่วยในการทำงาน²⁵³

คุณอรุณพล วรรณนุรักษ์ ได้กล่าวเสริมบทบาทของบีบีซีต่อสังคมไทยต่อกรณีเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ว่า²⁵⁴

“เราโชคดีที่มีผู้สื่อข่าวอย่างรุ่งมณี เมฆโสภณ ที่มีความใกล้ชิดกับแหล่งข่าวทหารก่อนไปทำงานกับบีบีซี และด้วยความเป็นมืออาชีพและแหล่งข่าวไว้วางใจสูง บีบีซีจึงได้สัมภาษณ์พลเอกสุจินดา คราประยูร ทันทีที่ออกมาจากเข้าเฝ้าฯพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมๆกับพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซึ่งทำให้ผู้ฟังได้ทราบข้อเท็จจริงที่ก่อนหน้านี้ยังทันท่วงที นับว่าImpact ต่อสังคมไทยมากในขณะนั้น เพราะท่ามกลางการถูกปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร คนก็กระหายอยากรู้ สื่อใดที่ตอบสนองความต้องการของคนไทยขณะนั้นได้ เขาก็ต้องวิ่งไปหาทันที และบีบีซีก็ช่วยเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารที่ถูกต้องแก่คนไทยในยามคับขัน จนหนังสืออินเตอร์เนชั่นแนล แฮร์ริล ตรีบูล บอกว่าช่วงนั้นมีคนไทยฟังบีบีซี ถึง 6 เพลอร์เซ็นต์ และมีคนไทยอีกจำนวนไม่น้อยที่เขียนจดหมายถึงบีบีซีว่า บีบีซีช่วยเราด้วยเราถูกปิดกั้นเหลือเกิน ซึ่งที่จริงแล้วบีบีซีก็ทำหน้าที่ของเราตามปกติ และในยามคับขัน เราก็มั่นใจว่าเราได้ตอบสนองความต้องการของคนไทยตลอดมา”

²⁵³ เรื่องเดียวกัน.

²⁵⁴ สัมภาษณ์ อรุณพล วรรณนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546.

สาเหตุที่คนไทยจำนวนมากหันมาฟังข่าวสารเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 จากบีบีซีภาคภาษาไทยกันมากในช่วงนั้น รุ่งมณี เมฆโสภณ มองว่า²⁵⁵

“ในสถานการณ์ปกติบีบีซีอาจจะไม่ใช่ความจำเป็น แต่ในสถานการณ์ที่วิกฤติและสื่อภายในประเทศถูกปิด กรณีพฤษภาคม 2535 บีบีซีกลายเป็นช่องทางที่ทำให้คนในประเทศ และคนไทยในต่างประเทศได้รับรู้ข่าวสาร ได้รับรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมาที่สุด ตอนนั้นจริง ๆ บีบีซีวิเคราะห์น้อยมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นข้อเท็จจริงที่มาจากแหล่งข่าวชั้นต้น ซึ่งตรงนี้ต่างหากที่มันสำคัญ เพราะฉะนั้นในสถานการณ์วิกฤตินี้ การวิเคราะห์ไม่สำคัญเท่าข้อเท็จจริง”

ระหว่างเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในครั้งนี้ รัฐบาลสั่งปิดปากสื่อมวลชนไทยแทบทุกแขนงไม่ให้เสนอข่าวสารตามความเป็นจริง ท่ามกลางการปิดกั้นของข้อมูลข่าวสารต่อเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นั้น เกิดปรากฏการณ์ใหม่ในวงการสถานีวิทยุมหาวิทยาลัย เริ่มจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประกาศถ่ายทอดสดสัญญาณการส่งกระจายเสียงของบีบีซีภาคภาษาไทยทางสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รศ.อรรถัย ศรีสันติสุข คณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ในขณะนั้น เล่าถึงเหตุผลที่ดำเนินการเช่นนั้น²⁵⁶

“ช่วงนั้นเมื่อมีวิกฤตการณ์เกิดขึ้นมีการโต้เถียงกันอยู่ในมหาวิทยาลัยด้วยว่าถึงเวลาช่วงนี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยถูกบุกรุก กองทหารเข้ามาคุมสถานีวิทยุ เหมือนกับว่าถูกปล้นซึ่งเป็นจุดที่คนทำงานของสถานีวิทยุ ก็มีประเด็นออกมา 2 อย่าง คือจะสู้หรือจะถอยซึ่งบังเอิญตอนนั้นเป็นคณบดีที่อยู่ด้วยบอกว่าขอสู้นะคงต้องให้ความจริงกับประชาชนแต่การต่อสู้ต้องให้ทางมหาวิทยาลัยสนับสนุนด้วย เรื่องนี้ก็เสนอเรื่องในที่ประชุมคณบดี ว่าจุดยืนของธรรมศาสตร์เราจะประกาศจุดยืนให้แน่ชัด จะเสนอข่าวสารที่ตรงไปตรงมา เพราะฉะนั้นก็จะไม่ถอยถอยเหมือนคนอื่น ในที่สุดมหาวิทยาลัยก็สนับสนุนก็เลยเดินหน้าระดมออกทุกสื่อที่เป็นไปได้ทางด้านนี้ ผลิตข่าวสดขึ้นเองด้วย เราจะใช้นักศึกษาที่จะเป็นแนวร่วมพอประกาศตัวทางหนังสือพิมพ์ออกไปด้วยว่า

²⁵⁵ สัมภาษณ์ รุ่งมณี เมฆโสภณ, 25 มีนาคม 2546.

²⁵⁶ สัมภาษณ์ รศ.อรรถัย ศรีสันติสุข, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

ธรรมชาติจะมีจุดยืนว่าจะไม่เสนอข่าวที่ไม่โจมตีใคร ช่วงนั้นข่าวสารที่มีคนต้องฟังอยู่คือของบีบีซี เราพยายามรับอยู่หลายที่ ข่าวของบีบีซีจึงออกในช่วงนั้นด้วย เป็นสตามารู้สึกว่าบีบีซีจะออกปกติของบีบีซีมีข่าวไหนออกมาเราก็พยายามจะออกไป ช่วงนั้นสถานีวิทยุของธรรมชาติเริ่มทำไม่ตรงกับทางบีบีซีแล้วด้วย จะทำสัญญาที่จะเป็นพันธมิตรกันเริ่มตั้งแต่ปี 2534 เข้าใจว่าสัญญาต่างกันได้เชื่อมโยงแล้ว ทางด้านวิศวกรก็มาตรวจที่สถานีมาช่วยดูสัญญาให้ว่าจะครอบคลุมได้ถึงไหนการเตรียมการของเรามีอยู่แล้วด้วย จากนั้นนโยบายออกมาว่าเราส่งข่าวไปว่าวิทยุธรรมชาติจะออกข่าวในลักษณะนี้ก็จะมีแหล่งข่าวทุกๆแหล่งที่จะออกได้รวมทั้งบีบีซีออกมา ปกติวิทยุธรรมชาติจะไม่มีใครติดตามมาก แต่ช่วงนั้นพวกแกนนำทั้งหลายและหลายๆคนหมุนมาฟังวิทยุธรรมชาติธรรมชาติประกาศให้คนรู้เปิดตู้ลงหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หลังจากนั้นแล้วมีหน่วยงานที่จะให้รางวัลสถานีวิทยุที่สนับสนุนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยธรรมชาติก็ได้ แต่ว่าอาจจะไม่ได้คนเดียวแต่เรียกได้ว่ามาจากกระทำของเราคนเดียวทั้งเสนอข่าวเองและถ่ายทอดข่าวจากบีบีซีด้วยเป็นหนึ่งในแหล่งที่พึ่งพาได้ในภาวะวิกฤต”

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น บรรดามหาวิทยาลัยต่างๆต่างก็แสวงหาข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงมาเสนอผู้ฟังทางสถานีวิทยุของสถาบันการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นสถาบันทางวิชาการที่เป็นอิสระ และการดำเนินการที่มาสอดคล้องตรงกันโดยบังเอิญคือแต่ละมหาวิทยาลัยก็พบว่าวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นเพียงสื่อเดียวในขณะนั้นที่รายงานข่าวตรงตามต่อข้อเท็จจริงมากที่สุด บรรดามหาวิทยาลัยต่างๆที่ผู้วิจัยสอบถามและได้ข้อมูลมา คือ สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ และวิทยาเขตปัตตานีก็เริ่มบันทึกการออกอากาศของบีบีซีทางคลื่นสั้นนำมาออกอากาศต่อตลอด โดยไม่ได้นัดหมายกัน คุณสมชัย สุวรรณบรรณอธิบายถึงอิทธิพลของบีบีซีภาษาไทยในขณะนั้นว่า²⁵⁷

“บทบาทของบีบีซีในช่วงพฤษภาทมิฬนั้นก็นำข้อเท็จจริงข้อมูลข่าวสารในช่วงเวลานั้นมาเสนอต่อคนไทย แม้กระทั่งสื่อบางสื่อถูกรัฐบาลควบคุม หนังสือพิมพ์ก็ถูกเซ็นเซอร์ บทบาทของบีบีซีก็คือเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้นคือข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นจริง ในขณะที่รัฐบาลในช่วงเวลานั้นควบคุมข่าวสาร และพยายามที่จะบิดเบือนประเด็น เหตุการณ์ เกิดขึ้นไม่ได้บอกข้อเท็จจริงกับประชาชนทุกคน

²⁵⁷ เรื่องเดียวกัน.

เพราะฉะนั้นบทบาทของเรา ก็คือเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นจริง ข้อเท็จจริง โดยไม่ถูกควบคุม ทำให้กระแสความรู้สึกของคนเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วก็เปลี่ยนไป”

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยได้สรุปเหตุการณ์ การออกอากาศช่วงนั้นทั้งหมด ในรูปแบบบันทึกเสียงเพื่อเผยแพร่ * ซึ่งต่อมาในการจัดงานรำลึก เหตุการณ์พฤษภาคม 2535 คณะกรรมการจัดงานรำลึกทศวรรษพฤษภาประชาธรรม ได้นำออกเผยแพร่ในรูปแบบซีดีที่ควบคู่กับหนังสือความทรงจำเดือนพฤษภากับอนาคตการเมืองภาคประชาชน²⁵⁸

อาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นอกจากจะปลุกกระแสปฏิรูปการเมืองและสื่อมวลชนในประเทศไทยในเวลาต่อมาแล้ว ยังพลิกโฉมหน้าการรายงานข่าวประเทศไทยของ บีบีซีครั้งสำคัญอีกด้วย เพราะฉะนั้นบีบีซีได้ริเริ่มส่งเจ้าหน้าที่แผนกภาษาไทยไปประจำที่ กรุงเทพฯ เพื่อรายงานข่าวสารเหตุการณ์จากประเทศไทยโดยตรงในเวลาต่อมา

4.5.4 ข่าวบีบีซีภาคภาษาไทย : จากบทวิเคราะห์สู่รายงานข่าวสด

ความสำเร็จของการรายงานข่าวเมื่อเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ทำให้มีการปรับกระบวนการทำข่าวในแผนกภาษาไทยเป็นอย่างมาก ในลักษณะที่คนไทยภายในประเทศเริ่มหันมาฟังรับบีบีซีภาคภาษาไทยมากขึ้น แผนกภาษาไทยก็เริ่มนโยบายที่จะถ่ายทอดรายการผ่านดาวเทียมเข้าไปสู่ภายในประเทศมากขึ้น และแผนกได้นักข่าวมืออาชีพหลายคนมาร่วมงานด้วย จึงกลายเป็นแรงผลักดันให้วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยต้องปรับทิศทางการรายงานข่าวจากที่อาศัยบทวิเคราะห์ข่าวจากห้องข่าวกลางอย่างเดียว มาเป็นเริ่มทำข่าวตัวเอง

การทำข่าวเองของบีบีซีภาคภาษาไทย ท่ามกลางที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมไทย และความอยู่ห่างไกลจากเหตุการณ์ จึงต้องช่วงชิงความได้เปรียบในแง่การเป็นสื่อต่างประเทศที่มีความน่าเชื่อถือสูงให้เป็นประโยชน์ และการสัมภาษณ์จากกรุงลอนดอนเป็นของ

* ดูรายละเอียดภาคผนวก ข , หน้า 271.

²⁵⁸ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. เบบีบีซีรำลึกเหตุการณ์พฤษภา 35. BBC World Service: บีบีซี แผนกภาษาไทย, 2535.

แปลกใหม่ของแหล่งข่าวระดับสูงในประเทศไทยด้วย กลายเป็นความสำเร็จอย่างมากของบีบีซี ภาควิทยุภาษาไทยในขณะนั้น

ตัวอย่างเห็นได้ชัดในกรณีที่มีการเตรียมการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีไทยคนใหม่ ซึ่งตาม รายงานข่าวเบื้องต้นคาดว่าจะเป็ผลเอกสมบุญ ระหงษ์ หัวหน้าพรรคชาติไทย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2535 แต่ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรกลับตัดสินใจนำรายชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีแทน นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทุกคนคาดไม่ถึง ในเชิงการรายงานข่าววันดังกล่าว จะต้องมีการตรวจสอบและแย้งซึ่งความได้เปรียบในการเสนอข่าวกันอย่างมาก แม้แต่บีบีซีภาค ภาษาไทยก็มีการยกเลิกเทปสัมภาษณ์ผลเอกสมบุญ ระหงษ์ออกไป และสัมภาษณ์นายอานันท์ ปันยารชุน เข้ามาแทนอย่างทันท่วงที ในช่วงก่อนออกอากาศการกระจายเสียงภาคค่ำไม่ถึง 15 นาทีเท่านั้น ในขณะที่สื่อมวลชนภายในประเทศยังไม่มีใครได้สัมภาษณ์นายอานันท์ ปันยารชุน แต่วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยได้สัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีคนใหม่ในเวลาที่ไม่ถึงครึ่งชั่วโมงกับมีประกาศพระ บรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

ผู้วิจัยขอเสนอภาพการออกอากาศสดของบีบีซีภาคภาษาไทยในค่ำวันดังกล่าว เพื่อให้เห็น ว่าบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ บีบีซีมีกระบวนการทำงานอย่างไร วันดังกล่าวบีบีซีเริ่มด้วยอ่านข่าว นำประจำวัน ซึ่งวันนั้นคุณสัญญา บุณาค เป็นผู้อ่านข่าวนำเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทย เป็นข่าวแรก ดังนี้²⁵⁹

“ที่ประเทศไทยรัฐสภาได้อภิปรายถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลดอำนาจของฝ่าย ทหารในคณะรัฐบาลมีประชาชนหลายร้อยคนไปชุมนุมหน้าตึกรัฐสภาเพื่อประท้วงต่อการ ให้อภัยโทษแก่ผู้นำรัฐบาลและผู้นำทหารที่สั่งให้ทหารยิงใส่ผู้ชุมนุมประท้วงในกรุงเทพเมื่อ สัปดาห์ที่แล้ว ผู้สื่อข่าวให้แก่บีบีซีในกรุงเทพบอกว่าผลเอกสุจินดา คราประยูร อดีต นายกรัฐมนตรี อาจจะมีเสียงสนับสนุนในสภามากกว่าเพื่อสกัดกั้นความพยายาม ยกเลิกการอภัยโทษ และเกี่ยวกับเรื่องนี้อีกสักครู่จะมีรายงานเสนอโดยละเอียดครับ”

²⁵⁹ สถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. เทปรายการภาคค่ำวันที่ 10 มิถุนายน 2535. ศูนย์ ประสานงานสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย, 2546.

จากนั้นเป็นข่าวอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของโลกวันนั้น เมื่อจบข่าวนำประจำวันซึ่งมีความยาวประมาณ 5 นาที คุณอรรถพล วรรณนุรักษ์ผู้ดำเนินรายการหลักวันนั้นก็รายงานความเคลื่อนไหวทางประเทศไทยซึ่งยังมีข่าวสืบสนเรื่องการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ดังนี้²⁶⁰

“สำหรับข่าวคราวทางเมืองไทยตอนนี้รู้สึกว่ายังไม่ชัดเจนว่าใครจะมาได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ข่าวกระแสหนึ่งที่ออกมาอย่างหนาหูเมื่อตอนหัวค่ำนี้ระบุว่าบอกรว่าจะได้แก่พลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์ หัวหน้าพรรคชาติไทย แต่อีกกระแสหนึ่งที่เพิ่งเข้ามาสดๆ ร้อน ๆ บอกรว่าจะได้แก่นาย อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งอย่างไรก็ตามเราก็พยายามตรวจสอบข่าวนี้อย่างรีบเร่งและจะมาเรียนให้ทราบทันทีที่เราได้รับการยืนยันที่แน่นอนนะครับว่าเป็นอย่างไรต่อไป “

จากนั้นคุณอรรถพลก็ต้องดำเนินรายการต่อไป ตามที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้าเรื่องการประชุมสันติภาพในกัมพูชา การพูดเชื่อมรายการวันนั้น ต้องเชื่อมโยงเหตุการณ์ในประเทศไทยที่รัฐสภาเพิ่งจะลงมติให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในประเด็นนายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งพร้อมๆ เหตุการณ์การนำรายชื่อนายกรัฐมนตรีคนใหม่ขึ้นพูลเกล้าฯ และรายการที่เตรียมไว้ล่วงหน้า คือการประชุมสันติภาพในกัมพูชา คุณอรรถพล รายงานต่อไป ดังนี้²⁶¹

“แต่อย่างไรก็ตามวันนี้รัฐสภา ก็ได้ลงมติด้วยคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นให้แก้ไขรัฐธรรมนูญในวาระที่ 3 ซึ่งจุดสำคัญก็คือให้นายกรัฐมนตรี ต้องเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง และสถานการณ์ในเมืองไทยจะคืบหน้าไปทางไหนก็ตามย่อมจะต้องมีผลกระทบต่อการแก้ปัญหาเรื่องกัมพูชาอยู่ด้วย และตามที่ท่านฟังก็คงจะได้ยินจากภาคข่าวไปแล้ววันนี้ว่าเขมรแดงได้แจ้งกับสหประชาชาติอย่างเป็นทางการแล้วว่าจะไม่ยอมให้สหประชาชาติเข้าไปควบคุมดูแลกิจกรรมจรรยาบรรณของฝ่ายตัว ตามข้อตกลงสัญญาสันติภาพปารีส นายยาซุชิ อากาชิ หัวหน้าคณะผู้แทนของสหประชาชาติในกัมพูชาได้แถลงกับผู้สื่อข่าวที่กรุงพนมเปญ หลังจาก การประชุมเสร็จจึงลงบอกรว่าการปฏิเสธของเขมรแดงในครั้งนี้เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้เป็นอย่างยิ่ง เล็ท เทเยอร์ ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเอพีซึ่งอยู่ในที่ประชุมแถลงข่าวอยู่ด้วยได้เล่าให้ผู้สื่อข่าวของเราฟัง”

²⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.

²⁶¹ เรื่องเดียวกัน.

จากนั้นเป็นการรายงานข่าวเกี่ยวกับการประชุมสันติภาพในกัมพูชา ต่อด้วยสัมภาษณ์พลเอกจรัล กุลละวณิชย์ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ในเรื่องที่น่าายอากาชิกับพล โทแอนเดอร์สัน ผู้บัญชาการทหารในกัมพูชาเข้าพบในเรื่องสันติภาพในกัมพูชา การสัมภาษณ์ดำเนินต่อไปเพียงครู่เดียวคุณอรรถพลก็ประกาศยุติการสัมภาษณ์ เพื่อเสนอรายข่าวด่วนที่เกริ่นไว้ต่อนั้น รายการ คือบีบีซีได้สัมภาษณ์พิเศษนายกรัฐมนตรีคนใหม่มาออกอากาศ ดังนี้²⁶²

“ผมขออนุญาตตัดท่านพลเอกจรัลไว้แค่นี้ก่อนนะครับ เพราะว่าตอนนี้เราได้ข่าวด่วนเข้ามาแล้วครับเป็นอันว่านายอานันท์ ปันยารชุน จะมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป และคุณรุ่งมณีฟังได้เรียนสัมภาษณ์ท่านเมื่อสักครู่นี้ครับ คุณรุ่งมณีครับ

รุ่งมณี คือเมื่อประมาณ 15 นาทีมานี้คะดิฉันได้พูดโทรศัพท์กับนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีคนใหม่ที่เพิ่งได้รับการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อตอนเย็นวันนี้ซึ่งคุณอานันท์ได้บอกกับดิฉันถึงความเป็นมาของการโปรดเกล้าฯ ครั้งนี้ว่า

นายอานันท์ฯ เป็นเรื่องปุบปับนะครับ เพราะว่าเมื่อประมาณหลัง 5 โมง 5 โมง 15 นาที ท่านประธานรัฐสภา ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ โทรศัพท์ถึงผมที่ทำงานผมที่สำนักงาน ก็บอกว่าขณะนี้มีการพยายามจะแก้ไขบ้านเมืองมันติดขัดอยู่ทางด้านหนึ่งก็เป็นมีชื่อเสียงข้างมากแล้วก็ตามกติกาแต่ก็รู้สึกว่าจะยังไม่มีการยอมรับโดยทั่วไปส่วนอีกด้านหนึ่งก็อาจจะได้รับการยอมรับแต่ไม่มีชื่อเสียงข้างมากในสภาและก็มันมีความจำเป็นที่จะต้องสรรหารัฐบาลเป็นการด่วนก็ขอทราบตามผมว่าจะขัดข้องหรือไม่ถ้าเพื่อเสนอชื่อผมกราบบังคมทูลโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีผมก็ต้องถามคำถามท่านหลายอย่าง เพราะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยังไม่ทันรู้ตัวท่านก็ยืนยันว่าไม่มีทางเลือกทางอื่นแล้ว เพราะว่าในขั้นนี้เป็นระยะเวลาที่ ต้องกอบกู้ความเข้าใจและความสามัคคีแล้วก็ไม่มีทางเลือกทางอื่นผมก็ถามบอกว่าและขณะที่รัฐบาลผม ผมจะเข้ามาเป็นนายกฯ จะเข้ามาเป็นในลักษณะใดก็บอกว่าเป็นลักษณะชั่วคราวก็คิดว่าเข้ามาเพื่อจะมาเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้ฝึกไปทางด้านการเมืองและไม่มี ความพัวพันกับทางด้านการเมืองใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อจะให้มีการเลือกตั้งที่เป็น การเลือกตั้งที่อิสระเป็นการเลือกตั้งที่ยุติธรรมเพราะฉะนั้นผมเข้าใจว่าผมเข้ามา

²⁶² เรื่องเดียวกัน.

คงจะมีอายุราชการประมาณซัก 4 เดือนนะครับแล้วภาวะใหญ่ก็คือเป็นการจัดตั้ง
จัดการเลือกตั้งเพื่อที่จะให้รัฐบาลชุดต่อไปทำหน้าที่รัฐบาลแทนผมตามกติกาใหม่
ตามรัฐธรรมนูญใหม่ที่จะต้องมีการประกาศบังคับใช้ต่อไป

รุ่งมณี ไม่ทราบที่ท่านประธานสภาได้อธิบายไว้เปล่านั้นว่าในกรณีที่ร่างแก้ไข
รัฐธรรมนูญผ่านวาระ 3 ไปแล้วนี้การมาเป็นนายกรัฐมนตรีของท่านอาจจะมีการขัด
กับรัฐธรรมนูญ

นายกอนันต์ฯ อันนี้ก็เป็นเรื่องของทางด้านวิธีการนะครับท่านประธานบอกว่าต้องการ
ให้รัฐธรรมนูญผ่านไปได้เรียบร้อยประเด็นขณะนี้คือการเปลี่ยนแปลงแก้ไข
รัฐธรรมนูญไม่มีข้อขัดข้องแต่ประการใดและก็จะต้องมีการดำเนินการให้มีการ
ประกาศออกมาบังคับใช้ระยะเดิมน่าจะต้องใช้เวลาบ้างเพราะว่าถ้าเกิดพวกผม
เข้าไปตอนนี้ก็ต้องสรรหาขั้นตอนทางด้านกฎหมายและก็ต้องทำทุกอย่างให้อยู่
ภายใต้กฎหมายนะครับ แต่ก็เป็นที่แน่ที่ผมเข้ามาไม่ใช่เข้ามาเป็นรัฐบาล
ถาวรเข้ามาเพื่อมาจัดตั้งจัดการ เลือกตั้งที่ยุติธรรมเป็นการจัดการเลือกตั้งที่จะ
เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองหรือ นักการเมือง ส.ส.เข้ามาอยู่ในสภาและก็จะจัดตั้ง
รัฐบาลโดยมีนายกรัฐมนตรีที่มาจากกาเลือกตั้ง ทั้งนี้จะเข้ามาขัดตาทัพไว้
เล็กน้อยครับ

รุ่งมณี นั่นหมายถึงว่าท่านต้องจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ทั้งหมดใช่ไหมคะ

นายกอนันต์ฯ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีจะไม่รักษาการได้เลยครับ”

เมื่อจบเทปการสัมภาษณ์ นายกอนันต์ ปันยารชุน ในแท็บทันทีที่มีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี คุณอรอรพอล ก็ประกาศย้ำทันทีดังนี้²⁶³

“ ครั้นขอเรียนย้ำอีกทีนะครับนายกอนันต์ ปัญญารชุน ซึ่งเพิ่งได้รับพระบรมราช
โองการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีจะเรียกว่าเป็นคนที่ 19 หรือ 20 ก็ไม่ทราบนะครับ
เราก็จะติดตามข่าวคราวเรื่องนี้มาเสนอท่านอีกต่อไป”

การเสนอข่าวในประเทศไทยด้วยวิธีการสัมภาษณ์แหล่งข่าวชั้นต้น ในขณะนั้นทำให้ปีซีมี
ชื่อเสียงมาก และคนไทยจำนวนมากสนใจที่จะติดตามรับฟังข่าวจากปีซีที่ภาคภาษาไทยมากขึ้น

²⁶³ เรื่องเดียวกัน.

ตามลำดับ แต่อุปสรรคสำคัญคือคนไทยจำนวนมากไม่มีเครื่องรับฟังวิทยุคลื่นสั้น ซึ่งนั่นเป็นที่มาของการเริ่มถ่ายทอดรายการบีบีซีภาคภาษาไทยเข้ามาในประเทศไทยในเวลาต่อมา

4.5.5 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

เริ่มต้นของยุคนี้ บีบีซียังคงส่งกระจายเสียงด้วยคลื่นสั้นเหมือนเดิม แต่ได้ปรับปรุงในเรื่องเวลาส่งกระจายเสียงใหม่เท่านั้น โดยเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2532 บีบีซี ภาคภาษาไทยได้เพิ่มรายการกระจายเสียงภาคดึกอีก 15 นาที เริ่มตั้งแต่เวลา 23.15 น. ถึง 23.30 น. เพื่อรายงานหัวข้อข่าวสำคัญรอบโลกและรายงานภาวะตลาดการค้า ตลาดหุ้น ให้สอดคล้องและสนองตอบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนั้น จนถึงพุทธศักราช 2539 จึงลดลงเหลือวันละ 2 ครั้งคือภาคเช้าและภาคค่ำ

คุณจตุดี สโตว์ หัวหน้าแผนกภาษาไทย ขณะนั้นอธิบายการขยายเวลาภาคดึกว่าเพื่อมุ่งให้ข่าวสารกับนักธุรกิจผู้ชายที่อาจกลับบ้านดึก ดังนี้²⁶⁴

“เรามีเวรการทำงานสองกะ ภาคเช้ามีคนทำงานคนเดียว เมื่อดิฉันเป็นหัวหน้าแผนกเราออกอากาศภาคเช้าและภาคค่ำภาคละครึ่งชั่วโมง และดิฉันตั้งกะใหม่ช่วงเวลา 23.00น.(เวลาประเทศไทย) ซึ่งเรียกว่ากะหมอนวด เราออกอากาศช่วงนั้นเพื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักธุรกิจผู้ชายซึ่งพลาดการฟังรายการภาคค่ำของเรา เวลานั้น (5 ทุ่ม) เราคิดว่าโรงอาบอบนวดปิดกันแล้ว”

ในด้านการออกอากาศนั้น แผนกภาษาไทยเฝ้ามองว่ามีคนไทยเดินทางไปทำงานในภูมิภาคใดของโลกบ้าง ก็จะพยายามส่งสัญญาณไปให้คนไทยในภูมิภาคนั้นได้ฟังข่าวสารที่เป็นภาษาไทยด้วย โดยเฉพาะหากเกิดเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น ณ ภูมิภาคนั้น ซึ่งมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนในประเทศไทยแล้ว บีบีซีภาคภาษาไทยก็จะมีรายงานและบทสัมภาษณ์จากพื้นที่นั้น ๆ โดยทันที ดังจะเห็นได้ชัดจากวิกฤตการณ์ในอ่าวเปอร์เซีย ซึ่งเริ่มปะทุขึ้น

²⁶⁴ สัมภาษณ์ จตุดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544

เมื่อต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2533 บีบีซีแผนกภาษาไทยก็ได้เพิ่มคลื่นความถี่สำหรับคนงานไทยนับแสนคนในตะวันออกเฉียงกลางทันที²⁶⁵

คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ เล่าถึงผู้ฟังของบีบีซีมีใครบ้างในยุคนั้น คำตอบคือ²⁶⁶

“แล้วไม่ใช่ว่าผู้ฟังเฉพาะคนไทยเท่านั้น แต่เป็นผู้ฟังของบีบีซี ซึ่งขณะนั้นมีทั้งอยู่ภายนอกด้วย คนเดินเรือทะเล คนอยู่ในประเทศไกล ๆ ในตะวันออกเฉียงกลาง รวมทั้งในประเทศไทย ตอนนั้นเป้าหมายหลักไม่ใช่คนฟังในประเทศไทยนะ”

เมื่อคุณสมชัย สุวรรณบรรณเตรียมเข้ารับตำแหน่งต่อจากนายโอเฟ่น ไฮม์เมอร์ ที่มารักษาการหัวหน้าแผนกภาษาไทยอยู่ระยะหนึ่ง ภายหลังจากคุณจู้ดี สโตร์ย้ายไปเป็นหัวหน้าแผนกเวียดนามนั้น เป็นยุคที่เทคโนโลยีสื่อสารและโทรคมนาคมจะเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ การเข้าถึงผู้ฟังในยุคนี้เริ่มต้นมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีของดาวเทียมที่สามารถส่งกระจายเสียงผ่านดาวเทียมได้แล้วแต่การส่งสัญญาณเสียงในยุคเริ่มต้นนี้ต้องมีการส่งสัญญาณเสียงมาในช่องเสียงของดาวเทียม ที่ต้องดึงออกมาจากเครื่องรับโทรทัศน์ ยังไม่มีอุปกรณ์ถอดรหัสสัญญาณดาวเทียมอย่างในปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินการในขณะนั้นค่อนข้างจะยุ่งยากและสลับซับซ้อนมาก และก็เพิ่งจะติดตั้งได้แห่งเดียวที่สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ก็อยู่ในช่วงของการทดลองเท่านั้น การส่งกระจายเสียงหลักก็ยังคงส่งด้วยคลื่นสั้นตามเดิม

โดยสรุปการเข้าถึงผู้ฟังในยุคนี้บีบีซียังเน้นไปที่คนไทยที่กระจายกันอยู่ทั่วโลก โดยเฉพาะคนไทยที่เดินทางไปชายแรงงานในแถบประเทศตะวันออกเฉียงนับแสนคนในขณะนั้น พร้อมกับเริ่มสนใจผู้ฟังคนไทยที่อยู่ภายในประเทศมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เพราะเกิดเหตุการณ์ภาวะวิกฤตภายในประเทศ ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข่าวสารที่ถูกต้องได้ โดยเฉพาะวงจรรายข่าวสารที่เกิดขึ้นเองในหมู่ประชาชน ทำให้คุณสมชัย สุวรรณบรรณสรุปว่า²⁶⁷

²⁶⁵ ฝ่ายประชาสัมพันธ์บีบีซี, ฟ้าสีบีบีซีภาษาไทย, 2534 หน้า 9.

²⁶⁶ สัมภาษณ์ รุ่งมณี เมฆโสภณ, 25 มีนาคม 2546.

²⁶⁷ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

“สิ่งที่กระทบก็คือเรามีผู้ฟังเยอะขึ้นแบบทันทีทันควัน ซึ่งเมื่อก่อนคงไม่มากขนาดนั้น มีฟีดแบ็ค มีจดหมายเข้ามาทำให้เรารู้ว่าเราทำงานได้ผล คือให้ข้อเท็จจริง เสนอข่าวที่เป็นจริง ไม่มีการบิดเบือน ไม่เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

ผลสืบเนื่องที่ติดตามมาแทบทันทีคือบีบีซีเร่งเปิดตลาดในประเทศไทย โดยการติดต่อให้สถานีวิทยของมหาวิทยาลัยต่างๆทำการถ่ายทอดรายการของบีบีซีเข้ามาสู่ประเทศไทย พร้อมกับเริ่มมีความคิดเรื่องสถานีข่าวในประเทศไทย ทำให้มีการถ่ายทอดรายการของบีบีซีหลายสถานีในกรุงเทพฯในเวลาต่อมา

4.6 ยุคประชาธิปไตย(พ.ศ. 2535-2544)

4.6.1 บริบทสังคมไทย

ภายหลังพลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกจากนายกรัฐมนตรีนีเนื่องจากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 แล้ว ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นนายกรัฐมนตรีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนายอานันท์ก็ได้ประกาศยุบสภา และกำหนดเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 13 กันยายน 2535 ขณะเดียวกันรัฐสภาก็ได้มีการประชุมแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นที่ขัดต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะประเด็นเรื่องนายกรัฐมนตริต้องมาจาก ส.ส.²⁶⁸ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกเข้ามามากที่สุด นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคจึงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อมา²⁶⁹ รัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัยถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจหลายครั้ง และในการอภิปรายไม่ไว้วางใจในวันที่ 16-17 พฤษภาคม พ.ศ.2538 ในกรณีที่ดินสปก.4-01 นั้น พรรคร่วมรัฐบาลประกาศว่าจะไม่ยกมือสนับสนุนทำให้นายชวน หลีกภัยตัดสินใจใช้อำนาจยุบสภาในวันที่ 19 พฤษภาคม 2538 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2

²⁶⁸ ลิขิต ธีรเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2544) , หน้า234.

²⁶⁹ ธนาภิต, ประวัติวิทยุโทรทัศน์ไทย (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ปราชญ์,2545), หน้า 361.

กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ปรากฏว่าพรรคชาติไทยซึ่งมี ส.ส.ได้รับเลือกเข้ามา มากที่สุดเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล 7 พรรค โดยนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้า พรรคชาติไทยได้รับสนับสนุนให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คนที่ 21 ของประเทศไทย²⁷⁰ และ รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ก็ประสบปัญหาถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจในข้อหาบริหารประเทศไม่ โปร่งใสและพรรคร่วมรัฐบาลเองก็ยังมีข้อแม้ให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีก่อนลงมติไม่ไว้วางใจ มิฉะนั้นพรรคร่วมรัฐบาลจะไม่ยอมยกมือให้ ซึ่งนายบรรหาร ก็ทำตาม โดยแถลงว่าจะพิจารณาลาออกภายใน 7 วัน และเมื่อครบกำหนดนายบรรหาร กลับแจ้ง ให้พรรคร่วมรัฐบาลทราบว่ามีพระราชาคณะชั้นราชกษัตริย์ "ยุบสภา" เรียบร้อยแล้วและกำหนดให้มีการ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539²⁷¹ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคความหวังใหม่ซึ่งมีจำนวน ส.ส. มากที่สุดได้รับเลือกเข้ามามากที่สุด ได้เป็นแกนนำจัดตั้ง รัฐบาล โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธได้รับการสนับสนุนให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในช่วง นี้เป็นระยะเวลาที่ฟองสบู่ทางเศรษฐกิจเริ่มแตก ทำให้สภาวะเศรษฐกิจซบเซาลงทุกขณะ จนส่งผล กระทบต่อระบบการเงิน การคลังของประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน จากการศึกษาที่ประเทศ ไทยประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการเงินของประเทศมีปัญหา รัฐบาลจึงตัดสินใจ ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยบาทเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธถูก อภิปรายไม่ไว้วางใจเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ.2540 อย่างหนัก จนต้องประกาศลาออกจาก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 และนายชวน หลีกภัย ได้รับความ สนับสนุนจากพรรคการเมือง 5 พรรค กับ 1 พรรค(กลุ่มงูเห่า จากพรรคประชากรไทย) สนับสนุนให้ พรรคประชาธิปัตย์จัดตั้งรัฐบาลจนสำเร็จ ในขณะที่หัวหน้าพรรค คือ นายสมัคร สุนทรเวช นำ ส.ส. ในพรรคคนอื่นๆไปอยู่ฝ่ายค้าน นายชวน หลีกภัย จึงกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นวาระ ที่ 2 เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540²⁷² เป็นต้นไป

นับตั้งแต่ นายชวน หลีกภัย ได้กลับเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นวาระที่สอง เป็น ระยะเวลาที่เศรษฐกิจฟองสบู่กำลังแตกสลาย ค่าเงินบาทลดต่ำจนน่าใจหายถึง 54 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ ทั้งนี้เกิดจากผลแห่งเศรษฐกิจฟองสบู่ในรัฐบาลชุดก่อนๆ ซึ่งบางชุดมีพรรคประชาธิปัตย์ร่วมเป็น

²⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 390.

²⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 427.

²⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 392.

รัฐบาลด้วย²⁷³ รัฐบาลชวณ หลีกภัยในสมัยที่สองนี้ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2541 แต่กระแสความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์ยังอยู่ในขั้นดี และครั้งนี้รัฐบาลเป็นฝ่ายอภิปรายฝ่ายค้านกลับ จนกระทั่งวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2521 รัฐบาลก็ประสบปัญหาการทุจริตยาของพรรคกิจสังคมและความอื้อฉาวในโครงการพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ของพรรคชาติไทย นายชวณ หลีกภัยจึงถือโอกาสปรับคณะรัฐมนตรีและนำพรรคชาติพัฒนาเข้าร่วมรัฐบาลอีกพรรคหนึ่งรัฐบาลถูกเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งที่ 2 ในวันที่ 27-29 มกราคม พ.ศ. 2542 แต่ก็สามารถผ่านการอภิปรายไปด้วยดี ต่อมามีความขัดแย้งภายในพรรคกิจสังคมและถอนตัวจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาลจนกระทั่งวันที่ 15 – 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2542 ฝ่ายค้านได้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ แม้รัฐบาลจะผ่านได้อีกครั้ง แต่ความศรัทธาจากประชาชนก็เริ่มลดน้อยลงกว่าสมัยเริ่มแรกเข้าบริหารประเทศ นอกจากนั้นพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ายื่นแสดงทรัพย์สินเป็นเท็จ เนื่องจากไม่มีหลักฐานยืนยันว่ามีการกู้เงินจำนวน 45 ล้านบาทตามคำกล่าวหาของป.ป.ช. เป็นเหตุให้หมดสิทธิ์รับตำแหน่งทางการเมืองใดๆเป็นเวลา 5 ปี ทำให้พลตรีสนั่นต้องลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ด้วย ในพ.ศ.2543 ถือเป็นปีที่มีความสำคัญของรัฐบาลชวณ หลีกภัย เนื่องจากวาระของสภาฯมีอายุครบ 4 ปี เนื่องจากสภาฯชุดนี้เลือกตั้งมาเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2539

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 คณะกรรมการเลือกตั้งได้มีการควบคุมการเลือกตั้งอย่างเข้มงวด มีการให้ใบเหลืองใบแดงแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีพฤติกรรมไม่สุจริตใจการเข้ารับการเลือกตั้งหลายครั้ง การเลือกตั้งครั้งนี้ปรากฏว่าพรรคไทยรักไทย ได้รับเลือกเข้าสู่สภาเป็นลำดับที่ 1 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคและผู้สมัครส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อหลายเลข 1 ของพรรคจึงได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังถูกป.ป.ช.กล่าวหาว่าจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบข้อความอันเป็นเท็จและเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดซึ่งหากถูกตัดสินว่ามีความผิดจริงจะต้องถูกห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆเป็นเวลา 5 ปี และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้พ้นข้อกล่าวหาด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 7 ทำให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรมีความมั่นใจในการบริหารประเทศมากขึ้น ด้วยการประกาศแนวนโยบายและรัฐบาลหลาย

²⁷³ เรื่องเดียวกัน.

ประการที่เป็นการแนวด้านประชานิยม เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาได้ทุกโรค นโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ ละ 1 ล้านบาท เป็นต้น

ทางด้านบทบาทสื่อมวลชนไทยนั้น ภายหลังจากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ได้มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อของรัฐและให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของประชาชน ในครั้งนี้แกนนำของผู้เรียกร้องประกอบด้วยนักวิชาการนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนและองค์กรพัฒนาเอกชน เสนอให้ปลดปล่อยสื่อวิทยุและโทรทัศน์ให้เป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐ นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีของรัฐบาลชั่วคราว ได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงสื่อของรัฐขึ้น 3 คณะ ได้แก่ 1. คณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน 2. คณะอนุกรรมการจัดทำแผนระยะยาว 3. คณะอนุกรรมการปรับปรุงหน่วยงานสื่อของรัฐ เพื่อศึกษาและเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้าง แผนงาน และองค์กรสื่อของรัฐ²⁷⁴ ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 รัฐบาลอานันท์ได้ประกาศระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 และให้มีคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กกช. ซึ่งเป็นโครงสร้างที่แตกต่างจากระเบียบกบว. พ.ศ. 2518 ที่เปิดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการนิเทศศาสตร์วารสารศาสตร์สื่อสารมวลชน และมีผู้แทนองค์กรเอกชนเป็นกรรมการ โดยให้ความสำคัญกับองค์กรด้านการพัฒนาสตรีและเด็ก และด้านคุ้มครองผู้บริโภค ขณะเดียวกันก็ลดจำนวนผู้แทนจากหน่วยงานด้านความมั่นคงไปจากเดิม 7 คน ให้แทนที่ด้วยตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมเพียงคนเดียว ส่วนระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 มีสาระสำคัญที่แตกต่างจากระเบียบว่าด้วยการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ที่ยกเลิกไป คือมีการขยายอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ กกช. ให้เสนอนโยบายการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ต่อคณะรัฐมนตรี และให้เสนอแนะการจัดสรรคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตให้เป็นไปตามนโยบายการสื่อสารมวลชน และให้ยกเลิกกำหนดเวลาในการโฆษณาทางวิทยุหรือเปิดเสรีให้มีโฆษณาตามที่แต่ละสถานีจะดำเนินการ ส่วนโฆษณาโทรทัศน์ กำหนดให้มีได้ไม่เกินชั่วโมงละ 10 นาทีตามเดิม และให้มีคณะกรรมการเพื่อพิจารณาคำร้องและความคิดเห็นของประชาชน²⁷⁵ ตลอดจนให้มีการเปิดประมูลสถานีโทรทัศน์ในช่องใหม่

²⁷⁴ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 118.

²⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

ในระบบยูเอชเอฟภายใต้สัมปทานของสำนักปลัดนายกรัฐมนตรี หรือสถานีโทรทัศน์ไอทีวีในปัจจุบัน

ในยุคนี้เป็นยุคของความตื่นตัวในสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชนอย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่าสื่อวิทยุมีบรรยากาศของ”ประชาธิปไตยเบ่งบาน” ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นกับวิทยุมาก่อน นักหนังสือพิมพ์ นักวิทยุ นักวิชาการ ปัญญาชนและประชาชนต่างเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการสื่อข่าวสารและความคิดเห็นผ่านรายการในหลายลักษณะ เช่น มีรายการข่าวและวิเคราะห์ข่าวโดยผู้ผลิตรายการเอกชน มีรายการสนทนาสถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป็นรายการยาว 2-3 ชั่วโมง ดำเนินรายการโดยนักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์และผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ ซึ่งเปิดสายให้ผู้ฟังร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เปิดให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้าไปถามปัญหาในรายการ โดยมีผู้เชี่ยวชาญร่วมตอบปัญหา วิทยุมีส่วนร่วมในการเมืองมากขึ้น โดยการถ่ายทอดการอภิปรายไม่ว่าในวงใจและจัดรายการเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป มีรายงานข่าวจากผู้สื่อข่าวในพื้นที่

นอกจากนี้มีแนวโน้มที่น่าสนใจอีกบางประการ คือ กรมประชาสัมพันธ์เปิดประมูลสถานีวิทยุเอฟเอ็มทั่วประเทศ 37 แห่งพร้อมกัน ในพ.ศ.2536 มีบริษัทใหญ่เข้าร่วมประมูลหลายบริษัท สร้างบรรยากาศการแข่งขัน และทำให้อัตราค่าโฆษณาทางวิทยุสูงขึ้นมาก บริษัทผู้ผลิตรายการวิทยุที่มีคลื่นวิทยุจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วประเทศดำเนินการเชื่อมเครือข่ายด้วยสัญญาถาวรเพื่อสร้างวิทยุกระจายเสียงระดับชาติของภาคธุรกิจเอกชน บริษัทขนาดใหญ่ที่เข้ามาประมูลคลื่นวิทยุ ส่วนหนึ่งเป็นบริษัทในกลุ่มบันเทิงและกลุ่มผลิตข่าวสารซึ่งมีสื่อประเภทอื่นในเครือของตนด้วย ทำให้เกิดกลุ่มบริษัทด้านสื่อสารมวลชนที่มีกิจการแบบครบวงจร รวมสื่อหลายประเภทไว้ในกลุ่มบริษัทเดียวกัน²⁷⁶

ต่อมาในรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชาต่อเนื่องจนถึงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี เริ่มมีการควบคุมรายการข่าวและรายการสนทนาการเมืองและสังคมทางวิทยุมากขึ้น รายการที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยตรงไปตรงมาถูกตัดเดือนและบางรายการถูกปิด เช่นมี

²⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122-123.

การระงับการถ่ายทอดเสียงรายการมอต่างมุมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในเดือนตุลาคม 2538 และปิดรายการเก็บข่าวมาคุยทางสถานีวิทยุเอฟเอ็ม 101 เป็นต้น

ในรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถึงกับมีการจัดตั้งคณะกรรมการกั้นกรองงานด้านข่าวสารและสื่อมวลชนขึ้น ในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2540 เพื่อตอบโต้การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ และรายการสนทนาเปิดสายจากผู้ฟังวิทยุ สื่อมวลชนออกแถลงการณ์คัดค้านว่าเป็นกรรมการเซ็นเซอร์สื่อ และมีการวิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าเป็น”หน่วยพิฆาตสื่อ”

ในอีกด้านหนึ่ง องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการและสื่อมวลชนมีการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้มโนนโยบายขยายสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน และด้านการรับรู้ข่าวสารของประชาชน จนนำไปสู่ร่างบทบัญญัติในการปฏิรูปโครงสร้างสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ซึ่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญในการยกวางในเดือน พ.ศ.2540 อีกด้วย²⁷⁷

การปฏิรูปการเมืองเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 นั้นมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ถึง 6 ครั้ง ซึ่งมาตรา 211 เปิดโอกาสให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ นับเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 ที่มีการบัญญัติเนื้อหาว่าด้วยสิทธิเสรีภาพและสื่อมวลชนหลายมาตรารวมทั้งมาตรา 40 ที่กำหนดให้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรของชาติเพื่อสาธารณะ และให้มีองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่น และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม นำมาสู่การตราพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 โดยมีองค์กรอิสระ 2 องค์กร คือคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ(กสช.) และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ(กทช.) ซึ่งอยู่การคัดเลือกกรรมการสรรหายังมีปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2544 บรรดาผู้สื่อข่าวในสายวิทยุและโทรทัศน์ได้รวมตัวจัดตั้งเป็นสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และได้มีการเคลื่อนไหวในด้านพิทักษ์สิทธิของ

²⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124-125.

สื่อมวลชนสายวิทยุและโทรทัศน์เป็นหลักหลายประการ เช่น คัดค้านการใช้อำนาจควบคุมและกล่าวหาการทำงานของสื่อมวลชนกรณีสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่งจดหมายเตือนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและกรุงเทพธุรกิจเรื่องการเสนอข่าวของสำนักข่าวรอยเตอร์ในคดีจใจปกปิดทรัพย์สินของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร และกรณีตักเตือนรายการวิทยุ”เพื่อบ้านเพื่อเมือง”ทางสถานีวิทยุ อสมท.คลื่น 97.5 MHz ภายหลังการสัมภาษณ์ผู้นำฝ่ายค้านเกี่ยวกับคดีของนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2544²⁷⁸ และผลักดันการปฏิรูปสื่อวิทยุและโทรทัศน์อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

4.6.2 กระบวนการรับนักข่าวของบีบีซี

นโยบายรับพนักงานคนไทยไปทำงานในยุคนี้ เริ่มคัดเลือกพนักงานที่มีประสบการณ์เป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์ไปร่วมงานมากขึ้นตามลำดับ เพราะเหตุว่านักข่าวหนังสือพิมพ์จะต้องเป็นผู้ออกไปหาข่าว เขียนข่าว รายงานข่าวด้วยตนเองมาก่อนทั้งสิ้น ในช่วงแรกบีบีซีได้นักหนังสือพิมพ์มาทำงานด้วยอีกสองคนคือคุณเสาวลภย์ ปัญญาชีวิน อดีตผู้สื่อข่าวสารคดีของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ และคุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร อดีตผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจของหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น และได้รับทุนฟูลไบรม์ไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา เข้าร่วมงานกับบีบีซีภาคภาษาไทยใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา และคุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ยังคงเป็นผู้ผลิตรายการอาวุโสให้กับบีบีซีภาคภาษาไทยจนถึงปัจจุบัน(พ.ศ.2546) และต่อมาในปี 2539 บีบีซีภาคภาษาไทยได้รับคุณสุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน จากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ มาร่วมงานด้วย พร้อมด้วยมาเรียม วิเศษรัตน์ จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ในปี พ.ศ. 2540แผนกภาษาไทยได้นักสื่อสารมวลชนรุ่นใหม่ 3 คนไปร่วมงานด้วย ได้แก่ คุณกฤษฎา จิระธรรม จากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 คุณจิรายุ พุกบุญมี จากสำนักข่าวไทยองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และคุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ อดีตนักข่าวบางกอกโพสต์และบรรณาธิการบริหารไทยสกายทีวีในเครืออวัฏจักร

²⁷⁸ โสภิต หวังวิวัฒนา, “ก้าวอย่างแรกของสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย,” ในวารสารประจำปี 2544 ของสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย.

ในพ.ศ. 2542 บีบีซีได้ผู้ร่วมงานใหม่สองคน คือคุณกิตติพงษ์ สุ่นประเสริฐ อดีตนักข่าวจาก มติชน และคุณประเวศ หงษ์จรรยา จากหนังสือพิมพ์ The Yomiuri Shimbun ของญี่ปุ่น และคุณสุรติ บรมสุข จากสำนักข่าวไทย องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ต่อมาในปีพ.ศ. 2544 ได้ คุณณอมจิตร พานิชรัตน์ จากฝ่ายข่าวต่างประเทศสถานีโทรทัศน์ไอทีวี คุณทักษิณา ช่างแก้ว จากสำนักข่าวเอพี และคุณสุธาวิณ คุณผล อดีตนักข่าวสารคดีของเดอะเนชั่นซึ่งไปศึกษาระดับปริญญาโทที่ลอนดอนมาร่วมงานด้วยอีกคน

วิธีการคัดเลือกนักข่าวมาทำข่าวนั้น บีบีซีภาคภาษาไทยจะใช้วิธีการประกาศรับสมัครในหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษในประเทศไทย แล้วให้ผู้สนใจส่งใบสมัครไปที่ลอนดอน จากนั้นบีบีซีจะทำการคัดเลือกรายชื่อผู้สมัครจำนวนหนึ่งที่บีบีซีสนใจในคุณสมบัติ และเชิญมาสอบคัดเลือก โดยทำการสอบคัดเลือกกันที่กรุงเทพฯ คุณสัญญา บุญนาค เล่าให้ฟังว่า²⁷⁹

“เราจะออกข้อสอบมาจากลอนดอน ให้สอบข้อเขียนแปลข่าวจากไทยเป็นอังกฤษ และจากอังกฤษเป็นไทยรวมทั้งสอบความรู้เกี่ยวกับข่าวโลกและข่าว ภายในประเทศด้วย และสอบทดสอบเสียงว่าอ่านภาษาไทยถูกต้องชัดเจนหรือเปล่าจากนั้นก็สอบสัมภาษณ์ โดยคณะกรรมการที่มาจากแผนกไทยและจากแผนกบุคคล”

กว่าจะเข้ามาร่วมงานกับบีบีซีได้นั้น พนักงานบีบีซีมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง คุณกิตติพงษ์ สุ่นประเสริฐ พนักงานบีบีซีภาคภาษาไทยในยุคปัจจุบัน อธิบาย ว่า²⁸⁰

“ต้องรู้ภาษาอังกฤษดี พอใช้ได้ จะแปลไทยเป็นอังกฤษ แปลอังกฤษเป็นไทยรู้เรื่องภาษาไทยโอเค แล้วก็ต้องติดตามข่าวสารบ้านเมือง ข่าวสารโลก ให้ทันเหตุการณ์ เข้าใจอะไรเป็นอะไร”

²⁷⁹ สัมภาษณ์สัญญา บุญนาค, 26 มีนาคม 2546.

²⁸⁰ สัมภาษณ์ กิตติพงษ์ สุ่นประเสริฐ, 5 มิถุนายน 2545.

การสอบบรรจุเป็นพนักงานใหม่ทำอย่างไรบ้าง คุณกิตติพงษ์ อธิบายต่อ ดังนี้²⁸¹

“หนึ่งต้องสอบ สอบข้อเขียน เมื่อสอบข้อเขียน การตรวจข้อสอบก็ตรวจสอบสองสามคน แยกกันเอง หลังจากนั้นก็มีสัมภาษณ์ ไม่ใช่คนแผนกไทยสัมภาษณ์ ให้คนจากแผนก บุคคลมานั่งฟังอยู่ด้วย ต้องให้คะแนนไม่เท่ากันด้วย ดังนั้นจะบอกว่าไม่เป็นธรรมยาก”

แต่เมื่อได้รับการบรรจุเป็นพนักงานแล้ว ทุกคนต้องเข้ารับการฝึกอบรมตลอดเวลา คุณกิตติพงษ์ อธิบายเหตุผล ว่า²⁸²

“เขาก็จับอบรมเรื่อย ๆ เป็นข้อบังคับไม่เฉพาะคนไทย ใครเป็นพนักงานบีบีซี เต็มเวลาต้องทำงานให้บีบีซีในแง่มุมต่าง ๆ จับอบรมตามความต้องการของงาน สร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับงานนั้นๆ อย่างผมก็ต้องเข้าอบรมรู้เรื่องตัดต่อ เรื่องการใช้เสียงออกอากาศ เรื่องการเขียนบทเชื่อมโยงรายการ รู้เรื่องการสัมภาษณ์ทางวิทยุ สัมภาษณ์แบบข่าว มันเป็นกฎหมายด้วยไม่งั้นเดี๋ยวเขาฟ้องกันได้”

ในแง่ที่สื่อมวลชนชาวไทยที่ไปทำงานกับองค์กรข่าวระหว่างประเทศ คุณสุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน อธิบายว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงานกับบีบีซี คือการที่บีบีซีเป็นองค์กรข่าวระหว่างประเทศที่ให้โอกาสได้เรียนรู้และพัฒนาตัวเองตามศักยภาพของตัวเองของแต่ละคน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมสูงมาก²⁸³

“นอกจากจะให้เราได้เรียนรู้แล้ว มันเป็นแรงผลักดันให้เราได้เรียนรู้ต่อไป ให้เราอยากปรับปรุงตัวเองดีขึ้น แค่นี้ก็เป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงมาก เพราะว่าปัญหาที่องค์กรหลายๆ แห่งประสบทุกวันนี้คือ บุคลากรไม่มีแรงผลักดันตัวเอง นอกจากนี้เราได้สัมผัสกับวัฒนธรรม แล้วก็มีโอกาสได้ถ่ายทอดมันระดับหนึ่งมาสู่คุณผู้ฟัง”

²⁸¹ เรื่องเดียวกัน.

²⁸² เรื่องเดียวกัน.

²⁸³ สัมภาษณ์ สุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน, 26 มีนาคม 2546..

ทางด้านคุณกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ ย้ำว่าเห็นด้วยกับเรื่องนี้²⁸⁴

“ผมว่าอันหนึ่งเขาให้คุณค่ากับคนมากทีเดียวไม่ว่าจะเป็นเรื่องพัฒนาการอบรม การคิดค้น แนวทางองค์การพยายามหาทางให้คนมีช่องทางไป ช่องทางเติบโตในองค์กร อย่างเมืองไทยผมมองว่ายังไม่ค่อยลงทุนกับคนเท่าไรหรอก มองว่าลงทุนไปแล้วคนก็หนีไปที่อื่น ก็เลยไม่ลงทุนซะเลย มันก็ทำให้องค์กรไม่เติบโตหรือไม่ได้หวั่งกะที่ขึ้นมา การจัดอบรม โน่น อบรมนี้ ก็ไม่ได้ทำให้คนรักองค์กร อย่างหนึ่งก็มีส่วนหนึ่งที่รู้สึกว่าได้สิ่งดี ๆ กับองค์กร ไปด้วยกันนะครับ ผมว่าปีซีไอให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนสำคัญมากทีเดียว”

ส่วนสภาพการทำงานในแต่ละสัปดาห์นั้น คุณกิตติพงษ์ บอกว่า²⁸⁵

“สัปดาห์ละ 5 วันทำงาน วันละ 8 ชั่วโมง ถ้าทำเกินเวลาไม่นับเป็นโอที ยกเว้น ตกกลางคืนเองว่า งานนี้เป็นโอที คือถ้าแผนกบอกว่าการนี้เป็นการทำงานเพิ่มจริงๆ ก็จ่ายให้ แต่ไม่ใช่ว่าวันนี้ให้หยุดแล้วมาทำเองไม่จ่ายให้ แต่ถ้าเกิดคนขาดจริงๆ ต้องการมาเสริม ด้วยก็ถือว่าเป็นโอทีตรงนี้โอเค แต่ไม่ใช่บอกว่าทำรายการยังไม่เสร็จเลยจะต้องวิ่งเข้ามาในวันหยุดก็ทำไปสิ ถ้ากะกลางคืนจ่ายให้พิเศษหลังเที่ยงคืนรู้สึกให้เพิ่มก็ดูเหมื่อนจะหนักกว่า ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่เร็นแค้น”

สุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน เล่าถึงปัญหาของนักข่าวหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ต้องมาเป็นนักข่าววิทยุกระจายเสียงว่า คือต้องฝึกฝนการใช้ภาษาไทยใหม่ เพราะว่า²⁸⁶

“ตอนไปใหม่ ๆ ตัวเองนี่ก็ไม่ออก อ่านแล้วรู้ เข้าใจว่าคืออะไร แต่ศัพท์ภาษาไทยของเราแย่มาก เพราะว่าตั้งแต่เรียนจบมาทำหนังสือเป็นภาษาอังกฤษตลอด จะมีความรู้สึกว่ามันน่าจะมีคำหรืออะไรที่ได้ดีกว่านี้ ช่วงแรก ๆ จะรู้สึกว่าภาษาแข็ง ไม่สละสลวย แต่ว่าคุณอรุณพล คุณพัชรีเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทยดีที่สุดในแผนกจะคอยแนะนำ วิจารณ์

²⁸⁴ สัมภาษณ์ กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ , 5 มิถุนายน 2545.

²⁸⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁸⁶ สัมภาษณ์ สุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน, 26 มีนาคม 2546.

บางครั้งเวลาเรานึกอะไรไม่ออก ก็ตะโกนขึ้นมาดัง ๆ ถ้ามคนรอบข้าง คุณฉวีณี เป็นอีกคนที่ใช้ภาษาไทยดี ได้เรียนรู้จากท่านผู้ใหญ่ทั้งหลายมากมาย”

ส่วนภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์กับภาษาทางวิทยุแตกต่างกันน้อยเพียงใด คุณสุภาภรณ์ให้ทัศนะว่า²⁸⁷

“คิดว่าไม่ต่างกันมากเพราะว่า ตอนเขียนหนังสือพิมพ์ ไม่ชอบเขียนอะไรยาว ๆ อยู่แล้ว ชอบให้มันกระชับ ได้ใจความ อย่างข่าวที่เขียนไม่เกิน 10-15 นิ้ว ดิฉันมีความรู้สึก ว่า คนไม่ได้อ่านมากจะมาอ่านมหากาพย์ทุกวันทางหน้าหนังสือพิมพ์ แล้วถ้าดิฉันเขียนแบบวิเคราะห์ลงหน้าทัศนะ ดิฉันจะชอบให้มันอยู่ใน 20 นิ้ว ไม่ชอบเยิ่นเย้อ ยืดเยื้อ คิดว่าไม่ได้ต้องปรับตัวมากมายกับการต้องมาเขียนบทวิทยุ วิทยุบางที่แยกว่า ยากกว่า ในแง่ที่ว่าธรรมชาติมันไม่เหมือนกัน หนังสือพิมพ์เรารู้ว่าคนกลับมาหยิบจับอ่านได้อีกรอบ แต่วิทยุนี้หมดไปเลย ค่อนข้างจะใช้สัญชาตญาณของตัวเองเป็นหลัก ความที่ตัวเองเป็นผู้ฟังมาด้วย เลยรู้สึกว่าความที่เป็นผู้ฟังคลื่นสั้น ค่อนข้างจะรับรู้ข้อจำกัดของคำว่า คุณเสียคุณผู้ฟังไปได้ง่ายมากเลย ถ้าคุณไม่สามารถพูดอะไรให้มันกระชับ สื่อได้ตรงจุดที่สุด แล้วก็เวลาออกอากาศคลื่นสั้นครึ่งชั่วโมง บางทีนาทีมันก็ผ่านไปเร็วมากเหมือนกับว่าเนื้อลื่น ๆ แล้วเนื้อต้องมีสีสั้น บางทีภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ จะไม่เท่ากัน มันนับเป็นบรรทัดไม่ได้ พูดยากเพราะว่าบางคำภาษาอังกฤษคำเดียว ต้องใช้ภาษาไทยขยายความหาคำ หรืออีกด้านกลับกัน ภาษาอังกฤษ หาคำภาษาไทยหนึ่งคำ”

4.6.3 กระบวนการทำข่าวของบีบีซี

เพื่อให้การรายงานข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บีบีซีภาคภาษาไทยมองเห็นว่าการให้นักข่าวเข้ามาประจำในประเทศไทยจะทำให้มองเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศใกล้เคียงขึ้น และสามารถรายงานข้อเท็จจริงได้ถูกต้องอีกด้วย จึงเริ่มทดลองส่งผู้สื่อข่าวมาประจำพื้นที่หรือในประเทศไทย เพื่อหามุมมองเหตุการณ์ภายในประเทศที่น่าสนใจ

²⁸⁷ เรื่องเดียวกัน.

คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร ซึ่งเป็นพนักงานปีปีซีรุ่นแรกที่เดินทางเข้ามาเกาะติดเหตุการณ์ภายในประเทศ อธิบายว่า ²⁸⁸

“เข้าใจว่าเป็นคนแรกที่แผนกไทยรับเข้ามาภายใต้ความคิดที่ว่าพนักงานใหม่จะต้อง เป็นนักข่าวมาก่อน เพราะฉะนั้นก็เป็นสิ่งแรกในแผนกไทยที่พิสูจน์การเดินแนวแบบนี้ การไปทำข่าวพฤษภาทมิฬ ประกอบกับความสำเร็จในการรายงานข่าวเหตุการณ์ของ ปีปีซี ทำให้แผนกตัดสินใจว่าอยากจะทดลองมีคนรายงานข่าวประจำจากเมืองไทยก็ได้เริ่มเป็นคนแรกที่ ไปทำไฟรอตโปรเจกชันนี้ ทำงานจากเมืองไทยหนึ่งปีเต็มๆเป็นการทดลองเพื่อจะดูว่า ถ้ามีคน รายงานข่าวจากเมืองไทยให้แผนกไทยจะเก็บข่าวไทยได้ดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ และในต้นทุนที่ถูกลงหรือไม่ ผลสรุปก็คือหลังจากนั้นแผนกไทยตกลงส่งคนไปประจำเรื่อยๆ”

จากนั้นปีปีซีก็ตัดสินใจส่งพนักงานผลัดเปลี่ยนกันมาติดตามเหตุการณ์ภายในประเทศคนละ 6 เดือน เช่น คุณพัชรี อ่ำสำอางค์ คุณกฤษฎา จิระธรรม คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร คุณสุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ตามลำดับมาทำงานที่กรุงเทพฯ คนละ 6 เดือน โดยระยะแรกได้รับความเชื่อถือเพื่อสถานที่เป็นโต๊ะทำงานเล็กๆภายในสำนักข่าวไทยองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ต่อมาในที่สุดเมื่อการก่อสร้างสถานที่ของปีปีซีกรุงเทพฯเสร็จเรียบร้อย ก็ย้ายไปประจำที่ปีปีซีกรุงเทพฯที่อาคารมณีนยา ถนนสุขุมวิท จนถึงปัจจุบัน โดยผู้สื่อข่าวประจำพื้นที่เหล่านี้จะต้องส่งรายงานจากประเทศไทยทุกวัน และมีรายงานพิเศษอื่นๆเพิ่มเติมอีกด้วย

แต่การทำงานของผู้สื่อข่าวเพียงคนเดียวท่ามกลางข้อมูลข่าวในประเทศจำนวนมาก ทำให้ผู้สื่อข่าวของปีปีซีคนเดียวไม่สามารถทำงานได้ทัน จึงมีการจัดตั้ง ศูนย์ประสานงาน ปีปีซี ภาษาไทย เมื่อพ.ศ.2540 ด้วยความเชื่อถือเพื่อสถานที่ และบุคลากรบางส่วนขึ้นที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเป็นที่ฝึกปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนของนักศึกษาสื่อสารมวลชน โดยผู้ที่ผ่านการคัดเลือกจะได้ร่วมทำงานจริงกับผู้สื่อข่าวของปีปีซี ผู้ที่ผ่านโครงการนี้หลายคนเริ่มไปเป็นนักข่าวของสำนักข่าวในประเทศหลายแห่งด้วยกัน คุณสมชัย สุวรรณบรรณ อธิบายที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามาร่วมงานกับปีปีซีในลักษณะผู้สื่อข่าวให้ปีปีซี ว่า ²⁸⁹

²⁸⁸ สัมภาษณ์ นวนน้อย ธรรมเสถียร, 27 มีนาคม 2546 .

²⁸⁹ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546

“คือตอนที่เราเริ่มเอาผู้สื่อข่าวของเราจากลอนดอนมาทำงานที่กรุงเทพฯ อย่างคุณอรุณฯ หรือคุณนวนน้อย เขาู้สึกว่าจะต้องทำงานข่าวในเมืองไทยตัวคนเดียว ในขณะที่ต้องแข่งกับสื่อมวลชนไทยทั้งวิทยุโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ ที่มีนักข่าวเป็นร้อยเป็นพัน ลู้กันไม่ได้ ทำงานไม่ทัน เราคิดว่าผู้สื่อข่าวต้องมีคนช่วยแบ็คอัพ ช่วยชีพพอร์ท แต่เราไม่มีงบประมาณที่จะจ้างคนเยอะๆ มาทำเลย คิดนำนักเรียนนักศึกษาที่สนใจงานสื่อมวลชนให้มาฝึกอบรม มาทำงานกับเราเรียนรู้วิธีการทำงาน แล้วสิ่งนั้นก็ติดตัวเขาไปใช้ประสบการณ์นี้ไปหางานทำได้ เป็นการแลกเปลี่ยนกัน เป็นความคิดลักษณะเดียวกัน หนึ่งนักข่าวเราหัวเดียวกระเทียมลีบ ทำอะไรก็ไม่ได้ก็ต้องมีคนช่วยชีพพอร์ทในขณะเดียวกันที่เมืองไทยคุณมีสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ คุณมีนักข่าวสายทำเนียบ สายทหาร สายพาณิชย์ สายคลัง บีบีซีไม่มี เรามีแค่คนเดียว เราจะสู้ได้อย่างไร ในการที่จะประเมินสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองไทย หรือข่าวสารที่เกิดขึ้น เพราะไม่มีงบประมาณที่จะจ้างนักข่าวทุกสาย เราส่งมาได้แค่คนเดียวบางกอกโพสต์ เนชั่น เรามีทุกสายเป็นร้อย แต่เราไม่มี”

คุณอรรถพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทย ผู้สานโครงการนี้ต่อมา เล่าว่าเหตุผลที่ยังสนับสนุนโครงการนี้ต่อไปเพราะว่า²⁹⁰

“เหตุผลของผมในการสานต่อคือแนวคิดหลักของผมในระหว่างที่ผมดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกภาษาไทยคือการนำองค์ความรู้ที่เราได้เรียนรู้จากองค์กรระหว่างประเทศที่มีความเป็นเอกของโลกมาให้คนไทย ซึ่งบีบีซีเปรียบเหมือนมหาวิทยาลัยก็เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก ผมจึงริเริ่มโครงการคินทุนสู่สังคมไทย ทูบในที่นี้ผมหมายถึงทูตที่เป็นคน ผมอยากให้คุณประสานงานบีบีซีที่รามคำแหงเป็นโรงเรียนฝึกหัดคนไทยที่สนใจงานสื่อสารมวลชนเข้ามาฝึกฝนและดักตวงประสบการณ์จากบีบีซี แล้วนำไปพัฒนาวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนของประเทศไทยให้เทียบเท่ามืออาชีพของโลกต่อไป ผมถือว่าผมออกจากสังคมไทยไปนาน จึงพยายามทำทุกอย่างที่จะชดเชยบุญคุณแผ่นดินเกิด ผมจึงปรารถนาอย่างสูงที่จะให้คุณประสานงานแห่งนี้เป็นโรงเรียนภาคปฏิบัติของนักสื่อสารมวลชนไทย ซึ่งต้องขอขอบคุณท่านอาจารย์รังสรรค์ แสงสุข อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ท่านเห็นความสำคัญของโครงการนี้ ท่านให้ความสนับสนุนทุกอย่าง และให้

²⁹⁰ สัมภาษณ์ อรรถพล วรรณนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546

ความเอื้อเฟื้อทั้งบุคลากร เครื่องมือ และสถานที่ในการฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาอยู่ในขณะนี้ และอนาคตคาดว่าเราจะได้ร่วมมือพัฒนาไปถึงนักศึกษาสื่อสารมวลชนของทุกสถาบันในประเทศตลอดจนผู้ประกอบการวิชาชีพที่สนใจอีกด้วย ”

นอกจากนี้ในปัจจุบัน(พ.ศ.2546)ศูนย์ประสานงานบีบีซีภาคภาษาไทยแห่งนี้ยังมีโครงการนำร่องร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการรับนักศึกษาโครงการสหกิจศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัยด้านสื่อสารมวลชน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้ามาฝึกงานด้วย จำนวน 2 คน และนักศึกษาทั้งสองคนได้รับการสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานต่อที่สถานีวิทยุบีบีซี กรุงเทพมหานครอีกคนละ 1 สัปดาห์ด้วย

คุณสัญญา บุณนาค ซึ่งได้รับมอบหมายจากแผนกภาษาไทยให้เป็นผู้ฝึกฝนนักศึกษาสื่อสารมวลชนที่มาร่วมงานกับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย กล่าวว่า²⁹¹

“ผมคิดว่าสิ่งแรกและสำคัญที่สุดที่บีบีซีให้แก่นักศึกษาฝึกงานคือได้ทบทวนว่าชีวิตการทำงานจริงๆนั้น เป็นอย่างไรบ้าง ต้องเจอกับอะไรบ้าง ต้องปรับตัวอย่างไรบ้าง ต้องปรับใจอย่างไรบ้างเป็นเพราะนักศึกษาไทยส่วนใหญ่ไม่เคยรู้ว่าการทำงานเป็นอย่างไร ประการรองลงมาคือเพื่อให้นักศึกษาฝึกงานด้านสื่อสารมวลชน ได้รู้ว่าคุณทำหน้าที่สื่อไม่จำเป็นต้องเสนอข่าวไปตามที่สื่ออื่นๆเขาเสนอ เรา สอนให้เขาคิดแล้วให้เขาเอาความคิดนั้นมาปฏิบัติออกเป็นรายการ ฯลฯ บีบีซีได้หลายอย่างจากโครงการ คือได้ลูกมือที่คอยเป็นคนช่วยเหลือในการทำรายการ ซึ่งถ้าไม่ได้ รายการของบีบีซีหลายอย่างก็ออกมาไม่ดี ไม่ได้ผลตามที่ลอนดอนวางภาพไว้”

ศูนย์ประสานงานฯแห่งนี้จะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวประจำวัน ใฝ่ติดตามรับฟังข่าวทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ ตรวจสอบข้อเท็จจริงข่าวที่เกิดขึ้นกับแหล่งข่าวต่างๆ จัดทำปฏิทินข่าวเหตุการณ์ในรอบสัปดาห์ เป็นหลัก เมื่อนักศึกษาที่สอบผ่านและรับเข้ามาฝึกงานด้วย มีความเข้าใจระบบการทำงานกับองค์กรข่าวระหว่างประเทศแล้ว ผู้ผลิตรายการก็มอบหมายให้ผลิตรายการต่างๆ เริ่มจากคัดเลือกข่าวที่มีสีสัน ข่าวสังคม ข่าวชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในภูมิภาค

²⁹¹ สัมภาษณ์ สัญญา บุณนาค, 26 มีนาคม 2546

ต่างๆที่น่าสนใจ แล้วใช้วิธีมุมมองของสำนักข่าวต่างประเทศนำเสนอในรูปแบบสารคดีสั้น และผลิตรายการอื่นๆตามที่ปีซีภาคภาษาไทยที่ลอนดอนมอบหมาย

ต่อมาใน พ.ศ.2543 ปีซีภาคภาษาไทยจึงตัดสินใจส่งผู้สื่อข่าวมาประจำ เป็นผู้แทนปีซีประจำประเทศไทยเป็นการถาวร ซึ่งผู้ที่ผ่านการคัดเลือกคนแรกคือคุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ คุณอนุพงษ์เล่าถึงการปฏิบัติหน้าที่นี้ว่า แนวความคิดให้มีผู้สื่อข่าวประจำพื้นที่ที่กรุงเทพเริ่มจากไหน²⁹²

“มันก็เริ่มจากความคิดที่ว่าสิ่งที่เราเห็นใน Wired Service อะไรทั้งหลาย มันอาจจะเป็นการประเมินที่ไม่ถูกต้อง ตั้งแต่อินเทอร์เน็ตยังไม่แพร่หลาย เริ่มจากยุคที่คุณนวนลน้อยมาทำงานที่กรุงเทพฯครั้งแรก ข่าว Wired Service รายงานบางเรื่องเท่านั้นเอง หมายถึงว่าเรื่องที่คนไทยสนใจ อาจจะไม่อยู่ในWired Service ก็ได้ จึง จำเป็นต้องมีคนประจำที่กรุงเทพฯ สมัยนั้นอินเทอร์เน็ตก็เข้าไม่ได้ สำนักข่าวก็ยังไม่มียูทูปของตัวเอง ช่วงก่อนปีพ.ศ.2540 ไม่มีสำนักข่าวไหน ไม่มีหนังสือพิมพ์ไทยไหนมี ยูทูปแน่นอน พอมันมีแล้วก็เป็นเรื่องต้องพูดกัน ทำให้เกิดการถกเถียงกัน เมื่อคุณนวนลน้อยกลับไปลอนดอนว่ามันควรจะมีหรือไม่มี แต่ว่าเกิดคำถามขึ้นมาแล้ว แต่ก่อนหน้านั้นมันเกิดคำถามว่าจะมีหรือไม่มี ซึ่งก็แน่นอนมันก็มีสองฝั่ง ก็ขึ้นอยู่กับว่าฝ่ายไหนมันมากกว่า”

ผู้สื่อข่าวพื้นที่มีหน้าที่รวบรวมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเสนอให้บรรณาธิการประจำวันที่ลอนดอนพิจารณา หากลอนดอนเห็นชอบก็จะส่งให้ผู้สื่อข่าวที่กรุงเทพเป็นผู้ดำเนินการผลิตในรูปแบบของข่าวสั้นบ้าง รายงานข่าว สัมภาษณ์พิเศษ ตลอดจนผลิตรายการและสารคดีต่างๆตามความต้องการของบรรณาธิการที่ลอนดอน และยังทำหน้าที่เป็นผู้แทนแผนกภาษาไทยในกิจการต่างๆตามที่แผนกภาษาไทยที่ลอนดอนมอบหมาย เช่นในเรื่องการประชาสัมพันธ์ และการตลาดของแผนกอีกด้วย รวมทั้งคอยสั่งการให้ศูนย์ประสานงานฯ รวบรวมข่าวสาร ผลิตสารคดีข่าวสั้น สัมภาษณ์ประชาชนตามท้องถิ่นมาประกอบรายการต่างๆอีกด้วย การมีผู้สื่อข่าวแผนกภาษาไทยในประเทศนั้น เป็นผลดีต่อการทำงานของแผนกภาษาไทยที่กรุงลอนดอนอย่างไร คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ สรุปว่า²⁹³

²⁹² สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546

²⁹³ เรื่องเดียวกัน.

“เป็นผลดี มันก็อัพเดทข้อมูลมากขึ้น ใกล้ชิดกับพื้นที่ ข้อสองไม่ได้มีผลดีกับแผนกไทยแต่เป็นผลดีกับบีบีซีโดยรวม ตอนหลังกรุงเทพฯมีความสำคัญในตัวของมันในแง่ของ ข่าวแผนกอื่นๆก็ส่งคนมา เวียดนาม East Asia Today มีคนอยู่หมด รวมทั้ง World Today คนในแผนกไทย ต้องไปคอยช่วยเหลือคนเหล่านี้ หาแหล่งข่าวให้ โดยรวมก็ทำให้งานมันดีขึ้น ทั้งภาคภาษาอังกฤษและภาษาอื่นๆ”

สาเหตุที่ผู้สื่อข่าวของบีบีซีสามารถมานั่งทำงานในกรุงเทพฯและสื่อสารกับเพื่อนนักข่าวที่ทำงานที่ลอนดอนในเวลารวดเร็วเหมือนนั่งอยู่ในที่ทำงานเดียวกันที่ลอนดอนนั้น สืบเนื่องจากบีบีซีได้พัฒนาระบบการส่งข่าวทางอิเล็กทรอนิกส์ เรียกว่า Electronic News Production System หรือ ENPS มาแทนที่ระบบ EDIT ระบบส่งข่าวแบบใหม่นี้ เป็นระบบส่งข้อมูลข่าวสารเฉพาะตัวอักษรเท่านั้น ซึ่งสำนักข่าวเอพีเป็นผู้พัฒนาระบบนี้ แล้วบีบีซีดึงเข้ามาร่วมพัฒนาด้วย เพื่อให้ระบบENPS ของบีบีซีโดยเฉพาะ ซึ่งทุกคนในบีบีซีทั่วโลกจะได้ใช้ระบบเดียวกันได้ นอกจากนี้ บีบีซียังมีอุปกรณ์เก็บเสียงที่เรียกว่า DAVE คุณสัจญา บุนนาค อธิบายว่า²⁹⁴

“ส่วนการถ่ายโอนเสียงจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เราใช้ระบบDAVE ควบคู่กับระบบ FTP Pro บีบีซีไทยยังใช้เครื่องเดฟอยู่ครับ แม้ว่าจะลดน้อยลงมากแล้ว เพราะปัจจุบันเขาเอา ระบบเดฟใส่เข้าไปในคอมพิวเตอร์ด้วย ทำให้เราสามารถดึงเสียงออกจากคอมพิวเตอร์ได้ เลยไม่ต้องเดินไปที่เครื่องเดฟอีก”

ในการเก็บเสียงต่างๆไว้ในระบบฐานข้อมูลนั้น บีบีซีได้พัฒนาเครื่องมือที่เรียกว่า Dave มาเป็นระบบการเก็บบันทึกเสียงโดยใช้คอมพิวเตอร์ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักข่าวประจำ แผนกต่างๆมากขึ้น²⁹⁵ซึ่งจะมีเสียงรายงานข่าว เสียงสัมภาษณ์และเสียงจากเหตุการณ์จริงจากผู้สื่อข่าวบีบีซีทั่วโลกจะส่งเข้ามาเก็บไว้ในเครื่องเดฟนี้ และผู้ผลิตรายการต้องการใช้เสียงอะไรที่อยู่ในระบบก็สามารถดึงออกไปใช้ประกอบรายการของตัวเองได้ แต่ปัจจุบัน (พ.ศ.2546)บีบีซีเริ่ม

²⁹⁴ สัมภาษณ์ สัจญา บุนนาค, 22 เมษายน 2546.

²⁹⁵ จารุณี สุวรรณรัศมี, “เสียง...หัวใจหลักของงานวิทยุ: กรณีศึกษาสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ประจำกรุงลอนดอน,” (ปริญญาวารสารศาสตร์บัณฑิต สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า19.

ใช้งานน้อยลง เพราะมีการพัฒนาระบบการเก็บเสียงไปไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ติดตั้งระบบ ENPS ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกแก่คนทำงานมากกว่า

นอกจากนี้ปีปีซีแผนกภาษาไทยอยู่ระหว่างเตรียมการพัฒนาระบบการผลิตรายการให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ในยุคดิจิทัล คุณอรรรถพล วรณนุรักษ์ ในฐานะผู้ผลิตชอบในการก้าวไปสู่โลกดิจิทัล อธิบายแผนงานว่า²⁹⁶

“ในด้านเทคโนโลยี แผนกภาษาไทยกำลังจะต้องปรับการส่งกระจายเสียงไปออกอากาศในระบบดิจิทัลที่เรียกว่า Radioman 2000 ที่ปีปีซีพัฒนาขึ้นมาภายในปี 2546 ทั้งการผลิตรายการที่จะใช้อุปกรณ์ทันสมัยแบบดิจิทัลแทบทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกเสียง การตัดต่อรายการบนเครื่องดิจิทัล การรับส่งข่าวด้วยดิจิทัลที่เราดำเนินการไปก่อนหน้านี้แล้ว แทนที่จะใช้ส่งด้วยระบบISDN เราก็เปลี่ยนมาส่งแบบFTP ซึ่งทำให้เราทำงานสะดวกกว่าเดิมมาก และสามารถพลิกแพลงทำรายการแบบใดก็ได้”

เมื่อนักข่าวในพื้นที่ผลิตข่าวเรียบร้อยแล้วพร้อมที่จะส่งให้ลอนดอน ก็ใช้วิธีส่งเสียงผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้วยการใช้โปรแกรม FTP ซึ่งผู้สื่อข่าวที่ลอนดอนสามารถดึงเสียงออกจากคอมพิวเตอร์นำไปออกอากาศได้ทันที นับเป็นการอำนวยความสะดวกในการทำข่าวในยุคนี้เป็นอย่างยิ่งที่ผู้สื่อข่าวของปีปีซีจะไปอยู่ส่วนไหนของโลกก็สามารถส่งข่าวให้ลอนดอนได้ทันที

4.6.4 ปีปีซีรายงานเรื่องประเทศไทยสู่สังคมโลก

เมื่อแผนกภาษาไทยเริ่มมีนักข่าวหนังสือพิมพ์มาทำงานในแผนกเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับหัวหน้าแผนกเป็นคนไทยและมีภูมิหลังเป็นนักหนังสือพิมพ์มาก่อน นโยบายการทำข่าวก็เริ่มเปลี่ยนแปลงให้พนักงานของแผนกต้องรู้จักคัดเลือกข่าวจากห้องข่าวเอง และยังเปิดโอกาสให้ทำข่าวเองได้ด้วย กระแสที่เกิดขึ้นในแผนกภาษาไทยขณะนั้น ไม่เพียงแต่คิดจะทำข่าวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเท่านั้น แต่ข่าวใดจากประเทศไทยที่จะกระทบต่อสังคมโลกก็เป็นประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณาด้วย กระบวนการทำงานก็เปลี่ยนแปลงจากการรอรายงานของผู้สื่อข่าวที่ส่งไปประจำภูมิภาคต่างๆของโลก กลายเป็นพนักงานในแผนกต้องทำงานหนักขึ้นเริ่มตั้งแต่การตรวจสอบ

²⁹⁶ สัมภาษณ์ อรรถพล วรณนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546.

ความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารกับแหล่งข่าวต่างๆในประเทศไทย หรือการตรวจสอบท่าทีของทางการไทย เพื่อนำมารายงานให้ผู้ฟังได้ทราบความคืบหน้าหรือภูมิหลังของข่าวนั้นๆ คุณอนุช อนุศักดิ์เสถียรอธิบายว่า²⁹⁷

“จากจุดดั้งเดิมมาก็ไม่เปลี่ยนอะไรมาก พยายามมองไทยในบริบทของโลกและโลกในบริบทของไทยว่า จะอธิบายโลกให้คนไทยเข้าใจได้ชัดเจนจากข่าวที่มีเยอะๆทั้งวัน เรื่องใหญ่ที่มีใจความและสำคัญที่สุดก่อน ย่อข่าวโลกภายใน 5 นาทีให้คุณฟังพอจะรู้โดยที่ไม่ต้องฟังมาทั้งวันว่าเรื่องที่เกิดขึ้นคืออะไรอธิบายไทยในบริบทโลกเช่นความสัมพันธ์ ทวิภาคีในภูมิภาคหรือบทบาทไทยในเวทีที่มันกว้างขึ้นถ้าเป็นของไทยจริงๆต้องมีความ สำคัญระดับหนึ่งที่จะบั่นทอนหรือเสริมสร้างเสถียรภาพ นี่คือหลักการกว้างๆ ขึ้นอยู่กับ บทบาทและการตัดสินใจของบรรณานิกรแต่ละคนและแต่ละวัน แต่ถ้าคนที่เป็น บรรณานิกรมาแล้ว คงพูดอย่างเดียวกันว่า นี่คือทิศทางที่ควรจะเป็นไป”

เหตุผลอีกประการหนึ่งการเสนอข่าวเมืองไทยค่อนข้างมากในปัจจุบันเป็นเพราะความ สำคัญของโลกจับตามาที่ประเทศไทยด้วย คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ อดีตผู้แทนบีบีซีประจำกรุงเทพฯ ขยายความดังนี้²⁹⁸

“เหตุการณ์ทางเมืองไทยเกิดขึ้นมาก ทำให้มีความสำคัญในตัวมันเองอยู่แล้ว ตัว เหตุการณ์มันเอง มันเป็นเรื่องโลก ก็ต้องมีความสำคัญ ณ เวลานั้น ตัวมันเองอยู่ใน ไฟล์อยู่แล้ว มันเป็นเรื่องอยู่แล้ว มันไม่ใช่ข่าวท้องถิ่น มันเป็นเรื่องโลก”

แนวทางการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใดๆเกี่ยวกับสังคมไทยนั้น บีบีซีภาคภาษาไทยมี วิธี ตัดสินใจคัดเลือกเนื้อหาอย่างไร คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ผู้แทนบีบีซีประจำกรุงเทพฯ อธิบายดังนี้²⁹⁹

²⁹⁷ เรื่องเดียวกัน.

²⁹⁸ สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

²⁹⁹ เรื่องเดียวกัน.

“มีโจทย์ ที่ต้องมีคำอธิบายว่า เรื่องนี้สำคัญอย่างไร เรื่องข้อเท็จจริงมันคืออะไร เวลาที่ข่าวปรากฏหรือคนเขาถกเถียงกันในสื่อท้องถิ่นอาจไม่ได้พูดทั้งหมด บีบีซีจะเสนอข้อเท็จจริงรอบๆ ทั้งหมด”

การให้ความสำคัญกับข่าวภายในประเทศมากขึ้นนั้น ในฐานะผู้ทำงาน ได้มองเหตุการณ์ในประเทศยุคปัจจุบันอย่างไรบ้าง คุณกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ มองว่า³⁰⁰

“เราก็ต้องทันข่าวสาร ดูว่าจริง ๆ แล้วข่าวสารที่ได้รับเป็นข่าวสาร ประเด็นจริง หรือว่า มันลวง หรือว่าเป็นเรื่องแคผิวพื้น แต่แก่นแท้ยังไม่ได้กัน เราก็เจาะทะลุเข้าไปตรงนั้น ผมดูข่าวสารตามหน้าหนังสือพิมพ์มันไม่สะท้อนประเด็นของสังคม ส่วนหนึ่งคือคนทำข่าวเองไม่มีเวลาที่จะพยายามค้นคว้าหรือมีข้อจำกัดหลายอย่าง ส่วนใหญ่จะเป็นการแถลงข่าวของรัฐบาลอีกต่อหนึ่งเท่านั้นเอง หรือไม่ก็เป็นที่แสดงความคิดเห็นของนักคอลัมน์นิสต์”

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวที่จะออกอากาศประจำวัน นั้น คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ในฐานะผู้ผลิตรายการอาวุโส อธิบายว่า³⁰¹

“มันก็ต้องมาจากส่วนกลางก่อน ส่วนกลางกำหนด เรื่องว่าจะใช้อะไร อะไรคือข่าวหลัก ก็ไปดูกันมา ข่าวหน้า เราก็ต้องทำตรงนั้นก่อน ขณะเดียวกันเราก็ต้องดูข้อมูลอื่น ๆ ประกอบ ดูด้วยว่าคนอื่นทำอะไร อ่านจากเว็บไซต์ อ่านจากหนังสือพิมพ์ ขณะเดียวกันเราก็ต้องรับข้อมูลจากทางประเทศไทยด้วย ไม่ว่าจะผู้สื่อข่าวของเรา หรือว่าศูนย์ประสานงานฯ ประกอบการตัดสินใจ ส่วนข่าวหน้าเราก็ตามของเราไป”

ในการทำข่าวแต่ละวันนั้น บีบีซีจะใช้การประชุมของของแต่ละภูมิภาคเป็นแกนกลางในการประสานงานกับแผนกต่างๆ คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร อธิบายดังนี้³⁰²

³⁰⁰ สัมภาษณ์ กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ , 5 มิถุนายน 2545.

³⁰¹ สัมภาษณ์ อรนุช อนุศักดิ์เสถียร, 6 เมษายน 2546.

³⁰² เรื่องเดียวกัน.

“เวลา 8 โมง 45 เวลา GMT หัวหน้าแผนกทุกภาษามาประชุมกัน เอเชียแปซิฟิก ต้องประชุมก่อนทุกแผนก คนที่เป็นบรรณาธิการคุยกันแล้วว่าทำอะไร หรือว่าแผนกอื่นโดยมีเรื่องอะไรน่าทำก็ไปถามเขามาแล้วประชุมกัน บรรณาธิการชาวเอเชียแปซิฟิกในห้องข่าวก็จะมาร่วมประชุมกันเป็นประชุมใหญ่ 9 โมงเช้า เราก็จะบอกว่าเรามีเรื่องอะไรเพื่อที่จะเป็นข้อมูลให้คนที่จะมาประชุมข่าวทั่วโลก เซอร์วิส ทุกภูมิภาคก็จะส่งตัวแทนเข้ามา พร้อมกับห้องข่าวกลาง ซึ่งในตรงนี้ก็บอกความเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ ของโลกรวมทั้งประเด็นข่าว อะไรจะเคลื่อนไหวไปทางไหน และใครจะส่งข่าว ไล่ไปที่ละภูมิภาค ตรงนั้นนอกจากหัวหน้าข่าวใหญ่ๆ จะเข้ามาคุยกับผู้สื่อข่าวกับคนที่ฟังผู้สื่อข่าวที่ไม่อยู่ในพื้นที่ บทวิเคราะห์ต่าง ๆ สองคนก็จะเข้าด้วยเป็นเหมือนเวทีล็อบบี้ส่วนหนึ่งของแผนกภาษา ถ้าคุณต้องการอะไรควรนำไปขายที่การประชุมใหญ่ให้ได้ จะได้ส่งนักวิเคราะห์ของบีบีซีเองที่เป็นชุมชนอยู่ในลอนดอนเอง ให้ไปทำทั้งแง่การวิเคราะห์แพ็คเกจ ตอบสนองความต้องการเรา เราจะได้มาชุมนุมต่อในแง่ของผู้สื่อข่าวช่วยทำเรื่องนี้ ช่วยรายงานและเขียนบทวิเคราะห์ หรือทำแพ็คเกจเรื่องนี้ แต่ถ้ามีคนทำเรื่องนี้แล้วขอให้ช่วยแกะบทย่อออกมาได้ไหม จะเสร็จเมื่อไหร่ หรือเขาจะบอกเราว่าเรื่องนี้ไปถึงไหนแล้ว คุยกับใคร ถ้ามีอะไรก็บอกคนนี้นะ ห้องข่าวเขาสนใจอยู่กับที่แต่ส่วนใหญ่ค่อนข้างน้อย”

เมื่อบีบีซีภาคภาษาไทยกำหนดนโยบายให้เสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยมากขึ้น แต่ปัญหาคือ ต้องไม่เสนอข่าวในประเด็นที่สื่อท้องถิ่นนำเสนออยู่ก่อนแล้ว เพราะบีบีซีไม่อาจแข่งขันทั้งในแง่ข้อมูลรายละเอียด และความรวดเร็วได้ ดังนั้นสิ่งที่บีบีซีจะทำได้ทางเดียวคือการหามุมมองที่แตกต่างไปต่อเรื่องนั้นๆ ที่คิดว่าสื่อไทยไม่ได้มอง คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ยกตัวอย่าง กรณีข่าวสหรัฐอเมริกาบุกอิรักในเดือนมีนาคม พ.ศ.2546 และก่อนหน้านั้นเพียงหนึ่งวันประเทศไทยก็สั่งขับเจ้าหน้าที่ทางการทูตของอิรักประจำประเทศไทย ในข้อหาเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ว่า³⁰³

“ไทยโพล้งมาก่อนแล้วแต่เป็นข่าวเล็กๆ ทางหนังสือพิมพ์เนชั่นได้ข่าวนี้เหมือนกัน แต่ไม่กล้าลงบอกว่าไม่แน่ใจว่าถูกผิดอย่างไร ยืนยันไม่ได้แน่ นักข่าวเนชั่นที่ทำเนียบรัฐบาลที่ได้ข่าวมาก็ไม่โหว่าไม่เชื่อได้อย่างไร เขาได้ข่าวมาแล้วก็ตกข่าว แต่ไทยโพล้งก็

³⁰³ เรื่องเดียวกัน.

ลงนิตเดียวเอง แต่เสนอในขณะที่ฉบับอื่นไม่ได้นำเสนอ ในวันนั้นทั้งวันก็มีข่าวเรื่อง นี้ว่าใครทำอะไร โดยเฉพาะนายกฯ และกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งฝ่ายพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ที่ดูแลความมั่นคงว่าเจ้าหน้าที่ทูตเป็นภัยต่อความมั่นคง ในขณะที่ไม่ได้ยินรายงานข่าวจากสื่อไทยเลยว่า อิรักได้รับแจ้งแล้วเขาว่าอย่างไร เขาชี้แจงเหตุผลเขาได้ใหม่เพราะว่าข้อกล่าวหาที่ไทยกล่าวหาเขาก็รุนแรงคือกล่าวหาว่าเป็นจารชนที่เข้ามาทำจารกรรม ภาษาทางการทูตว่าปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นทูตอะไรทำนองนั้น แต่ว่าข้อกล่าวหาจริงๆ คือเป็นสายลับเพราะฉะนั้นไม่มีเลย รู้สึกว่าเอเอฟพีหรือรอยเตอร์ที่ได้สัมภาษณ์คุณเกษมว่าคุณเกษมออกมาให้ข่าว ในคลื่นวิทยุด้วยกันไม่มีเลย ไอเอ็นเอ็น เอ็น บีซีพีก็ไม่มีใครยอมตามประเด็นนี้ด้วยซ้ำไป”

ในแง่การตัดสินใจเสนอข่าวในแต่ละวันของบีบีซีภาษาไทย ในสถานการณ์ที่คุณอรนุชยกตัวอย่างมาข้างต้น นำมาสู่การตัดสินใจที่จะต้องเสนอประเด็นที่แตกต่างจากสื่อมวลชนภายในประเทศ นั่นคือ ต้องพยายามติดต่อขอสัมภาษณ์เลขานุการของสถานทูตอิรักในประเทศไทยให้ได้เพื่อสร้างความสมดุลของข่าวสารในวันนั้นด้วยและเป็นประเด็นที่แตกต่างจากสื่อมวลชนภายในประเทศด้วย คุณอรนุชเล่าเบื้องหลังการรายงานข่าววันดังกล่าวต่อไป ดังนี้³⁰⁴

“เมื่อเราได้ข่าวนี้ เราคิดว่าเป็นวิธีการคิดและหลักการความเที่ยงธรรมทั้งหลายที่พูดๆกันว่าทำไมจำเป็นจะต้องไปหาคณะเกษมหรือเสียงของอิรักมาให้ได้ในวันนั้น ที่จะอธิบายว่าข้อกล่าวหาที่รัฐบาลไทยว่าที่ทำการขับไปแล้วนั้น เราไม่ได้ดูว่าจะขับหรือไม่ขับไม่ใช่ประเด็น ประเด็นอยู่ที่ทำไมถึงขับมากกว่า สิ่งที่เราถามในรายการของเราทั้งสองฝ่ายคือว่าทำไมคุณถึงขับ ฝ่ายไทยเราได้เสียงที่ศูนย์ประสานงานฯส่งไปให้ แล้วฝ่ายอิรักละคุณจะว่าอย่างไรได้รับแจ้งมาว่าอย่างไร เขาจะตอบข้อกล่าวหาเหล่านี้อย่างไร เขากล่าวหาว่าคุณเป็นจารชน คุณทำอะไรเข้าข่ายข้อกล่าวหาเหล่านี้บ้าง ซึ่งควรจะถามคำถาม นี้เพื่อความยุติธรรมและให้ทางอิรักชี้แจง แต่ที่พยายามให้อิรักพูดชี้แจงเป็นตัวอย่งว่าทำไม เราจะต้องทำ เราไม่เอาแต่คุณสุรเกียรติหรือนายกฯทัศนียอย่างเดี่ยว”

³⁰⁴ เรื่องเดียวกัน.

คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ยกตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่ง คือการรายงานข่าวคนเขมรบุกเผา สถานทูตไทยในกรุงพนมเปญ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2546 ว่า³⁰⁵

“เรื่องเขมรที่เราต้องได้ทั้งเขมรและไทยเพราะสื่อในไทยเล่นว่ากรณีนี้เหยียดหยาม ประเทศไทยเหลือเกินจำเป็นต้องให้เขมรพูดว่าทำไมถึงทำแบบนี้ทำไมควบคุมสถานการณ์ไม่ได้”

หรืออีกกรณีหนึ่งเรื่องการฆ่าตัดตอนจำนวนมากในประเทศไทย ตามนโยบายปราบปราม ยาเสพติดของรัฐบาลไทย ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน พ.ศ. 2546 คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียรเล่าต่อไปว่า³⁰⁶

“คุณนวนน้อยทำเรื่องฆ่าตัดตอนเด็กคนนั้นที่ให้ข่าวว่าพ่อถูกตำรวจฆ่าทั้งๆที่ไม่ได้ เป็นพ่อค้ายาบ้า ทำให้ชีวิตเธอทุกข์ระทมและกล่าวหาตำรวจ เราพยายามให้ตำรวจมา บอกว่าทำไมมาทำหรือถ้าไม่ได้เสียงตำรวจจริงๆอันนี้ก็ยิ่งเป็นที่ต้องสงสัยว่าจะออกอากาศ ได้หรือเปล่าแต่ยังไงต้องสรุปอยู่ดีถึงแม้ตำรวจพูดหรือไม่พูดถ้าเราได้ตามจนถึงที่สุดแล้ว ก็ ขึ้นก็ตอนเราก็ก้าวไปได้ไม่พูดก็จริงแต่เราก็กบอกคนฟังได้ว่าเราได้พยายามตาม แต่โชคดีที่ ตามแล้วยังได้ตำรวจที่ย้ายจากด่านข้างไปตำแหน่งที่ใหญ่ขึ้นเป็นผู้การของสุพรรณบุรี เพราะฉะนั้นเขารู้เรื่องนี้ แต่ขอว่าจะไม่คอมเมนต์โดยตรงเพราะกำลังอยู่ในระหว่าง สอบสวนรูปคดี หลังจากทีคนนี้เสียชีวิต เมื่อตามกันมาตั้งแต่คนที่ทำคดีจนถึงคนที่เข้าไป จับกุม ซึ่งคนแรกไม่ยอมพูดเพราะว่าเป็นคนสืบสวนคดีนี้ขอไม่พูด เพราะเป็นคนสืบสวน คดีนี้อย่างเดียว คนที่สองก็บ่นไปเรื่อยๆหาใครสักคน เมื่อได้คนที่เขานาย ของสองคนนี้ ถึงแม้ว่าเพิ่งได้รับการแต่งตั้งโยกย้ายให้ไปกินตำแหน่งที่ใหญ่ขึ้นแต่เขาก็รู้ ความเป็นมาของคดีนี้ดี และเขาก็พูดว่าทำไมตำรวจถึงต้องทำเรื่องนี้ในแง่ของการใช้ ลักษณะเด็ดขาดความจำเป็นซึ่งเขาก็ให้เหตุผลของเขามา เราอาจจะไม่แฟร์กับตำรวจก็ ได้ แต่ว่าการที่พยายามตามจนถึงที่สุดได้ทั้งคนที่เจอพิษภัยของการฆ่าตัดตอนหรือเชื่อ ว่าถูกฆ่าตัดตอน กับคนที่ดูแลเรื่องนี้โดยตรงในแง่ของเจ้าหน้าที่โดยตรงคิดว่าเป็นวิธีการ ทำงานที่ยุติธรรม ในขณะที่ยังไม่เคยได้ฟังกรณีเช่นนี้ในสื่อไทย”

³⁰⁵ เรื่องเดียวกัน.

³⁰⁶ เรื่องเดียวกัน.

คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร บอกว่าบีบีซีภาคภาษาไทยมองสังคมไทยในองค์รวม ว่าถ้ามีเหตุการณ์ที่มีผลกระทบไม่ทางใดทางหนึ่งต่อนโยบายของประเทศ ไม่ว่าจะกรณีนั้นจะเป็นข่าวกระแสหลักหรือข่าวกระแสรองก็ตาม บีบีซีจะพิจารณานำมาเสนอให้สังคมไทยรับฟัง คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ยกตัวอย่างเพิ่มเติม³⁰⁷

“ที่บีบีซีเสนอ เรื่องแม่ยาย เรื่องเพื่อนปากมุล เรื่องทอก๊าซ บีบีซีไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องชุมชน เรามองว่าเป็นเรื่องระดับชาติเหมือนกัน คือเป็นเรื่องการใช้ทรัพยากร การใช้อำนาจรัฐ และเมื่อสื่ออื่นๆไม่ให้โอกาสทั้งสองฝ่ายเท่ากัน ไม่ได้สร้างสมดุลในเรื่อง ในสื่อก็ยังมี แต่ว่าเป็นส่วนน้อยมาก มันเป็นภาพเล็กๆ ที่สะท้อนภาพใหญ่ๆ ปัญหานโยบายของประเทศในแง่การแก้ปัญหาที่ทำกินของประเทศ และโดยเฉพาะประชาชนในแง่สัญชาติ ความยุติธรรมในสังคม ซึ่งไม่ได้เฉพาะที่แม่ยายแต่ทั่วประเทศ แต่หยิบแม่ยายเพื่อสะท้อนปัญหาระดับชาติมากกว่า คือความขัดแย้งของรัฐกับภาคประชาชน”

วิธีการทำข่าวที่บีบีซียึดเป็นหลักการนั้น บีบีซีจัดทำเป็นคู่มือปฏิบัติงานแจกจ่ายแก่พนักงานของบีบีซีทุกคนให้ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร กล่าวถึงคู่มือนี้ว่า³⁰⁸

“หลักการคู่มือผู้ผลิตรายการนี้ คนทุกคนที่เข้าบีบีซีต้องผ่านการอบรมหลักการให้ความเข้าใจตรงกัน วิธีการทำงานที่คนทำงานมาจากชาติต่างๆถึง 43 ภาษากว่าค่อนโลก ต้องเข้าใจตรงกัน เมื่อเราพูดเรื่องหนึ่งจะเข้าใจตรงกันว่าวิธีการทำอะไรและหลักเกณฑ์นี้มีการปรับปรุงพัฒนาให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ไม่ได้เปลี่ยนหลักการของมัน คือความยุติธรรม ความอิสระยังอยู่เหมือนเดิม เมื่อเทคโนโลยีมันเปลี่ยนไปก็ต้องปรับแนวทางการปฏิบัติให้ชัดเจนขึ้น”

จะเห็นได้ว่าบีบีซีมีความระมัดระวังในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศไทยตลอดเวลา โดยเฉพาะเรื่องที่ต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งที่สุดของทุกยุคทุกสมัยคือข่าวเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียรให้เหตุผลว่า³⁰⁹

³⁰⁷ เรื่องเดียวกัน.

³⁰⁸ เรื่องเดียวกัน.

³⁰⁹ สัมภาษณ์อรนุช อนุศักดิ์เสถียร, 6 เมษายน 2546.

“จะระวังสถาบันพระมหากษัตริย์มากกว่า แต่เรื่องของอำนาจรัฐไม่ค่อยคำนึงถึง คิดว่าแฟร์กับเขาหรือไม่มากกว่า แต่สิ่งเดียวที่ถ้าไม่จำเป็นจะไม่แตะต้อง ถ้าได้ผลดีมากกว่าผลเสียหรือแตะต้องแล้วไม่มีข้อดี ที่ระมัดระวังกันมาก คือสถาบันพระมหากษัตริย์”

จะอย่างไรก็ตามปัจจุบันบทบาทของแผนกภาษาต่างๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ซึ่งตามปกติ แผนกภาษาจะใช้ข่าวนำจากห้องข่าวกลางเป็นหลักในการเสนอข่าวโลก บางครั้งข่าวโลกนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดในแผนกภาษานั้นๆ แผนกภาษานั้นๆอาจเป็นฝ่ายเขียนข่าวนั้น ให้กับห้องข่าวกลาง คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ยกตัวอย่าง กรณีข่าวการบุกเผาสถานทูตกัมพูชา เมื่อเดือนมกราคม 2546 ว่า³¹⁰

“เราก็เขียนกันเองโดยที่บรรณาธิการดูจากเรื่องและสรุปความมาจากศูนย์ประสานงานฯ และจากผู้สื่อข่าวประจำกรุงเทพฯส่งเข้ามาเป็นข่าวสั้น เราก็ส่งไปให้ส่วนกลางบอกว่า เรื่องเขมรที่พออ่านแล้วก็คิดว่าคงไปกว่าที่เราคิด จับตามองที่คุณสุวรรณนท์ คงยิ่ง ออกมาแก๊งข่าวข่าวหลังจากนั้นสักพักว่ามีคนมาชุมนุมที่สถานทูตไทยแต่ตอนที่เฝ้า ก็บอกว่าอย่าเพิ่งรายงาน เพราะมันเป็นแค่เอเจนซีเดียว ขอเช็คก่อน เพราะว่าเรื่องนี้ถ้าเป็นจริงต้องเป็นเรื่องใหญ่แน่ ก็โทรไปเช็คที่สถานทูตไทยในพนมเปญ เมื่อได้ยืนยันจากทูตไทยว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เริ่มมีการปราศรัยของและทูตก็สั่งคนที่สถานทูตให้เข้ามาอยู่ที่ทำเนียบทูตแล้วด้วย เหตุการณ์ไปไกลกว่าข่าวที่ออกมา เราก็บอกห้องข่าวไปว่าเรื่องนี้จริง มีคนจำนวนมากขึ้นและเริ่มเผาฟาง หน้าสถานทูตเริ่มปราศรัยของข่าวขึ้นที่เราได้ ห้องข่าวกลางก็ออกไปว่าแหล่งข่าวมาจากไหน ก็เป็นว่าแผนกไทยสัมภาษณ์ทูตที่พนมเปญ เพราะฉะนั้นการที่บอกให้เขารอเพราะเราต้องการคำยืนยันและเมื่อเราได้ข่าว เราก็บอกเขาวันนั้นข่าวนี้เป็นเฮดไลน์ของเว็ลด์เซอร์วิส หลังจากนั้นก็พยายามติดต่อฝ่ายไทยว่าเป็นอย่างไร เพราะฝ่ายเขมรยังติดต่อไม่ได้ คงไม่มีอะไรรุนแรงไปกว่านี้อีกแล้วในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เมื่อได้คอมเมนต์จากโฆษกรัฐบาลก็บอกเขาไปว่านายกรัฐมนตรียไทยได้โทรฯด่วนถึงสมเด็จพระสันตะปาปาขอความช่วยเหลือเป็นการด่วน คุ่มครองสถานทูตไทยและทรัพย์สินของคนไทยอย่าให้เหตุการณ์บานปลาย เราก็บอกห้องข่าวและก็อัปเดตข่าวด้วยเหมือนกันและในช่วง 2-3 วันนั้นถ้าเราได้สัมภาษณ์ใครเราก็บอกเขาไป ตอนนั้นเขมรเพิ่งประชุม ครม. กันเสร็จและเขาตกลงยอมที่

³¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ไทยเรียกร้องทุกอย่าง ทำให้เรื่องมันเดินต่อไปได้ในแง่ของข่าว แต่ว่าบทบาทของเราเรื่องข่าว ข้อมูลจากห้องข่าวเด่นชัด”

รายงานข่าวกรณีชาวเขมรบุกเผาสถานทูตไทยนี้ ถือว่าเป็นผลงานของแผนกภาษาไทย คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร เล่าถึงผลงานชิ้นนี้³¹¹

“วันนั้นเป็นเฮดไลน์ตลอดวันทั้งสองวันของบีบีซีเวิลด์เซอร์วิส ผู้สื่อข่าวที่เขมรเขาก็ฟังเรา รายการอีสต์เอเชียก็ฟังเรา หรืออย่างเรื่องฆ่าตัดตอน สัมภาษณ์คนของยูเอ็นเราก็บอกเขา เขาก็เขียนเป็นข่าว เพราะมันมีมาก่อนหน้านี้เรื่องจำนวนคนที่ถูกฆ่าตายจากนั้นมาเราได้อะไรมา เขาก็เขียนตลอดให้ความสนใจตลอด หรือสอบถามเราว่าควรจะช่วยกับใครในเรื่องนี้ ๆ หรือแม้แต่คุณกิตติพงษ์ไปได้ แผนกออนไลน์ก็มาขอไปเขียนปฏิริยาคนไทยในภาคใต้ที่ประกอบเข้าไปกับทั่วโลกชาวมุสลิมในแง่ของสงคราม ซึ่งเห็นมากขึ้นเขาต้อนรับมากขึ้นเยอะกว่าแต่ก่อน ที่ไม่ได้บอกใครและไม่สนใจด้วยซ้ำว่าเราได้อะไรมา”

ลักษณะเด่นของข่าวจากแผนกภาษาที่จะได้รับการพิจารณาให้เป็นข่าวนำของโต๊ะห้องข่าวกลาง เป็นอย่างไรนั้น คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร อธิบายว่า³¹²

“ต้องเป็นข่าวที่เห็นแล้วว่าส่งผลในระดับประเทศ คือมันมีจุดขายในเรื่องของมัน เราสามารถบอกได้ว่ามันสำคัญอย่างไร ถ้าเราตอบคำถามเขาไม่ได้ ก็ไม่รู้ว่าจะเล่นไปทำไม แข่งกับสื่ออื่นเราต้องหาอะไรที่แตกต่าง ข่าวเมืองไทยต้องเลือกกันสุดขีดว่าจะเอาอะไร ถ้าสั่งหรือบอกเราไม่ได้ว่าเรื่องนี้มันคืออะไร มีที่ไม่รู้เยอะ และต้องทำยังไงที่จะแตกต่าง แต่ว่าไทยกับฝรั่งเรื่องเดียวกันเหมือนกันหรือเปล่า ก็ไม่เหมือนเพราะว่าของเขา รายงานให้กับฝรั่งฟังหรือคนที่ไม่ได้อยู่ในเมืองไทยฟัง เขาก็ต้องการอะไรที่เบสิคกว่าที่เรา รายงาน ในส่วนของคนไทยเพราะคนไทยไม่ต้องการจะรู้ที่เบสิคไปแล้ว แต่ว่าในแง่ของไทยอาจจะต้องการรู้เกี่ยวกับความลึกความเข้าใจมากกว่า การมองไปข้างหน้าอาจจะตามไปที่หลัง”

³¹¹ เรื่องเดียวกัน.

³¹² เรื่องเดียวกัน.

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้บทบาทของแผนกภาษามีมากขึ้นตามลำดับ เพราะเป็นแหล่งอ้างอิง ข้อมูลข่าวให้กับห้องข่าวกลางของบีบีซีภาคบริการโลกด้วย คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียรอธิบายว่า³¹³

“เหมือนการแลกเปลี่ยนกัน เป็นการเปลี่ยนทัศนคติครั้งสำคัญของห้องข่าวที่มอง ลักษณะข่าวเหมือนถนนสองเลน อาจจะมาจากห้องข่าวของเรา อีกส่วนหนึ่งจากเราสู่ห้อง ข่าวเพราะว่าแทนที่เขาจะเอาแต่ของเขาอย่างเดียวที่มีผู้สื่อข่าวอยู่ในประเทศต่างๆ แต่ยังมี ภาษาอีก 40 กว่าภาษาที่สามารถป้อนข้อมูลให้ได้ เพราะทุกภาษามีผู้สื่อข่าวอยู่ในพื้นที่ ความสามารถก็ไม่แพ้กัน และเขาก็ต้องการข้อมูลที่ทำให้กระดานข่าวโลกมีสีสันมากขึ้น แทนที่จะมีแต่ข่าวสู้รบ ข่าวการเมืองการทูต เศรษฐกิจ ข่าวทางสังคมในแง่ของการวิจัย หลายชิ้นที่ไม่ได้มาจากผู้สื่อข่าว เช่นการแข่งอูฐ คนที่ไปดู ก็เป็นคนในพื้นที่นั้นในประเทศ หนึ่ง เป็นต้น หรืออย่างที่ศูนย์ประสานงานฯไปทำ เราก็เสนอไปว่าอย่างนี้ๆ เราไป สัมภาษณ์คนนี่ จะเริ่มเวลานี้ซึ่งเขาก็เขียนเป็นข่าวแทนที่จะมีเรื่องการสู้รบอย่างเดียว มัน ก็มีเรื่องที่ฟังเป็นข่าวสุดท้ายฟังแล้วก็ยิ้มได้”

เหตุผลที่แผนกภาษาได้รับความสำคัญเพิ่มมากขึ้นนั้น คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร อธิบาย เพิ่มเติมอีกว่า³¹⁴

“เป็นความคิดเดียวกับองค์กรส่วนกลาง ทำไมห้องข่าวกลางถึงอยากจะได้จากเรา เพราะท่ามกลางการแข่งขันที่ต้องแข่งขันกับสำนักข่าวระหว่างประเทศอื่นๆมากขึ้นเรื่อย ๆ เขาก็ต้องหาจุดแข็งของเขาเหมือนกัน ซึ่งจุดแข็งเขาคือมีภาษามากมาย และแหล่งข่าวใน พื้นที่ต่างๆมากมาย ทำไมเขาไม่ใช้สิ่งนี้ให้เป็นประโยชน์ เขาให้เราช่วยรายงาน ซึ่งคือสิ่ง ที่เราพยายามจะเหล่าให้คมเฉียบพุ่งไปรบแดดเหมือนกัน”

ข่าวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทย ต้องมีความลึกของเนื้อหาเพียงพอด้วย คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร อธิบายว่า³¹⁵

³¹³ เรื่องเดียวกัน.

³¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

³¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

“อาจจะหมายถึงที่มาต้นเหตุของเรื่องหรือเป็นผลชักลึกลงไปเช่นอำนาจคำตอบของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นความลึกส่วนหนึ่งที่อาจจะไม่ได้ตอบสนองภายในประเทศเท่าไรหรือความลึกในแง่ของข้อมูลข้อเท็จจริง ซึ่งเวลาที่มีข้อมูลเยอะ มีทั้งจริงไม่จริงว่ากันมั่วไปหมดเบสิคที่เป็นข้อมูลข้อเท็จจริงอีกชนิดหนึ่งซึ่งในภาวะที่สับสนวุ่นวายก็เป็นสิ่งที่เราเลือกนำเสนอได้”

นอกจากนี้สารคดีสั้นจากประเทศไทยหลายเรื่องเป็นเรื่องที่นานาชาติให้ความสนใจ และบีบีซีแผนกภาษาไทยถูกร้องขอให้แปลบทเป็นภาษาอังกฤษเพื่อส่งไปออกเป็นภาษาต่างๆอีกมากมาย โดยเฉพาะเรื่องที่มีสีสัน เรื่องที่ให้ความรู้สึกที่ดี ผู้ฟังฟังแล้วอมยิ้มตามไปด้วย เช่นเรื่องช้างเล่นดนตรีของไทย หรือเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติที่งดงามของประเทศไทย เป็นต้น

4.6.5 บีบีซีมองสังคมไทย : มุมมองที่แตกต่างจากสื่อในประเทศ

ในปัจจุบันนี้เป็นยุคที่บีบีซีภาคภาษาไทยหันมาสนใจรายงานข่าวที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยมากขึ้นนั้น แทบจะเรียกได้ว่า ข่าวใดที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม บีบีซีภาคภาษาไทยจะรายงานข่าวนั้นๆเช่นเดียวกับสื่อภายในประเทศ แต่พยายามเลือกมุมมองที่แตกต่างจากสื่อภายในประเทศไทย โดยเฉพาะในพ.ศ.2541-2542 บีบีซีได้จัดรายการเมืองไทยในรอบสัปดาห์ทุกวันเสาร์ โดยเชิญคุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์จากหนังสือพิมพ์มติชนมาเป็นผู้สรุปเหตุการณ์สำคัญในรอบสัปดาห์ แต่ต่อมามีการสรุปภายในแผนกภาษาไทยว่ารายการนี้มีเนื้อหาค่อนข้างจะซ้ำกับสื่อภายในประเทศจึงยกเลิกรายการนี้ไป

การเลือกมุมมองของข่าวที่จะให้แตกต่างจากสื่อภายในประเทศนั้น วิธีการของบีบีซีคือไม่เพียงแต่รายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเท่านั้น หากแต่จะต้องหาทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องมาอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย เช่น พ.ศ.2540 ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงการคลังจากดร.อานวย วีรวรรณ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2540 และรัฐบาลแต่งตั้งดร.ทง พิทยะประธานธนาคารทหารไทยมาดำรงตำแหน่งแทน บีบีซีได้เชิญผู้รู้มาวิเคราะห์ภูมิหลังของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังคนใหม่ทันที ซึ่งมีทั้ง

สื่อมวลชนที่เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจและนักวิเคราะห์เศรษฐกิจ คุณภัทราวรรณ พูนทวีเกียรติ บรรณาธิการบริหารของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวันขณะนั้น ให้ทัศนะผ่านรายการของปีซีว่า³¹⁶

“ตอนช่วงอยู่ที่ธนาคารทหารไทย ก็ถือว่าเป็นช่วงที่ธนาคารทหารไทยได้พลิกบทบาทอย่างแท้จริงจากธนาคารที่ค่อนข้างคอนเซอเวทิฟมาเป็นธนาคารที่บุกทางด้านธุรกิจ คุณทงก็เข้าไปจัดการกับระบบงานทั้งหมดข้างในที่เห็นเป็นรูปธรรมแล้วก็พูดง่ายๆ ว่าในส่วนที่ดูได้ชัดเจนก็คงจะเป็นสถิติเกี่ยวกับทางรายได้ของธนาคารทหารไทยอยู่พอสมควรนะ ที่จัดการกับสินทรัพย์และก็นี่สินด้วยคุณภาพดอกเบี้ยคงค้างอะไรทำนองนี้... ความคิดอ่านของนโยบายทางเศรษฐกิจของอาจารย์ทงเป็นส่วนผสมนะคะ ของนักวิชาการที่จบการศึกษาทางด้านตะวันออกคือประเทศญี่ปุ่นแล้วก็ไปเรียนต่อ ทางด้านอเมริกาส่วนที่ชัดเจนที่สุดก็คงจะเป็นเรื่องของนโยบายการเงินเสรีที่ ดร.ทง เชื่อมมันมากนะคะว่าจะนำไปสู่การเป็นสากลของระบบการเงินไทย”

ต่อมาในเหตุการณ์ในวันประกาศอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทใหม่ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2540 และนำไปสู่การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศไทยในเวลาต่อมา ปีซีภาคภาษาไทยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทางการไทย และนักวิเคราะห์เศรษฐกิจไทยมาวิเคราะห์เพิ่มเติม เจ้าหน้าที่ทางการที่ให้สัมภาษณ์ปีซีคือ ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย มาอธิบายระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราแบบใหม่ ซึ่ง ดร.ชัยวัฒน์ให้สัมภาษณ์ปีซีตอนหนึ่งว่า³¹⁷

“ถ้าระบบเดิมจะครบเราขึ้นอัตราแลกเปลี่ยนเอาไว้ เราก็จะต้องซื้อขายที่อัตรานั้น ถ้าคนมาซื้อมากๆ เราก็เสียเงินสำรองไปเรื่อยๆ ระบบนี้เราเข้าไปแทรกแซงเมื่อจำเป็นนะ ครับ ถ้ามันมีความต้องการมากราคามันก็มีการปรับตัวให้เข้าสู่จุดสมดุล ทางการก็ไม่จำเป็นเอาเงินสำรองเข้าไประบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวนี้ บทบาทของเงินสำรองจะ

³¹⁶ วิฑูยปีซีภาคภาษาไทย. แต่งตั้งนายทง พิทยะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (บทวิฑูยออกอากาศทางสถานีวิทยุปีซีภาคภาษาไทยภาคค่ำ). 21 มิถุนายน 2540.

³¹⁷ วิฑูยปีซีภาคภาษาไทย. ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาท (บทวิฑูยออกอากาศทางสถานีวิทยุปีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ). 2 กรกฎาคม 2540.

แตกต่างกันประเทศไม่จำเป็นต้องมีเงินสำรองมากไม่ต้องเข้ามาแทรกแซงเป็นประจำแบบระบบเดิมนี่คือข้อดีของการใช้ระบบนี้”

ในรายการดังกล่าวบีบีซียังได้เสนอความเห็นของนักวิเคราะห์เพื่อให้ผู้ฟังเห็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ควบคู่กันไปด้วยว่าเหตุการณ์ครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตาม บางส่วนของบทวิเคราะห์ในวันดังกล่าว มีดังนี้³¹⁸

“นักเศรษฐศาสตร์ให้ข้อสังเกตว่า แม้ว่าในขณะนี้สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยจะแย่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ไทยก็ไม่ใช่ประเทศเดียว ที่ประสบปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดนอกจากนั้นประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ ก็มีปัญหาระงับเงินกู้กับภาคอสังหาริมทรัพย์มากเกินไปเช่นเดียวกับไทย นักเศรษฐศาสตร์บอกว่าเงินเปโซฟิลิปปินส์เป็นเงินที่อ่อนไหวที่สุดในภูมิภาคการลอยค่าเงินบาทของไทย ทำให้ธนาคารชาติฟิลิปปินส์ประกาศขึ้นอัตราดอกเบี้ย และมีข่าวว่าได้ขายเงินหลายร้อยล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อที่จะพยุงเงินเปโซไว้ซึ่งดูเหมือนว่าจะช่วยกู้สถานการณ์กลับมาได้ประธานาธิบดีรามอสกล่าวว่าเชื่อมั่นว่ามาตรการเหล่านี้จะช่วยให้อัตราเงินเปโซอยู่ในสภาพคงที่ นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าธนาคารชาติมาเลเซียขายเงินดอลลาร์สหรัฐฯตอนเช้าวันนี้ เพื่อรักษาสภาพเงินคลังสัดส่วนเงินรูเปียของอินโดนีเซียก็ลดลงเป็นผลมาจากการลอยค่าเงินบาทของไทยเช่นกันนักลงทุนกำลังจับตามองความเคลื่อนไหวของธนาคารชาติสิงคโปร์เพราะสิงคโปร์นั้นถือว่าเป็นที่พึ่งด้านเงินทุนในยามที่มีวิกฤตการณ์ในประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคมีความเป็นไปได้ว่าสิงคโปร์ทุ่มซื้อดอลลาร์สหรัฐฯเพื่อป้องกันไม่ให้เงินดอลลาร์สิงคโปร์ปรับตัวสูงขึ้นจนทำให้ราคาสินค้าส่งออกของสิงคโปร์สูงเกินไปในตลาดโลก”

ประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนและเข้าใจยาก บีบีซีจึงให้ความสนใจมากถึงกับจัดรายการเฉพาะต่างหากเป็นประจำทุกสัปดาห์ตลอดเวลาที่ประเทศไทยมีปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยให้ชื่อว่า รายการเจาะโลกเศรษฐกิจ เพื่อติดตามสถานการณ์เศรษฐกิจรอบโลกที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในด้านใดด้านหนึ่ง มารายงานเป็นประจำทุกสัปดาห์ เช่นกรณีที่มีการเสนอชื่อ ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ เพื่อดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ WTO นั้น บีบีซีได้ติดตาม

³¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

ความคับหน้าและแนวโน้มของผู้ได้รับการเสนอชื่อมาวิเคราะห์ให้ฟัง ในรายการนี้ คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ได้เสนอบทวิเคราะห์ตอนหนึ่งว่า³¹⁹

“สื่อมวลชนที่ติดตามเกาะติดข่าวการเจรจาต่อรองการค้าระหว่างประเทศ ซาอุดีอาระเบียและจีนได้ออกมาบอกว่ากระบวนการเลือกสรรผู้อำนวยการใหญ่ องค์การการค้าโลกคราวนี้แม้ว่าหน้าฉากประเทศต่างๆจะบอกว่ายืดหลักการคนที่มี ความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งแต่ข้อเท็จจริงก็คือส่วนใหญ่ใช้เรื่องความสัมพันธ์ ภาษา และภูมิภาคเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ เช่นฝรั่งเศส สนับสนุนนาย อาบูยูป แห่งโมร็อกโก เพราะว่ามาจากกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส หรือว่านอร์เวย์ก็สนับสนุนดร.ศุภชัย เพราะจบปริญญาเอกที่นั่นประเทศแอฟริกาและอาหรับก็ชัดเจนว่าสนับสนุนนายอาบูยูป ขณะที่อาเซียนหลายประเทศในเอเชียรวมทั้งญี่ปุ่นสนับสนุนดร.ศุภชัย นายซาอุดีอาระเบียบอกว่าตัวแทนจากประเทศกำลังพัฒนาตอนนี้มีคะแนนคู่ครับ”

รายการที่บีบีซีค่อนข้างจะให้ความสำคัญมากอีกรายการหนึ่ง คือ รายงานพิเศษ ลักษณะของรายการจะเชิญแขกพิเศษมาให้ความรู้กับผู้ฟังถึงเรื่องที่กำลังเป็นปัญหาทางสังคม เช่น กรณีที่มีการทำประชาพิจารณ์เรื่องการวางท่อก๊าซที่จังหวัดสงขลา และมีการประท้วงกัน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2543 นั้น บีบีซีมองว่าจริงๆแล้ว สังคมไทยยังไม่เข้าใจกระบวนการประชาพิจารณ์ บีบีซีได้เชิญคุณปาริชาติ ศิวรักษ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาพิจารณ์ มาให้ความรู้ที่ถูกต้องเรื่องนี้ คุณปาริชาติ ให้ความรู้ผ่านบีบีซีตอนหนึ่งว่า³²⁰

“กรรมการประชาพิจารณ์ ก็จะได้เชิญไปทั่วว่าใครอยากจะมาช่วยงาน ก็มา แต่กรรมการจะมาดูว่าใครที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียควรที่จะมาร่วมให้ข้อมูล เสร็จแล้วก็จะบอกว่าประกาศไปให้คนที่มีส่วนได้เสียมาลงทะเบียน และอยากจะมาพูดถึงเรื่องอะไรหรือมีข้อมูลอะไรที่จะนำมาเสนอ ก็ต้องลงทะเบียนอะไรไว้ให้เรียบร้อยเสร็จแล้ว พอถึงเวลากกรรมการก็เชิญเจ้าของโครงการ ที่ปรึกษาโครงการอะไรมา และก็มานำเสนอแล้ว ก็ว่า

³¹⁹ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. การสรรหาผู้อำนวยการ WTO (บทวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ) ม.ป.ก.

³²⁰ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. รายการรายงานพิเศษ เรื่องการทำประชาพิจารณ์ [บทวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ]. สิงหาคม 2543.

กันไปเอาข้อมูล คัดค้านกันไป เป็นประเด็นๆ ระหว่างเจ้าของโครงการกับคนที่มีส่วนได้เสียที่ลงทะเบียนไว้เสร็จแล้วกรรมการประชาพิจารณ์ก็จะมาดูจากข้อมูลทำตัวเหมือนศาลนะคะ ดูจากข้อมูลของแต่ละประเด็น ประเด็นนี้ตัดสินใจไปเข้าข้างใครเรื่องนี้ ใครมีน้ำหนักเพราะอะไรยังไงต่อมิอะไร เสร็จแล้วสรุปความคิดเห็นเปิดเผยต่อสาธารณชน นำความคิดเห็นของกรรมการเสนอผู้มีอำนาจตัดสินใจอย่าง เช่นอาจจะเป็น กรม. หรืออะไร เป็นต้น”

เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคนไทยในอังกฤษเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ปีปีซีทราบว่าคุณคนไทยในประเทศอาจจะทราบหรือสนใจ เพราะความห่างไกลของพื้นที่คนละทวีป คนไทยไม่อาจเข้าถึงแหล่งข่าวนั้นๆ เหมือนปีปีซีภาคภาษาไทยซึ่งมีสถานที่ทำงานอยู่ใจกลางกรุงลอนดอน จึงเป็นเนื้อหารายการอีกประเภทหนึ่งที่ปีปีซีเกาะติดสถานการณ์มาเสนอแทบทุกเรื่อง ตัวอย่าง เช่น เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงแก่อสัญกรรมที่กรุงลอนดอนเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ.2541 ปีปีซีได้ส่งคุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ไปร่วมงานศพ และสอบถามความเห็นถึงอนาคตของพรรคชาติพัฒนาจากนักวิเคราะห์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเสนอทันที ดังตัวอย่างรายการตอนหนึ่งดังนี้³²¹

“(อรนุช) เมื่อคืนนี้เวลา 19.15 นาฬิกา ตามเวลาท้องถิ่น นายพงษ์ สารสิน อดีตรองนายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ก็เป็นประธานในพิธีการสวดพระอภิธรรมที่วัดพุทธประทีปในกรุงลอนดอนคะ คนในครอบครัวชุณหะวัณ ข้าราชการสถานทูตไทยและคนไทยในอังกฤษร่วม 50 คนก็เข้าร่วมพิธีด้วย เรื่องของการนำศพพลเอกชาติชายจากโรงพยาบาลครอมเวลล์ กลางกรุงลอนดอนกลับประเทศไทยนั้น เอกอัครราชทูตวิทย์ รายงานนันทบอกกับปีปีซีนะคะว่าพระภิกษุ หนึ่งรูปตัวแทนจากสถานทูตสองคนและบุตรชายพลเอกชาติชายนายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณจะเป็นผู้นำขบวน(เอกอัครราชทูตวิทย์) ก็เป็นพิธีการที่เรียบง่ายที่สุดนะครับเพราะว่าให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติของการอังกฤษที่นี้ทั้งผมแล้วก็เพื่อนข้าราชการทั้งหลายรวมทั้งบุคคลใน ครอบครัวของท่านก็จะเป็นผู้นำศพจากสถานที่ที่เก็บศพไปที่เครื่องบิน หลังจากนั้นเมื่อ ส่งศพให้กับทาง

³²¹ วิฑูปีปีซีภาคภาษาไทย. ข่าวอสังกรรมพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (บทวิฑู ออกอากาศทางสถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ). 7 พฤษภาคม 2541.

เจ้าหน้าที่การบินไทยแล้วนะครับ คณะของท่านที่เหลือก็จะมารอขึ้น เครื่องบินอยู่ที่ห้อง
รับรองของการทำอากาศยานฮีทโทรลันะครับ

(อรนุช) ทางด้านนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา ก็จะนำคณะจาก
กรุงเทพฯ เดินทางมารับศพที่สนามบินฮีทโทรลันลอนดอนด้วยค่ะ

(นวลน้อย) คุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียรนะคะ อสังกรรมของอดีตนายกรัฐมนตรีกี่ทำ
ให้มีคำถามเรื่องงานการเมืองที่ค้างไว้ ผู้สื่อข่าวต่างประเทศอย่างไม่เคล็ด วาติกอสตีส์
แห่งนิตยสาร ฟาร์อีสเทินอีโคโนมิคส์รีวิว ก็ได้ให้ความเห็นไว้กับปีปีซี

(ไม่เคล็ดพูด.....นวลน้อยแปล) วาติกอสตีส์บอกว่าคนส่วนใหญ่ที่นั่นจดจำพลเอกชาติชายได้
เพราะว่าเป็นยุคของที่ดินราคาแพงและก็การค้าที่เฟื่องฟูความตายของพลเอกชาติชายได้
อาจจะถือได้ว่าเป็นการปิดฉากการเมืองยุคหนึ่งของไทยที่เศรษฐกิจอยู่ในยุคขยายตัวแบบ
ฟองสบู่ นะคะ เค้าบอกอีกด้วยค่ะว่าประเด็นถัดมาหลังจากนี้คงจะหนีไม่พ้นปัญหาอนาคต
ของพรรคการเมืองใหญ่อันดับ 3 ของประเทศนั่นก็คือพรรคชาติพัฒนาคะ ว่าจะเป็น
อย่างไรต่อไป”

หรือแม้แต่กรณีคดีนายปิ่น จักกะพาก ถูกทางการไทยกล่าวว่าเป็นอาชญากรทาง
เศรษฐกิจ ปีปีซีก็ส่งผู้สื่อข่าวไปรายงานข่าวทุกครั้งและได้เอื้อเฟื้อรายงานข่าวให้กับสื่อมวลชน
ภายในประเทศด้วย เพราะทราบปีปีซีทราบดีว่าบางครั้งเมื่ออยู่ห่างไกลเหตุการณ์ ก็ไม่สามารถ
ติดตามข่าวได้อย่างใกล้ชิด จึงเป็นข้อได้เปรียบของปีปีซีภาคภาษาไทยประการหนึ่ง คดีนายปิ่น
จักกะพาก ถูกฟ้องร้องในศาลของอังกฤษและศาลสูงอังกฤษตัดสินไม่ส่งตัวกลับมาดำเนินคดีใน
ไทยเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2544 นั้น คุณกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ ซึ่งไปรายงานข่าวนี้ของปีปีซี
ภาคภาษาไทยเล่าว่า³²²

“ให้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นจริงๆ เป็นสิ่งสำคัญแล้วเรารู้เรื่องว่าที่มาที่ไปอย่างไรเหตุการณ์
มันเป็นมาอย่างไร ระบบของกฎหมายอังกฤษเป็นอย่างไร เอาแค่ทำข้อเท็จจริงให้มัน
ชัดเจน เล่าเรื่องให้ถูก อันนี้ต้องพูดถึงว่าการทำข่าวของเรา ทำจิตใจให้เป็นอุเบกขาด้วย
เราก็ไม่เข้าข้างรัฐบาลไทย หรือเข้าข้างคุณปิ่น สิ่งที่เราทำคือทำตามเนื้อผ้า ทำตาม
ข้อเท็จจริง ทำไม่อังกฤษถึงไม่ส่งตัวคุณปิ่นไป เพราะว่าคำฟ้องมาจากฝ่ายไทยมัน
หละหลวมมาแต่ต้น กระบวนการยุติธรรมของอังกฤษก็แข็งแรง แล้วก็มาเป็นมาตรฐานเชื่อถือ

³²² สัมภาษณ์กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ , 5 มิถุนายน 2545.

ได้ สิ่งที่เราทำคือมีอะไรมาอย่างนี้ ไม่งั้นประเทศไทยเหมือนกับการเสนอข่าวที่ไปบาลานซ์กับข่าว สิ่งที่เราทำคือไปบาลานซ์ความสมบูรณ์กับข่าวของสื่อไทย ที่เขาอาจจะได้เฉพาะอัยการไทย มันควรจะมียุติธรรมที่เป็นข้อเท็จจริงออกมาด้วย แต่ส่วนเรื่องที่ว่าคุณเป็นจักกะพาก จะผิด จะถูก เราต้องไปทำอีกเรื่องหนึ่ง”

เนื่องจากคดีนี้เป็นคดีที่อยู่ในความสนใจของคนไทยจำนวนมาก เพราะเป็นการกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรทางเศรษฐกิจด้วย การจะรายงานข่าวนี้อย่างไรเป็นประเด็นที่บีบีซีต้องใช้เวลาพิจารณาในทุกประเด็นอย่างรอบคอบมาก คุณนวนน้อย ธรรมเสถียรเป็นอีกคนหนึ่งที่ถูกมอบหมายให้ไปรายงานข่าวนี้ ประเด็นหนึ่งที่คุณนวนน้อย เล่าให้ฟัง คือ ต้องไม่เปิดโอกาสให้ผู้ตกเป็นข่าวพูดถึงตัวเองมากเกินไปในรายการ แม้จะเป็นการสัมภาษณ์พิเศษที่บีบีซีได้เปรียบสื่อภายในประเทศก็ตาม กรณีนี้ก็เช่นกัน³²³

“ส่วนใหญ่เราไม่ได้สัมภาษณ์สดออกอากาศทันที ทำให้เรามีเวลาที่จะเตรียมตัวฟังและคิดได้ ดังนั้นส่วนใหญ่เราใช้วิธีติดต่อเทปซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ถ้าเห็นว่าโฆษณาตัวเองมากเกินไป โจมตีคนอื่นลูกเดียวโดยที่เราไม่มีเสียงคนคนนั้นมาคานเราก็มักตัดออกไป อย่างตอนที่สัมภาษณ์คุณเป็น จักกะพากตอนแรกซึ่งเป็นสัมภาษณ์พิเศษก็ได้ เพราะตอนนั้นคุณเป็นไม่พูดกันนักข่าวไทยเลย เราได้สัมภาษณ์เขาอย่างเต็มที่ แต่ว่าคุณเป็นพูดถึงปัญหาเศรษฐกิจต้นตอที่เขาคิดว่าเป็นปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งตอนนั้นคุณเป็นเจอข้อกล่าวหาจากหลายคนแล้วว่าเพราะเขาทำผิดทำให้เกิดเหตุการณ์วิกฤติขึ้น วิธีอธิบายของคุณเป็น เขาบอกว่าเศรษฐกิจมีปัญหาโดยภาพรวม ลึกๆ อยู่แล้ววิธีการที่ตัวเขาทำใครๆ ก็ทำและต่อว่าเจ้าหน้าที่ปล่อยให้ทุกคนทำหมด พร้อมกับชี้ข้อมูลมากมาย พวกเรามีเรื่องต้องซึ่งนำนักคิดกันหนักว่าจะเอาอย่างไร เพราะในฐานะที่ถูกกล่าวหาคุณเป็นก็น่าจะมีโอกาสได้พูดอะไรบ้าง แต่ให้เนื้อที่มากไปก็เหมือนเราไปเปิดโอกาส ให้เขาแก้ตัวพวกเราก็คิดกัน แต่ในที่สุดตัดสินใจตัดเทปและเอาออกส่วนหนึ่งพอให้คนฟังได้ข้อมูลว่าคุณเป็นคิดอย่างไร แต่ไม่ให้เนื้อที่มากเกินไปในสายตาของเรา เราใช้ความระมัดระวังเวลาทำรายการ และมันกลายเป็นส่วนหนึ่งของเรามากกว่า อย่างเช่นทุกครั้ง ที่รายงานเรื่องเมืองไทย เรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลเป็นต้น นอกจากจะระวังไม่ให้

³²³ สัมภาษณ์ นวนน้อย ธรรมเสถียร , 27 มีนาคม 2546.

เนื้อที่รัฐบาลมากไป เราะวังไม่ให้เนื้อที่ฝ่ายที่วิจารณ์รัฐบาลกล่าวหารัฐบาลฝ่ายเดียวถ้าเป็นไปได้เราตรวจสอบทุกตัวอักษร”

เหตุการณ์เพื่อนบ้านไทยเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ปีศาจภาคภาษาไทยให้ความสนใจเพราะส่งผลกระทบต่อการค้าเงินกิจการต่างๆภายในประเทศไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น การปราบปรามนักศึกษาในพม่าที่เรียกร้องประชาธิปไตย จนนักศึกษาส่วนหนึ่งหลบหนีเข้ามาอยู่ในไทย และก่อเหตุบุกยึดสถานทูตพม่า เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2542 นั้น ปีศาจไทยได้คุณยินดี เลิศเจริญโชค นักข่าวเดอะเนชั่น ซึ่งติดตามสถานการณ์ในพม่ามายาวนานเป็นผู้วิเคราะห์ว่ากลุ่มนักศึกษาพม่าที่เข้ายึดสถานทูตพม่าในไทยเป็นกลุ่มใด ตอนหนึ่งดังนี้³²⁴

“มันค่อนข้างจะเป็นกลุ่มใหม่ที่ปรากฏออกมา อันหนึ่งที่ชัดมากก็คือว่า ไม่ว่าจะ เป็นเอ็นจีโอเองหรือว่าทางนักศึกษากลุ่มอื่นเองก็ออกมาปฏิเสธ ว่าไม่มีส่วนร่วม มีข้อที่น่า สงเกตหลายๆอย่าง กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือว่ามันดูจะเป็นเหมือนการเปลี่ยนแปลง ยุทธวิธีในการที่จะเรียกร้องประชาธิปไตยของคนพม่าที่อยู่ต่างประเทศ แต่เดิมที่เห็นๆกัน มาก็ค่อนข้างใหญ่ก็จะใช้วิธีประท้วงหน้าสถานทูตใช้วิธีไม่รุนแรงอดข้าวประท้วงหรือยื่น หนังสือให้ฝ่ายนั้นฝ่ายนี้บ้างแต่สิ่งที่ออกมากระทำการอุกอาจขนาดนี้ ยึดสถานทูต ยึดตัว ประกันพร้อมทั้งมีอาวุธสงครามเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะแปลกใหม่ที่ผ่านมาใช้ว่าจะไม่เคยมี แต่เคยมีแต่เป็นการจี้เครื่องบินออกมาจากพม่าถึง 2 ครั้งอันนั้นก็เกิดขึ้นประมาณสัก 10 ปี ผ่านมาแล้ว ครั้งนี้จะเรียกว่าค่อนข้างจะรุนแรงที่สุด และก็อุกอาจที่สุดว่าเกิดขึ้นกลางเมือง หลวง แล้วก็มีอาวุธต่างๆ เหล่านี้ ไม่ใช่อาวุธที่หาซื้อได้ง่ายๆ ก็คงจะต้องมีเงินมีทอง พอสมควรที่จะหาอาวุธเหล่านี้ รวมทั้งระเบิดมือทั้งหลาย 20 กว่าลูกนี่มา ก็คงจะต้อง ตรวจเช็คกันพอสมควร” *

แม้แต่เหตุการณ์ที่นักศึกษาพม่าบุกเข้ายึดโรงพยาบาลราชบุรี เมื่อวันที่ 24-25 มกราคม พ.ศ.2543 ปีศาจก็ส่งคุณอนุพงษ์เข้าไปติดตามเบื้องหน้าเบื้องหลังของเหตุการณ์ตลอดเวลาจน เหตุการณ์จบสิ้นลง ระหว่างที่ทุกคนสงสัยว่ากลุ่มกองกำลังพระเจ้าคือใครกันนั้น ปีศาจได้

³²⁴ วิฑูย์ปีศาจภาคภาษาไทย. รายงานข่าวนักศึกษาพม่ายึดสถานทูตพม่าในกรุงเทพฯ (บทวิฑูย์ออกอากาศทางสถานีวิทยุปีศาจภาคภาษาไทย ภาคค่ำ). 1 ตุลาคม 2542.

* ดูรายละเอียดภาคผนวก ข , หน้า 282.

สัมภาษณ์ คุณยินดี เลิศเจริญโชค ผู้เชี่ยวชาญเรื่องพม่าอีกครั้ง คุณยินดีอธิบายให้บีบีซีฟังตอนหนึ่งว่า³²⁵

“กลุ่มกองทัพพระเจ้านี่นะคะจริงๆแล้วมันเป็นขบวนการของพวกชาวบ้านนะคะที่รวมตัวกันขึ้นมาจับอาวุธต่อสู้กับทหารพม่ากลุ่มพวกนี้เกิดขึ้นมาเมื่อประมาณซัก 3 ปีที่แล้วเมื่อตอนที่ฐานที่ตั้งมั่นของกองทัพที่ 4 ของกะเหรี่ยงถูกตีแตกแล้วก็ชาวบ้านก็เริ่มรู้สึกว่าตัวเองนี่หวังพึ่งพวกกะเหรี่ยงอิสระหรือกองทัพกะเหรี่ยงให้ปกป้องตัวเองไม่ได้ก็รวมตัวกันนะคะทั้งพวกทหารที่แตกออกมาจากพวกกองกำลังกะเหรี่ยงเองมารวมตัวกันเพื่อที่จะปกป้องผลประโยชน์ปกป้องลูกหลานญาติพี่น้องของตัวเองขณะเดียวกันก็พบว่ามี้เด็ก 2 คน เด็กชายซึ่งหลายคนบอกว่าเป็นฝาแฝดแต่ว่าเรื่องฝาแฝดนี้ก็ยังไม่แน่ใจนะคะอายุประมาณซัก 13-14 ปี 2 คนนี้ซึ่งหลายคนเชื่อว่าเป็นตัวแทนของพระเจ้าผู้มาไถ่บาปแล้วก็จะมามีอิทธิฤทธิ์อิทธิฤทธิ์เพราะหลายครั้งที่พวกนี้ออกไปทำลายพวกทหารของพม่าหลังจากที่ได้รับการเป่าศรีษะจากเด็ก 2 คนนี้ หรือว่าได้รับศีลได้รับพรจากเด็ก 2 คนนี้แล้ว เมื่อไปทำการจรรยาวั้กับทหารพม่าก็มักจะประสบชัยชนะ”

การยึดโรงพยาบาลราชบุรีในครั้งนี้ ทางกรมไทยได้ยิงผู้ก่อเหตุเสียชีวิตทั้งหมด แต่ในฐานะคนรายงานข่าวนี้ นักข่าวไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการเผชิญหน้ากับแหล่งข่าวว่าทำไมต้องยิงทั้งทั้งหมดแต่ให้ผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ต่างฝ่ายต่างอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วให้ผู้ฟังวินิจฉัยเอาเองว่าเกิดอะไรขึ้นก็ได้ คุณอนุพงษ์อธิบายวิธีการทำงานของตนเองในการรายงานข่าวนี้ว่า³²⁶

“ต้องแยบคาย อย่างกรณีราชบุรี ไม่ได้อ่อนมือ เราก็รายงานตามข้อเท็จจริง แต่ขึ้นกับวิธีการตั้งคำถาม วิธีการเผชิญหน้ากับแหล่งข่าว แล้วจะทำให้เกิดท่าทีเผชิญหน้าหรือเปล่า ถ้าคำถามเพียงแต่ว่าเข้าวันนั้น เกิดอะไรขึ้น เราไม่ได้บอกว่าคุณยิงเขาก่อนใช่ไหม ถ้าถามอย่างนั้นมันเกิดการเผชิญหน้า คำถามของผมที่ถามแม่ทัพภาค 1 คือมันเกิดอะไรขึ้น ทำไมถึงตายกันหมด ทำไมถึงยิง เขาก็ตอบว่าเป็นเรื่องที่ต้องรักษาชีวิตคนส่วนใหญ่ ต้องป้องกัน แต่ข้อมูลที่เรามาได้จากพยานไม่ใช่ ก็ให้คนฟังไปตัดสินใจเอาเอง ไม่ใช่

³²⁵ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. รายงานข่าวพม่าบุกยึดโรงพยาบาลราชบุรี (บทวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคคำ). 24 มกราคม 2543.

³²⁶ สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

วิธีการที่บอกว่า ผมคิดว่าไม่น่าเป็นไปได้นะที่คนเหล่านี้จะลุกขึ้นมาต่อสู้มายังทหารก่อน เราไม่ได้ตั้งคำถามแบบนั้น แบบสร้างบรรยากาศเผชิญหน้า แต่ว่ารายงานมันพูดถึงสิ่งเหล่านั้น แต่วิธีการเผชิญหน้ากับแหล่งข่าวมันไม่จำเป็นวีรบุรุษในที่แถลงข่าว ผมไม่ได้เน้นว่าต้องเป็นวีรบุรุษ ผมเห็นว่าผมจะสร้างพันธมิตรอย่างไร ผมทำงานเงียบ ๆ งานของผมไม่ต้องส่งไปให้ใครพิมพ์ มันเป็นวิธีการทำงานส่วนตัวของผม ”

เหตุการณ์ที่คุณอนุพงษ์อธิบายถึงนั้น ปรากฏในรายงานข่าวที่คุณอนุพงษ์รายงาน ออกอากาศในภาคค่ำวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2543 ตอนหนึ่งดังนี้³²⁷

“(อนุพงษ์) เสียขบวนที่ตั้งเป็นข้าวตอกแตกช่วงประมาณตี 5 ครึ่ง วันนี้อยู่ระหว่างที่หน่วยอรินทราช 26 หน่วยต่อต้านการก่อการร้ายบุกเข้าช่วยเหลือตัวประกันในโรงพยาบาลศูนย์ราชบุรีหลังกลุ่มก่อการร้ายสมาชิกกองกำลังพระเจ้า 10 คนยึดโรงพยาบาลกลางเมืองราชบุรีเพื่อต่อรองให้ทางการไทยให้ความช่วยเหลือ ทางด้านมนุษยธรรมกับชาวกะเหรี่ยงที่หลบภัยสงครามอยู่ตามแนวชายแดน ผลของปฏิบัติการครั้งนี้กลุ่มก่อการร้ายเสียชีวิตทั้งหมด 10 คน ขณะที่เจ้าหน้าที่ของไทยบาดเจ็บ 8 คน พล.ท.ทวีป สุวรรณสิงห์ แม่ทัพภาคที่ 1 ให้เหตุผลที่จับตายว่า (พล.ท.ทวีป) จากการต่อสู้กับทางเจ้าหน้าที่ของเราครับ

(อนุพงษ์) ปฏิบัติการจู่โจมเข้าวันนี้ตัวประกันทุกคนก็ปลอดภัยผู้หญิงคนนั้นซึ่งเป็นตัวประกันอยู่ด้วยเธอเป็นญาติของผู้ป่วยคนหนึ่งเล่าเหตุการณ์หลังเสียขบวนแตกนัดแรกให้บีบีซีฟังว่า

(ตัวประกันที่รอดออกมา) ทุกคนหมอบหมดเลยให้เราหมอบหมดเลยอย่าให้กระดกหัวขึ้นมา พม่าเขาบอกว่าหมอบหมอบให้ติดพื้นเลย อย่ากระดกหัวขึ้นมานะ หมอบให้ติดเลยหมอบให้ติดเลย และเขาก็นั่งอยู่กับเรา พวกหน่วยคอมมานโดที่เขาแต่งชุดดำๆเขาทุบกระจกประตูเข้าไปแล้ว ก็พวกนี้เขาก็อยู่ด้วย เขายกปืนเขา บอกว่าไม่สู้ๆ (อนุพงษ์) แล้วที่ยกมือไม่สู้แล้วเกิดอะไรขึ้นครับ

³²⁷ วิทยูบีบีซีภาคภาษาไทย. รายงานข่าวพม่าบุกยึดโรงพยาบาลราชบุรี (บทวิทยู ออกอากาศทางสถานีวิทยูบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ). 25 มกราคม 2543.

(ตัวประกัน) ทางนี้เขาก็ยิงเขา ก็ทุบประตูเข้าไป เขาก็ให้ออกมา เขาบอกให้ คลานออกมา ไม่ให้เดินออกมา ให้คลานออกมาข้างนอก และทุบกระจกเข้าไปหมด เลย ทางพวกตัวประกันออกทางนี้ ทางพวกคนร้ายออกไปอีกประตู เขาเอาออกไป คนละประตู

(อนุพงษ์) หลังเหตุการณ์ยึดโรงพยาบาลราชบุรียุติลง ชีวิตประจำวันของคนที่นี่ก็ เริ่มกลับสู่ภาวะปกติอีกครั้ง ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งที่ปิดทำการเมื่อวานนี้ก็ กลับมาเปิดทำการเป็นปกติในเช้าวันนี้ เว้นแต่โรงเรียนที่ยังปิดต่ออีกวันสองวัน จนกว่าสถานการณ์จะวางใจได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอยตาม เส้นทางจากอำเภอเมืองตรงไปยังชายแดน อำเภอสวนผึ้ง ภาพที่ผมสังเกตเห็นก็พบจุด ตรวจเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ รวมทั้งที่โรงพยาบาลอำเภอสวนผึ้ง วันนี้ก็มีเจ้าหน้าที่ ตรวจตราอย่างเข้มงวด ส่วนเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลในวันนี้ก็ระมัดระวังตัวเพิ่ม มากเป็นพิเศษ ทุกคนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าล้าลองเพื่อป้องกันในกรณีที่เกิดเหตุร้าย ไม่ให้คนร้ายรู้ว่าเป็นหมอหรือว่าเป็นพยาบาล...”

ต่อมาในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2543 ครบรอบ 12 ปีของเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย ในพม่า การเคลื่อนไหวของนักศึกษาในประเทศไทยต้องเงียบเหงาลงไปหลังจากนักศึกษามาก่อน เหตุร้ายในไทยสองครั้งติดต่อกัน ปีปีที่สี่ส่งคุณกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ ผู้สื่อข่าวภาคภาษาไทยไป ติดตามเหตุการณ์ที่ค่ายผู้ลี้ภัย จังหวัดราชบุรี และตอนหนึ่งของรายงานข่าววันนั้น³²⁸

“(กิตติพงษ์) เหตุการณ์กลุ่มติดอาวุธชาวพม่ากระทำการบุกอาวาสที่สถานทูตพม่า และโรงพยาบาลราชบุรีเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ทางการไทยเข้มงวด ห้ามไม่ให้อดีตนักศึกษา พม่าจัดกิจกรรมการเมืองได้ตามใจชอบ อย่างวันนี้คุณปริชา เรื่องจันทร์ รองผู้ว่าราชการ จังหวัดราชบุรีก็ไปดูแลศูนย์มณีลอย สถานที่ลี้ภัยของอดีตนักศึกษาพม่าที่ใหญ่ที่สุดใน ไทย คุณปริชาบอกว่าได้ร่วมงานการจัดงานรำลึกเหตุการณ์เมื่อเช้า เพื่อดูให้แน่ใจว่าไม่มี กิจกรรมทางการเมืองซึ่งผิดกฎหมายของศูนย์ คุณปริชาบอกอีกว่าแต่ก่อนทางการไทยผ่อนปรน

³²⁸ วิฑูยปีปีที่สี่ภาคภาษาไทย. รายงานข่าวครบรอบ 12 ปีนักศึกษาพม่าเรียกร้อง ประชาธิปไตย (บทวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุปีปีที่สี่ภาคภาษาไทย ภาคคำ). 8 สิงหาคม 2543.

ให้นักศึกษาพม่าหลายอย่างแต่หลังจากเหตุการณ์ยึดสถานทูตพม่ากับยึดโรงพยาบาลแล้ว ก็ต้องเพิ่มความเข้มงวดขึ้น

(ผู้ว่าราชการบุรี) ขณะนี้ ณ เวลานี้เราไม่ให้ออกศุนย์ เค้าก็จะจัดกิจกรรมของเค้าภายในศุนย์ แต่ว่ากิจกรรมของเค้าเราก็บอกว่าคุณจัดกิจกรรมอะไรก็ได้ในวันสำคัญต่างๆคุณก็จัดกิจกรรมของคุณไปแต่ว่าขออย่างเดียวอย่าทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเมือง เค้าก็ทำในสิ่งที่เค้าทำได้สิ่งที่เราไม่ให้ทำเค้าก็จะไม่ทำ

(กิตติพงษ์)นอกจากนี้ทางการไทยยังเร่งส่งนักศึกษาลี้ภัยเหล่านี้ไปประเทศที่ 3 ให้เสร็จโดยเร็วสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติบอกว่า ตั้งแต่เดือนตุลาคมปีก่อนส่งผู้ลี้ภัยไปประเทศที่ 3 ได้แล้วประมาณ 580คน ตอนนี้ศุนย์มณีน้อยเหลือนักศึกษาอยู่ประมาณ 1,580 คนซึ่งทางไทยบอกว่าต้องการส่งพวกเขาไปประเทศที่ 3 ให้หมดในสิ้นปีนี้ ส่วนฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพม่านั้นก็บอกว่าได้เปลี่ยนนโยบายเคลื่อนไหวในไทยของตัวเองเช่นกัน เพื่อไม่ให้มีปัญหาเกี่ยวกับทางการไทย

(คุณจอนนี่พุด...กิตติพงษ์แปล) คุณจอนนี่ผู้นำคนหนึ่งของ เอบีเอสปีเอฟกลุ่มอดีตนักศึกษาต่อต้านรัฐบาลพม่าที่ใหญ่มากกลุ่มหนึ่งบอกว่าพวกเขาไม่เคลื่อนไหวเปิดเผยเพราะไม่ต้องการให้ทางการไทยเข้าใจกลุ่มของเค้าผิดเพราะปัญหาตักค้ำจากเหตุยึดสถานทูต ขณะเดียวกันพวกเขาไม่อยากให้จารชนของรัฐบาลพม่าเข้าแทรกซึมก่อความวุ่นวายด้วยจอนนี่บอกอีกว่ายุทธศาสตร์ใหม่ของพวกเขาในไทยคือการชักชวนเกลี้ยกล่อมกลุ่มพลังต่างๆให้เห็นถึงเหตุผลในการต่อสู้ของพวกเขาซึ่งเหมาะกับสถานการณ์ของพวกเขาในไทยเดี๋ยวนี้ครับ”

นโยบายหลักในการทำข่าวที่เกี่ยวกับประเทศไทยเรื่องหนึ่งที่คุณอรอรพล วรธนบุรี หัวหน้าแผนกภาษาไทยบอกผู้วิจัยคือข่าวที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลไทยหรือความเป็นความตายของรัฐบาลเป็นสิ่งที่บีบีซีต้องนำมารายงาน ดังนั้นในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีการบัญญัติขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2540 นั้น บีบีซีได้จัดทำรายการข่าวเลือกตั้งหลายแง่มุม ตั้งแต่บรรยากาศการหาเสียงของพรรคต่างๆ ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ และนักวิชาการต่างประเทศที่เข้ามาศึกษาพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมชนบทไทย และผลการนับคะแนนเป็นระยะตลอดรายการ ตอนหนึ่งบีบีซีได้ถามอาจารย์ไมเคิล เนลสัน นักวิชาการ

อิสระจากเยอรมันที่เข้ามาศึกษาการเลือกตั้งในไทยมานานถึง 15 ปี ว่าทำไมบทบาทของหัวคะแนนในสังคมไทยถึงมีความสำคัญ อาจารย์ไมเคิล เนลสันตอบบีบีซีว่า³²⁹

“ปัญหาหลักเรื่องนี้ ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างในการเลือกตั้ง อย่างเช่นผมเป็นคนเยอรมัน ผมเลือกพรรคไม่ใช่เลือกบุคคล แต่ที่เมื่อก็พูดมาแล้ว พรรคการเมืองเกือบไม่มีความหมายในระดับจังหวัด คนที่มีความสำคัญในระดับจังหวัด ก็คือผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคพวกของเค้า เมื่อเป็นเช่นนั้น ประชาชนในระดับล่างคือ หมู่บ้าน เมื่อถึงเวลาเลือกตั้ง เค้าจะรู้ได้ยังไงว่า จะต้องเลือกใคร เพราะไม่ค่อยสนใจเรื่องพรรคการเมืองระดับชาติ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้น ในการเลือกตั้ง คือจะมีช่องว่าง ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แต่เมื่อมีช่องว่างแล้ว ก็ต้องมีสะพานข้ามช่องว่าง นี่แหละบทบาทของหัวคะแนน” *

แม้แต่เหตุการณ์สำคัญของโลกที่ส่งผลกระทบต่อไทย บีบีซีก็สะท้อนความรู้สึกนึกคิดของคนในชาติผ่านรายการบีบีซีเป็นประจำ เช่นกรณีผู้ก่อการร้ายขับเครื่องบินพุงชนตึกเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์ ใจกลางกรุงนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 และสหรัฐอเมริกากล่าวหาว่าเป็นฝีมือของโอบามา บิน ราเดน ประกาศล่าตัวบินราเดนไปทั่วโลก บีบีซีก็เลือกหามุมมองที่แตกต่างจากสื่อมวลชนภายในประเทศมานำเสนอ ในเรื่องนี้บีบีซีพบว่าบรรดาผู้นับถือศาสนาอิสลามส่วนหนึ่งในประเทศไทยไม่พอใจการกระทำของสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก บีบีซีได้ส่งคุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ไปสอบถามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านกิจการอิสลามและเดินทางไปคุยกับประชาชนที่ภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อสะท้อนความรู้สึกของพวกเขาผ่านรายการของบีบีซี ส่วนหนึ่งของรายการดังกล่าว ดร.จรัล มะลูลีม ผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลาม บอกว่าบีบีซีว่า³³⁰

³²⁹ วิฑูย์บีบีซีภาคภาษาไทย. รายงานข่าวเลือกตั้งทั่วไปในประเทศไทย 6 มกราคม 2544 (บทวิฑูย์ออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ). 6 มกราคม 2544.

* ดูรายละเอียดภาคผนวก ซ, หน้า 289.

³³⁰ วิฑูย์บีบีซีภาคภาษาไทย. รายงานข่าวมุสลิมภาคใต้ไม่พอใจสหรัฐอเมริกากล่าวหาบินราเดน (เหตุการณ์ 11 กันยายน 2544) (บทวิฑูย์ออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ). 20 กันยายน 2544.

“ภาพบินลาเดนเป็นภาพที่คนชอบ ในฐานะมุสลิม เนื่องจากว่าหนึ่งการสู้รบใน แคนเดียร์ ซึ่งมุสลิมมองว่ามันมีความยุติธรรมที่ชาวแคนเดียร์ต้องรบอย่างโดดเดี่ยว บิน ลาเดนก็เป็นกลุ่มที่ได้รับการเชื่อถือหรือว่าเข้าไปช่วย ในเซเชเนี่ย ในที่ต่าง ๆ คือเอาอย่างนี้ ดีกว่าปัญญาชนมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่รู้ประวัติศาสตร์อิสลามหรือการต่อสู้นี้ มองว่าโลกส่วนที่เป็นโลกของมุสลิม โดยเฉพาะคนที่ต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวไม่มีไปช่วยเหลือ ประชาคมโลก ไม่ให้ความสนใจ แม้แต่ความตายของพวกเขาเค้าจะมีกลุ่ม กลุ่มหนึ่ง ซึ่งเข้าไปซึ่งเผด็จกลุ่ม นั้นมันเป็นกลุ่มของบินลาเดนด้วย” *

อาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวที่เกิดขึ้นในประเทศไทย บีบีซีจะใช้การพิจารณาว่ามี ประเด็นบ้างที่สื่อมวลชนภายในประเทศไม่สนใจ หรืออาจมองข้ามไป บีบีซีก็จะเลือกรายงานข่าวนั้นในอีกมุมมองหนึ่ง เพื่อความสมบูรณ์ของข่าวสารที่ผู้ฟังจะได้รับจากการรับฟังรายการของบีบีซี ภาควิทยาศาสตร์ไทย และเป็นประโยชน์ของผู้ฟังคนไทยที่จะได้ฟังเรื่องเดียวกันในมุมมองที่หลากหลาย อีกด้วย

4.6.6 บีบีซีภาควิทยาศาสตร์ไทย : เสนอความรู้และการศึกษาแก่สังคมไทย

ในแต่ละปีบีบีซีภาควิทยาศาสตร์ไทยจะทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากเพื่อผลิตรายการที่มี ความรู้และให้การศึกษแก่ผู้ฟัง รายการประจำนั้น คือรายการวิทยุการทันโลก ที่นำเสนอเนื้อหา เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์แขนงต่างๆตลอดจนผลงานวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง(รายการนี้ยกเลิก เมื่อ พ.ศ. 2545) รายการทำนถามเราตอบ ซึ่งเป็นกรนำคำถามของผู้ฟังไปค้นหาคำตอบมาจาก ห้องสมุด หรือจากการสัมภาษณ์นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญแขนงต่างๆมากมาย นอกจากนี้ยังผลิต สารคดีชุดหลายตอนจบ ปีละหลายชุด ส่วนใหญ่เป็นสารคดีที่ให้ความรู้และการศึกษาโดยตรงเช่น ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี กีฬา สุขภาพอนามัย วัฒนธรรม สิทธิ เสรีภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการสอนภาษาอังกฤษ ฯลฯ ดังนี้

พ.ศ.2537 บีบีซีได้ผลิตรายการใหม่ที่เต็มไปด้วยข้อมูลความรู้และให้ภาพสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของสังคมถึง 4 ชุด ได้แก่ สารคดีชุดรัชกาลที่ 6 และวรรณกรรมอังกฤษ เสนอบทพระ

* ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ฅ , หน้า 297.

ราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สารคดีชีวิตคนเมือง กะเทาะเปลือกชีวิตผู้คนในเมืองใหญ่ ปัญหาการจราจร การขยายตัวของเมืองอันเป็นผลมาจากนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมและการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย สารคดีชุดประเพณีสิบสองเดือน เสนอภูมิหลังและบรรยากาศของประเพณีและงานฉลองต่างๆในสหราชอาณาจักรแต่ละเดือนโดยมองว่าเดือนไหนคนอังกฤษในแต่ละท้องถิ่นมีงานฉลองอะไรกันบ้าง และสารคดีชุดสืบสานสมบัติโลก สารคดีนำเที่ยวสถานที่สำคัญๆของโลก ซึ่งองค์การยูเนสโกกำหนดให้เป็นแหล่งมรดกโลก ที่สมควรพิทักษ์รักษา เช่น บ้านเชียง สุโขทัย ห้วยขาแข้ง หรือนครวัด³³¹

พ.ศ. 2538 ผลิตสารคดีอีก 4 ชุด ได้แก่ ผู้หญิงไทยวันนี้เพื่อต้อนรับการประชุมของสหประชาชาติที่กรุงปักกิ่งในเรื่องปัญหาและสถานภาพสตรีทั่วโลก รวบรวมความเห็นของผู้หญิงไทยในแวดวงต่างๆ ตั้งแต่พนักงานเมือง อาทิเช่น คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ อรทัย กาญจนชูศักดิ์ ไปจนถึงนักธุรกิจหญิงที่ประสบความสำเร็จ ผู้นำขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี ฟังนักกฎหมายวิเคราะห์ถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านกฎหมายหญิง-ชายและปัญหาด้านสุขภาพ³³² สารคดีชุดแม่น้ำโขงแหล่งผลประโยชน์ รายการภูมิรัฐผู้เฒ่า และเรื่องเก่าของนักเรียนไทยในอังกฤษ ในปีนั้นปีซียังได้ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยจัดประกวดเรียงความในหัวข้อเก็บไว้ให้ลูกหลานอีกด้วย³³³

พ.ศ. 2539 สารคดีชุด เส้นทางสู่แชมป์ยุโรป เจาะเบื้องหลังทีมฟุตบอลชิงแชมป์แต่ละทีมแนะนำดาราเด่น รวมทั้งบทวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ สารคดีชุดท่องอินเทอร์เน็ต เสนอความหมายและผลกระทบที่เกิดจากอินเทอร์เน็ต สารคดีมองวรรณคดีอังกฤษ เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนักเขียนบทละคร นักประพันธ์เด่นๆของอังกฤษตั้งแต่สมัยปลายยุคกลาง ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ สมัยโรแมนติค และวิศทอเรียนจนถึงปัจจุบัน และบทเรียนภาษาอังกฤษชุดไขคำคู่เรื่องราวของคำคู่ที่มีการใช้ความหมายอย่างไรบ้าง³³⁴

³³¹ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. ใบแจ้งรายการกระจายเสียง. ตุลาคม 2537-มีนาคม 2538.

³³² วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. ใบประชาสัมพันธ์รายการผู้หญิงไทยวันนี้. สิงหาคม 2538.

³³³ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. ใบแจ้งรายการกระจายเสียง. เมษายน- กันยายน 2538.

³³⁴ วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย. ใบแจ้งรายการกระจายเสียง. เมษายน – กันยายน 2539.

พ.ศ. 2540 ปีปีชี่ภาคภาษาไทยได้ สารคดีชุดมองราชวงศ์อังกฤษ สารคดีชุดเสี้ยวสะพานประวัติศาสตร์ สารคดีชุด 100 ปีไทย-ยุโรป สารคดีชุดนี้สืบเนื่องจากพ.ศ. 2441 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับยุโรปเป็นครั้งแรก ในโอกาสครบรอบ 100 ปี ของเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ครั้งนั้น ปีปีชี่จัดทำสารคดีพิเศษมองความสัมพันธ์ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับนานาประเทศในทวีปที่เป็นมหาอำนาจโลกในขณะนั้น ซึ่งดำเนินนโยบายล่าอาณานิคมไปทั่วโลก³³⁵ ความบางตอนของสารคดีชุดนี้ มีดังนี้

“ ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 และกระแสจักรวรรดินิยมในรูปแบบของการคุกคามจากฝรั่งเศสได้เข้ามาทำทลายสยาม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีความโหม่งเป็นอย่างยิ่ง เมื่อทรงตระหนักว่าการที่สยามพยายามสร้างฐานเศรษฐกิจอย่างแน่นหนาไม่ได้มีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้อังกฤษพร้อมที่จะยื่นหัตถ์อยู่เคียงข้างสยามในปัญหาความขัดแย้งจากฝรั่งเศส การตระหนักในความจริงข้อนี้ทำให้ต้องมีการปรับวิธีการทางการทูตใหม่ให้มีลักษณะเชิงรุกมากขึ้น อาจารย์ฉลอง สุนทรวานิชย์ แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพูดถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่อยู่เบื้องหลังการเสด็จประพาสยุโรปในปี 2440 อาจารย์ฉลองการเสด็จประพาสยุโรปซึ่งถือเป็นการเสด็จประพาสทางไกลที่สุดเท่าที่ท่านเคยทำมาที่เสด็จในปี 1897 ผมคิดว่าปัญหาใหญ่มีอยู่ 2-3 ปัญหา ปัญหาแรกคือถ้าจะดูในแง่ของส่วนพระองค์ท่านมีปัญหาของโรคประจำพระองค์ที่ต้องการเสด็จไปยังประเทศตะวันตกเพื่อที่จะพักผ่อนพระวรกาย รวมทั้งรักษาไปพบแพทย์เพื่อที่จะรักษาด้วย แต่เหตุผลที่สำคัญที่สุดเป็นเหตุผลทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังเหตุการณ์ ร.ศ. 112 นะครับ ความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสที่ทำให้เราต้องสูญเสียนคร “อาณาบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง” ให้กับฝรั่งเศสไปนั้นเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งถือว่าการกีดกันนครในฐานะในแง่อธิปไตยของไทยอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นการตัดสินใจเสด็จประพาสในปี 1897 ที่จริงมีการวางแผนที่จะเสด็จก่อนหน้านั้นนะครับ เพียงแต่ว่าสุขภาพของพระองค์ไม่ค่อยจะดีนักในช่วงระยะหลัง ร.ศ. 112 ก็เลยประวิงเวลารอมาจนถึงปี 1897 จึงได้ตัดสินใจเสด็จเยือนยุโรป ทั้งนี้เพื่อที่จะไปสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับบรรดาอำนาจของยุโรปในขณะนั้น บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ว่ายิ่งเรามีความสัมพันธ์ดีกับมหาอำนาจเหล่านั้นมากเท่าไรโดยผ่านการเสด็จเยือนประเทศเหล่านั้น

³³⁵ วิทยูปีปีชี่ภาคภาษาไทย. ไบแจ่งรายการกระจายเสียง. ตุลาคม 2540 – มีนาคม 2541

รายการนี้ได้รับความสนใจจากส่วนราชการหลายแห่งขอสำเนารายการไปใช้ประโยชน์หลายแห่งด้วยกัน เพราะแม้ว่าเวลาจะล่วงเลยไปหลายปีแต่เนื้อหาของรายการนี้ก็ยังคงเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังด้วย

นอกจากนี้ยังได้เสนอบทเรียนภาษาอังกฤษชุด The Way In สำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาอังกฤษ วิธีการสอนอย่างเป็นทางการตนเอง มีการเดินเรื่องที่สนุกสนาน ตลกขบขัน พิศواسบาดอารมณ์และปริศนาชวนให้ติดตาม³³⁸

พ.ศ. 2541 ปีที่สี่ภาคภาษาไทยได้เพิ่มรายการใหม่ ชื่อรายการเจาะประเด็น เพื่อเสนอเหตุการณ์ของโลกที่ผันเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่สื่อมวลชนทุกแห่งต่างแข่งขันกันนำมาเสนอเป็นข่าวเท่านั้น แต่เบื้องหน้าเบื้องหลังของเหตุการณ์นั้นเป็นอย่างไร ปีที่สี่ภาคภาษาไทยจึงนำเรื่องราวโลกสำคัญที่สุดในรอบสัปดาห์มาวิเคราะห์เจาะลึกเพื่อให้ผู้ฟังรับทราบถึงแก่นแท้ของสถานการณ์ พร้อมด้วยจัดสารคดีเปิดกรุลูกหนังเพื่อเป็นการฉลองมหกรรมฟุตบอลโลก 1998 ที่ประเทศฝรั่งเศส สารคดีทางประวัติศาสตร์ในชุดปฏิวัติพลิกแผ่นดิน ชุดอารยธรรม เรื่องราวของศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ชีวิต ความเป็นอยู่ สงครามหรือการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์มีที่มาอย่างไร สารคดีวัยทองเพื่อให้ทุกคนเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุที่กำลังถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก และสารคดีชุดเปิดประตูโรเพื่อให้ความรู้ผู้ฟังเรื่องเงินยูโรที่จะเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2542 และบทเรียนภาษาอังกฤษชุด Business for Asia เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษในการประกอบธุรกิจของชาวเอเชีย บทเรียนภาษาอังกฤษชุด Working Knowledge เป็นบทเรียนความรู้ภาษาอังกฤษทางธุรกิจ เช่นภาษาที่ใช้ในการประชุม การรับโทรศัพท์ และการนัดพบ แต่ละรายการแสดงตัวอย่างวิธีการใช้ภาษาอังกฤษที่ถูกต้อง³³⁹

พ.ศ. 2542 สารคดีชุดย้อนรอยร้อยปีเรื่องราวของผู้คนทั่วโลกได้มาแล้วประสบการณ์ของตนเองที่ประสบตลอดศตวรรษที่ยี่สิบ และปลายปี พ.ศ.2542 สารคดีชุดในรอบศตวรรษเนื่องในโอกาสที่ศตวรรษที่ยี่สิบจะปิดฉากลง สารคดีชุดวัดที่ดวงทางซึ่งเวลาซึ่งเป็นสารคดีเกี่ยวกับปฏิทิน วันเวลา มาตราวัดสิ่งของ หน่วยความจำ และระบบเงินตรา สารคดีชุดค่าของเงินเสนอเรื่องราวของระบบเงินตราทั่วโลก สารคดีชุดชอกแซกเมืองผู้ดี สารคดีชุดเสียงก้องของเด็ก

³³⁸ วิทย์ปีสี่ภาคภาษาไทย. ใบแจ้งรายการกระจายเสียง. เมษายน - กันยายน 2540.

³³⁹ วิทย์ปีสี่ภาคภาษาไทย. ใบแจ้งรายการกระจายเสียง. ตุลาคม 2540- มีนาคม 2541.

สารคดีชุดเสียงก้องของเด็กนี้ ปีที่จัดทำร่วมกับองค์การยูนิเซฟ ในโอกาสครบรอบ 10 ปีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งได้รับการรับรองโดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2532 ได้กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่เด็กทุกคนทั่วทุกแห่งหนมีสิทธิที่จะได้รับ ผลของความพยายามเป็นเวลา 10 ปี ในการหารือและเจรจาต่อรองระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทั่วโลก อนุสัญญานี้ นับได้ว่าเป็นสนธิสัญญาทางด้านมนุษยชนที่ได้รับการรับรองอย่างกว้างขวางที่สุดในประวัติศาสตร์ โดยมีประเทศที่ลงนามเป็นเป็นภาคอนุสัญญาแล้วทั้งสิ้น 191 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยยังขาดอยู่เพียงอีกสองประเทศเท่านั้นในโลก สารคดีชุดเสียงก้องของเด็กมีความยาว 10 ตอน เป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ รวมทั้งให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่างๆ เช่นตอนหนึ่งของรายการดังกล่าวเด็ก ๆ จากภูมิภาคต่างๆของประเทศเสนอว่า

“เราก็เลยคิดว่าน่าจะมีสภาเด็กที่บอกว่าโดยเด็ก ปกครองเด็ก เพื่อเด็ก การมีสภาเด็กตรงนี้ เพื่อให้เด็กเข้ามาดำเนินการปรึกษาหารือระดมปัญหา แล้วก็หาข้อเสนอแนะลงมติว่าแนวทางการแก้ปัญหาว่าจะเป็นอย่างไร แต่คราวนี้ว่าเด็กคงจะไม่สามารถรู้ว่าทำไปแล้วจะมีผลกระทบอย่างไร เราไม่อาจทราบได้ ก็คือเราต้องหาองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเด็กเข้ามาเป็นที่ปรึกษา บางครั้งผู้ใหญ่ไม่เข้าใจตัวเด็กอย่างแท้จริงนะ ครับ ผู้ใหญ่โอเค อาจจะผ่านเด็กไปแล้ว แต่ยุคสมัยมันเปลี่ยนไปจิตใจหรืออารมณ์ของเด็ก แน่นอนต้องเปลี่ยนแน่นอนครับ เพื่อนกับเพื่อนจะคุยกันเอง และก็นำปัญหานั้นมาคุยกันว่าปัญหาอย่างนี้ มันน่าจะเป็นปัญหาอย่างนี้ แทนที่อย่างปัจจุบันนี้ผู้ใหญ่เป็นคนแก้ปัญหาให้เด็กแล้ว ก็บางทีแก้ปัญหาไม่ถูกใจเด็ก เด็กจะได้เอาตรงนี้แล้ว ยอมรับซึ่งกันและกัน ผมคิดว่ามันน่าจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด”

พ.ศ.2543 ผลิตรายการของใช้ใกล้ตัว ซึ่งเป็นเรื่องราว เบื้องหลังของของใช้ใกล้ตัวนานาชนิดที่เราไม่ค่อยนึกถึงว่ามีความเป็นมาและเบื้องหลังที่น่าสนใจอย่างไรบ้าง และรายการดนตรีจากหัวใจ โดย คุณรุ่งมณี เมฆโสภณ ซึ่งเป็นการเจาะหัวใจบุคคลที่น่าสนใจของเมืองไทยด้วยเพลงหรือดนตรีที่เขาฟัง เพลงนั้นมีความหลังหรืออย่างไรถึงจับใจเขา รายการเคล็ดลับเรื่องราวของผู้คนอาชีพต่างๆว่ามีเคล็ดลับในการประกอบอาชีพอะไรบ้าง สารคดีในม่านหมอก ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก เสนอวิวัฒนาการของบุหรี่ จุดกำเนิดขององค์การยาสูบ สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มการสูบบุหรี่ของไทย ความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมยาสูบกับเศรษฐกิจ บทบาทความเคลื่อนไหวของบริษัทบุหรี่ต่างประเทศในไทย สารคดีชุดเพลงนี้มี

ความหมาย เสนอประวัติศาสตร์ทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมไทยที่เล่าผ่านเนื้อหาของบทเพลงในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน บทเรียนภาษาอังกฤษชุดไขปัญหาภาษาอังกฤษ

พ.ศ. 2544 สารคดีชุดวาดไว้ให้โลกถือ เป็นเรื่องราวของภาพวาดที่มีชื่อเสียงของจิตรกรระดับโลก สารคดีชุดฉันก็มีสิทธิ์ เป็นเรื่องราวของสิทธิมนุษยชนของผู้คนในสังคมในด้านต่างๆ รายการมุมมองสุขภาพเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ รายการตำนานภาษาอังกฤษเรื่องราวที่มาจากภาษาอังกฤษที่แพร่หลายไปทั่วโลก สารคดีชุดอิสลามกับการปฏิรูปเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลงของมุสลิมทั่วโลก สารคดีชุดโลกอุปรากรเสนอบทเพลงและบทละครที่มีชื่อเสียงของโลก สารคดีชุดหลังอำลาบ้านเลขที่ 10 เรื่องราวของอดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ สารคดีชุดพลิกผันพันธุกรรมเรื่องราวความลับของพันธุกรรมที่มีการค้นคว้ามายาวนาน สารคดีชุดอวกาศเพื่อมนุษยชาติ สารคดีชุดสงครามกับอารยธรรม และบทเรียนภาษาอังกฤษ ชุดวลีป๊อป

รายการสารคดีข้างต้นนี้ผู้วิจัยรวบรวมไว้เพื่อเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆที่สนใจหรือสถานีวิทยุแห่งใดที่สนใจจะนำไปเผยแพร่ต่อสามารถติดต่อได้ที่วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยซึ่งคุณอรรรพผล วรรณนุรักษ์บอกผู้วิจัยว่านโยบายหลักของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในยุคนี้คือยินดีที่จะคืนทุนให้กับสังคมไทยในรูปแบบของการให้การศึกษแก่สังคมไทย

รูปแบบและรายการของบีบีซีนี้มีสถานีวิทยุบางแห่งสนใจที่จะให้องค์กรของตนเองผลิต รายการรูปแบบนี้บ้าง เช่น องค์กรสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ได้มีการแนะนำให้นักข่าวของสำนักข่าวไทยศึกษาหลักการกระบวนการทำข่าวของบีบีซี และปรับปรุงรายการหลายรายการตามแนวของบีบีซี เช่น สารคดีข่าวสั้น ซึ่ง คุณศุทธิชัย บุนนาค ผู้อำนวยการสถานีวิทยุอ.ส.ม.ท. อธิบาย ว่า³⁴⁰

"ก็มีการทำรายการของ อ.ส.ม.ท. ประเภทรายการสารคดีเชิงข่าวในเรื่องข่าวในเรื่องของยาเสพติด แล้วก็มีการสนทนาสัมภาษณ์อย่างมีคุณภาพน้อยอย่างเรื่องคุณภาพชีวิตของคนผมจำชื่อรายการไม่ได้ นักจัดรายการของ อ.ส.ม.ท. กลุ่มหนึ่งก็เริ่มทำ

³⁴⁰ สัมภาษณ์ ศุทธิชัย บุนนาค, 24 เมษายน 2546.

รายการวิทยุในลักษณะของสารคดีขึ้นมา ซึ่งเมื่อก่อนสารคดีในวิทยุเมืองไทยก็มีแต่หายไปนานแล้ว แทนจะไม่มีสถานีวิทยุที่ไหนที่ทำเลยนะครับ ก็อยากที่จะให้มันรื้อฟื้นประเภทสารคดีเชิงข่าว ในเชิงวิเคราะห์มากกว่าที่จะมารายงานข่าวไปวิจารณ์ข่าวไป แสดงความคิดเห็นสอดแทรกกัน

แล้วเวลาเราประชุมพัฒนารายการ ก็จะยกตัวอย่างการผลิตรายการของบีบีซีเป็นตัวอย่งว่าเราควรจะพิจารณากันว่าการผลิตรายการ เพียงแค่สัมภาษณ์หรือเอาข้อมูลมานั่งอ่านออกอากาศเท่านั้น ในการผลิตรายการที่จะให้เป็นความน่าสนใจมันน่าจะมีเทคนิคต่าง ๆ ก็เห็นบีบีซีเค้าทำก็เป็นตัวอย่างที่ดีอันหนึ่ง ในการที่ผลิตรายการคุณภาพ”

4.6.7 การเข้าถึงผู้ฟังชาวไทย

การเข้าถึงผู้ฟังของบีบีซีภาคภาษาไทยในยุคนี เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก คือบีบีซีเริ่มให้ความสนใจกับผู้ฟังที่เป็นคนไทยในประเทศมากขึ้น ซึ่งบีบีซีได้ดำเนินการในรูปแบบต่างๆกันดังนี้

1. การถ่ายทอดสัญญาณผ่านดาวเทียม

การส่งกระจายเสียงผ่านดาวเทียมไปถึงสถานีวิทยุในประเทศทั้งในระบบเอฟเอ็ม และระบบ เอเอ็มนั้น วิธีการคือบีบีซีออกอากาศจากห้องส่งกระจายเสียงที่อาคารบุชเฮาส์ ใจกลางกรุงลอนดอน แล้วส่งสัญญาณกระจายเสียงด้วยระบบอนาล็อกไปที่สถานีอภัพลังค์ดาวเทียมทางตอนเหนือของกรุงลอนดอน สถานีอภัพลังค์ดาวเทียมก็จะแปลงสัญญาณเสียงเป็นระบบดิจิตอล แล้วส่งสัญญาณขึ้นดาวเทียมจากฝั่งยุโรป มาที่ดาวเทียมในฝั่งเอเชียคือดาวเทียม เอเชียเซท 2 ดาวเทียมในฝั่งเอเชียก็จะยิงสัญญาณลงมาที่จันรับสัญญาณดาวเทียมที่บีบีซีไปติดตั้งให้กับสถานีวิทยุกระจายเสียงภายในประเทศแต่ละแห่ง ทั่วประเทศ เมื่อสัญญาณดาวเทียมมาถึงสถานีวิทยุ นั้นๆ ก็จะถูกส่งเข้าไปที่อุปกรณ์ที่บีบีซีผลิตขึ้นโดยเฉพาะเรียกว่า R-NET เพื่อทำการถอดรหัสดาวเทียมจากระบบดิจิตอลให้กลับเป็นระบบอนาล็อก และส่งสัญญาณเสียงที่แปลงเรียบร้อยแล้วเข้าไปที่เครื่องส่งของสถานีวิทยุเพื่อส่งออกอากาศไปยังเครื่องรับวิทยุของผู้ฟังตามบ้านต่างๆต่อไป

คุณสมชัย สุวรรณบรรณ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยเล่าถึงความต้องการของผู้ฟังในประเทศช่วงปี พ.ศ. 2535 ว่า³⁴¹

“มันก็เป็นไปตามการทำงานของสื่อที่เกิดขึ้นจริง เพราะว่ามันไม่มีภาวะวิเคราะห์ เราปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ในแต่ละช่วงแต่ละสมัย เราต้องรู้ว่าคนฟังต้องการอะไรแล้วสนองตอบความต้องการอันนั้นเท่านั้นเอง หากเป็นช่วงที่สื่อไทยถูกควบคุม เราสามารถเป็นแหล่งข่าวที่ให้ข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกปิดบัง ไม่ถูกเคลือบแคลงไม่ถูกชักนำ เราก็ทำหน้าที่อันนั้นอยู่แล้ว

ก่อนหน้านั้นก็ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร การรายงานข่าวหรือเสนอข่าวของเราก็ปรับไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วก็อาจจะมองล่วงหน้าปี สองปี แต่ถ้าเกิดมองล่วงหน้า 5 ปี คงไม่ทำ เพราะไม่รู้ว่าอีกห้าปีข้างหน้าอะไรจะเกิดขึ้น การปรับตัวก็คือการเสนอข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความต้องการข้อมูลข่าวสารในเวลานั้นและในอนาคตอันใกล้จะมีอะไรที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความต้องการ พูดกันง่ายๆ เหมือนกับการขายของ เราต้องดูว่าคนซื้อจะเปลี่ยนนิสัย เปลี่ยนรสนิยมไปอย่างไร เราจะขายของเขา เราก็ต้องพยายามสังเกตหรือพยายามตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนไปเหมือนพฤติกรรมบริโภค เขาไม่ฟังคลื่นสั้นแล้ว คุณออกจากคลื่นสั้น คุณก็ขายของไม่มีใครฟัง เราต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ คนที่อยากจะฟังข่าวบีบีซี เขาอาจจะไม่อยากจะฟังข่าวต่างประเทศล้วน ๆ เขาอยากจะฟังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกของต่างประเทศ ผู้ลงทุน นักท่องเที่ยวต่างๆ นานาว่าผู้นำทางการเมืองของโลกตะวันตก โลกตะวันออก เขามองประเทศไทยอย่างไร เราก็ทำหน้าที่เป็นสื่อ พูดง่ายๆ เราตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค เราต้องมองอยู่ทุกช่วงเวลาที่เราต้องปรับตัว สรุปสถานการณ์แล้วต้องทำอย่างไรต่อไป ปัจจัยหลักความต้องการ แนวทางหลักก็คือทำอย่างไรที่จะสนองตอบกับผู้บริโภคในเมืองไทย”

แผนการขยายการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมมายังประเทศไทยมีที่มาอย่างไร คุณสมชัย สุวรรณบรรณ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการนี้อธิบายว่า³⁴²

³⁴¹ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

³⁴² เรื่องเดียวกัน.

“เทคโนโลยีมันมีอยู่แล้ว และเราใช้เทคโนโลยีที่มันมีพัฒนามาใช้ประโยชน์ต่อการส่งกระจายเสียงรายการต่างๆให้ผ่านดาวเทียมมาลงเอฟเอ็มเมื่อก่อนมันส่งเฉพาะคลื่นสั้นอย่างเดียวเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามันเริ่มปรับตัวทำให้ความคิดของเราตามเทคโนโลยีด้วย เทคโนโลยีนำทางไปก่อน เราจะต้องพยายามใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ในการที่จะส่งสินค้าถึงผู้บริโภคในลักษณะที่พฤติกรรมของเขาต้องการที่จะบริโภคมันเป็นไปตามจังหวะผู้บริโภคเปลี่ยนไป เทคโนโลยีมาก็ใช้เทคโนโลยีนั้น”

เมื่อเทคโนโลยีสื่อสารผ่านดาวเทียม เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย บีบีซีได้ติดต่อกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อให้สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถ่ายทอดสัญญาณบีบีซีภาคภาษาไทยมายังประเทศไทยอย่างเป็นทางการ แต่ก่อนหน้านั้นนายอิทธิวัฒน์ เพ็ญเลิศ ซึ่งเป็นผู้เช่าคลื่นวิทยุในเครือข่ายทหารได้ติดต่อขอทดลองถ่ายทอดโดยไม่มีการลงนามข้อตกลง นับเป็นรายการผ่านดาวเทียมครั้งแรกก่อนเกิดเหตุการณ์พฤษภาคม 2535³⁴³

การที่สถานีวิทยุในประเทศไทยยอมรับรายการบีบีซีแทบจะทันทีทันใดนั้น คุณสมชัย สุวรรณบรรณ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย อธิบายว่า³⁴⁴

“ตอนนั้นเขาจะเห็นด้วย เพราะเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ชี้ให้เห็นว่าสื่อที่จะได้รับความนิยม จะได้รับความยอมรับนับถือ เชื่อถือ จะต้องเป็นสื่อที่เป็นกลาง ไม่เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะต้องเป็นสื่อที่เสนอข้อเท็จจริง ต้องเป็นสื่อที่ไม่บิดเบือน ไม่ทำเพื่อประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ทำเพื่อผลประโยชน์ต่อคนฟังส่วนใหญ่”

ต่อจากนั้นบีบีซีภาคภาษาไทยได้ทำความตกลงกับสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เอฟเอ็ม100 เมกะเฮิร์ตซ และหกเดือนหลังจากนั้นคือสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เอฟเอ็ม 88.0 เมกะเฮิร์ตซ อีกประมาณ 1 ปีคุณสมชัย สุวรรณบรรณได้ไปพูดคุยกับสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยขอนแก่น เอฟเอ็ม103 เมกะเฮิร์ตซ ก็ได้อีกเช่นกัน “เรามีความเชื่อมั่นว่า

³⁴³ “60ปี BBC ภาคภาษาไทย: จะอยู่ต่อไปอย่างมีคุณค่าหรือถึงเวลาต้องปิดฉาก” สื่อมวลชนปริทัศน์ 2 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2544) : 11.

³⁴⁴ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

คลื่นวิทยุของมหาวิทยาลัยไม่อยู่ในระบบพาณิชย์มากเกินไป เราสบายใจที่จะติดต่อกับสถานีวิทยุที่อยู่ในการบริหารของนักวิชาการ ซึ่งจุฬาฯ เราก็เคยติดต่อ แต่เขาไม่สนใจ อ้างว่ามีอยู่แล้วในกรุงเทพฯ”³⁴⁵

ต่อมาในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2537 ได้ลงนามในการถ่ายทอดรายการวิทยุการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย รายการ 2 เพื่อการศึกษา ความถี่ 846 กิโลเฮิร์ตซ (ต่อมาเปลี่ยนเป็นความถี่ 837 กิโลเฮิร์ตซ) โดยถ่ายทอดรายการปีบี่ซีภาคภาษาไทยและรายการ Deadline East Asia ภาคภาษาอังกฤษด้วย³⁴⁶

นอกจากสถานีวิทยุในเครือข่ายมหาวิทยาลัยต่างๆแล้วขณะนั้นเริ่มมีสถานีวิทยุภายในประเทศ บางแห่งก็รับสัญญาณผ่านดาวเทียมของปีบี่ซีด้วย เช่น วิทยุผู้จัดการ วิทยุเนชั่น และวิทยุทรินิตี้ สมชัย สุวรรณบรรณ บอกถึงที่มา ดังนี้³⁴⁷

“วิทยุผู้จัดการที่ติดต่อมาเพราะเขา (รุ่งมณี เมฆโสภณ) เคยทำงานกับปีบี่ซีมาก่อนส่วนเนชั่นคือกลุ่มคนที่รู้จักกันอยู่ในวงวิชาชีพเดียวกัน เห็นว่าปีบี่ซีเป็นประโยชน์เลยติดต่อมาขอถ่ายทอด”

นอกจากนี้ปีบี่ซีภาคภาษาไทยยังได้ร่วมมือกับกรมประชาสัมพันธ์ ในการถ่ายทอดรายการของปีบี่ซีภาคภาษาไทยไปยังสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในกรุงเทพฯและต่างจังหวัด สมชัย สุวรรณบรรณ ซึ่งมาติดต่อประสานงานด้วยตัวเอง เล่าถึงความสำเร็จของความร่วมมือกับกรมประชาสัมพันธ์ว่า³⁴⁸

“บางสถานีก็ถ่ายทอดติดต่อกันไป เริ่มมีสถานีจากต่างจังหวัดบางสถานี เราไปติดต่อเอง ที่จะมีประโยชน์ อย่างเช่น จังหวัดหนองคาย จะมีคนไทยหรือมีผู้นำประเทศลาว

³⁴⁵ เรื่องเดียวกัน.

³⁴⁶ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ข่าวประชาสัมพันธ์ 56 (1 มิถุนายน 2537).

³⁴⁷ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

³⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

ฟังวิทยุบีบีซีอยู่ ซึ่งเรารู้จักจากจดหมาย จากการสัมภาษณ์ ซึ่งเขาฟังวิทยุคลื่นสั้นอยู่ แต่ถ้าเราสามารถไปติดต่อที่หนองคายได้ ซึ่งที่นั่นเขาฟังเอฟเอ็มได้ถึงกรุงเวียงจันทน์ เราก็ไปติดต่อเขาเอง ซึ่งเขาก็สนับสนุน (นายจำลอง โพธิ์พวง นายสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองคาย ขณะนั้น - ผู้วิจัย)”

นอกจากนี้บีบีซีได้ยังถ่ายทอดรายการให้กับสถานีวิทยุอ.ส.ม.ท.และสถานีวิทยุในเครือข่ายของตำรวจบางแห่งอีกด้วย ปัจจุบัน (จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2546) มีสถานีในประเทศรับสัญญาณบีบีซีภาคภาษาไทย จำนวน 64 สถานี *

2. ถ่ายทอดเสียงผ่านอินเทอร์เน็ต

ความก้าวหน้าของแผนกภาษาไทยอีกประการหนึ่ง คือใน พ.ศ. 2541 ได้จัดทำเว็บไซต์ภาษาไทย www.bbc.co.uk/thai ในเว็บไซต์ของบีบีซีภาคบริการโลก ผู้ริเริ่มคือ สมชัย สุวรรณบรรณ อดีตหัวหน้าคนก่อน ซึ่งคุณสมชัยเล่าถึงดำริในเรื่องนี้ว่า ³⁴⁹

“เป็นเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นมา คนอื่นเขามีกันแล้วทำไมเราไม่มี ฉะนั้นเมื่อมีเว็บมีกระแสคนใช้เว็บ คนใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้นเรื่อยๆ ก็มีความเป็นไปได้ที่มีคนฟังวิทยุผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ คือหมายความว่าสมมติคุณเปิดเอฟเอ็มในเมืองไทยที่เสียงใหม่ หรือขอนแก่นก็เป็นแต่คนในพื้นที่นั้นฟัง คนไทยที่อยู่อื่นที่ไม่มีเอฟเอ็ม และไม่สามารถฟังคลื่นสั้นได้ แต่เขามีอินเทอร์เน็ต เขาก็สามารถฟังทางอินเทอร์เน็ตได้ เป็นการขยายช่องทางการค้าขาย เมื่อก่อนนี้คุณส่งตามร้านโชห่วย คุณก็ไปขึ้นห้าง หรือคุณมีรถเข็นหรือมีเฟรนด์ไชร์ มันเป็นการนำสินค้าของคุณไปตั้งในสถานที่ที่ลูกค้าคุณจะซื้อ เมื่อมีช่องทางใหม่คืออินเทอร์เน็ต ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่ง คนไทยที่อยู่แอลเอจะฟังวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยไม่ได้ ฟังคลื่นสั้นไม่ได้ แต่คนไทยมีอยู่ที่นั่นเป็นแสน ถ้าอยากฟังข่าวสารบ้านเมืองก็ฟังทางอินเทอร์เน็ตได้ เพราะคนไทยในอเมริกาส่วนใหญ่เขาใช้อินเทอร์เน็ตกันทั้งหมด เพราะเป็นประเทศที่พัฒนาในด้านไอที มันก็เป็นอีกอันเป็นเทคโนโลยีใหม่ไปขายสินค้าของเรานั่นเอง เราเห็นอะไรที่เป็นช่องทางที่เราสามารถขายของได้ก็ทำ”

* ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก , หน้า 301.

³⁴⁹ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546.

ส่วนพัฒนาการของเว็บไซต์ภาษาไทย ได้ขยายไปถึงไหนแล้ว อรรถพล วรธมนุรักษ์ เล่าถึงความก้าวหน้าของโครงการนี้ว่า³⁵⁰

“เรื่องเว็บไซต์ต้องยกความดีให้คุณสมชัยที่ริเริ่มผลักดันมาตลอด ทั้งๆที่แผนกภาษาไทยไม่ได้เป็นแผนกภาษาที่ฝ่ายบริหารให้ความสนใจเป็นอันดับต้นๆ แต่ด้วยความร่วมแรงร่วมใจของเจ้าหน้าที่ในแผนกทุกคน เราพยายามทำหน้าที่เว็บไซต์ไม่ให้ตาย เราไปพบรูปแบบการนำเสนอจากบีบีซีออนไลน์ ก็นำพัฒนาเพิ่มเติมแทนที่ผู้ชมจะเข้ามาฟังรายการที่ออกอากาศไปแล้วภายใน 24 ชั่วโมง อย่างเดียว ก็เพิ่มรายการสารคดีและความรู้ต่างๆให้สามารถเลือกฟังรายการได้มากขึ้นและยาวนานขึ้นเป็นหลายสัปดาห์ และสามารถเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ถึงทีมงานบีบีซีได้จากหน้าเว็บไซต์ สะท้อนความเห็นและข้อติชมรายการได้ทันที และทีมงานของเราที่ลอนดอนก็สามารถเปิดอ่านและนำไปตอบออกอากาศได้ทันทีเช่นกัน ทำให้เราใกล้ชิดกับผู้ฟังมากยิ่งขึ้น”

ปัจจุบันผู้ฟังบีบีซีทั่วโลกสามารถเข้าไปรับฟังรายการกระจายเสียงภายหลังการออกอากาศภาคพื้นเพียง 30 นาที ตลอดจนรับฟังสารคดีชุดต่างๆที่ออกอากาศไปแล้ว ซึ่งบีบีซีเก็บรายการไว้ในหน้าเว็บไซต์เป็นเวลา 1 สัปดาห์

3. ความร่วมมือกับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

ความเป็นมาของความร่วมมือกับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท) นั้น คุณสมชัย สุวรรณบรรณ เล่าถึงที่มาของโครงการนี้ ดังนี้³⁵¹

“เรามีความร่วมมือกับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ตั้งแต่สมัยคุณแสงชัย สุนทรวัฒน์ เป็นผู้อำนวยการอ.ส.ม.ท.เพราะผมกับคุณแสงชัยคุยกันหลายเรื่องเวลาที่เจอกัน อ.ส.ม.ท.เป็นองค์กรที่มีพนักงานเป็นพันคน แต่มีไม่กี่คนที่จะสามารถทำงานได้แบบ Professional หรือแบบ International Standard น้อยมาก คุณแสงชัยอยากจะให้บีบีซีช่วยพัฒนาบุคลากรให้ ทางอ.ส.ม.ท.ยินดีให้ความร่วมมือด้านอื่นเช่นใน

³⁵⁰ สัมภาษณ์ อรรถพล วรธมนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546.

³⁵¹ สัมภาษณ์ สมชัย สุวรรณบรรณ, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 8 มีนาคม 2546

การแลกเปลี่ยน ข่าวสาร ทูแวย์ข่าวรายการของเอฟเอ็ม 100.5 รายการสายตรงบีบีซี มันก็เป็นช่องทางหนึ่งที่จะใช้ความร่วมมือนี้ หนึ่งนอกจากจะป้อนข้อมูลข่าวสารที่จะป้อนจากลอนดอนมายังวิทยุเอฟเอ็มในเมืองไทยแล้ว เรายังเอาคนของอ.ส.ม.ท.มาพัฒนาคนอ.ส.ม.ท.ที่กรุงเทพฯ กับคนอ.ส.ม.ท.ที่ลอนดอนก็จะทูแวย์กันได้ ก็ทำเป็นช่วงๆ เพื่อที่จะให้อ.ส.ม.ท.ปรับตัวเพื่อที่จะทำงานสี่ระดับสากล ซึ่งมันเป็นแนวทางของอ.ส.ม.ท.เองด้วย เขาต้องการอย่างนั้น แล้วเราก็คิดว่าในฐานะเราเป็นบีบีซี บทบาทสำคัญนอกจากที่ทำสินค้าที่มีคุณภาพก็ควรที่จะฝึกคนเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้ด้วยโดยโครงการแลกเปลี่ยนนำคนของอ.ส.ม.ท.มาที่ลอนดอน แต่นี่ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่เลย เมื่อก่อนก็เคยการนำคนของกรมประชาสัมพันธ์ไป คุณลองไปดูประวัติศาสตร์ มีคนของกรมประชาสัมพันธ์ตั้งเท่าไรที่ไปทำงานที่บีบีซี แล้วกลับมาพัฒนารายการวิทยุและโทรทัศน์ ก็คนที่ไปฝึกงานบีบีซีทั้งนั้น เรื่องนี้ไม่ใช่ของใหม่เป็นเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต แล้วเราเอามาเปลี่ยนตัวละครใหม่เพราะตอนนี้ทางอ.ส.ม.ท.มีชุมชนมีความกระตือรือร้นเราสนองตอบความต้องการกับอ.ส.ม.ท.เป็นการสานต่อจากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีตเท่านั้นเอง”

ทางด้านคุณศุทธิชัย บุนนาค เล่าถึงความเป็นมาถึงโครงการความร่วมมือระหว่างองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยกับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยว่า³⁵²

“วิทยุ อ.ส.ม.ท. อยากจะสร้างความหลากหลายในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับคลื่นวิทยุของ อ.ส.ม.ท. ว่าเราอยากจะได้ข่าวสารจากหลายๆ แหล่งไม่อิงอเมริกาหรืออังกฤษหรือญี่ปุ่นค่ายใดค่ายหนึ่งจะสร้างความหลากหลายตรงนี้ บีบีซีก็เป็นส่วนหนึ่งที่เรานสนใจอยากจะทำมาร่วมเผยแพร่ประชาชนเพราะพิจารณาจากคุณภาพรายการ แล้วก็เนื้อหาสาระมีความเป็นกลางพอสมควร และนำเสนอข้อเท็จจริงใช้ได้ ขณะเดียวกันก็ต้องการให้นักจัดรายการของเราเองให้ดูรูปแบบสารคดีที่น่าเสนอมาเพื่อจะได้มาประยุกต์ในงานของเราได้ อีกกรณีหนึ่งผมไปต่างจังหวัดรู้สึกจังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่บนดอยมาถามว่าตอนนี้ต้องรับฟังถ่ายทอดบีบีซีจากเชียงใหม่ ซึ่งมันรับฟังได้บ้างไม่ได้บ้าง ทำไม อ.ส.ม.ท. ไม่ถ่ายทอดเลยเพราะว่าเขาสนใจฟัง มันก็เลยเกิดแนวคิดขึ้นว่าแม้แต่คนในต่างจังหวัดก็ยังคงอยากฟังข่าวสารจากต่างประเทศ ก็เลยคิดว่าก็มีคนในต่างจังหวัดจะเป็นข้าราชการหรือเป็นชาวบ้านที่เขาสนใจข่าวสารบ้านเมืองในระดับโลกนี้

³⁵² สัมภาษณ์ ศุทธิชัย บุนนาค, 24 เมษายน 2546

ก็มีไม่น้อย ตอนแรกเราก็เข้าใจว่าเขาคงไม่ค่อยจะสนใจ อันนี้ก็ เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ ประกอบพูดคุยกับทางบีบีซีที่จะถ่ายทอดเสียงกัน”

โครงการอบรมเจ้าหน้าที่สำนักข่าวไทยของอ.ส.ม.ท. นั้น เจ้าหน้าที่อ.ส.ม.ท.เดินทางไป ร่วมงานกับบีบีซีภาคภาษาไทยที่ลอนดอนแล้ว 3 คน ซึ่งแต่ละคนร่วมงานในฐานะพนักงานประจำ ทำสัญญากับบีบีซี เป็นระยะเวลาสองปี หลังจากทำงานครบวาระแล้ว เจ้าหน้าที่ทั้งสามเดินทาง กลับมาปฏิบัติงานกับสำนักข่าวไทยต่อ ได้แก่คุณกมล พลเสน คุณจิรายุ พุกบุญมี และคุณสุรติ บรมสุข และในเดือนกรกฎาคม 2546 จะมีคุณอิสริยา พรายทองแยม ไปร่วมงานเพิ่มอีก 1 คน คุณศุทธิชัย บุณนาค ผู้อำนวยการสถานีวิทยุอ.ส.ม.ท. อธิบายว่า³⁵³

“ก็เกี่ยวเนื่องจากการได้คุยกับสมชัยครั้งนั้นการแลกเปลี่ยนรายการว่ารายการ บีบีซีก็เป็นรายการที่มีคุณภาพ ที่นั่นมันจะเป็นไปได้มั้ยที่พนักงานของเราจะไปเรียนรู้การ ทำงานของบีบีซี นอกจากที่เราผลิต กระบวนการคิด การตั้งประเด็น อยากให้พนักงานไป เรียนรู้ก็คุยกับคุณสมชัย คุณสมชัยก็ไปช่วยดำเนินการให้ ถือว่าเราส่งพนักงานเราไป เรียนรู้การทำงานที่บีบีซีเป็นการฝึกงานอย่างหนึ่ง”

ผลของการส่งพนักงานไปทำงานที่บีบีซีคนละสองปีนั้น ปรากฏว่าได้ผลดี ดังที่ คุณศุทธิชัย บุณนาค อธิบายว่า³⁵⁴

“ส่วนใหญ่เราพึงพอใจในการพัฒนาของบีบีซี ก็เป็นส่วนใหญ่ที่พึงพอใจ แล้วเขา มาทำงานแล้วแนวคิดอะไรก็ได้มาอะไรมามากทีเดียวโดยเฉพาะการคิดประเด็นข่าว เมื่อ ก่อนข่าวต่างประเทศที่เราส่งไปก็จะแปลข่าวไปทำงานบีบีซีนี้ได้ประเด็นมุมมองเหมือน นักข่าวกลับมามากด้วย”

นอกจากความร่วมมือที่บีบีซีภาคภาษาไทยจะส่งรายงานให้สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. เป็น ประจำทุกวันจันทร์ – ศุกร์ เวลา 18.40 -18.45 น. และทุกวันอาทิตย์เวลา 20.45-21.00 น. แล้ว

³⁵³ สัมภาษณ์ ศุทธิชัย บุณนาค, 24 เมษายน 2546.

³⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

ปีปีซี ภาคภาษาไทย มองเห็นว่าการถ่ายทอดสัญญาณผ่านดาวเทียมมาสู่ประเทศไทยทางสถานีวิทยุต่าง ๆ นั้นยังไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศมากพอ ดังนั้นใน พ.ศ. 2543 ได้มีการเจรจา ระหว่าง ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ ผู้อำนวยการกองการสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) ในขณะนั้น กับนายอรรถพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกไทย นับเป็นครั้งสำคัญ เพราะผลจากการเจรจาครั้งนี้ ทำให้คนไทยมีโอกาสได้รับฟังวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทยครอบคลุมพื้นที่ต่างๆเกือบทั่วประเทศ เนื่องจาก อ.ส.ม.ท. ดาวนั้ลิ่งค์รายการภาคค่ำแล้วส่งต่อไปยังสถานีวิทยุในเครือข่าย ออกอากาศพร้อมกันอีก 22 สถานี³⁵⁵ ในพ.ศ.2544 และเพิ่มเป็น 48 สถานี ในพ.ศ. 2546

4. ความร่วมมือกับสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์

ในปี พ.ศ. 2544 ปีปีซีภาคภาษาไทยได้ร่วมมือกับสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์ ส่งรายการรอบโลกกับปีปีซี ทุกวันเสาร์ เวลา 07.30 น.ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีในเครือข่าย คุณอรรถพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทยคนปัจจุบัน เล่าถึงความร่วมมือนี้ว่า³⁵⁶

“โครงการที่ปีปีซีร่วมมือกับกรมประชาสัมพันธ์ต่อมาคือ ปีปีซีได้รับการติดต่อจาก สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ว่าต้องการพัฒนาคุณภาพงานข่าวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีข่าวหลากหลายยิ่งขึ้น โดยมองว่าวันเสาร์เวลา 7.30 น.ควรจะเพิ่มรายงานข่าวรอบโลกเพื่อให้ผู้ฟังข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้ฟังบทวิเคราะห์ภูมิหลัง เหตุการณ์รอบโลกในรอบสัปดาห์ และปีปีซีก็รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่เราจะได้รายงาน ข่าวสารและบทวิเคราะห์ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบันแก่ผู้ฟังของเครือข่ายกรมประชาสัมพันธ์ถึง 145 สถานี และในเดือนมีนาคม พ.ศ.2546 เราได้นำโครงการคืนทุนสู่สังคมไทยที่ผมริเริ่มไว้เมื่อเราฉลองครบรอบ 60 ปี ปีปีซี ภาคภาษาไทยมามอบให้กรมประชาสัมพันธ์อีกครั้งโดยเราได้ส่งคุณอรนุช อนุศักดิ์เสถียร มาช่วยถ่ายทอดสิ่งที่เราได้เรียนรู้จากปีปีซีซึ่งถือว่าเป็นองค์กรข่าวที่ดีที่สุดของโลกมาช่วยพัฒนาการผลิตรายการ

³⁵⁵ “60ปี BBCภาคภาษาไทย: จะอยู่ต่อไปอย่างมีคุณค่าหรือถึงเวลาต้องปิดฉาก?”

สื่อมวลชนปริทัศน์ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 5, พฤษภาคม-มิถุนายน 2544) หน้า11.

³⁵⁶ สัมภาษณ์ อรรถพล วรรณนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546

วิทยุในประเทศไทยแก่บุคลากรของกรมประชาสัมพันธ์เป็นเวลา 4 เดือน (จนถึงเดือนกรกฎาคม 2546) ”

นอกจากนี้ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์สำคัญของโลกที่บีบีซีสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและใกล้ชิดกับสถานการณ์นั้นๆมากกว่า บีบีซีก็จะส่งรายงานข่าวนั้นให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เช่น กรณีข่าวสงครามอิรัก บีบีซีส่งรายงานข่าวให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ภาค 19.00 น. เป็นข่าวแรกตลอดสองสัปดาห์แรกที่เกิดเหตุการณ์ และยังส่งรายงานพิเศษให้รายการบันเทิงสถานการณ์ในช่วงสัปดาห์แรกที่เกิดเหตุการณ์อีกด้วย นับเป็นโครงการแลกเปลี่ยนข่าวสารที่บีบีซีภาคภาษาไทยสามารถเข้าถึงผู้ฟังชาวไทยในช่องทางอื่นๆ นอกเหนือจากการออกอากาศตามปกติวันละ 2 ครั้ง คือ ภาคเช้าเวลา 16.30-07.00 น. และภาคค่ำเวลา 19.35-20.00 น.

โดยสรุปสำหรับกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบันนี้ บีบีซีไม่ได้เน้นกลุ่มชนชั้นนำและปัญญาชนอย่างในอดีต และไม่ได้ให้ความสนใจกับกลุ่มผู้ฟังวิทยุคลื่นสั้นเช่นในอดีต แม้ปัจจุบันบีบีซีจะมีการส่งคลื่นสั้นอยู่ด้วยสำหรับผู้ฟังในต่างประเทศก็ตาม แต่บีบีซีให้ความสนใจผู้ฟังที่เป็นคนไทยในประเทศมากกว่า โดยวางเป้าหมายว่าการออกอากาศภาคเช้า สำหรับคนชั้นกลางและคนทำงานในเมืองใหญ่ ส่วนภาคค่ำสำหรับทุกคนในครอบครัว ซึ่งทำให้บีบีซีต้องจัดรายการหลากหลายมากยิ่งขึ้น และกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่งกลุ่มคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสาร บีบีซีได้นำเสียงที่ออกอากาศไปบรรจุไว้ในเว็บไซต์ และเปลี่ยนแปลงข่าวทุก 24 ชั่วโมง ทำให้คนไทยทั่วโลกเริ่มหันมารับฟังรายการทางอินเทอร์เน็ตกันมากขึ้น ยกเว้นในบางพื้นที่เช่นตะวันออกกลาง หรือได้หันส่วนหนึ่งยังคงรับฟังทางคลื่นสั้นต่อไป ซึ่งก็มีจำนวนไม่มากนัก

สถาบันวิทยุบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง 60 ปีของบทบาทวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทยผู้วิจัยได้พิจารณา วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และรายการที่ออกอากาศ ระหว่างพ.ศ.2484-2544 แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะของสื่อมวลชนหน่วยหนึ่งของสังคม ภายใต้กรอบแนวคิดหลักการกระจายเสียงระหว่างประเทศ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน การโฆษณาชวนเชื่อ และการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในการวิเคราะห์บทบาทของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยของบีบีซีภาคบริการโลก ซึ่งเป็นองค์กรแม่บ้าน จำเป็นต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลักของบีบีซี 3 ประการ คือ การให้ข่าวสาร การศึกษา และความบันเทิงควบคู่กันไปด้วย นอกจากนี้ได้พิจารณาการแสดงบทบาทอื่นๆตามแนวคิดของ Denis McQuail (1944)³⁵⁷ เรื่องบทบาทหน้าที่หลักของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข่าวสาร การประสานสัมพันธ์ การสร้างความต่อเนื่องในด้านวัฒนธรรม การกระตุ้นเร้า และการให้ความบันเทิง

5.1 สรุปผลการวิจัย พบว่า

5.1.1 ยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2484 – 2488)

วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของผู้นำประเทศ ชนชั้นสูง ผู้มีฐานะ และเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่ติดตามข่าวสงคราม และทำการโฆษณาชวนเชื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาทางการไทย โดยอาศัยความจริงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

ในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศต่างๆที่ส่งกระจายเสียงเป็นภาษาต่างประเทศนั้น ล้วนแล้วแต่ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการจิตวิทยาและโฆษณาชวนเชื่อทั้งสิ้น แต่สำหรับ

³⁵⁷ McQuail, D. Mass communication theory. THIRD Edition (London: Sage, 1944)

ประเทศอังกฤษ บีบีซีถือได้ว่าเป็นสถานีวิทยุระหว่างประเทศสถานีเดียวในขณะนั้นที่พยายามรักษาบทบาทหน้าที่ของตนเองไว้ได้อย่างมั่นคง เพราะประมาณ ค.ศ. 1939 หรือค.ศ.1940 โลกเห็นอย่างชัดเจนว่าในระยะยาวการโฆษณาชวนเชื่อที่หลอกลวงจะเสื่อมความนิยม แม้ว่าการหลอกลวงแต่ละครั้งจะหลอกผู้ฟังได้ถึงร้อยละ 90 แต่ผู้ฟังอีกร้อยละ 5 ที่ไม่หลงเชื่อเป็นผู้ที่รู้ได้จากประสบการณ์ว่านี่คือการหลอกลวง จะมีความรู้สึกไม่ดีหรือไม่เชื่อถือ และยังมี การหลอกลวงมากเท่าใดยิ่งทำให้ผู้ฟังรู้สึกผิดหวังมากขึ้นเท่านั้น³⁵⁸

แต่การพยายามที่จะนำเสนอความจริงของบีบีซีก็ใช่ว่าหลายฝ่ายในประเทศจะยินยอมพร้อมใจให้ดำเนินงานโดยอิสระไม่ การยึดมั่นในการเสนอข้อเท็จจริงอย่างเหนียวแน่นและมั่นคงของบีบีซีบ่อยครั้งต้องต่อสู้กับความกดดันอย่างหนัก และแม้จะก่อให้เกิดความไม่พอใจภายในประเทศ รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก แต่บีบีซีก็ยังคงรักษาบทบาทที่แน่วแน่ไม่ใช่เพียงแต่การได้รับชัยชนะด้านคุณธรรม แต่ยังได้รับความชอบคุณและความนับถือจากผู้ฟังที่ฟังตลอดช่วงสงคราม³⁵⁹ ความเชื่อถือของชาวสารที่รับฟังจากบีบีซีเริ่มตั้งแต่ผู้นำประเทศ คือจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่สั่งให้มีการเฝ้ารับฟังการออกอากาศของสถานีวิทยุระหว่างประเทศทุกแห่งในขณะนั้น และให้ทำรายงานถึงนายกรัฐมนตรีทุกวัน โดยเฉพาะการรับฟังรายการของบีบีซี จอมพล ป.พิบูลสงครามก็ยอมรับว่าข่าวการรบของบีบีซีถูกต้อง นอกจากนั้นบรรดาชนชั้นสูง ผู้นำระดับสูงในรัฐบาล หรือแม้แต่ผู้มีฐานะทางสังคมและการเงินที่สามารถซื้อหาเครื่องรับวิทยุซึ่งขณะนั้นยังเป็นของหายากของประเทศไทยในขณะนั้น ต่างหมุนวิทยุมารับฟังข่าวสงครามจากบีบีซี เพราะน่าเชื่อถือกว่าสถานีวิทยุระหว่างประเทศหลายแห่ง การรับฟังยังขยายวงกว้างไปถึงคนไทยคนอื่นที่ติดตามข่าวสงครามจากวิทยุกระจายเสียงคลื่นสั้นของต่างประเทศในเวลานั้นด้วย ตัวอย่างอันหนึ่งคือผู้ฟังชื่อคุณอรพิน สุภมิตร ย้อนความหลังว่าท่ามกลางความยากลำบาก การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะยาที่ราคาแพงและหายาก รวมทั้งการที่วันๆ ต้องคอยวิ่งหลบระเบิด สถานการณ์ ณ ห้วงเวลานั้นยังเต็มไปด้วยข่าวลือ ข่าวหลอก และการโฆษณา

³⁵⁸ Gerard Mansell, Let Truth be Told (London, George Weidenfeld & Nicolson Ltd. :1982),p 90.

³⁵⁹ Ibid.

ชวนเชื้อ และก็ได้อาศัยข้อมูลจากบีบีซีให้ข้อเท็จจริง แม้แต่ตอนที่สงครามยุติเพราะสหรัฐฯทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ญี่ปุ่นก็ได้มาจากบีบีซีนี้เอง³⁶⁰ แม้แต่นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์เล่าว่าพ่อของท่านจะหมั่นฟังวิทยุบีบีซีอยู่เสมอทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยตีความว่าวิทยุกรรมโฆษณาการล้วนเป็นเรื่องโฆษณาชวนเชื้อ³⁶¹

ในช่วงสงครามการพยายามเสนอข่าวสารที่เป็นจริงของบีบีซีภาคภาษาไทยทำให้ผู้ฟังมองไม่ออกว่านั่นเป็นรูปแบบหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื้อ ดังที่นายอเล็ก อัดัมส์ อดีตนักการทูต ของอังกฤษให้ทัศนะว่า³⁶²

“เป็นข่าวแท้ๆมากกว่า เพราะจุดนี้แหละที่ทำให้บีบีซีได้ชื่อเสียงในฐานะเป็นคนรายงานข่าวที่เชื่อถือได้ แม้แต่คนในต่างประเทศที่อยู่ตรงข้ามกับพันธมิตรก็ยังฟังบีบีซีเพื่อตรวจสอบว่ามีอะไรเกิดขึ้นในประเทศตัวเอง เพราะว่าข่าวบีบีซีตรงไปตรงมา เป็นเรื่องจริง บีบีซีอาจจะไม่ได้บอกความจริงทั้งหมดหรือตลอดเวลา(สงคราม) แต่ก็รายงานเรื่องจริง”

อาจกล่าวได้ว่าการใช้ความจริงเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื้อ ทำให้บีบีซีภาคภาษาไทยประสบความสำเร็จในยุคนั้นเป็นอย่างมาก จึงกลายเป็นเป้าที่ถูกรายการนายมัน ชูชาติ และนายคง รักไทย นำมาโจมตีบ่อยครั้งมากที่สุดตลอดปี พ.ศ. 2485 ถึงแม้ว่าจะถูกพาดพิงบ่อยครั้งมากที่สุดกว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศในยุคนั้น แต่สถานีวิทยุบีบีซีก็ได้รับความเชื่อถือสูงในแง่เสนอข้อเท็จจริงในการรบอย่างตรงไปตรงมา

แม้บีบีซีจะใช้การรายงานการรบในสงครามอย่างตรงไปตรงมาก็ตาม แต่บีบีซีก็ทำสงครามจิตวิทยากับวิทยุกรรมโฆษณาการของไทยเหมือนกัน ดังที่จู้ดี สโตว์ อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทยเล่าไว้ว่า³⁶³

³⁶⁰ นवलน้อย ธรรมเสถียร, "บีบีซีกับประเทศไทยในยามวิกฤต," 60 ปี บีบีซี แผนกภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2544), หน้า109.

³⁶¹ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ช่วงแห่งชีวิตของ ส.ศิวรักษ์, หน้า241-242.

³⁶² สัมภาษณ์ อเล็ก อัดัมส์, ผู้ร่วมก่อตั้งบีบีซีภาคภาษาไทย, 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2544.

³⁶³ สัมภาษณ์ จู้ดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

“ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองมีการโต้เถียงระหว่างบีบีซีและรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในกรณีคุณสังข์ พัทโนทัย ดำรงราชวงศ์อังกฤษและบีบีซีตอบได้ว่าแม้จะทำสงครามกัน แต่ก็ไม่ใช่วิถีทางที่ถูกต้องที่จะมาดำรงราชวงศ์อีกประเทศหนึ่ง บีบีซีถามว่าดูจอมพลป.ได้ทำอะไรกับประเทศไทยละ มีญี่ปุ่นเต็มประเทศไทยไปหมด ใครผิดกันแน่? เถียงกันไปมาระหว่างบีบีซีกับรัฐบาลไทยเท่านั้น”.

กรณีนี้ถือว่บีบีซีภาคภาษาไทยในยุคนั้นได้ใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อเช่นกัน ดังที่ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์(2517)³⁶⁴ ได้อธิบายว่า การโฆษณาชวนเชื่อ อาจเป็นเพียงการให้ข่าวหรือข้อความที่เป็นจริง แล้วผู้ฟังไปวินิจฉัยเรื่องเอาเอง ซึ่งในอังกฤษและสหรัฐฯใช้มากในสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เรียกว่า "กลยุทธ์แห่งความจริง" (strategy of truth) เป็นการให้ความจริงเพื่อให้ผู้ฟังมองเห็นภาพการณต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำการโฆษณาชวนเชื่อคิดว่าเป็นประโยชน์

5.1.2 ยุคเผด็จการทหาร (พ.ศ.2485 – 2516)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วิทยุบีบีซีทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริการสาธารณะ สำหรับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งเผยแพร่การสอนภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมที่ดั่งามของอังกฤษ

เนื่องจากบีบีซีเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นมาพร้อมหลักการของการทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริการสาธารณะตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เมื่อปี พ.ศ.2470(ค.ศ.1927) ซึ่งหลักการหลายข้อบ่งบอกชัดเจนว่า บีบีซีเป็นของสาธารณะ จุดนี้เน้นว่ามีอิทธิพลต่อการนำเสนอเนื้อหาของบีบีซี ซึ่งมีแนวโน้มจะทำหน้าที่ผู้ให้การศึกษาหรือความรู้แก่ประชาชน

บีบีซีภาคภาษาไทยในขณะนั้นได้พยายามทำหน้าที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร แม้อยู่ตลอดเวลา นอกจากการเสนอข่าวโลกแล้ว รายการส่วนใหญ่ก็จะมีเนื้อหาที่ให้ความรู้และให้การศึกษาแก่ผู้ฟัง เริ่มตั้งแต่จะสังเกตได้ว่ารายการในยุคนั้นบีบีซีให้ความสำคัญกับรายการบทเรียนภาษาอังกฤษ เพราะยุคนั้นภาษาอังกฤษยังไม่แพร่หลายในสังคมไทย บีบีซียุคนั้นได้จัดทำ

³⁶⁴ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, การเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2517), หน้า 53-54.

แผ่นเสียงและเทปออกมาเผยแพร่ทางสถานีวิทยุต่างๆในประเทศไทย โดยสำนักแถลงข่าวอังกฤษ สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพมหานครด้วย

นอกจากนั้นจะเป็นรายการความรู้ด้านต่างๆ โดยเฉพาะรายการที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตที่ดีตามแบบผู้ดีอังกฤษ เพราะในยุคนั้นประเทศอังกฤษค่อนข้างจะเป็นประเทศมหาอำนาจที่หลายคนใฝ่ฝันอยากจะได้ศึกษา วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยได้เชิญผู้มีชื่อเสียงของสังคมที่เคยไปใช้ชีวิตในอังกฤษหรือกำลังใช้ชีวิตในอังกฤษมาจัดรายการด้วย เช่น เชิญคุณหญิงมณี สิริวรสารมาจัดรายการที่บรรยายถึงสภาพชีวิตและสังคมคนอังกฤษในยุคนั้นและเป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟังในยุคนั้นเป็นอย่างมาก ในส่วนของบีบีซีเองก็มีห้องสมุดขนาดใหญ่ที่จัดเตรียมเนื้อหาและวัสดุรายการต่างๆให้ผู้จัดรายการนำไปเสนอรายการ และยังจัดงบประมาณให้เดินทางไปทั่วอังกฤษ เพื่อให้สัมผัสกับชีวิตจริงของคนอังกฤษแล้วนำมาผลิตรายการสารคดีชุด ตลอดจนเชิญคนไทยที่มีชื่อเสียงที่ไปเยือนอังกฤษมาร่วมรายการด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยยังนำเรื่องราวของสถาบันกษัตริย์ของทั้งสองประเทศมาเสนอเป็นระยะๆตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะทั้งสองประเทศมีการปกครองด้วยระบอบพระมหากษัตริย์ ประชาชนในแต่ละประเทศต่างชื่นชมพระราชจริยาวัตรของพระประมุขของแต่ละประเทศ และจากการสำรวจผู้ฟังของบีบีซีก็พบว่าผู้ฟังคนชอบรายการที่เกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์ของทั้งสองประเทศบีบีซีจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่พระเกียรติคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์ทุกยุคทุกสมัย

แม้บีบีซีจะเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่สังคมไทยในยุคนี้น่าสนใจเพียงใดก็ตาม แต่วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยก็ไม่ได้เป็นที่นิยมในหมู่คนไทยมากนัก เพราะวิทยุด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เริ่มแพร่หลายเข้าสู่สังคมไทย คงมีผู้ฟังบางส่วนที่ยังชื่นชอบการส่งกระจายเสียงคลื่นสั้นที่ติดตามรับฟังกัน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นคนไทยในต่างจังหวัดที่มีเครื่องรับวิทยุคลื่นสั้นแบบเดิม

ส่วนรัฐบาลเองก็ไม่ค่อยสนใจการเสนอข่าวของบีบีซีเหมือนยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้วิจัยพยายามขอข้อมูลจากผู้ที่เคยทำหน้าที่เฝ้ารับฟังวิทยุคลื่นสั้นต่างประเทศของกรมประชาสัมพันธ์ก็ได้รับคำตอบว่าในยุคเผด็จการทหารไม่ค่อยสนใจการเสนอข่าวหรือคำวิพากษ์วิจารณ์ของบีบีซี

5.1.3 ยุคเริ่มต้นประชาธิปไตย (พ.ศ.2516 – 2519)

วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารสำหรับผู้สนใจข่าวต่างประเทศ และเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารในยามเกิดวิกฤตในประเทศ

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่สนใจเหตุการณ์ภายในประเทศได้หันมาฟังวิทยุบีบีซีกันมากขึ้น เพราะขณะนั้นสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์ไทยไม่สามารถรายงานข้อเท็จจริงใดๆได้ตามความเป็นจริง ในยามภาวะวิกฤตเช่นนี้คนไทยจำนวนหนึ่งได้อาศัยการฟังข่าวสารและเหตุการณ์จากถนนราชดำเนิน โดยผ่านวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย แต่ข้อจำกัดของการส่งกระจายเสียงด้วยคลื่นสั้นทำให้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบ สำหรับคนที่ฟังวิทยุคลื่นสั้นยุคนี้ นอกจากเป็นกลุ่มคนที่รับฟังมาตั้งแต่ยุคสงครามโลก ด้วยข่าวสารต่างประเทศยังไม่แพร่หลายเหมือนปัจจุบัน ส่วนใหญ่ต้องเป็นผู้ที่สนใจจริงๆจึงจะเปิดวิทยุคลื่นสั้น เท่าที่ผู้วิจัยตรวจสอบพบส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มปัญญาชน กลุ่มนักวิชาการที่สนใจความเป็นไปของบ้านเมือง ส่วนประชาชนทั่วไปมักเป็นผู้ใหญ่มากกว่า แต่การรายงานข่าวเหตุการณ์ 14 ตุลาคมทำให้คนอีกส่วนหนึ่งเริ่มรู้จักวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้สนใจรับฟังเป็นประจำ เพราะขณะนั้นวิทยุภายในประเทศมีเรื่องราวความบันเทิงที่น่าสนใจมากกว่ากิจกรรมระหว่างประเทศ และเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ทำให้ทั่วโลกหันมาจับตามองเหตุการณ์ภายในประเทศมากขึ้นว่าประชาธิปไตยในประเทศไทยจะมีทิศทางไปทางใด โดยสรุปช่วงนี้บีบีซีเริ่มเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารในยามวิกฤตที่ผู้คนกล่าวถึงเท่านั้น

5.1.4 ยุควิกฤตอุดมการณ์ประชาธิปไตย(พ.ศ.2519-2531)

วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสำหรับนักคิด ปัญญาชนและผู้ที่หลบหนีเข้าป่าเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐ และเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารสำหรับสื่อมวลชนภายในประเทศ

ในขณะที่ประชาธิปไตยเริ่มเบงบานในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง แต่ปรากฏว่ามีผู้ไม่พอใจขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยขบวนการนักศึกษาเป็นแกนนำหลักของสังคมในขณะนั้น ต่อมานำไปสู่การปราบปรามขบวนการนักศึกษาเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้ปัญญาชน และนักศึกษาบางส่วนหนีเข้าไปต่อสู้ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในป่า

แต่การหนีเข้าไปสู่ป่าทำให้บรรดานักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยทั้งหลายต้องแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร โดยเฉพาะข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ประกอบกับในบรรดาผู้กุมอำนาจรัฐที่มี นักการทหารเป็นผู้นำอยู่ในขณะนั้นมีการแก่งแย่งอำนาจการนำทั้งภายในกองทัพและการขึ้นสู่อำนาจรัฐด้วย แต่ไม่มีใครในประเทศกล้าวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทหารมากนัก คงมีแต่วิทยุต่างประเทศอย่างบีบีซีภาคภาษาไทยเท่านั้น ที่วิพากษ์วิจารณ์ผู้นำกองทัพไทยอย่างต่อเนื่อง

ด้วยความเป็นอิสระในการเสนอข่าวสารและบทวิเคราะห์ข่าวอย่างตรงไปตรงมาที่ทำได้ ให้วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย จึงเป็นที่ชื่นชอบของบรรดาผู้ที่อยู่ชวบนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยทั้งในเมืองและในป่า โดยเฉพาะคนที่อยู่ในป่าถึงกับต้องคอยเงี่ยหูว่าบีบีซีรายงานข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยอย่างไรบ้าง

ในทางกลับกันบรรดาสื่อมวลชนภายในประเทศที่ถูกปิดกั้นเสรีภาพ ไม่อาจเสนอข่าวได้ อย่างตรงไปตรงมา หรือแม้แต่บทวิเคราะห์ข่าวต่างๆก็ไม่มีอิสระที่จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทหารได้ ทางเดียวที่บรรดาหนังสือพิมพ์ในขณะนั้นทำกัน ก็คือการอ้างถึงสื่อต่างประเทศวิจารณ์ประเทศไทย ะไรก็นำมาอ้างอิงถึงเพื่อกระทบถึงผู้นำในกองทัพและในคณะรัฐบาล เช่นเหตุการณ์ กบฏเดือน กันยายน 2528 ที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐอ้างถึงบทวิเคราะห์ของบีบีซีว่า เปรม: อับอายแต่ แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น และถอดเทปบทวิจารณ์ทั้งหมดให้คนไทยได้อ่านอย่างทั่วถึงกันด้วย³⁶⁵ ซึ่งเป็น บทวิเคราะห์ที่จู้ดี สโตว์ นักวิเคราะห์ข่าวของบีบีซีวิจารณ์ไว้ว่า³⁶⁶

“แม้ว่าจะทำให้พลเอกเปรมต้องอับอายนานาประเทศอยู่ไม่น้อยต่อนานาประเทศ ในคราวนี้ แต่ว่าความพยายามก่อความไม่สงบคราวนี้ แต่ว่าความพยายามก่อความไม่ สงบคราวนี้กลับดูทำว่าในช่วงสั้นๆแล้ว กลับจะเป็นการช่วยเหลือเสริมฐานะของนายกรัฐมนตรีนี ในประเทศ ขณะเดียวกันที่กองทัพซึ่งแสดงความจงรักภักดีต่อรัฐบาลอีกวาระหนึ่งก็ อาจจะถูกก้าวขึ้นมาเป็นฝ่ายกำลังที่ทรงอำนาจยิ่งขึ้น ความพยายามเพิ่มเติมใดๆของทาง ฝ่ายรัฐบาลที่จะลดราธิปไตยทหารในด้านการเมืองที่ยังคงอยู่ไม่น้อยนั้น อาจกลายเป็น เรื่องยากที่จะปฏิบัติลงไปในอนาคตก็เป็นได้”

³⁶⁵ “กบฏ 9 กันยายน” พรรคเนาะจากต่างประเทศ” สยามรัฐรายวัน (12 กันยายน 2528):2.

³⁶⁶ สัมภาษณ์ จู้ดี สโตว์, อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย, 26 พฤศจิกายน 2544.

ผลของการวิจารณ์กองทัพอยู่เป็นประจำสร้างความไม่พอใจให้ผู้นำกองทัพเป็นอย่างมาก ซึ่งคุณจตุดี สโตว์เล่าให้ฟังบ่อยว่าช่วงนั้นมีเสียงชู้จะถอนสัญญาชาติคนไทยที่ไปทำงานปีปีซีกันด้วย

ด้วยสถานการณ์ภายในประเทศที่ไม่มั่นคงอยู่ตลอดเวลา และระบอบประชาธิปไตยไม่มั่นคงนี้เอง ทำให้ผู้ที่สนใจแนวทางประชาธิปไตยทั้งหลาย สนใจที่จะรับฟังรายงานข่าวของปีปีซีกันเป็นประจำมากขึ้น

จะอย่างไรก็ตามในยุคนี้ รายการความรู้และสารคดีของปีปีซีก็ยิ่งเข้มข้นและมีประโยชน์กับคนไทยไม่แตกต่างไปจากยุคก่อนๆ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่ การแพทย์ และสิ่งใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆได้รับความสนใจจากคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่สนใจความเจริญก้าวหน้าของโลกที่มีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ตลอดจนรายการที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมอังกฤษยังคงได้รับความสนใจจากผู้ฟังวิทยุคลื่นสั้นไม่น้อยเช่นกัน

5.1.5 ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2531-2535)

วิทยุปีปีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสำหรับนักธุรกิจที่สนใจข้อมูลการค้าและเศรษฐกิจ เป็นแหล่งข่าวสารสำหรับคนไทยในต่างประเทศโดยเฉพาะในวันออกกลาง และเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารในยามวิกฤต

ในยุคนี้โลกเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2532 ปีปีซี ภาคภาษาไทยได้เพิ่มรายการกระจายเสียงภาคดีอีก 15 นาที เพื่อรายงานหัวข้อข่าวสำคัญรอบโลกและรายงานภาวะตลาดการค้า ตลาดหุ้น ให้สอดคล้องและสนองตอบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนั้น คุณจตุดี สโตว์ ถึงกับให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยว่าที่ขยายเวลาภาคดีเพื่อเอาใจบรรดานักธุรกิจที่กลับบ้านดีก็จะได้รับฟังข่าวสารล่าสุดก่อนเข้านอน

นอกจากนี้ด้านสถานการณ์ของโลกในด้านตะวันออกกลางมีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ และภูมิภาคนั้นปรากฏว่าเป็นที่ทำงานของคนงานไทยนับแสนคน ปีปีซีภาคภาษาไทยต้องขยายย่านความถี่ในการส่งกระจายเสียงคลื่นสั้นตรงเข้าไปที่ภูมิภาคตะวันออกกลางเพื่อให้คนไทยเหล่านั้นได้รับฟังข่าวสารที่เป็นภาษาไทย

ด้วยการมองการณ์ไกลของคุณजूตี สโตรว์ที่มองว่าประเทศไทยจะกลายเป็นศูนย์กลาง ชาวสารของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต เธอจึงริเริ่มเปลี่ยนนโยบายการรับคนไทย ไปทำงานที่แผนกภาษาไทยจากนักแปลข่าวมาเป็นนักข่าว ที่จะต้องออกไปหาข่าวเอง ทำข่าวเอง ด้วย และผลของความคิดของเธอเป็นจริงขึ้นเมื่อเมืองไทยเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองในเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2535 ท่ามกลางการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารทุกอย่างทางรัฐบาล ประชาชนไม่ทราบ ข้อเท็จจริงว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นที่ถนนราชดำเนินนั่นเอง บีบีซีภาคภาษาไทยจึงกลายเป็น แหล่งข้อมูลข่าวสารของคนไทยในยามวิกฤตอย่างสูง ด้วยฝีมือของบรรดานักข่าวไทยที่ไปร่วมงาน ในยุคนี้สามารถเจาะข่าวจากแหล่งข่าวชั้นต้นแทบจะทันใดทันใดที่เกิดข่าวขึ้นในประเทศไทย และ รายงานสดออกจากลอนดอน แม้แต่คนไทยทั่วประเทศที่ไม่เคยรู้จักชื่อของบีบีซีมาก่อนก็มารู้จัก เพราะได้รับทั้งข้อเท็จจริง ทั้งเสียงของบุคคลในข่าวที่คุณรุ่งมณี เมฆโสภณเรียกว่าแหล่งข่าวชั้นต้น

จากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 หรือที่หลายคนเรียกว่าพฤษภาทมิฬ ทำให้แนวความคิดที่ บีบีซีภาคภาษาไทยวางแผนจะขยายตัวเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นจริงในทันที ด้วยสถานีวิทยุ มหาวิทยาลัยต่างๆที่มีความเป็นอิสระทางวิชาการสูงมองเห็นว่าท่ามกลางวิกฤตข่าวสาร ประชาชน ไม่มีทางเลือกในการรับข่าวสารใดๆเลย บีบีซีภาคภาษาไทยจึงกลายเป็นทางเลือกของข่าวสารที่ สถานีวิทยุทั้งสถานีวิทยุในเครือมหาวิทยาลัย และบรรดาสถานีวิทยุข่าวของภาคเอกชนที่เกิดขึ้นมา ในช่วงหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เริ่มรับสัญญาณผ่านดาวเทียมจากบีบีซีหลายแห่งด้วยกัน

สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถานีแรกที่ถ่ายทอดรายการข่าวของบีบีซีใน ระหว่างที่เกิดเหตุการณ์พฤษภาคม เมื่อพ.ศ. 2535 รศ.อรรถัย ศรีสันติสุข อดีตคณบดีคณะวารสาร ศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เล่าว่า³⁶⁷

“หลังจากปีนั้นแล้วมีหน่วยของคณาจารย์ที่จะให้รางวัลสถานีวิทยุที่สนับสนุนการต่อสู้ เพื่อประชาธิปไตย ธรรมศาสตร์ก็ได้แต่ว่าอาจจะไม่ได้คนเดียวแต่เรียกได้ว่ามาจากกระทำ ของเราคนเดียวทั้งเสนอข่าวเองและถ่ายทอดข่าวจากบีบีซีด้วยเป็นหนึ่งในแหล่งที่พึ่งพาได้ ในภาวะวิกฤต”

³⁶⁷ สัมภาษณ์ รศ. อรรถัย ศรีสันติสุข ,อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 6 เมษายน 2546.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันการศึกษาอีกแห่งหนึ่งได้ถ่ายทอดวิทยุบีบีซี
ภาคภาษาไทยที่ส่งกระจายเสียงทางคลื่นสั้นให้ประชาชนในภาคเหนือได้รับทราบการเคลื่อนไหว
เรียกร้องประชาธิปไตยจากถนนราชดำเนิน รศ.พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์กุล หัวหน้าภาควิชา
สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ย้อนความหลังให้ฟังว่า ³⁶⁸

“อาจารย์ยุพา เป็นคนอัดวิทยุบีบีซีคลื่นสั้น พวกเราทุกคน อาจารย์จงจิต อาจารย์
ยุพา ทุกคนผ่านการฝึกที่กรมประชาสัมพันธ์ระบบบีบีซี..เราถึงไม่กลัวใคร”

คุณนวนน้อย ธรรมเสถียรผู้ซึ่งมารายงานข่าวเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 ประเมิน
ความสำเร็จของบีบีซีภาคภาษาไทยต่อเหตุการณ์ครั้งนั้น ว่า ³⁶⁹

“ปัจจัยด้านนอกที่เอื้อให้บีบีซีมีบทบาทได้ก็คือการที่ในประเทศไทยหรือผู้ดูแล
สื่อเซ็นเซอร์การเสนอข่าว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่เสนอข่าวเหตุการณ์ ในช่วงที่ชุมนุมกัน
ดูเดื่อนั้น ที่วิหาลัยช่องถ่ายทอดรายการคอนเสิร์ตที่จัดขึ้นเป็นพิเศษที่ ทบ. สื่อ
หนังสือพิมพ์ก็น้อยรายที่จะได้รายงานหรือรายงานได้แต่ไม่เต็มทีบีบีซีเป็นสื่อที่รัฐบาลไทย
คุมไม่ได้เพราะออกอากาศมาจากนอกประเทศ เราพูดได้เต็มที่ นักข่าวหลายแห่งที่อดอัด
ใจกับสถานะของตัวเองในช่วงนั้น และรู้ว่ามันักข่าวบีบีซีอยู่กรุงเทพฯยังติดต่อมาช่วยให้
ข้อมูลก็มี

ปัจจัยถัดมาเป็นเพราะเราเสนอข่าวได้ทั้งสองด้าน คืออะไรเกิดขึ้นในพื้นที่ ข่าว
การชุมนุมมีนักข่าวรายงานเข้ามาตลอด เกาะติดสถานการณ์ไม่ปล่อย อีกด้าน ก็มีข่าว
ความเคลื่อนไหวระดับบน การตัดสินใจของศิษย์แมนสำคัญๆในเหตุการณ์ เรายังงานได้
ค่อนข้างครบถ้วนมีหน้าซ้ำยังนำหน้าสื่อในประเทศอีกด้วยหลายครั้ง เช่นการที่คุณรุ่งมณี
เมฆโสภณ นักข่าวมือดีตอนนั้นทำงานกับบีบีซีได้สัมภาษณ์พลเอกสุจินดา คราประยูร
เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีใครได้ เรายังมีทีมงานลอนดอนที่ตามความเคลื่อนไหวนอก
ประเทศเสนอตลอดชนิดที่สื่อในประเทศไม่มีเช่นกัน ดังนั้นนอกจากข่าวจะครบถ้วน ครบ
ประเด็นรอบด้านเรายังมีเอ็กชคลูซีฟ เรียกว่าในแง่ของการทำข่าว เราอยู่ในสภาพพร้อม

³⁶⁸ สัมภาษณ์ รศ.พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์กุล, หัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 8 เมษายน 2546.

³⁶⁹ สัมภาษณ์ นวนน้อย ธรรมเสถียร, 27 มีนาคม 2546.

มากเมื่อประกอบกับลักษณะในประเทศที่สื่อภายในงอยเปลี่ยเพราะถูกคุมคนก็ต้องฟัง
ปีปีซี”

การแทรกตัวของปีปีซีเข้ามาสู่สังคมไทยในยุคนี้ รศ.ดร.อุบลรัตน์บอกว่าเพราะปีปีซี
มองเห็นช่องทางของการขยายโอกาสของตัวเอง โดยจัดให้มีการถ่ายทอดเข้ามาในประเทศ “เพราะ
เห็นกระแสแล้วต้องมาเป็นทางเลือกส่วนหนึ่ง” ส่วนที่จะกล่าวว่าปีปีซีภาคภาษาไทยเป็นต้นแบบ
ของการปฏิบัติข่าวสารยุคใหม่ของสังคมไทยได้หรือไม่ รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ กล่าวว่าจะ
ต้องยกเป็นข้อที่ต้องถกเถียงกันต่อไป³⁷⁰

“เป็นข้อถกเถียงได้นำจะเป็นส่วนหนึ่งเพราะช่วงนั้นมันต้องแสวงหาทางออก แต่
อย่างที่บอกตอนนั้นคุณสุทธิชัยมาเริ่มที่จุฬา มีคนฟังเยอะมากเหมือนมีการวิเคราะห์เล็กๆ
ทุกเช้าเวลาก็ใกล้เคียงกับเวลาออกอากาศของปีปีซี”

รศ.อรรถัย ศรีสันติสุข กล่าวสรุปว่าปีปีซีจะโดดเด่นในสถานการณ์ที่ภายในประเทศเกิด
ภาวะวิกฤตเท่านั้น³⁷¹

“บทบาทที่มีมากคือช่วงที่มีภาวะวิกฤตต่างๆ ที่สถานการณ์อาจจะบีบบังคับผู้ที่
ต้องเสนอข่าวในประเทศไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ในจุดนี้ปีปีซีจะเต็มเต็มและ
โดดเด่นขึ้นมาได้เพราะความอิสระไม่มีอิทธิพลจากภายในประเทศ จึงเป็นจุดที่สำคัญ”

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่าปีปีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารที่ถูกต้อง
เป็นจริงในยามที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้วิกฤต ในขณะที่การเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจาย
เสียงแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นสื่อของรัฐ แม้ว่าในวิกฤติการณ์พฤษภาคม จะไม่มีคำสั่ง
โดยตรงจากรัฐบาลในเรื่องการนำเสนอข่าวฝ่ายตรงข้าม สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ก็ยังคงยึดถือ
แนวปฏิบัติดังเช่นในอดีต คือเสนอข่าวด้านเดียวเป็นหลัก ส่วนการเสนอข่าวของสำนักข่าวไอเอ็น

³⁷⁰ สัมภาษณ์ รศ.ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, อดีตหัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 21 มีนาคม 2546.

³⁷¹ สัมภาษณ์ รศ. อรรถัย ศรีสันติสุข , อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 6 เมษายน 2546.

เอ็น ยึดถือหลักเกณฑ์ตามอุดมการณ์วิชาชีพสื่อมวลชน แต่ด้วยเหตุที่สำนักข่าวไอเอ็นเอ็นเป็นองค์กรเอกชน การนำเสนอข่าวยังมีข้อจำกัดในด้านนโยบายระดับสูง เนื่องจากไอเอ็นเอ็นดำเนินการในฐานะเป็นผู้เช่าสถานีวิทยุของพลที่หนึ่งรักษาพระองค์³⁷² ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเพราะเป็นวิทยุต่างประเทศ และส่งกระจายเสียงด้วยคลื่นสั้น การนำเสนอข่าวเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 จึงมีความอิสระในการรายงานข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่ จนสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยไทยอย่างน้อยสองแห่งคือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เลือกนำรายการออกอากาศทางสถานีวิทยุภายในประเทศสองแห่งนั้น ซึ่งการทำหน้าที่ของวิทยุบีบีซีภาษาไทยในยามวิกฤตเช่นนี้สอดคล้องกับที่ Denis McQuail กล่าวว่สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารและก่อประสานสัมพันธ์ในสังคม³⁷³

5.1.6 ยุคประชาธิปไตย (พ.ศ.2535 - 2544)

วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของผู้นำประเทศ หน่วยงานรัฐบาลบางแห่งและคนไทยทั่วไปโดยเฉพาะในยามเกิดเหตุวิกฤตภายในประเทศและในกรณีเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเป็นแหล่งอ้างอิงของสื่อมวลชนภายในประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งให้ความรู้และการศึกษาแก่สังคมไทย ในฐานะเป็นทูตวัฒนธรรมและการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอังกฤษ ดังนี้

1. บทบาทเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารของผู้นำประเทศหน่วยงานรัฐบาลบางแห่งและคนไทยทั่วไปโดยเฉพาะในยามเกิดเหตุวิกฤตภายในประเทศและในกรณีเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร

³⁷² ลักษณะ คล้ายแก้ว. “การนำเสนอเนื้อหาข่าววิทยุในช่วงเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม ศึกษาเฉพาะข่าววิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยและสำนักข่าวไอเอ็นเอ็น,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) หน้า ๑.

³⁷³ McQuail.D., Mass communication theory , Third Edition (London: Sage,1944 PP.78-79)

ในยุคสงครามโลกนั้นก็มีหลักฐานชัดเจนว่าจอมพล.พิบูลสงครามให้ความสนใจกับข่าวสารจากวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นอย่างมาก ดังที่สรุปไปข้างต้นแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำคนอื่น ๆ ก็ให้ความสนใจรับฟังวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย เช่น อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสและอดีตนายกรัฐมนตรีไทยก็ฟังบีบีซีเป็นประจำ ดังที่ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ เล่าว่า“ตื่นเช้าขึ้นมาก็ฟังวิทยุ ตื่นน้ำชา ดิฉันเป็นคางซงให้ ชาจีนนะคะ ไม่ใช่ชาฝรั่ง ฟังบีบีซี ฟังอะไรก็แล้วแต่เวลา”³⁷⁴ หรือนายพจน์ สารสิน อดีตนายกรัฐมนตรี ก็เช่นกันที่ตื่นนอนตั้งแต่เวลา 6 โมงเช้า ฟังวิทยุอ่านหนังสือพิมพ์ ที่ขาดไม่ได้คือการฟังข่าวสารความเป็นไปของโลก จากสถานีวิทยุบีบีซีของอังกฤษ³⁷⁵

แม้แต่ในยุคประชาธิปไตย มีผลการวิจัยพบว่าผู้นำประเทศบางคนก็รับฟังวิทยุเป็นประจำ ได้แก่ นายชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรี ใช้เวลาติดตามข่าวจากสื่อประเภทวิทยุมากที่สุด รองลงไปคือหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ตามลำดับ³⁷⁶ ซึ่งนายชวน หลีกภัยเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เป็นผู้หนึ่งที่รับฟังบีบีซีเป็นประจำแทบทุกวัน ในวันใดที่ไม่ได้รับฟังก็จะมีเจ้าหน้าที่บันทึกเทปรายการบีบีซีส่งมาให้ฟังในรถยนต์ระหว่างเดินทางไปปฏิบัติภารกิจต่างๆ นายชวน หลีกภัย กล่าวถึงเหตุผลของการรับฟังรายการ³⁷⁷

“ผมเป็นคนที่ติดตามข่าว ไม่ได้เลือกว่าต้องเป็น บีบีซี หรือเสียงจากอเมริกา หรือว่าข่าวของที่อื่น แต่ว่าเมื่อเรานำมาเปรียบเทียบ จะเห็นได้ชัดว่าช่วงเวลาที่มืออยู่น้อย การฟังบีบีซีเราจะได้รับการสรุปข่าวจากทั่วโลกที่รวดเร็วมาก ผมหมายถึงว่าที่เกิดขึ้นจนถึงขณะที่กำลังรายงานข่าว เพราะเราไม่สามารถฟังได้ตลอดทั้ง 12 ชั่วโมง หรือ 24 ชั่วโมง นั้นประการหนึ่ง ประการที่สองผมคิดว่าความเที่ยงตรงของข่าวอยู่ในเกณฑ์ที่รับฟังได้ อยู่ใน

³⁷⁴ รุ่งมณี เมฆโสภณ. “สักวันหนึ่งดอกไม้จะบาน” (ผู้จัดการรายวัน, วันที่ 8 พฤษภาคม 2543)

³⁷⁵ วิมลพรรณ ปัตถวิชัย. สารสินสวามิภักดิ์. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กายมารูต, 2543), หน้า 240.

³⁷⁶ พัชระ สารพิมพา. “อิทธิพลของสื่อมวลชนไทยต่อการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะของนายชวน หลีกภัย ในฐานะนายกรัฐมนตรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541), หน้า 4.

³⁷⁷ สัมภาษณ์ ชวน หลีกภัย, อดีตนายกรัฐมนตรี, 17 เมษายน 2546

เกณฑ์ที่ดีถ้าเราเปรียบเทียบกับ รายงานข่าวไม่ต้องอื่นไกล ข่าวในประเทศเราเอง กับการ รายงานข่าวของสื่อในประเทศเราเอง บางครั้งของบีบีซียังตรงกว่าด้วยซ้ำไป”

สาเหตุที่เลือกรับฟังข่าวสารของสถานีวิทยุบีบีซีนั้น นายชวน หลีกภัยกล่าวว่า³⁷⁸

“ประโยชน์ที่ได้ชัดคือเราสามารถติดตามข่าวได้จนถึงเวลาที่เรากำลังฟังอยู่ขณะ นั้น ซึ่งถือว่าทันสมัยพอสมควร แล้วข่าวเป็นข่าวที่ไม่ได้อยู่ในวงแคบ ภายในประเทศ แต่ เป็นข่าวที่เกิดขึ้นทั่วโลก ... เพราะฉะนั้นบางครั้งบางคราว จึงได้ยินก่อนที่ข่าวในประเทศ ไทยด้วยซ้ำไป นั้นประการที่หนึ่ง ประการที่สอง ผมคิดว่าบีบีซีไม่ได้เฉพาะเรื่องข่าว ความรู้เรื่องอื่นที่เป็นความรู้ในทางประวัติศาสตร์ ในทางผลการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ของ หน่วยงานซึ่งสามารถเป็นประเด็นที่นำมาถกเถียงกันได้...เพราะฉะนั้นผมคิดว่าใน ช่วงเวลาสั้น ๆ เพียง 25 นาที ของบีบีซีได้ประโยชน์ และคนที่ศึกษาเรื่องอื่น ๆ เช่นผมอ่าน ประวัติศาสตร์โลกมา ประวัติศาสตร์การเมืองของโลก ก็มีโอกาสได้ตาม..เหล่านี้ผมคิดว่า คุ่มกับเวลาที่เสียไป เพราะว่าเราไม่มีเวลามานั่งเฝ้า เรื่องข่าวมากนัก แต่ว่าเมื่อเราได้ยิน การสรุปข่าวเหล่านั้น เราฟังอย่างน้อยก็เป็นข้อมูลในหัวตลอด”

การรับฟังข่าวสารของบีบีซีภาคภาษาไทยนั้น นายชวน หลีกภัยกล่าวว่าไม่ได้มีผลต่อการ บริหารราชการแผ่นดินใดๆ ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะว่าข้อมูลในการ ตัดสินใจส่วนใหญ่เป็นข้อมูลภายในวงงานของรัฐบาล แต่ว่าการที่เราได้ติดตามข่าวสารทำให้หูตา กว้างขวางขึ้น พอจะทำให้มองปัญหาอะไรก็ตาม เห็นภาพกว้างชัดเจนเท่านั้น ซึ่งเมื่อผู้วิจัยถามถึง กรณีผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2542 ออกมาตำหนินักวิชาการที่ให้ สัมภาษณ์บีบีซีว่าเป็นคนขายชาติ นายชวนกล่าวว่า เป็นเพียงขอทราบข้อเท็จจริงไปทางพื้นที่เท่า นั้นเอง³⁷⁹

“เข้าใจว่ากรณีนั้นเป็นรายงานข่าวที่องค์กรเอกชนของไทยไปพูดแล้วก็มันมีผล กระทบต่อชื่อเสียงของประเทศ เมื่อผมได้ยินข่าว ก็สอบถามไป สอบถามในพื้นที่ไปว่า ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างไร”

³⁷⁸ สัมภาษณ์ ชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรี, 17 เมษายน 2546.

³⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

คุณกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ เล่าถึงกรณีนี้ว่า³⁸⁰

“คุณชวนฟังรายงานพิเศษคุณนวนน้อยทำ มีคนชวนเขาไป พูดในที่ประชุมไทยคดีศึกษา ที่เนเธอร์แลนด์ ปัญหาโดนไล่ที่ ไม่มีสัญชาติ คุณชวนฟังแล้วให้ผู้ว่าฯ จัดการ ผู้ว่าฯ เชียงใหม่เลยโมโห นั่นก็เป็นครั้งหนึ่ง น้อยครั้งมากที่เห็นว่าส่งผลกระทบ มาถึงผู้นำจริง ๆ”

สำหรับนโยบายต่อสื่อสารมวลชนของรัฐบาลนายชวน หลีกภัยยอมรับว่าเคยขอให้กรมประชาสัมพันธ์ดูแบบอย่างการทำงานของบีบีซีเหมือนกัน³⁸¹

“ได้เคยเชิญอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์มาคุยในเรื่อง เหล่านี้ว่างานวิทยุประเทศไทยหรือว่ากรมประชาสัมพันธ์ ก็ควรจะได้มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างน้อยที่สุดควรดูตัวอย่างบีบีซีว่าในเวลาเพียงสั้นๆ ครั้งชั่วโมงเขาสามารถทำให้รายการมีคุณค่า หรือการให้มีความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่เราไปตามกระแส... สื่อของเรามักจะถ่ายทอดเพื่อหวังผลในความสนใจมากกว่าที่รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ได้ประโยชน์ เป็นโทษต่อความนึกคิดของคน ผมคิดว่า วิทยุบีบีซี ไม่มี รายการที่ทำให้คนไขว้เขว ต่อความเชื่อ ที่เป็นหลักของความเป็นจริง และเป็นหลักของวิทยาศาสตร์ “

นายชวน หลีกภัย กล่าวถึงจุดแข็งของบีบีซีภาคภาษาไทย คือการนำเสนอข่าวของประเทศไทยในมุมมองที่แตกต่างไปจากสื่อภายในประเทศและบางเรื่องสื่อภายในประเทศไม่กล้านำเสนอ³⁸²

“สำหรับข้อมูลบางเรื่อง ที่เป็นเรื่องจริง แต่ว่ากระแสสังคมเมืองไทยอาจจะคิดเป็น อย่าง ผมคิดว่าเป็นหน้าที่บีบีซี เหมือนกันที่จะต้องยืนอยู่บนความเป็นจริง ยกตัวอย่างกรณีวิพากษ์ วิจารณ์ การฆ่าตัดตอน ผมคิดว่าเรื่องนี้ถูกต้อง เพราะสื่อภายในไม่ค่อยกล้าพูด เพราะฉะนั้นการพูดเตือนให้ประเทศต้องดำเนินการตามกฎหมาย ตามกระบวนการ

³⁸⁰ สัมภาษณ์ กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ , 5 มิถุนายน 2546.

³⁸¹ สัมภาษณ์ ชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรื, 17 เมษายน 2546.

³⁸² เรื่องเดียวกัน.

ยุติธรรม เป็นเรื่องที่ต้องเตือน มิฉะนั้นแล้วเราก็จะไปสู่ยุคเก่า คือความชื่นชมในระบบที่
การใช้อำนาจโดยไม่คำนึงถึงหลักกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมันไม่ใช่ประเทศที่เป็น
ประชาธิปไตยผมคิดว่าเรื่องนี้บีบีซีดูเหมือนว่าจะออกมาวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้ตรงไป
ตรงมามากกว่าสื่อภายในประเทศ ซึ่งในส่วนตัวผมคิดว่าข้อมูลที่บีบีซีนำไปวิพากษ์วิจารณ์
นั้น ถือว่าเป็นข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง”

จะอย่างไรก็ตามนายชวน หลีกภัยยอมรับว่าตลอดระยะเวลา 60 ปี บีบีซีมีอิทธิพลต่อ
สังคมไทยพอสมควร³⁸³

“เพราะว่า 60 ปี ที่บีบีซีทำให้เกิดความเชื่อว่าข่าว บีบีซี เป็นข่าวจริง ก็มีอิทธิพลว่า
เมื่อบีบีซีสรุปว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้น ผมเชื่อว่าคนส่วนใหญ่มีแนวโน้มเชื่อว่าข้อเท็จจริง
เป็นอย่างนั้น อันนี้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่จะมีผลในเรื่องที่สื่อเป็นเป้าหมายของสื่อทุกประเภทที่
อยากให้เป็นอย่างนั้น”

สำหรับบีบีซีเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารของหน่วยงานรัฐบาลนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
นานๆครั้ง ที่หน่วยงานรัฐบาลไทยสนใจการรายงานข่าวของบีบีซี และติดต่อขอข้อมูลเพื่อนำไปใช้
เช่น กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ สนใจเรื่องคนงานตัดไม้ถูกจับเป็นตัวประกัน ใน
ประเทศคองโก ที่บีบีซีสัมภาษณ์บริษัทดาราฟอเรหรือแม้แต่คนงานบริษัท คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์
อธิบายว่า ทั้งนี้เพราะกระทรวงการต่างประเทศไม่มีภูมิหลังเรื่องสงครามกลางเมืองในคองโก
นอกจากนี้ภูมิภาคในแอฟริกา ประเทศไทยมีสถานทูตไม่กี่แห่ง ประเทศไนจีเรียซึ่งเป็นประเทศที่
ใหญ่ที่สุดก็ไม่มีสถานทูต คุณอนุพงษ์สรุปว่า บีบีซีจะมีอิทธิพลต่อหน่วยงานของรัฐบาลไทยใน
กรณีที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสนใจกันมากและเป็นเรื่องสำคัญเท่านั้น แต่ในกรณีนี้ต้องหมายถึงว่า
บีบีซีมีข้อมูลมากกว่าและเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่าด้วยจึงจะมีผล แต่ก็เป็นสถานการณ์ชั่วคราว
เท่านั้นเพราะกระทรวงการต่างประเทศไม่ได้เฝ้ารับฟังบีบีซีภาคภาษาไทยเป็นประจำทุกวัน จึงไม่
อาจจะกล่าวได้ว่าบีบีซีเป็นแหล่งอ้างอิงของกระทรวงการต่างประเทศ คุณอนุพงษ์สรุปว่า³⁸⁴

³⁸³ เรื่องเดียวกัน.

³⁸⁴ สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

“สรุปได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่เรามีข้อมูลที่มากกว่าและเราเข้าถึงข้อมูลได้มากกว่า เช่น เรื่องคองโก ฐานความรู้กระทรวงการต่างประเทศน้อย เพราะว่าสะท้อนตั้งแต่ระดับนโยบาย เป็นไปได้อย่างไรที่ในจีเรีย ที่ลากอสไม่มีสถานทูตไทย ทั้งๆที่เป็นประเทศใหญ่ที่สุดในแอฟริกา ผลประโยชน์มากมาย แต่ไม่มี มีสถานทูตที่เคนยา มีสถานทูตแค่สองสามประเทศเท่านั้น”

โดยสรุปปีซี ภาคภาษาไทยไม่มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจของผู้นำประเทศเพียงแต่อาศัยเป็นช่องทางของการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการเปรียบเทียบของข้อมูลข่าวสาร และได้ติดตามรายการที่เป็นความรู้อื่นๆไว้ประกอบความสนใจส่วนตัวเท่านั้น ดังที่นายชวน หลีกภัยกล่าวว่า ฟังรายการวิทยุปีซีภาษาไทย ซึ่งทำให้ได้รับข่าวสารที่สำคัญต่างๆ แม้ว่าจะไม่ได้ทุกข่าว³⁸⁵ สอดคล้องกับที่ พัชระ สารพิมพา วิเคราะห์ในเรื่องสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะของนายชวน หลีกภัยในฐานะนายกรัฐมนตรีไว้ว่า³⁸⁶ นายชวนยอมรับว่า ความคิดเห็นของสื่อมวลชนที่ดีๆก็มีและได้ส่งไปให้หน่วยงานต่างๆรับไปพิจารณาทุกวัน ความจริงแล้วนายชวนอยู่ในฐานะนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของรัฐบาล ย่อมต้องใช้ข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชา หน่วยงานราชการทั่วไปเป็นหลักอยู่แล้ว แต่การใช้ความเห็นจากสื่อมวลชนไปประกอบการทำงาน โดยส่งความเห็นเหล่านั้นไปให้หน่วยงานต่างๆรับไปพิจารณาและมีกรณีแบบนี้ทุกวันชี้ให้เห็นว่าความเห็นจากสื่อมวลชน มีส่วนจูงใจให้นายชวนตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดได้จริง

2. บทบาทเป็นแหล่งอ้างอิงของสื่อมวลชนภายในประเทศ

แม้ว่าในยุคปัจจุบันสื่อมวลชนภายในประเทศจะมีข้อมูลข่าวสารจากต่างประเทศที่มากมายเพียงใดก็ตามแต่ในหลายๆกรณีสื่อมวลชนภายในประเทศก็ยังอ้างถึงการรายงานข่าวของปีซี

³⁸⁵ เรื่องเดียวกัน.

³⁸⁶ พัชระ สารพิมพา. “อิทธิพลของสื่อมวลชนไทยต่อการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะของนายชวน หลีกภัย ในฐานะนายกรัฐมนตรี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541), หน้า 86.

ภาคภาษาไทย คุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชนรายวันให้ทัศนะว่า³⁸⁷

“อันแรกที่เราเห็นชัดที่สุดและตรงไปตรงมาที่สุดก็คือหนึ่งเป็นแหล่งข่าวอ้างอิงอันหนึ่งเหมือนสำนักข่าวต่างประเทศอันหนึ่งซึ่งเป็นที่อ้างอิงของข่าวอันหนึ่งชัดเจน อันที่สองคือรูปแบบรายการของบีบีซีเป็นต้นแบบหรืออย่างน้อยที่สุดสื่อมวลชนทางภาควิทยุ ก็เป็นสิ่งที่วิทยุในประเทศไทยมาใช้เป็นต้นแบบในการที่จะพัฒนารายการให้เป็นแบบนั้นหรือใกล้เคียง อันที่สามผมจำได้ตอนเรียนหนังสือนักวิชาการก็ดีหรือใครก็ดีที่มีชื่อเสียงด้านสื่อมวลชน ถ้าผ่านงานของบีบีซีภาคภาษาไทยมาแล้ว ก็มักจะได้รับการยอมรับตั้งแต่อดีตผมจำได้ก็คือมีอาจารย์ผมคนหนึ่งคืออาจารย์สุรัตน์ นุมนนท์ คนหนึ่งก็ได้รับการยอมรับแม้แต่รุ่นหลังๆ อย่างรุ่งมณี เมฆโสภณ เสาวลภย์ ปัญญาชีวิน แม้จะผ่านงานสื่อมวลชนไทยมาก่อน เมื่อไปผ่านงานบีบีซีก็ทำให้ได้รับการยอมรับเป็นที่อ้างอิงที่ได้รับความเชื่อถือค่อนข้างเป็นภาคภูมิใจพอสมควรที่ผ่านงานตรงนั้นมาแล้ว”

เรื่องที่สื่อมวลชนไทยใช้ในการอ้างอิงหรือคัดลอกเนื้อหาข่าวที่บีบีซีภาคภาษาไทยส่งกระจายเสียงนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่กระทบต่อผลประโยชน์ของคนไทยทั้งภายในประเทศและในต่างประเทศ หรือเป็นเรื่องที่สื่อมวลชนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข่าวหรือลี้มมองในประเด็นข่าวบางประเด็น เช่น กรณีที่รัฐบาลไทยดำเนินการขับไล่เจ้าหน้าที่ทางการทูตอิรักออกจากประเทศไทยในข้อหาเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาตินั้น คุณประสงค์เล่าว่าได้ฟังข่าวนี้นะขับรถกลับบ้านพอดี³⁸⁸

“ในสถานการณ์อย่างเช่นล่าสุดเรื่องสงครามอิรัก ก็คือคำสัมภาษณ์ของเลขานุการทูตที่ถูกส่งขับไปนั้นนะ ผมก็ฟังอยู่ ผมก็โทรมาให้ข้างในฟังบีบีซีแล้วถอดคำสัมภาษณ์เลขานุการทูตไทย ก็เอามาตีพิมพ์แล้วอ้างว่าบีบีซีภาษาไทยรายงานด้วย”

³⁸⁷ สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน, 8 เมษายน 2546.

³⁸⁸ เรื่องเดียวกัน.

อิทธิพลของบีบีซีภาคภาษาไทยต่อสื่อมวลชนไทยนั้น คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์มองว่ามีน้อยมาก สื่อมวลชนไทยสนใจบีบีซีภาคภาษาไทย เฉพาะการนำเสนอเรื่องคนไทยในต่างแดน หรือเรื่องเกี่ยวกับไทยที่เกิดขึ้นข้างนอกประเทศไทย เช่น คนงานตัดไม้ในคองโก เรื่องการประชุมที่เกิดขึ้นในลอนดอน แต่ปัจจุบันก็เริ่มจำแนกยากกว่าข่าวใดเป็นข่าวที่สื่อมวลชนไทยสนใจจริงจัง เพราะส่วนหนึ่งเกิดจากการที่บีบีซีภาคภาษาไทยเอื้อเพื่อข้อมูลไปให้สื่อมวลชนโดยตรงด้วย ไม่ใช่เกิดจากสื่อมวลชนรับฟังจากการออกอากาศโดยตรง เท่าที่จำได้ที่สื่อมวลชนไทยสนใจเอง ได้แก่ การเสนอข่าวเรื่องกฎหมายล้มละลายยุคแรกๆ เรื่อง ทีพีไอ หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจถอดแปลไปรายงานต่อ หรือเรื่องเฮดจ์ฟันด์ในหนังสือพิมพ์มติชน³⁸⁹

นอกจากการอ้างอิงรายงานข่าวประจำวันทางสื่อของตนแล้ว มีสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งบอกว่าต้องการฟังบทวิเคราะห์ที่บีบีซีนำเสนอเพื่อจะได้ทราบถึงภูมิหลังและรายละเอียดที่ลึกซึ้งของข่าวและเหตุการณ์นั้นๆ ที่สื่อภายในประเทศไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ คุณเกษม อัครมาสัย อดีตหัวหน้าข่าวต่างประเทศหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ปัจจุบันเป็นหัวหน้าข่าวต่างประเทศ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7 สี บอกว่า³⁹⁰

“มองหาความเห็นกับข้อเท็จจริง ซึ่งบีบีซีจะให้ได้มากๆ ความเห็นของบีบีซีไม่มีนะ แต่จะสะท้อนออกมาจากคนอื่น ซึ่งพยายามให้มีบาลานซ์ ข้อมูลซึ่งเป็นสิ่งดีพยายามสร้างบาลานซ์ในข่าวเดียวให้จบไปเลยไม่ทิ้งไว้ ผมมีแต่ชมข่าวสารเสนอได้ครบถ้วนจริงๆ ส่วนจุดแข็งพยายามทำให้เกิดความคิดเห็นหลากหลาย ตรงนี้สำคัญสุดและคือหลักการประชาธิปไตยที่ไม่จอมปลอม”

ส่วนคุณกวี จงกิจถาวร ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร เครือเนชั่นกรุ๊ป บอกว่า³⁹¹

³⁸⁹ สัมภาษณ์อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

³⁹⁰ สัมภาษณ์ เกษม อัครมาสัย, บรรณาธิการข่าวต่างประเทศ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี, 17 มีนาคม 2546.

³⁹¹ สัมภาษณ์ กวี จงกิจถาวร, ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหารเครือเนชั่นกรุ๊ป, 9 เมษายน 2546.

“ผมหาบทวิเคราะห์ เพราะว่าสาระของข่าวทั่ว ๆ ไปมันมีกันหมด เพียงแต่เราจะหาสิ่งซึ่งฉบับอื่นไม่มี วิเคราะห์ข่าว บีบีซีวิเคราะห์ข่าวเยอะสุด ยกตัวอย่างเวลาผมจะเขียนเรื่องพม่า ผมต้องมี topic ของผมก่อนเรื่องพม่า เสร็จแล้วผมก็เปิดบีบีซี ถ้าสุดเค้าวว่าอย่างไร อย่างนั้นมากกว่า บีบีซีจะต้องเป็นหนึ่งใน reference หลาย ๆ แห่ง ของผม”

ในฐานะผู้บริหารงานข่าวสื่อมวลชนของรัฐ คือสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ ที่จะต้องรับผิดชอบการคัดเลือกข่าวทั้งในประเทศและข่าวต่างประเทศออกอากาศในแต่ละภาคข่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย คุณพรพนทิพย์ สุন্নทียากุล รองผู้อำนวยการสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ บอกเหตุผล ดังนี้³⁹²

“ ดูความเห็นและการเสนอข่าวอีกแง่มุมหนึ่งว่า มีแง่มุมที่แตกต่างอย่างไร ที่น่าสนใจบ้าง ที่เราก็จะได้เห็นว่าเป็นขณะที่สื่ออื่น ๆ เสนอ อย่างเช่น อิรักเขาก็จะเสนอในจุดแต่ละจุด แต่บีบีซีจะมีคอมเม้นท์ออกมา ที่ทำให้เราเกิดความเด่นชัดในเรื่องของเหตุการณ์ตรงนี้ กับอีกจุดหนึ่งถ้ามีโอกาสก็จะฟังว่าบีบีซีเล่นข่าวอะไร หรือมีอะไรที่น่าสนใจ บางจุดก็ทำให้เราได้คิดว่าบีบีซีเล่นนะ ของเราเองเราก็มี แต่เราไม่ได้มองตรงนี้ ก็จะได้ข้อคิดเห็นหรือไม่ได้มองเฉพาะเรื่องของเนื้อหาข่าวอย่างเดียว เราจะมองถึงวิธีการนำเสนอ มีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร ซึ่งจากจุดย่อยๆ ตรงนี้มันจะเป็นจุดประกายความคิด ตรงนี้ดี เรามาปรับใช้ในงานของเราได้หรือไม่”

คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร สรุบบทบาทของบีบีซีที่มีต่อวงการสื่อมวลชนภายในประเทศ
ดังนี้³⁹³

“การที่มีวิทยุอย่างบีบีซีทำให้สื่อในประเทศมองเห็นว่ามีสื่ออีกสื่อหนึ่งอยู่ในตลาดเดียวกัน แม้จะไม่ใช่อันตรายโดยตรง แต่พวกเขาคงตระหนักว่าข่าว ๆ เดียวกันกับที่พวกเขาเสนอ มีคนที่พร้อมจะมองต่างมุม หรือในพื้นที่ข่าวเดียวกันกับที่พวกเขาปฏิบัติภารกิจมีคนที่พร้อมจะหยิบข่าวที่ต่างกัน บีบีซีอาจจะแสดงผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อสื่อในประเทศ

³⁹² สัมภาษณ์พรพนทิพย์ สุন্নทียากุล,รองผู้อำนวยการสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 10 เมษายน 2546.

³⁹³ สัมภาษณ์นวนน้อย ธรรมเสถียร, 27 มีนาคม 2546.

บ้างไม่มากก็น้อย ในอดีตเคยมีสื่อบางรายหยิบรายงานของบีบีซีไปรายงานต่อก็มี ในเวลา
ที่พวกเขาเห็นว่าบีบีซีได้ข่าวที่แตกต่าง หรือว่าหยิบรายงานของบีบีซีไปวิจารณ์ต่อก็เคย
เท่ากับว่ากระตุ้นให้มีการถกเถียงกันในประเด็นนั้นๆ ก็อาจจะพูดได้ว่าบีบีซีมีผลบ้างในการ
ให้เกิดการสนทนาวิสาสะในหมู่คนทำข่าวและคนรับข่าวในประเด็นข่าวต่างๆ ซึ่งน่าจะช่วย
เพิ่มเติมบางแง่มุมในแง่ของการมองตัวเอง และสื่อในประเทศตลอดจนคนเสฟข่าวใน
ประเทศที่จะต้องหันไปมองการเสนอข่าวสารของในประเทศเองด้วยสายตาของผู้รับข่าวที่
รับอย่างวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น อันเนื่องมาจากการได้มีข้อเปรียบเทียบอย่างที่กำลัง
มาแล้ว”

3. บทบาทเป็นแหล่งอ้างอิงรายการวิทยุคุณภาพ

การนำเสนอข่าวสารของบีบีซีภาคภาษาไทยได้จุดประกายให้กับองค์กรข่าวในประเทศ
อย่างน้อย 2 แห่งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย และสำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์
คุณพรพนทิพย์ สุพันธ์วิทยากุล รองผู้อำนวยการสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์ อธิบายว่า³⁹⁴

“เช่นที่บีบีซีพูดถึงเรื่องโรคซาร์สแล้วเจาะไปสัมภาษณ์คนไทยในปักกิ่ง มันง่าย
นะ แต่ทำไมเรานึกไม่ถึง มันก็แปลกแล้ว ในขณะที่เรามีศักยภาพที่จะโทรไปสัมภาษณ์
ได้แต่เราไม่คิดเอง ในขณะที่คนที่กรุงเทพฯก็จะเอาที่ว่าเขาแถลงอะไรมาออก นี่คือจุด
แตกต่างของบีบีซีที่มีไม่เหมือนคนอื่น และอีกเรื่องหนึ่งที่ติดตามเลยเรื่องของผลิตภัณฑ์หนึ่ง
ตำบลเหล่าสาโทง่าย ๆ บีบีซีทำเป็นกิ่งข่าวกิ่งรายงาน เป็นเสียงคนพูดสรรพคุณก่อนแล้ว
ผู้สื่อข่าวก็รายงานว่ามีสาโทมาจากภาคไหนบ้าง แต่ก็เป็นที่น่าสนใจ คือเนื้อหามัน
มีน้ำหนัก วิธีการนำเสนอง่าย ๆ มีวิธีการคิดอย่างไร น่าจะนำมาสอนนักข่าวของเราได้ เลย
รู้จัก วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ ไม่ใช่ว่าวันนี้ศูนย์สิริกิติ์จัดงานอย่างนี้ แล้วก็สัมภาษณ์ผู้
จัดงานทีหนึ่ง สัมภาษณ์คนซื้อที่แล้วก็จบ แต่ไม่ใช่ ไม่มีฝ่ายราชการอยู่ในนั้นเลย
เพราะว่าไม่ได้สัมภาษณ์คนจัดงาน สัมภาษณ์อธิบดีอะไรเลย คือสัมภาษณ์คนขายเหล่า
สาโทสรรพคุณอะไรของเค้า มีบรรยากาศของงาน เสียงที่เข้ามามันสร้างภาพ มีความ
เป็นกันเอง เนื้อหาอมรับว่ามันง่าย แล้วเขาขมวดท้ายนิดเดียวจบเลย อย่างนี้น่าจะเอา
มาสอนผู้สื่อข่าวที่พวกเขาน่าจะเรียนรู้ นำมาดัดแปลงใช้กับบางข่าว มันสามารถจับได้

³⁹⁴ เรื่องเดียวกัน.

แล้วให้ความรู้สึกกับคนได้ จากจุดตรงนี้นั้นจะมีงานจำหน่ายของขวัญปีใหม่หนึ่งตำบล
ตอนปีใหม่บอกให้บก.ฟัง แล้วก็ให้ผู้สื่อข่าวไปทำสไตลิ่งเหมือนกัน ค่อย ๆ แล้วก็จับประเด็น
แล้วก็เอาเสียงคนที่ชายของ เขาเอามาใช้นะ มันง่าย ๆ เขาก็เข้าใจก็สั่งให้ผู้สื่อข่าวไปทำ”

คุณพรพนทิพย์ สุนันทียากุลบอกว่าได้ศึกษากระบวนการทำข่าวของบีบีซีภาคภาษาไทย
และเห็นว่าเสียงสัมภาษณ์แหล่งข่าวชัดเจนมาก และทราบว่าบีบีซีภาคภาษาไทยใช้เครื่อง
บันทึกเสียงแบบมินิซิส ทั้งที่สำนักข่าวก็มีแต่ไม่เคยเอามาใช้กัน จึงได้สั่งการให้ใช้มินิซิสในการ
สัมภาษณ์ในเวลาต่อมา ว่า³⁹⁵

“ผู้สื่อข่าวบอกว่าใช้ยาก ก็บอกว่าบีบีซีมีมินิซิสใช้แล้วก็ดีด้วย ก็มาบังคับให้
ผู้สื่อข่าวนำไปใช้ ซึ่งกว่าจะให้ผู้สื่อข่าวใช้ก็ลำบากเหมือนกัน พอได้ผู้สื่อข่าวใหม่มาก็
ยอมรับ นี่คือความสำเร็จอันหนึ่งที่เรามาปรับใช้อีกเรื่องคือคอมพิวเตอร์ตัดต่อเสียง ...เรา
ก็ได้มีโอกาสเรียนรู้แล้วเพราะฉะนั้นมันเหมือนเป็นการเปิดประตูให้ผู้สื่อข่าวในสำนักข่าว
แล้วการส่งข่าวมันง่าย...อย่างที่บีบีซีส่งรายการรอบโลกห้านาทีกับบีบีซีให้สำนักข่าวเสียง
ชัดเจนมาก อยากได้โปรแกรมอย่างนั้นบ้าง ก็บอกให้ผู้บริหารฟัง เพราะเปิดให้ฟังโซมัย
คะ ก็อยากให้มีระบบแบบนี้มาใช้บ้าง....ดิฉันว่าบีบีซีรู้จักเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์
แต่เราก็ปรับในสิ่งที่เราปรับได้ก่อน ก็ยังโชคดีที่ว่าเราเอาเทคโนโลยีแบบบีบีซีมาให้คนของ
เราใช้ตามอย่างได้”

คุณศุทธิชัย บุณนาค ผู้อำนวยการสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท บอกว่าบีบีซีมีส่วนผลทำให้เกิด
แนวความคิดที่จะพัฒนาทั้งรูปแบบรายการและแนวทางการคัดเลือกเนื้อหาของสำนักข่าวไทย
เช่นกัน ดังนี้³⁹⁶

“ผมเอาไปยกตัวอย่างบ่อย เรื่องสุขภาพอนามัยมันอยู่แล้ว เรื่องของบีบีซี
นำเสนอมันก็ได้เป็นเรื่องน่าเบื่อหน่ายมันเป็นเรื่องการแพทย์ เป็นความรู้ทางโภชนาการ
หรือความรู้ทางเรื่องสาธารณสุข เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นที่อังกฤษ แต่จริงๆมันเป็นเรื่องที่มี
ผลกระทบต่อประเทศไทยเรา เพราะเรื่องเจ็บไข้ ที่อังกฤษหรือที่เมืองไทยในหลายกรณีมัน

³⁹⁵ เรื่องเดียวกัน.

³⁹⁶ สัมภาษณ์ ศุทธิชัย บุณนาค ,ผู้อำนวยการสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท.,24 เมษายน 2546.

ก็เป็นลักษณะเดียวกัน แม้แต่วิถีชีวิตของคนในอังกฤษบางเรื่อง มันก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องการเมืองเท่านั้น ชาวในวิถีชีวิตหรืออะไร ในหลายๆเรื่องอย่างเป็นชาวชาวบ้านที่นำเสนอมา ชาวของเรา ก็เช่นกันไม่จำเป็นต้องไปเน้นเรื่องข่าวการเมืองอย่างเดียว วิถีชีวิตของผู้คนหรือปากท้องของผู้คนมันก็เป็นเรื่องสำคัญ อันนี้ก็ได้ตัวอย่างกรณีจากบีบีซีมาเป็นแนวคิด แล้วอีกกรณีหนึ่ง คือข่าวกระแสข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อันนี้ก็ไม่อยากพาดพิงไปสำนักอื่น คือเขาจะเสนอเป็นมิติเดียว แต่บีบีซีนี้นำเสนอในเรื่องที่เกิดขึ้นในกรณีหนึ่งกรณีหนึ่ง แล้วก็จุดแข็งอันหนึ่งของบีบีซี ก็คือในเรื่องราวของประเทศเพื่อนบ้านในประเทศไทย กลับกลายเป็นว่าเราได้รับรู้เรื่องราวจากบีบีซีมากกว่าสื่อไทยด้วยซ้ำ ทั้งที่ไทยอยู่ใกล้กับประเทศเหล่านั้นมากกว่า นี่ก็เป็นอุทาหรณ์อันหนึ่งว่าทำไมละประเทศเพื่อนบ้านเราแท้ ๆ เรื่องราวเกิดขึ้น มีทรัพยากรมหาศาลทำไมสื่อไทยไม่เล่น ไม่นำเสนอเรื่องราวให้คนไทยหรือนักธุรกิจไทยให้รับรู้รับทราบ”

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าส่วนใหญ่นักสื่อสารมวลชนไทย ใช้บีบีซีภาคภาษาไทยเป็นแหล่งอ้างอิงข่าวสารในแง่การนำไปรายงานทางสื่อมวลชนของตนเองต่อกับในแง่เป็นแหล่งตรวจสอบทัศนคติ บทวิเคราะห์ที่มีรายละเอียดซึ่งหาได้ยากจากสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ และอาจมีความพยายามอยู่บ้างในบางองค์กรที่จะศึกษาวิธีการทำงานของบีบีซีมาเป็นแบบอย่างในการทำงานข่าวขององค์กรในประเทศต่อไป

4. บทบาทเป็นแหล่งให้ความรู้และการศึกษา

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของบีบีซีภาคภาษาไทยคือ การนำเสนอรายการความรู้ในด้านต่างๆอย่างมากมายทุกยุคทุกสมัย ทั้งรายการด้านวิทยาศาสตร์ วิทยาการสมัยใหม่ ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ดนตรี กีฬา แม้กระทั่งการสอนภาษาอังกฤษทางวิทยุ ซึ่งเป็นทำให้การเรียนนอกกรอบแบบแก้สังคมไทย คุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ มองว่า³⁹⁷

³⁹⁷ สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์,บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน,

“ผมว่ารูปแบบรายการ การนำเสนอทำได้ค่อนข้างน่าสนใจ เป็นรูปแบบที่จัดค่อนข้างจะโอเค การจัดรายการที่น่าสนใจ อย่างเช่นชุดจักรวรรดินิยม ปรัชญาการเมือง เป็นความรู้ผมว่าดี ผมรู้ว่าบีบีซีมีข้อมูลในห้องสมุดพร้อม ผมชอบฟังอย่างนั้น”

คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ให้ทัศนะว่าสารคดีต่างๆ ของบีบีซีเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีประโยชน์มากแหล่งหนึ่ง ดังนี้³⁹⁸

“สารคดีเป็นตัวสำคัญมาก ทุกคนพูดเหมือนกันว่าผมฟังในรถตอนเช้าๆ ลูกผมฟังรู้สึกเป็นรายการที่ดีสำหรับครอบครัว สำหรับลูก ชาวเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ใช่เรื่องหลัก ยกเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนไทย ผู้ฟังไม่ได้พอใจในเรื่องข่าว แต่พอใจในความรู้อื่นๆ เช่นรายการ ท่านถามเราตอบ รวมถึงสารคดีอื่นๆ สังเกตจากจดหมายจะมีคนฟังเขียนมาวิจารณ์เรื่องข่าวแทบจะไม่มี มีแต่วิจารณ์เรื่องสารคดี ไม่พบว่ามีความเห็นไม่เห็นด้วยที่แผนกภาษาไทยเสนอข่าวเรื่องอิรัก เชื่อว่าไม่มี ถึงมีก็น้อยมาก”

รายการความรู้ต่างๆที่บีบีซีนำเสนอ รศ.อรรถัย ศรีสันติสุข กล่าวว่ถือว่าเป็นการให้การศึกษแก่สังคมไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งสมควรที่บีบีซีควรจะนำออกมาเผยแพร่ต่อวงการศึกษาไทยในรูปแบบต่างๆเพื่อให้คุ้มค่างบประมาณและเวลาที่บีบีซีลงทุนไปเป็นจำนวนมากในแต่ละรายการ³⁹⁹

“รายการของบีบีซีบางรายการเนื้อหาเป็นสิ่งที่ดี ผลิตออกอากาศมาเป็นชุดเสร็จแล้วลอยลมไป ทั้งที่ผลิตมาต้นทุนเยอะ สามารถทำเป็นเทปไว้ได้ใหม่ จะแจกให้หน่วยงานหรือบอกว่าเรามีสิ่งนี้นะ ต้องการอยากจะได้เราอาจจะตัวอย่างไปหนึ่งม้วนหรือ ห้องสมุดแห่งชาติหรือที่ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้อิสเทปเป็นชุดๆ หรือเก็บไว้ในเว็บอาจจะมีการกลุ่มหนึ่งที่ไกลปิ่นเที่ยง โหยหามากอาจจะแจกไปเป็นตลับเทป หนังสือประจำหมู่บ้านหรือเสียงตามสาย แหล่งอื่นๆบางที่แม้กระทั่งโรงงานแทนที่จะฟัง

³⁹⁸ สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

³⁹⁹ สัมภาษณ์ รศ. อรรถัย ศรีสันติสุข ,อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 6 เมษายน 2546.

แต่เพลงลูกทุ่งอย่างเดียว เป็นการกระจายให้ความรู้กับกลุ่มที่ปีปีซีอาจจะไม่เคยสนใจมาก่อน..รายการของเรามีอายุยาวนานขึ้นมีประโยชน์มากขึ้น”

นอกจากนี้รายการของปีปีซีภาคภาษาไทยยังถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เช่น ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รศ. อรทัย ศรีสันติสุข กล่าวว่า ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ⁴⁰⁰

“วิทยุวิทยุโทรทัศน์นานาชาติ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นวิทยุระหว่างประเทศตรงจุดนี้เป็นสิ่งที่กระตุ้นและดึงความสนใจให้กับนักศึกษาได้รู้จักสื่อระหว่างประเทศ กระตุ้นด้วยการเริ่มบังคับก่อนที่ต้องฟังแล้วต้องเขียนวิจารณ์ ทำติดต่อกันมาหลายรุ่นแล้วแทบทุกเทอม”

นอกจากนี้สถานีวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทยยังเป็นแหล่งฝึกงานในต่างประเทศของนักศึกษาคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกด้วย และปัจจุบันปีปีซีภาคภาษาไทยได้ให้ความร่วมมือรับนักศึกษาในโครงการสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาฝึกงานที่ศูนย์ประสานงานฯ ที่กรุงเทพฯ รุ่นละ 2 คน รศ.อรทัย เล่าว่า⁴⁰¹

“และยังเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกงานด้วย โอกาสที่นักศึกษาจะได้ฝึกงานในระดับโลกแบบนี้เป็นโอกาสที่หายาก ด้วยความเมตตาจิตที่ดีที่ติดต่อกันสามารถส่งนักศึกษาไปได้หลายรุ่น”

รศ. พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์กุล หัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บอกว่าที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้น ปีปีซีถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสาขาวิชาสื่อสารมวลชนด้วย ดังนี้⁴⁰²

⁴⁰⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁰¹ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁰² สัมภาษณ์ รศ. พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์กุล, หัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน

“เราก็ได้ฟังระบบบีบีซีเป็นมาตรฐาน เราสอนทางวิทยุด้วย เพราะฉะนั้นการสอน วิชาวิทยุจะยึดแนวบีบีซีจะดูดี ทั้งหนังสือจะใช้ของบีบีซีส่วนหนึ่ง”

5. บทบาทเป็นทูตวัฒนธรรมของอังกฤษและประชาสัมพันธระหว่างประเทศ

เนื่องจากบีบีซีภาคภาษาไทยเสนอบทบาทของตนเองในฐานะผู้เสนอข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นกลางจนผู้ฟังมีความเชื่อถือถึงสิ่งที่บีบีซีนำเสนอ ซึ่งหลักการนี้บีบีซียึดถือมาตั้งแต่ยุคสงครามโลก ครั้งที่สองดังที่ จอห์น ริด อดีตผู้อำนวยการใหญ่ของบีบีซี กล่าวว่าบีบีซีต้องยึดมั่นในการเสนอ ความจริง เราจะไม่เสนอเรื่องที่เป็นโฆษณาชวนเชื่อเพราะในที่สุดแล้วคนก็ไม่เชื่อสิ่งที่เรานำเสนอ จากการแสดงบทบาทเช่นนี้มายาวนาน บีบีซีจึงเป็นองค์กรที่ผู้นำทั่วโลกเชื่อถือว่าเป็นสิ่งที่บีบีซีเสนอ ต้องเป็นความจริงเสมอ เช่นเดียวกับที่อดีตผู้นำไทย นายชวน หลีกภัยบอกว่า “บีบีซีทำให้เกิด ความเชื่อว่าข่าวบีบีซี เป็นข่าวจริง ก็มีอิทธิพลว่าเมื่อบีบีซีสรุปว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้น ผมเชื่อว่า คนส่วนใหญ่มีแนวโน้มเชื่อว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างนั้น”

บทบาทของบีบีซีต่อสังคมไทยจึงมาในฐานะของทูตวัฒนธรรมของอังกฤษมากกว่า ดังที่ คุณอรรณพล วรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทย บอกว่า⁴⁰³

“ถ้าจะบอกว่าบีบีซีคือทูตวัฒนธรรมก็ยอมได้เพราะสิ่งที่บีบีซีทำให้เห็นคือ นำ เสนอความจริงอย่างเป็นกลางถูกต้องเที่ยงธรรมและผลสะท้อนก็คือสังคมไทยมีความรู้สึก ที่ดีต่อประเทศอังกฤษ ตลอดจนบีบีซีมีส่วนสร้างคนไทยจำนวนหนึ่งที่เคยไปทำงานกับ บีบีซีให้กลับมาพัฒนาวงการสื่อสารมวลชนไทยหรือทำคุณประโยชน์ในด้านหนึ่งด้านใด ต่อสังคมไทยอย่างผู้มีความรับผิดชอบ นั่นอาจจะเป็นความภูมิใจที่บีบีซีทำประโยชน์แก่ สังคมไทย”

คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ เห็นด้วยว่าบีบีซีเป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ของอังกฤษดังนี้⁴⁰⁴

⁴⁰³ สัมภาษณ์ อรรณพล วรณนุรักษ์, หัวหน้าแผนกภาษาไทย, 12 มีนาคม 2546.

⁴⁰⁴ สัมภาษณ์อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

“ทำไมทุกวันนี้ต้องมีรายการชีวิตในอังกฤษทำไมต้องมีรายการเรียนภาษาอังกฤษ ก็คือแผนภาษาต้องมีรายการเรียนภาษาอังกฤษ นี่เป็นเงื่อนไขเลยนะ เป็น ส่วนหนึ่งของ Code of Conduct ต้องสะท้อนคุณค่าความเป็นอังกฤษ ภาษาก็เป็น Education Marketing เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของอังกฤษ ปีหนึ่งๆคนต่างชาติไปเรียนในอังกฤษ เท่าไหร่ คุณค่าตัวนี้ มันไม่ใช่ hard sale มันก็ไม่ใช่เรื่องว่าภาษาอังกฤษดีมาโฆษณากัน ไม่ใช่ ภาษาอังกฤษสำเนียงดี มันไม่ใช่ แต่มันก็ซึมเข้าไป มันก็สร้างทัศนคติ สร้างการยอมรับโดยที่ไม่รู้ตัวอันนี้แน่นอน แต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่เลวร้ายในแง่ของคนทำข่าว เพราะเขาไม่ได้มาแทรกแซงว่าช่วงนี้เรื่องอิรัก คุณดาร์รัฐบาลอังกฤษไม่ได้นะ คุณจะไปสัมภาษณ์ นักวิชาการไทยวิจารณ์สหรัฐฯและอังกฤษไม่ได้นะ แต่การที่บอกว่าจำเป็นต้องมีรายการเรียนภาษาอังกฤษ อันนี้ไม่ได้ถือว่าเป็นการแทรกแซงเรื่องของข่าว แต่ว่าเป็นผลประโยชน์ การประชาสัมพันธ์หรือไม่ มี ผลประโยชน์ของอังกฤษมีมีย มี การเรียนภาษาอังกฤษ การมีรายการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษ มีเป็นเรื่องการรับรู้เรื่องดี ๆ ของอังกฤษ”

แต่คนทำงานอย่างคุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ บอกว่าก็ไม่รู้ลึกกว่าตัวเองทำประชาสัมพันธ์ให้ รัฐบาลอังกฤษด้วยเหตุผลดังนี้⁴⁰⁵

“เพราะไม่มีเนื้อหาที่ประชาสัมพันธ์ รายการภาษาอังกฤษก็พูดตรงไปตรงมา ก็ไม่มีบทไหนที่บอกว่าบริษัทอังกฤษจะเป็นบริษัทที่ดีที่สุดในโลก ไม่มีหรอก แต่ว่าคนที่ฟัง รายการบีบีซีในส่วนต่างๆของโลก ก็จะได้ยินสำเนียงของอังกฤษ ในการแสดงออกจาก รายการบทเรียนภาษาอังกฤษที่ได้ฟัง”

ถือว่าเป็นกระบอกเสียงของอังกฤษหรือไม่ คุณอนุพงษ์ อธิบายว่า⁴⁰⁶

“กระบอกเสียงไม่ใช่ แต่คุณค่าของความเป็นคนอังกฤษนะใช่ กระบอกเสียงไม่ใช่ แต่ว่าเราจะห้ามให้คนเขาคิดไม่ได้ คิดนี้ห้ามไม่ได้ แต่คนทำงานเป็นอีกเรื่องหนึ่ง”

⁴⁰⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁰⁶ เรื่องเดียวกัน.

จากการยึดมั่นในหลักการนี้ตลอดเวลาที่ปีซีภาคภาษาไทยส่งกระจายเสียงอย่างยาวนานถึง 60 ปีเต็ม ทำให้ปีซีภาคภาษาไทยเป็นองค์กรสื่อที่ผู้นำประเทศทุกยุคทุกสมัยเชื่อถือ แม้แต่สิ่งที่ติดตามมาพร้อมกับข่าวสารคือความเป็นวัฒนธรรมอังกฤษในรูปแบบรายการต่างๆที่คนไทยไม่เกิดความรู้สึกว่าถูกครอบงำทางวัฒนธรรม วิธีการนี้คนปีซีทำอย่างไร คุณกมลวัน บุญยัษฐิติ อดีตพนักงานปีซีภาคภาษาไทยบอกว่า⁴⁰⁷

“ดิฉันคิดว่าที่สำคัญที่สุด คือปีซีสื่อให้คนไทยกับอังกฤษเข้าใจกัน ดิฉันคิดว่าปีซีสร้างความเข้าใจให้ระหว่างคนสองเชื้อชาติ ถ้าเราไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับอังกฤษเลยก็ไม่มีมิตรกันเลย เราไม่รู้จักเลย อย่างรายการที่เราทำประเทศอังกฤษจัดการกับเด็กเล็กอย่างไร เขาให้การดูแลอย่างไร คนเกิดคนพิการ รัฐเลี้ยงดูอย่างไร คนแก่รัฐเลี้ยงดูอย่างไร เมื่อเราเข้าใจอย่างนี้ก็นึกภาพออก ปีซีก็เป็นเหมือนทูตวัฒนธรรมของอังกฤษ”

คุณสมบัติ ภูอภิรมย์ อดีตพนักงานรุ่นแรกๆของปีซีอีกคน ที่ให้ทัศนะว่าปีซีเป็นทูตวัฒนธรรมของอังกฤษ เพราะว่า⁴⁰⁸

“ปีซีสามารถจะดึงคนไทยกับคนอังกฤษให้มาสนิทชิดเชื้อกัน ผ่านสื่อของวิทยุทั้งไทย ทั้งปีซี ปีซีส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ คนไทยที่อยู่ต่างจังหวัดชอบฟังข่าวเกี่ยวกับเมืองนอก เพราะอ่านโพสต์ อ่านเนชั่นก็ไม่ออก ก็ต้องข่าวจากพวกคุณ แต่ไวโอเอเราสรุปเอา ว่าเป็นป๊อบปะกันดา อเมริกันนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้นปีซีทำให้คนไทยได้รู้เรื่องของอังกฤษ แล้วคนอังกฤษก็สามารถจะรู้เรื่องของไทยโดยผ่านแผนกภาษาไทย ดิฉันว่าปีซีว่ายังมีความสำคัญอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีเสรีภาพ มากกว่าชาติอื่นในแถบนี้”

คุณเกษม อัจฉมาสัย บรรณาธิการข่าวต่างประเทศ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี มองบทบาทของปีซีภาคภาษาไทย ว่า⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ สัมภาษณ์ กมลวัน บุญยัษฐิติ, 24 มีนาคม 2546.

⁴⁰⁸ สัมภาษณ์ สมบัติ ภูอภิรมย์, 26 มีนาคม 2546.

⁴⁰⁹ สัมภาษณ์ เกษม อัจฉมาสัย, บรรณาธิการข่าวต่างประเทศ สถานีโทรทัศน์สีช่อง 7, 17 มีนาคม 2546.

“บีบีซีเข้ามาช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมไทยมีส่วนให้คนไทยภาคภูมิใจ และนำความรู้ศิลปวัฒนธรรมชาติอื่นมาบอกเราด้วยเป็นการแลกเปลี่ยนที่เยี่ยมมาก ผมใฝ่ฝันว่าอยากจะมีองค์กรข่าวในเมืองไทยเกิดขึ้นแบบนี้บ้าง”

5.2 อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง 60 ปีของบทบาทวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทยนี้ ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่สมควรหยิบยกมาอภิปรายในประเด็นว่า การที่บีบีซีถ่ายทอดรายการผ่านดาวเทียมเข้ามายังสถานีวิทยุต่างๆในประเทศไทยจะเป็นการครอบงำข่าวสารและวัฒนธรรมไทยหรือไม่ ดังต่อไปนี้

รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ แห่งคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน อธิบายว่า ⁴¹⁰

“คิดว่ามีอิทธิพล ถ้าเข้ามามากในแวดวงเราเองไม่สามารถที่จะปรับตัวและแข่งขัน อาจจะถูกครอบงำได้ต้องรู้ทันว่าคุณค่าของแต่ละคลื่นเป็นอย่างไร อุตสาหกรรมสื่อเองก็ต้องติดตาม ต้องประเมินในแง่ที่อยู่ใกล้แหล่งข่าว บีบีซีไม่ได้ทำแล้วออกอากาศที่นี่ แต่ทำแล้วออกอากาศจากต่างประเทศที่นี้น่าจะสู้ได้”

ส่วนนักรัฐศาสตร์ ศ.ดร.สมบัติ อารังธัญวงศ์ มองว่าอิทธิพลของบีบีซีภาคภาษาไทยยังไม่ถึงขั้นครอบงำสังคมไทย ⁴¹¹

“ผมคิดว่าอิทธิพลครอบงำ คงจะไม่ยังพอ เพราะว่าเวลา การนำเสนออะไรต่าง ๆ เทียบกับสื่อท้องถิ่น แล้วสื่อท้องถิ่นจะมากกว่า มีอิทธิพลทางความคิดทำให้คนหยิบมาเป็นประเด็น ในการถ่วงน้ำหนักบ้าง คงไม่ถึงกับครอบงำ โดยภาพรวมบีบีซีคือเป็น

⁴¹⁰ สัมภาษณ์ รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ,อดีตหัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 21 มีนาคม 2546.

⁴¹¹ สัมภาษณ์ ศ.ดร. สมบัติ อารังธัญวงศ์, อดีตคณบดีรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 24 เมษายน 2546 .

แหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ให้ประชาชนคนที่สนใจติดตามรับฟัง แล้วก็เพิ่มพูนความรู้ให้กับประชาชนด้วย ถึงกับเบี่ยงเบนผมคิดว่า ไม่มากขนาดนั้น ครอบงำอย่างที่ว่าผมว่า ไม่มากขนาดนั้น แต่อาจจะมีอิทธิพลสำหรับคนที่สนใจสมมุติคนที่สนใจได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างนี้ มีส่วนทำให้รู้เรื่องมากขึ้น ทำให้เขาเชื่อมากขึ้น ว่าเป็นอย่างนี้ ๆ มันจะกระตุ้นให้เกิดความสนใจ มันจะมีถ้าคนเขาศรัทธาอยู่ มันก็มีผล เราศรัทธาใคร แล้วก็ความศรัทธานั้นไม่ถูกทำให้เปลี่ยนแปลง มันก็มีอิทธิพลต่อคนนั้น เนื่องจากว่ามันไม่ใช่เป็นสื่อเดียว มันมีแหล่งที่หลากหลายแตกต่างกัน มันก็ไม่สามารถที่จะไปครอบงำทั้งหมดได้ มันเป็นส่วน คนรับรู้มันเยอะ ประเด็นต่าง ๆ เรื่องราวต่าง ๆ แล้วบางที่ถึงตอนนั้นมันไม่ใช่ปีซีอย่างเดียว มันมีซีเอ็นเอ็น คนก็รับรู้ หรือว่าเอบีซี คนก็รับรู้และโอกาสจะครอบงำมากกว่า ผมว่าปีซียังไม่มาก ยังไม่ถึงกับมาเปลี่ยนความคิดผมให้คล้อยตามทุกเรื่อง “

สำหรับความเห็นของผู้ที่คลุกคลีวงการข่าวอย่างคุณพรพนทิพย์ สุนันทียากุล จากสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์ ให้ทัศนะว่า⁴¹²

“ไม่ได้มองว่าปีซีจะครอบงำ ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะรับแล้วก็เชื่อหรือไม่เชื่อ อยู่ที่ว่าเราจะรับหรือไม่รับ เรื่องวัฒนธรรมคนอาจคิดว่าครอบงำก็ได้ อย่างละครเซคสเปียร์ หรือเรื่องภาพยนตร์อังกฤษ ช่วงหลังเยอะแยะ ... ครอบงำได้หรือไม่ได้ บางที่มันอยู่ที่คนฟังรับ ได้เยอะหรือเปล่า เพียงแต่เวลาออกอากาศที่ไม่มากและคลื่นก็ไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ อีกอย่างคนที่ฟังปีซีเป็นคนมีระดับ ถ้าคนที่ตั้งใจฟังแล้วมีความรู้ รับได้เยอะ และมีอิทธิพลเหมือนกัน แต่ดิฉันว่าไม่ครอบงำหรอก”

เมื่อให้สรุปว่าปีซีครอบงำทางด้านข่าวสารเพียงใด คุณกวี จงกิจถาวรสรุปว่า⁴¹³

“ผมว่าถ้าจะเกิดขึ้นเพราะว่ามันไม่มีทางเลือกอย่างอื่น ยกตัวอย่างบางคนเค้าจะใช้การตัดสินใจข้อคิดเห็นของปีซีเป็นมาตรฐาน ซึ่งช่วยไม่ได้ถ้าถือว่านั่นเป็นการครอบงำอย่างยกตัวอย่างว่าทำไมปีซีสัมภาษณ์ลี กวน ยู ได้เสมอ เพราะอะไรเพราะเค้าเชื่อปีซี

⁴¹² สัมภาษณ์ พรพนทิพย์ สุนันทียากุล, รองผู้อำนวยการสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 10 เมษายน 2546.

⁴¹³ เรื่องเดียวกัน

จบ แล้วคุณฟังบีบีซี คุณก็เชื่อบีบีซี ความน่าเชื่อถือคือค่ามีสูง ทำให้ผู้ฟังเชื่อ อย่างคุณชวณนี่ คุณชวณเค้าเป็นคน reflex คนที่ฟังวิทยุจริงๆ แล้วตามจริงการฟังของไทย ไม่เหมือนกับอังกฤษ คนอังกฤษนี่ radio นี่เป็น handed ของไทยไม่ใช่ คนไทยเปิดวิทยุแค่ฆ่าเวลา แล้วเปิดวิทยุเพื่อฟังจรรยา จส.100 มันฟังข่าวคนละแบบ”

คุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ให้ทัศนะต่อเรื่องนี้เพิ่มเติม ดังนี้⁴¹⁴

“อิทธิพลต่อคนทั่วไปไม่มี มันจะมีเฉพาะนักวิชาการชั้นหัวกะทิ ที่ฟัง ที่ดู ที่เชื่อถือก็ยังคงเป็นสิ่งที่คนกล่าวขวัญอยู่ในช่วงนี้ เพราะฉะนั้นความ กว้างขวางสู่เค้าไม่ได้ มันก็ย่อมมีอิทธิพลต่อสังคมไทยน้อยกว่าเครือข่ายกว้างขวาง สื่อทีวี ซึ่งกรอกหูคนไทยทุกวัน อ่างอิงข่าวตรงไหนเยอะ เอพี รอยเตอร์ ซีเอ็นเอ็น อ่างบีบีซีน้อยมาก หรืออาจจะมีผลต่อคนที่จะมาเป็นนักข่าวในอนาคตก็ได้”

ผมว่าสื่อมวลชนไทยโดยรวมในระยะหลังก็ถูกรอบงำโดยสื่ออื่นๆ บีบีซีนั้นคน มักจะกล่าวถึงว่าเมื่อเทียบกับสหรัฐฯ ต่อเหตุการณ์แล้วนี่ค่อนข้างจะเสนอข่าวที่ไม่อคติ ที่ได้รับคำชมจากนักวิชาการสื่อสารมวลชนทั่วไป บีบีซีมักจะเป็นต้นแบบของสื่อไทยในระยะแรก เขาพยายามจะลอกเลียนแบบ แล้วก็มาประยุกต์ใช้ให้มากที่สุด แต่จะใช้ได้ดีแค่ไหนก็อีกเรื่องหนึ่ง ในระยะหลังๆผมคิดว่าอิทธิพลของบีบีซีน้อยลงมัยหรือเปล่าผมไม่รู้ เพราะว่าคนที่เคยผ่านบีบีซี เอาสื่อบีบีซีเป็นแม่แบบ ก็เริ่มเอาสื่ออื่นเข้ามา โดยเฉพาะสื่ออเมริกา แต่ถ้าถามถึงบีบีซีต่อผลกระทบทางความรู้สึกนึกคิดของสังคมไทย ผมคิดว่าต่อนักสื่อสารมวลชนและต่อคนไทย ผมว่าอาจจะน้อยกว่าสหรัฐอเมริกา แม้ช่วงนี้สื่ออเมริกาจะถูกโจมตี แต่หลังจากเหตุการณ์ครั้งนี้ไป ผมก็รู้ว่ามันจะกลับสู่ช่วงเดิมมัย เหมือนทีวีไทยเมื่อปี 35 คนไม่ดูทีวี ฟังวิทยุเลย เพราะถือว่าเข้าข้างรัฐบาล ที่นี่ลองมาสำรวจความคิดเห็นใหม่สิครับระหว่างวิทยุและทีวี หนังสือพิมพ์ ทีวีได้รับความเชื่อถืออันดับหนึ่ง หนังสือพิมพ์นี่โหด บัวยเลยครับ แต่ในยุคหนึ่งทีวีถูกด่า ผมกำลังจะบอกว่าตอนนี้แม้สื่ออเมริกาจะถูกด่า แต่ผมก็ว่าเหตุการณ์อันนี้จะเปลี่ยนไปมัย ระหว่างสงครามอิรักอเมริกาเสร็จสิ้น ผมว่าสื่ออเมริกานี่ต้องการจะครอบงำคนไทยมากกว่าบีบีซีซะอีก”

⁴¹⁴ สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์,บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชน,

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ายังไม่มีความชัดเจนว่าบีบีซีภาคภาษาไทยครอบงำข่าวสารและวัฒนธรรมไทย เพราะเมื่อพิจารณาความถี่ในการนำเสนอเพียงวันละชั่วโมง ย่อมไม่มีผลต่อการรับรู้มากนัก ในฐานะที่สื่อภายในประเทศแสดงออกถึงการเสนอข่าวสารเป็นจำนวนมาก และคนส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจรับฟังบีบีซี แต่การที่สังคมไทยสนใจรับฟังข่าวจากบีบีซีเฉพาะข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนไทยในต่างแดนที่สื่อไทยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข่าวนั้น หรือข่าวที่ต่างประเทศดำเนินการบางอย่างกระทบมาที่รัฐบาลไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นไปของสังคมได้ เช่นก่อให้เกิดกระแสหรือปฏิกิริยาในการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความเห็นที่บีบีซีนำมาเสนอ โดยสรุปแล้วข่าวจำนวนน้อยมากเช่นนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อการครอบงำข่าวสารในประเทศไทย เพราะคนไทยมีแหล่งอ้างอิงข่าวสารจากต่างประเทศหลายแหล่ง ตลอดจนรายการที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมอังกฤษปัจจุบันมีเนื้อหาบ่อยมากเมื่อเทียบกับยุคเผด็จการทหาร หากจะเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆที่หลังไหลเข้าสู่สังคมไทยจึงไม่อาจกล่าวได้ว่าบีบีซีเข้ามาครอบงำข่าวสารและวัฒนธรรมไทย

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.3.1 ข้อจำกัดการวิจัย

เนื่องจากในการศึกษาเรื่อง 60 ปีของบทบาทวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยในบริบทของสังคมไทยนี้ ผู้วิจัยไม่สามารถค้นคว้าเนื้อหาของรายการที่แสดงในแต่ละยุคได้อย่างครบถ้วน และเอกสารในบางช่วงสูญหายไป หรือไม่มีการเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้ยากแก่การศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายระหว่างประเทศของอังกฤษในยุคสงครามโลกครั้งที่สองที่ผู้วิจัยไม่มีเวลาเพียงพอไปค้นคว้าจาก British Libery ซึ่งคาดว่าจะมีเอกสารชั้นต้นเป็นจำนวนมาก

อุปสรรคอีกประการหนึ่งคือม้วนเทปที่ผู้วิจัยได้รับมาจำนวนหนึ่งทั้งจากผู้ให้สัมภาษณ์และจากสถานทูตอังกฤษมีอายุมากกว่า 10-20 ปีขึ้นไป เนื้อเทปกรอบและบางม้วนหมดสภาพทำให้ไม่สามารถศึกษาเนื้อหาในม้วนเทปนั้นๆได้ ที่ม้วนเทปไม่มีการบันทึกวันเดือนปีของรายการนั้นๆไว้ ส่วนเทปในช่วงหลังๆบางยุคไม่มีการจัดเก็บทั้งที่แผนกภาษาไทยที่ลอนดอน และที่ประเทศไทย ทำให้การวิเคราะห์เนื้อหารายการทำได้ไม่ครบถ้วน

ปัญหาที่สำคัญคือความจำของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ที่เคยร่วมงานกับบีบีซีภาคภาษาไทยหลายคนไม่สามารถจำเหตุการณ์สำคัญๆ ในยุคที่ตนเองไปทำงานกับบีบีซีได้ หรือจำได้เฉพาะเหตุการณ์ที่ไม่สำคัญและไม่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ในการวิจัยได้ บางคนจำพ.ศ. และเหตุการณ์คลาดเคลื่อนสับสน ทำให้ผู้วิจัยต้องมาหาเอกสารในแต่ละยุคแต่ละสมัยมาตรวจสอบข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏจริงในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ซึ่งในหลายกรณีก็ยากจะวิเคราะห์หลังไปให้แน่นอนว่าเรื่องนั้นเกิดในยุคใดแน่นอน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการของวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย ในอนาคต

วิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยจะสามารถดำเนินการต่อไปในอนาคตได้สำเร็จเพียงใดนั้น ผู้วิจัยขอประมวลทัศนะต่างๆของผู้ให้สัมภาษณ์มานำเสนอ ดังนี้

บีบีซีในอนาคต จะดำเนินการไปอย่างไร คุณกิตติพงษ์ สุนประเสริฐ วิเคราะห์ว่า⁴¹⁵

“คงจะมีข่าวสารที่ให้ความชัดเจนกับข้อเท็จจริงให้ได้ฟังเรื่องราวจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องในประเด็น ให้ความสำคัญกับชีวิตผู้ฟังมากขึ้น แล้วก็มีความรู้ด้วย เกี่ยวกับเรื่องโลก เรื่องวิทยาการอะไรใหม่ ๆ เพราะคู่มือวิทยุ ที่วิเดียนั้นประเด็นเรื่องวิทยาการ เรื่องข่าว ความรู้ ถ้าสังเกตดูมีน้อยมาก เพราะสื่อไทยไม่มีแหล่งข้อมูล ต้องไปเก็บมาจากที่อื่น แต่ของเรามันเยอะมากก็ทำหน้าที่ต่อไป เรื่องข่าวสารก็เข้มข้น เช่นมีความขัดแย้งชายแดนไทย พม่า เราก็มีอะไรที่คนไทยได้ยินมากกว่าสิ่งที่ทางรัฐบาล และสื่อมวลชนไทยมีอยู่ แล้วข่าวยังทำอะไรได้อีกเยอะ ในแง่มุมของบีบีซี เราก็ใช้สิ่งนี้ให้เป็นประโยชน์ สำหรับการพัฒนาประเทศ ในเรื่องความรู้วิทยาการ สิ่งที่เราฟังว่าคนไทยอยากรู้ อยากรู้ หรือว่าในการต่อยอดการเสนอข่าวในสื่อของไทยที่บางอย่างเขาขาด เราก็เสริมเข้าไป ทำให้มีประเด็นเพิ่มขึ้น เราใช้เครื่องมือตรงนี้แหละให้เป็นประโยชน์ของประเทศไทย”

คุณกวี จงกิจถาวรให้ความเห็นในฐานะนักสื่อสารมวลชน ดังนี้⁴¹⁶

⁴¹⁵ สัมภาษณ์ กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ, 5 มิถุนายน 2545.

⁴¹⁶ สัมภาษณ์ กวี จงกิจถาวร, ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหารเครือเนชั่นกรุ๊ป,

“ข้อหนึ่งห้ามเสรีอาหารจานเดียว เสรีอาหารจานเดียวหมดไม่ได้ ต้องมีความเป็นพหุนิยม พหุนิยมจะต้องสามารถ link กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย ผมจะยกตัวอย่างเรื่อง human right นี่เรื่องฆ่าตัดตอน เราจะต้องเขียนว่าสิ่งเหล่านี้มันอธิบายถึงอะไร บีบีซีต้องทำเพื่อจะ place into contact local development inter contact of global life world คือประเด็นที่ว่าไทยอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ ไทยอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้เลยต้องฟังบีบีซี อันนั้นต่างหากเพราะคุณอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ คุณถึงต้องฟังบีบีซี เพื่อที่จะตีความหมายในกรอบก้าวไกล กว้างออกไปในกระแสโลก issue ที่บีบีซีต้องเล่นคืออะไร ก็ต้องเล่นในสิ่งที่สื่อไทยไม่เล่น อย่างเช่น issue global warning คนไทยมันอาจจะไม่รู้ทำไมว่าอากาศ ร้อน อันนี้ก็ได้ อย่างเรื่องซาร์สนี้ อย่างผมเขียนว่าประเทศเอเชียไม่ค่อยร่วมมือกันเลยเวลา เจอวิกฤติ ไม่ค่อยร่วมมือกันเลย เอาตัวรอดไว้ มันต้อง provide contact นี่ให้เห็นว่าประเด็นอย่างนี้มันเป็นอย่างไรแล้วหมายถึงอะไร ไทยทำอย่างนี้หมายถึงอะไร อย่างจีนมีปัญหา จีนไม่เข้าใจว่าการที่จีนตดนี้มันเหม็นไปทั่วเอเชียเลย when Chinese knees every body get cold in southeast Asia จีนยังไม่รู้ว่าสิ่งที่ทำมันไม่เพียงพอนี้แหละคือสิ่งที่บีบีซีของไทยจะต้องอธิบายว่าไทยทำอย่างนี้ international contact ใน global contact มันมี standard นี่คือสิ่งที่บีบีซีให้ได้”

ส่วนคุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ วิจารณ์บทบาทของบีบีซีภาคภาษาไทยในปัจจุบันว่า ⁴¹⁷

“ผมไม่รู้ว่าจะมีคนไทยฟังบีบีซีไทยที่เปอร์เซ็นต์จากทั่วโลก แล้วบีบีซีต้องการทำข่าวให้คนไทยฟัง หรือคนไทยในต่างประเทศฟัง ดูโดยรวมๆ เรื่องข่าวนะ ผมก็ไม่เห็นว่าจะมีความแตกต่างกับข่าวในสำนักอื่นทั่วไป ทำไมผมต้องฟังข่าวจากบีบีซี ผมก็คิดว่าบีบีซีมีเป้าหมายที่แตกต่างที่สื่อไทยนำเสนอ เช่นข่าวในประเทศ ปปช.ตัดสินว่ารักเกียรติผิด ถ้ามามีอะไรแตกต่างม๊ยะ บีบีซีก็รายงานข่าวเพราะว่าเห็นว่าเป็นข่าวใหญ่ ที่รัฐมนตรีคนแรก ที่ปปช. บอกว่าผิด ต้องถามว่าบีบีซีต้องการอะไรกันแน่ แต่ก็แน่นอน สื่อทุกสื่อไม่สามารถเสนอข่าวที่แตกต่าง แต่ถ้าถามว่าบีบีซีทำความแตกต่างทำได้ม๊ยะ ทำได้แต่ต้องทำงานหนัก อย่างเช่นบีบีซีสัมภาษณ์คนฮ่องกงบ้าง ก็มีข้อได้เปรียบเพราะว่าบีบีซีเก่งเรื่องภาษา บีบีซีมีคนหลายคน บีบีซีแทบออกไปทำข่าวในอังกฤษน้อยมาก คนของบีบีซีที่มีประสบการณ์

⁴¹⁷ สัมภาษณ์ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชน,

หรือออกไปทำงานในประเทศอังกฤษน้อยมาก ยกเว้นเรื่องบางเรื่องที่สนใจอย่างภราดร แต่พอกรณี ปิ่น จักกะพาก ลงทุนไปเฝ้าที่ศาลเลย แต่ออกข่าวนิดเดียว เพราะฉะนั้นบีบีซีใช้คนทุ่มเทในการแปลข่าวมากไปหรือเปล่า ทั้งๆ ที่ทำวันละสองเวลา ผมไม่รู้ว่าจ้างอย่างไรนะ ผมว่าในแง่ของคนทั้งหมดแปลข่าว 80 เปอร์เซนต์ แต่ของสื่อไทยทำคนเดียว หูใหม่ ตรงนี้ผมว่าเราเองกลับกัน ทำไมบีบีซีไม่ส่งคนมาทำที่นี่เยอะ แล้วหาแ่งมุมที่แตกต่างในแง่มุมมองของตัวเอง ถ้าบอกว่าสื่อไทยเสนอไปแล้ว ผมบอกว่าไม่จริง สื่อไทยเสนอไม่ทุกแ่งมุม บางแ่งมุมสื่อไทยก็ไม่ได้เสนอ อย่างแม่ยาย มีก็สื่อที่เสนอ วิทยูมีใครเสนอมีไม่มีเลย เราต้องหาแ่งมุมซึ่งสื่อไทยไม่นำเสนอ แต่ว่าให้เนื้อที่มันมากขึ้นได้หรือเปล่า”

ข้อเสนอของคุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ เกี่ยวกับบทบาทของบีบีซีภาคภาษาไทยในอนาคต เพื่ออยู่ในบริบทสังคมไทยให้ได้ นั่นคือ ต้องสนใจเรื่องราวของคนไทยในอังกฤษ และเพิ่มน้ำหนักความสนใจไปที่ความเป็นไปของคนไทยภายในประเทศ ในมุมมองที่แตกต่างไปจากสื่อภายในประเทศ ประการสำคัญต้องดูที่กลุ่มเป้าหมายของบีบีซีภาคภาษาไทยด้วย คุณประสงค์ วิจารณ์ว่า⁴¹⁸

“คือเราไม่ได้ทำให้ฝรั่งฟังแล้วจะสนใจทำไม ก็ทำให้คนไทยฟัง เป้าหมายคือคนไทย มุมมองที่มีคลาสหน่อย ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ก็ต้องดูว่ากลุ่มเป้าหมายของบีบีซีคือกลุ่มไหน นักวิชาการ หรือคนที่มีความรู้ ก็ทำคลาสให้มันสูงขึ้นบีบีซีได้เปรียบจะได้สัมภาษณ์ต่างประเทศก็ได้ แต่เราใช้ประโยชน์น้อยไปหรือเปล่าผมไม่ได้บอกว่าให้ทำข่าวในกระแส เพียงแต่ว่าเพิ่มลดในสัดส่วนให้เหมาะสม

บีบีซีทำให้คนไทยฟัง แต่สังเกตว่าบางช่วงไม่มีข่าวคนไทยเลย มีก็หัวข้อสั้น ๆ ซึ่งมันก็ไม่ได้มีมุมมองอะไร บางช่วงนะ ผมก็เคยตั้งคำถามว่าข่าวแบบนี้เคยเสนอ มุมมองว่าสื่อในประเทศทำอยู่แล้วอันหนึ่ง สองบอกว่าอาจจะไม่ใช่แก่นของบีบีซี แต่ในมุมมองผมผมมองว่าถ้าคุณทำข่าวอย่างเดียวกัน แต่คุณทำข่าวในอีกมุมมองหนึ่ง ให้เวลามันมากหน่อยได้มั้ย ผมว่าได้ อันที่สองมันไม่ใช่มุมมองของบีบีซีจริงหรือเปล่า ผมไม่รู้นะครับ ผมกลับคิดว่าเราทำให้คนไทยฟัง คนไทยที่ฟังเป็นกลุ่มไหนฟังไม่ทราบ แต่ว่าทำให้คนไทยฟังเค้าก็อยากจะรู้เรื่องเมืองไทย ค่อนข้างละเอียดเล็กน้อย สมมุติเราเสนอข่าวอย่างอิสราเอล ปาเลสไตน์ ถามผมว่าเบื่อกัน ผมก็เบื่อไม่อยากจะฟัง แต่ถ้าเป็นคนไทยใน

⁴¹⁸ เรื่องเดียวกัน

ต่างประเทศอยากรู้มึ้ย ไม่อยากรู้ คนไทยในประเทศไทยอยากรู้มึ้ยก็ไม่อยากรู้เพราะจริง ชาวปาลีสไตน์ก็เสนอคร่าวๆ แต่บางที่เราให้ความละเอียดกับปาลีสไตน์มากเกินไป หรือเปล่า ตะวันออกกลางมากไปหรือเปล่า”

ประเด็นนี้ นายอนุช อภาภิรม หัวหน้าโครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยกลับไม่เห็นด้วย ดังนี้⁴¹⁹

” สมัยก่อนคนฟังบีบีซีภาษาไทยเพราะ ไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไทยทั้งนั้น ได้ มีแต่วิทยุข้างนอก แล้วตอนหลังก็มีอีกอันหนึ่งที่ทำกันอยู่เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนก็เริ่มออกมา แต่ตอนนี้คล้ายๆว่าบีบีซีพยายามเป็นรักษาความเป็นผู้นำในการวิเคราะห์ สังคมไทยอะไรอยู่ในระดับหนึ่ง เพราะเดิมไม่ต้องรักษา อะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ได้ แล้ว เพราะว่ามันถูกปิดหมด แต่นับวันรู้สึกจะรักษายากขึ้นเรื่อย ๆ สมัยก่อนอยากจะทำอะไร คนอังกฤษกินน้ำชาอย่างไร ก็ไม่อยากจะ เพราะว่าวัฒนธรรมอังกฤษขายน่าออก ก็ต้องหาสินค้าตัวใหม่ จะเป็นเรื่องปกติ ในช่วงหนึ่งเขาคิดว่าทำได้ แล้วพอหลัง ๆ เริ่มรู้แล้วว่าคงทำ Local ไม่ได้ แม้กระทั่งสื่อของอื่น ๆ เช่น TIMES , FAREASTERN ECONOMICS ตอนนี้ฟังแค่เป็นทศนะหนึ่ง ไม่ใช่พูดมาแล้วเราต้องเชื่อ ในเมื่อในประเทศมีบรรยากาศเปิดสำหรับวิเคราะห์ สังเคราะห์แล้วก็มีประเพณีสร้างคนไว้จำนวนหนึ่ง อันที่สอง เนื่องจากคนนี้อยู่ในเหตุการณ์ แล้วก็การขยายตัวของสื่อด้วย เดียวนี้มันมีข่าวทุกชั่วโมงเยอะ เพราะฉะนั้นมันมีอะไรแว่วมานิดหนึ่ง เขาไปถามอะไรต่ออะไร แน่นนอนประเทศเราขาดผู้เชี่ยวชาญ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม แต่ว่ามันก็เพียงพอ สำหรับสนองความต้องการภายใน แต่ยังไม่ดี ยังต้องเพิ่มอีก แต่มันก็เพียงพอจนกระทั่งต่างประเทศพูด มันไม่มีอะไรแปลกใหม่สัก ไม่มีอะไรที่จะแหลมคมไปกว่า Local เขาวิเคราะห์กันบีบีซีจะทำได้ จะทำจริง ๆ ต้องทำเป็นคล้าย ๆ Open Intelligence แล้วก็มาประมวลแต่ก็ต้องจ้างครีမ်จากเมืองไทยไปผสมกับทางโน้น อาจจะทำให้มีความแหลมคมที่คนอยากฟังบ้าง ไม่งั้นยาก”

⁴¹⁹ สัมภาษณ์ อนุช อภาภิรม, หัวหน้าโครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย,

ในฐานะคนทำงานบีบีซีมาก่อน คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ มองถึงการทำงานของ บีบีซี ภาคภาษาไทยในอนาคต ควรให้ความสนใจเรื่องของผู้ฟังมากกว่านี้⁴²⁰

“ที่ผ่านมามีงานบนเรื่องของ Supply Management เช่น เรามีเวลาออกอากาศตรงไหนบ้าง มีช่องสัญญาณผ่านดาวเทียมเท่าไร มีคนทำงานกี่คน ได้แบ่งคนทำงานอย่าง สมมุติว่าวันละหนึ่งชั่วโมง 2 โรต้า 3 โรต้า เป็นเรื่องsupply ส่วนด้าน Demand ก็พูดกว้างๆ ว่าทำข่าวที่คนสนใจ มีเรื่องที่คนสนใจ การที่มีคนอยู่เมืองไทย บอกว่าคนไทยสนใจเรื่องไทยเหมือนกัน แต่มุมมองของบีบีซีล่อนั้นคือโจทย์ ทางด้าน Demand ต้องตอบโจทย์ทางด้าน Demand คุณระบุได้มั้ยว่าคุณเข้าถึงคนฟังได้มั้ยในแต่ละช่วงเวลา ถ้าออกอากาศตอนเช้า เคยมีการสำรวจไหมว่าคนฟังต้องการข่าวประเภทไหน กลุ่มคนฟังเป็นใคร เป็นกลุ่มคนทำงานบริษัทหรือไม่ ถ้ากลุ่มคนฟังเป็นคนที่สนใจข้อมูลข่าวสารเศรษฐกิจ บีบีซีก็อาจจะเอา World Business Report มาใช้ ข่าวบางชิ้นอาจจะให้น้ำหนักไปทางเศรษฐกิจมากขึ้น ถ้ารู้ว่าเป็นกลุ่มครอบครัวก็อาจจะเพิ่มในส่วนของคุณรู้และสารคดีมากขึ้น ที่นี้มันไม่มีข้อมูลด้านความต้องการของผู้ฟัง ยังทำกันแบบเดา ๆ ไม่ได้มีงานวิจัยอย่างจริงจัง เพราะไม่มีเงินจะทำ แต่สื่อในประเทศเขามีตัวอย่างอื่นที่ไม่ใช่งานวิจัยคือผลตอบรับจากการโฆษณาว่ารายการคุณมีโฆษณาหรือเปล่า มีคนซื้อก็วัดความนิยมได้ แต่บีบีซีไม่มี แล้วจะวัดอย่างไรว่ารายการคุณมีคนสนใจ”

ส่วนคุณอรุณพล วรรณนุรักษ์ หัวหน้าแผนกภาษาไทยยอมรับว่าขณะนี้ในช่วงที่บีบีซีพยายามหาจุดแข็งและจุดอ่อนของแผนกภาษาไทย และในอีกด้านหนึ่งคือต้องจัดทำแผนการตลาดให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของบีบีซีให้ได้ด้วย คุณอรุณพล อธิบายว่า⁴²¹

“นี่คือปัญหาของเราที่เราเชื่อว่าเราผลิตรายการที่มีคุณภาพให้คนไทยฟัง โดยที่เรามีต้นทุนการผลิตรายการสูงมาก แต่เราก็กบพร่องไปบ้างที่ไม่รู้องตะโกนบอกว่าคุณฟังรายการที่มีคุณภาพได้ที่นี้ คุณไม่รู้ ไม่เคยรับฟังว่ามีรายการนี้อยู่ มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่อยากได้สื่อทางเลือกเพิ่มขึ้น แต่ไม่รู้ว่าหาฟังได้ที่ไหน ซึ่งเราพยายามหาทางปรับปรุงให้คนไทยได้รับทราบกันมากขึ้น โดยอาศัยวิธีการประชาสัมพันธ์หรือวิธีการทาง

⁴²⁰ สัมภาษณ์ อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์, 26 เมษายน 2546.

⁴²¹ สัมภาษณ์ อรุณพล วรรณนุรักษ์, 12 มีนาคม 2546.

การตลาดเข้ามาช่วยบ้างแล้ว และจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อให้คนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่สนใจเรื่องราวความเป็นไปของโลกว่าขณะนี้ทั้งโลกกำลังทำอะไรรออยู่และกำลังสนใจอะไรกันที่คิดว่าจะมีประโยชน์กับคนไทยจะได้หมุนมาฟังเรามากขึ้น"

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าอนาคตบีบีซีภาคภาษาไทยคงจะต้องมีการปรับตัวอย่างมาก โดยเฉพาะเนื้อหารายการที่ควรจะต้องสร้างความสมดุลให้ดีระหว่างชาวโลกและชาวเกี่ยวกับประเทศไทย โดยเฉพาะการวิเคราะห์ข่าวในมุมมองที่แตกต่างไปจากสื่อภายในประเทศยังเป็นจุดแข็งของบีบีซีที่ควรรักษาไว้ต่อไป แต่บีบีซีจะติดกับของตัวเองกับปรากฏการณ์ที่เพิ่มมากขึ้นเพียงใด หากบีบีซีสามารถมองอุปสรรคบางประการในการทำงานได้ และหามุมมองที่ตรงกับความต้องการในเรื่องสังคมไทยในบริบทโลกให้ได้เหมาะสม เชื่อว่าคงมีผู้ฟังกลุ่มใหญ่ไม่น้อยจะหันมารับฟังบีบีซี ตลอดจนถึงทิศทางการตลาดในไทยนั้นต้องมีความเข้าใจสภาพ วัฒนธรรม ค่านิยม ความสนใจของคนไทยให้ได้ว่าอยู่ที่จุดใดให้ได้อย่างแน่ชัด แทนที่จะมุ่งเน้นที่ชาวโลกจนเกินไป จนทำให้เวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดในการออกอากาศไม่มีประสิทธิภาพซึ่งแน่นอนว่าบีบีซีจะต้องทำการสำรวจรสนิยมผู้ฟังคนไทยแต่ละกลุ่มเป้าหมายและระดมสมองของกลุ่มเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงใดๆตามความรู้สึกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือกำหนดทิศทางการอนาคตของการเสนอรายการตามความพอใจของผู้ทำงานฝ่ายเดียวเท่านั้น การหาจุดสมดุลที่เหมาะสมภายใต้ทรัพยากรที่จำกัดเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาพอสมควรเช่นกันที่จะมองอนาคตและทิศทางการดำเนินงานให้เป็นที่พอใจของทั้งฝ่ายผู้ทำงานและผู้ฟังต่อไป

5.3.3 ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

ผู้วิจัยเสนอว่าควรศึกษาวิจัยในด้านผู้ฟังของบีบีซีภาคภาษาไทยว่าจริงๆแล้ว คนไทยกลุ่มใดกันแน่ที่รับฟังวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย เช่น ชนชั้นนำรับฟังมากน้อยเพียงใด กลุ่มคนทำงานที่ขับรถไปทำงานในช่วงเช้าและเดินทางกลับบ้านในช่วงเย็นรับฟังบีบีซีกันเพียงใด ตลอดจนสมควรที่จะวิจัยเนื้อหารายการของวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับข่าวและเหตุการณ์ในประเทศไทยว่ามีแนวทางการคัดเลือกอย่างไร และส่งผลกระทบต่อผู้ฟังมากน้อยเพียงใดด้วย และเนื้อหารายการมีความแตกต่างจากวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศแห่งอื่นเพียงใด

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

60 ปี BBC ภาคภาษาไทย: จะอยู่ต่อไปอย่างมีคุณค่าหรือถึงเวลาต้องปิดฉาก. สื่อมวลชนปริทัศน์
5 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2544):11.

กนก วงศ์ตะห่าน. การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

กนต์ธีร์ ศุภมงคล. การเดินทางมาช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง. นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

กบฏ 9 กันยายน ทรรศนะจากต่างประเทศ. สยามรัฐรายวัน (12 กันยายน 2528):2.

กมลวัน บุญยั้งฐิติ, อดีตพนักงานบีบีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2546.

กวี จงกิจถาวร. ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหารเครือ เนชั่น กรุ๊ป. สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2546.

กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ. 60 ปีบีบีซี แผนกภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2544.

กิตติพงษ์ สุนประเสริฐ. ผู้ผลิตรายการภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2545

เกษม อัครมาสัย. ชัยชนะที่ยังไม่น่าไว้ใจ. สยามรัฐรายวัน (20 ตุลาคม 2516):3.

เกษม อัครมาสัย. บรรณาธิการข่าวต่างประเทศ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี. สัมภาษณ์,
17 มีนาคม 2546.

โฆษณาการ,กรม. ข่าวโฆษณาการ, (ธันวาคม 2483) : 1425-1426

โฆษณาการ,กรม. ข่าวโฆษณาสาร, (กันยายน 2484)

โฆษณาการ,กรม. ข่าวโฆษณาการ, (มกราคม 2485):30-31

โฆษณาการ,กรม. บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย, 8 มกราคม 2485.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. กจช. (2) สร .0201.181/5.

โฆษณาการ,กรม. บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย, 9 มกราคม 2485.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. กจช. (2) สร .0201.181/5.

โฆษณาการ,กรม. บทสนทนาระหว่างนายมัน ชูชาติกับนายคง รักไทย, 14 มกราคม 2485.

หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. กจช. (2) สร .0201. 181/5.

คณะกรรมการนักศึกษาศรีอยุธยาโท คณะรัฐศาสตร์-ธรรมศาสตร์, รัฐประหารความล้มเหลวและ
บทเรียน. มติชนรายวัน (13 กันยายน 2528) : 5

จอห์น เอ.อาร์.ลี. นโยบายการสื่อสาร:แนวโน้มและความคิดสมัยใหม่ .

แปลโดย บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2522.

จารุณี สุวรรณรัตน์. เสียงหัวใจหลักของงานวิทยุ:กรณีศึกษาปีสี่ภาคภาษาไทย.สถาบันวิทยุสถานี
วิทยุประจำกรุงเทพมหานคร. ปรินท์วารสารศาสตร์บัณฑิต สาขาวิทยุกระจายเสียงและ
วิทยุโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2542.

จินตนา มนเทียรวิเชียรฉาย. บรรษัทกระจายเสียงแห่งประเทศไทย. ในวารสารศาสตร์ 25.
กรุงเทพมหานคร:คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2522.

จู้ดี สโตว์. ปีสี่แผนภาษาไทย.ใน 60 ปีสี่แผนภาษาไทย. หน้า 25-29. กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช, 2544.

จู้ดี สโตว์. อดีตหัวหน้าแผนภาษาไทย. สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2544.

ชาติกร ชุ่มวัฒนะ. บรรษัทกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (ปีสี่). การประชุมครั้งที่ 10/2541 (เอกสารไม่
ตีพิมพ์เผยแพร่)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติศาสตร์เมืองไทย 2475-2500. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.

ชวน หลีกภัย. อดีตนายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2546 .

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์. การเมืองระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-
ธรรมศาสตร์, 2517.

ดนัย ทองใหญ่. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์
ถนอมระพี(พ.ศ.2501-2506). วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชา
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

ดำรงห์ เรืองสุวรรณ. ขบวนการแรงงานไทยในการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น ในสงครามโลกครั้งที่ 2 .
(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ , 2544)

แถมสุข นุ่มนนท์. เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายธาร,
2544.

ทศ พันธุ์เสน. กบฏกษัตริย์. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, 2531.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. ประชาธิปไตยไทย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:
หจก. สหายบล็อกและการพิมพ์, 2545.

ทวี บุญเกตุ. ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่สอง. ใน ประชาชาติปัตย์, หน้า 300-339. สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. พระนคร: มิตรนราการพิมพ์, 2516.

เทศมอไทย. มติชนรายสัปดาห์, 5 (16 กันยายน 2524): 11.

ไทยรัฐ (17 พฤษภาคม 2535): 22.

ธนาภิต. ประวัติวิทยากรุมนสตรีไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปิรามิด, 2545.

นวนน้อย ธรรมเสถียร. ปีปีซีกับประเทศไทยในภาวะวิกฤต. ใน 60 ปีปีซีแผนกภาษาไทย, หน้า 108-113. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2544.

นวนน้อย ธรรมเสถียร. สรุปความจากการสัมภาษณ์จู้ดี สโตว์ ใน รายการ การรายงานข่าวของปีปีซีในช่วงวิกฤต ตอนที่ 1 [บทวิทยุออกอากาศทางวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย ภาคเช้า] 26 เมษายน 2544.

นวนน้อย ธรรมเสถียร. สรุปความจากการสัมภาษณ์จู้ดี สโตว์ ใน รายการ การรายงานข่าวของปีปีซีในช่วงวิกฤต ตอนที่ 2 [ออกอากาศทางวิทยุปีปีซีภาคภาษาไทย ภาคค่ำ] 26 เมษายน 2544.

นวนน้อย ธรรมเสถียร. พนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2546.

นายหมอดี้. บันทึกไม้ลับถึงท่านนายกรุมนสตรี. สยามรัฐรายวัน (2 พฤศจิกายน 2516).

บริندا กลัสนิมิ. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 30 มีนาคม 2546.

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 24 มกราคม 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 7 กุมภาพันธ์ 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 14 กุมภาพันธ์ 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 21 กุมภาพันธ์ 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 28 กุมภาพันธ์ 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 13 มีนาคม 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 20 มีนาคม 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 27 มีนาคม 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, จากเทมส์สู่เจ้าพระยา 20 เมษายน 2515. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, เทปคำปราศรัยปีใหม่ 2517 ของอาจารย์ป้วย อึ้งภากรณ์. 2542.

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, เทปรายการภาคค่ำวันที่ 10 มิถุนายน 2535. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, รายการนานาสาระ (Pick of the Week) 2527. (เทปตลับ).

ปีปีซีภาคภาษาไทย, สถานีวิทยุ, รายการพิเศษครบรอบ 1 ปี 14 ตุลาคม 2516 สัมภาษณ์ ดร.ป้วย อึ้งภากรณ์และเสกสรร ประเสริฐกุล พ.ศ.2517 (เทปตลับ).

- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์, รายการวิจัยข่าวสำคัญในรอบสัปดาห์(เทปดัล).
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์, รายการสารคดีวันอังคาร(2527).(เทปดัล).
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์, รายการสิ่งใหม่ในวงการค้า อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี.
(เทปดัล).
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์, รายการสังสรรค์สุดสัปดาห์(Saturday Magazine)2530.
(เทปดัล).
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์ ใบแจ้งรายการกระจายเสียง.มกราคม- เมษายน 2513.
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์. ใบแจ้งรายการกระจายเสียง. กันยายน-ธันวาคม 2514.
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์. ใบแจ้งรายการของปีปีซีภาคภาษาไทย 2536 - 2543.
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์. ใบส่งกระจายเสียง. พฤษภาคม 2501.
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์. ใบส่งกระจายเสียง. กันยายน 2512.
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์. เทปปีปีซีรำลึกเหตุการณ์พฤษภา 35. BBC World Service :
ปีปีซี แผนกภาษาไทย,2535.
- ปีปีซีภาคภาษาไทย,สถาบันวิทย์. สนทนาใต้ถุนเรื่องครบรอบ 400 ปีเซกสเปียร์ (เทปดัล)
บุญรักษ์ บุญยะเขตมาลา. ฐานันดรที่สี่จากระบบโลกถึงรัฐไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัด-
พิมพ์คปไฟ, 2537.
- เบ็ท ทิคเนอร์.ผู้ช่วยบรรณาธิการปีปีซีมอเนเตอร์ริง ลอนดอน.สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2544
ประเวศ หงษ์จรรยา. รายการพิเศษวันครบรอบ 60 ปีการก่อตั้งปีปีซีภาคภาษาไทย [บทวิทยุ
ออกอากาศทางวิทยุปีปีซีภาคค้า] 27 เมษายน 2544.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์. บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มติชน. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2546.
- บริชัย ศตะสุข. กระบวนการทำข่าวของเสียงอเมริกาประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2541.
- ปรีดี พนมยงค์. ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์.ใน ประชาธิปัตย์, หน้า
48-79. พระนคร: มิตรนราการพิมพ์, 2516.
- ปารณีย์ จันทกุล. การเสนอข่าวโลกตะวันตกและโลกตะวันออกของสำนักข่าวต่างประเทศ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2540.
- เผยโฉมโฆษกปีปีซีภาคภาษาไทยรุ่นเก่าก็ก. ไทยรัฐ (26 ตุลาคม 2534):19.
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของปีปีซี. ห้าสิบปีปีซีภาคภาษาไทย ,2534.

- พยนต์ อัครพิชยนต์. มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516. วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2530.
- พรทิพย์ พิมลสินธุ์. ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2540.
- พรธนาทิพย์ สุนันทียากุล. รองผู้อำนวยการสำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. สัมภาษณ์,
10 เมษายน 2546.
- พัชระ สารพิมพ์. อิทธิพลของสื่อมวลชนไทยต่อการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะของนายชวน
หลีกภัย ในฐานะนายกรัฐมนตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.
- พัชรินทร์ จันทนานุวัฒน์กุล. หัวหน้าภาควิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สัมภาษณ์,
8 เมษายน 2546.
- พัชรี อ่ำสำอางค์. พนักงานบีบีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2546.
- มนีมัย รัตนมณี. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- มณี สิริวรสาร. ชีวิตเหมือนฝัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2533.
- มติชนรายวัน, (3 เมษายน 2524):10.
- มติชนรายวัน, (4 เมษายน 2524):8.
- มติชนรายวัน, (9 เมษายน 2524):1-2.
- มติชนรายวัน, (16 เมษายน 2524):12.
- มาลัย ชูพินิจ. X.O.Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย. กรุงเทพมหานคร:บริษัทธรรมสารจำกัด,
2544.
- แมลงวันในไร่ส้ม. มติชนรายสัปดาห์ (12 พฤศจิกายน 2544) : 70
- ย่อนรอยประวัติศาสตร์ 60 ปีบีบีซี แผนกภาษาไทย. ใน 60 ปี บีบีซี แผนกภาษาไทย. หน้า 15-23.
กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช, 2544.
- รสลิน เรื่องวิวัฒนาการ. บทบาทของการกระจายเสียงภาคภาษาไทยของสถานีวิทยุกระจายเสียง
ต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. ข่าวประชาสัมพันธ์. 56 (1 มิถุนายน 2537).
- รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. วิทยุและโทรทัศน์การศึกษา. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539.
- รุ่งมณี เมฆโสภณ, หลายมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, 2544.

- รุ่งมณี เมฆโสภณ. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2546.
- รัตนา สมานมิตร, คุณหญิง. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2546.
- ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ลักษณะ ค่ายแก้ว. การนำเสนอเนื้อหาข่าววิทยุในช่วงเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม ศึกษาเฉพาะข่าววิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยและสำนักข่าวไอเอ็นเอ็น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- วรพล พรหมิกบุตร. ทฤษฎีความเป็นกลางของสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: 2540.
- วดี อึ้งสกุล. บทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเครือข่ายทัพบกในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- วิจักษณ์ นันทยุทธ์. เส้นทางชีวิตและโลกทัศน์ทางการเมืองผิน บัวอ่อนหรืออำนาจยุควิวัฒน์. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือ 25 ปี 6 ตุลา, 2544.
- วิมล กิจวานิชขจร. จับกระแสคลื่นปีซีซี. มติชนรายวัน (18 กุมภาพันธ์ 2542).
- วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย. สารสินสวามิภักดิ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กายมารูต, 2543.
- วิรัช ภริรัตน์กุล. การประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- วิรัช ภริรัตน์กุล. การประชาสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วิวรรณ์ ณ ป้อมเพชร. อดีตบรรณาธิการแผนกภาษาสยาม. สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2546.
- วีระชัย วงศ์วีระพัฒนากุล. พัฒนาการของอ.ส.ม.ท. ในฐานะองค์กรข่าวสารของรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- วาสนา นาน่วม. บันทึกคำให้การ สุจินดา คราประยูร กำเนิดและอวสาน รสช. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545.
- ศุภชัย ณ ป้อมเพชร. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2546.
- ศุภชัย บุนนาค. ผู้อำนวยการสถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2546.
- ศุภย์นิตินักศึกษาแห่งประเทศไทย. ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2517.

- สมเกียรติ อ่อนวิมล. การโฆษณาชวนเชื่อระหว่างประเทศ. นิเทศสาร. 3(ตุลาคม2517):22-29.
- สมชัย สุวรรณบรรณ. อดีตหัวหน้าแผนกภาษาไทย. สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2546.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์,ศ.ดร.,อดีตคณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2546.
- สมบัติ ภูอภิรมย์. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2546.
- สรรพสิริ วิริยสิริ. ผมเป็นคนข่าวกคนหนึ่ง ก็แค่นั้น. กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรังด์ปรีซ์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, 2537.
- สายหยุด เกิดผล,พล.ท., สงครามจิตวิทยาในประเทศไทย. นิเทศสาร. 3 (ตุลาคม 2517):16-21.
- สิริ เปรมจิตต์. ชีวิตและงานของพลเรือตรีถวัลย์ อารังธัญวงศ์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, 2532.
- สัญญา บุญนาค. ผู้ผลิตรายการอาวูไลปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2546.
- เสาวลภย์ ปัญญาชีวิน. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2546 .
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. การบริหารวิทยุกระจายเสียง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช,มหาวิทยาลัย. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. นนทบุรี :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.
- สุชิน ตันติกุลและสุชุม นวลสกุล. กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร. ใน การเมืองการปกครองไทย, หน้า 79-97. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543.
- สุภาภรณ์ กาญจนวีระโยธิน. อดีตพนักงานปีปีซีภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 26 มีนาคม 2546.
- สุทธิชัย หยุ่น. คนบ้าข่าว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เนชั่น, 2543.
- สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. การสื่อสารกับการเมือง. กรุงเทพมหานคร: หจก.ประสิทธิ์ภัณฑ์แอนด์พรีนติ้ง, 2534.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ช่วงแห่งชีวิตของ ส.ศิวรักษ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2527.
- เสงี่ยม เผ่าทองสุข. คำตอบปัญหาวิชาการวิทยุ. พระนคร: แพร์พิทยา, 2498.
- เสน่ห์ จามริก. การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม ใน จาก14 ถึง 6 ตุลา, หน้า1-26. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- โสภิต หวังวิวัฒนา. ก้าวแรกขของสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย, ใน บทรอยต่อของการปฏิรูปสื่อ วารสารประจำปี 2544 ,หน้า 5-7. กรุงเทพฯ:สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย,2544.

อรรถัย ศรีสันติสุข. อดีตคณบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2546.

อรนุช อนุศักดิ์เสถียร. ผู้ผลิตรายการอาวุโสปีสี่ภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2546.

อรรถพล วรรณนุรักษ์. หัวหน้าแผนกภาษาไทย. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2546.

อริณี เมธเศรษฐ์. จากวันนั้นถึงวันนี้. ใน ห้าสิบปีปีสี่ภาคภาษาไทย, หน้า13. ลอนดอน :

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของปีสี่, 2534.

อริณี เมธเศรษฐ์. อดีตพนักงานปีสี่ภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2546.

อเล็กซ์ อัดัมส์, ผู้ร่วมก่อตั้งแผนกภาษาไทย, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544.

อรนุช อภาภิรม. หัวหน้าโครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย. สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2546.

อรุพงษ์ ไชยฤทธิ์. อดีตผู้แทนปีสี่ประจำประเทศไทย. สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2546 .

อรุสธรณ์ ธรรมใจ. บันทึกก่อนเลือนหาย บทบาทของคนไทยในต่างแดนต่อเหตุการณ์เดือน

พฤษภาคม. ใน ความทรงจำเดือนพฤษภาคมกับอนาคตการเมืองภาคประชาชน, หน้า 185-195 . กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลนปริ้นติ้ง จำกัด, 2545.

ไทยวัฒนาพานิช, 2544) หน้า 106-107.

อานันท์ พรนวิศ. อดีตพนักงานปีสี่ภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์ , 1 เมษายน 2546.

อุปรากร เศตะพรมณ์. การกระจายเสียงภาคภาษาต่างประเทศของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการประชาสัมพันธ์ของรัฐ(พ.ศ.2481-2535). วิทยานิพนธ์

ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

อุไร สิงห์ไพบูลย์พร. อดีตพนักงานปีสี่ภาคภาษาไทย. สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2546.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, วจศ.ดร., คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์,
21 มีนาคม 2546.

ภาษาอังกฤษ

Asa Briggs & Peter Burke. A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet. Polity press. Cambridge, 2002.

Gerard Mansell. Let Truth Be told. London: George Weidenfeld & Nicolson Ltd., 1982.

Head, S.W., World broadcasting Systems. California Wadsworth, 1985.

Kevin William, Get Me A Murder A Day! : A History of Mass Communication in Britain.

Arnold (member of the Holder Headline Group), London, 1998.

K.J.Holsti. International politics: A framework for analysis. 2 nd edition. (Englewood Cliffs,N.J.: Prentice Hall, 1972.

McQuail,D. Mass communication theory. Third Edition LONDON: Sage, 1994.

Nod Miller and Rod Allen. AND NOW FOR THE BBC.... London: John Libbey&Company Ltd., 1991.

Paulu,B., British Broadcasting: radio and television in the United Kingdom: The Jones Press.

Robert Gregson, Broadcasting & The Third World. British Broadcasting Corporation: Lunch-Time Lectures. Eleven Series. BBC Information Division. London, 1977.

The Bangkok Time Weekly Mail , 22 April 1941(พ.ศ.2484).

The Bangkok Time Weekly Mail , 28 April 1941(พ.ศ. 2484).

Written Archives BBC. บันทึกการประชุมของOverseas Division ของ Empire Service, 23 ตุลาคม 2483 (1940).

Written Archives BBC. 5 ธันวาคม 2483.

Written Archives BBC , 2 June 1942.

Written Archives BBC , 21 July 1942.

Written Archives BBC ,4 October 1942.

Written Archives BBC , 18 February 1944.

Written Archives BBC , 9 March 1944.

Written Archives BBC, 1945.

Written Archives BBC , 25 January 1950.

Written Archives BBC , 3 March 1951.

Written Archives BBC , 9 March 1951.

Written Archives BBC , 14 March 1951.

Written Archives BBC , 8 June 1951.

Written Archives BBC , 15 October 1951.

Written Archives BBC , 9 May 1962.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

บทวิทยุฉบับแรก ที่ออกอากาศทางวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย
 คำวันที่ 27 เมษายน 2484

การเดินทางมายุโรป

เนื้อหาของบทวิทยุฉบับแรก ที่ออกอากาศทางวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย ต้นฉบับตัวจริงสูญหายไป
 แต่อาจารย์เสนาะ ต้นบุญยืน กรุณาเขียนให้ใหม่จากบันทึกที่เก็บรวบรวมไว้

สวัสดีครับ

การเดินทางของพวกเรา 7 คน ออกจะแปลกกว่านักเรียนไทยรุ่นก่อน ผมจำได้ว่าก่อนที่ผม
 มา ได้เคยไปส่งคุณพร ศรีจามร ที่ท่าเรือวัดพระยาไกร ลงเรือสินค้าของบริษัทอีสต์ เอเชียติกส์ ซึ่ง
 นอกจากจะขนไม้สัก และข้าวสารกับเครื่องเทศมาประเทศเดนมาร์คแล้ว ก็ยังมีดาตฟ้าแบ่งเป็น
 ห้องนอนผู้โดยสารได้ประมาณ 30 คน พวกที่เคยมากันแบบนี้มาบ่นให้ฟังว่า เรือพวกนี้ต้องมาจอด
 ที่เกาะสีชังตั้งเกือบอาทิตย์หนึ่ง เพื่อขนสินค้าลงเรือให้ครบจำนวน เพราะถ้าเอาลงที่ท่าเรือวัดพระ
 ยาไกรแล้ว เรือจะผ่านสันดอนที่ปากแม่น้ำไม่ได้ การมาติดอยู่ที่เกาะสีชังนี้ ทำให้พวกเราเศร้ามาก
 เพราะมองเห็นเมืองไทย โดยเฉพาะพระเจดีย์กลางน้ำทุกวัน แต่ไม่สามารถติดต่อญาติพี่น้องได้

พวกเราดูเหมือนจะเป็นพวกแรก ที่รำล้าพ่อแม่พี่น้อง และเพื่อนที่ ๆ ที่สถานีรถไฟ
 หัวลำโพง เนื่องจากเรามา 7 คน พวกที่มาส่งจึงมายืนกันล้นหลามตลอดชานชาลาข้างรถไฟ
 ด่วนสายใต้ พอถึงเวลา 16.00 น. รถไฟก็ค่อย ๆ เคลื่อนออกจากสถานี เราต่างคนต่างก็ไปยืนริม
 ประตู หน้าต่าง โบกไม้โบกมืออำลากันจนถึงนาทีสุดท้าย

วันรุ่งขึ้น เมื่อรถไฟเข้าเทียบชานชาลาสถานีเมืองปีนัง ก็มีเจ้าหน้าที่สถานกงสุลไทยมา
 คอยรับ พาไปส่งที่โรงแรม แล้วก็บอกให้รู้ว่าจะต้องรอเรือโดยสารที่จะมาจากญี่ปุ่นอีก 5 วัน
 ช่างหน้า ญี่ปุ่นมีเรือโดยสารขนาดใหญ่กว่าเรืออีสต์ เอเชียติกส์มาก ทำให้พวกที่กลัวเมาคลื่นสบาย
 ใจกัน เพราะเป็นที่รู้จักกันมาแล้วว่าระหว่างเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน ที่เรือจะต้องเดินทาง
 มหาสมุทรอินเดีย อาจมีมรสุมและพายุฝนผ่านมา ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้น พวกเราออกเดินทาง
 จากกรุงเทพฯ วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 แล้วขึ้นเรือโดยสาร สุวามารู ที่ปีนัง วันที่ 19
 พฤษภาคม ใช้เวลาเดินทางเดือนหนึ่งกับ 4 วัน จึงเข้าเทียบท่าเมืองมาเซิลล์ ตอนใต้ของฝรั่งเศส
 ระหว่างทาง เราเจอพายุจัด 2 ครั้ง ทำให้คนโดยสารที่เคยมากันเต็มห้องรับประทานอาหาร ร้อย
 หอไปมาก สำหรับพวกเรา 7 คน ก็ต้องมีการจัดหน่วยบริการคอยหยอดข้าว หยอดน้ำให้แก่พวกที่

ใจหัวไม่ขึ้นหลายคน แต่เคราะห์ดีที่ว่าเรามีหมอมาด้วยสองคนคือ หมออำนาจ เสมรสุต และหมอ สงวน โจนวงศ์ คอยระดับประคองให้ยาที่เอาติดตัวมาด้วย ทำให้อาการเมาคืบหน้าหายเร็วขึ้น

ที่เมืองมาเซิลล์ ก็มีเจ้าหน้าที่สถานกงสุลไทยมารับที่ท่าเรือเช่นกัน แต่เจ้าหน้าที่เป็นชาว ฝรั่งเศส เคราะห์ดีที่เรามีคุณกนต์ธีร์ ศุภมงคล ที่จบจาก ร.ร.อัสสัมชัญภาษาฝรั่งเศส ก่อนไปเรียน ธรรมศาสตร์ คุณกนต์ธีร์ เป็นคนเดียวที่จะลงที่ปารีส เพื่อเข้ามหาวิทยาลัยที่นั่น เราจึงมีล่ามประจำ คณะระหว่างเดินทางโดยรถไฟไปปารีส พักอยู่ที่นั่น 4-5 วัน แล้วก็ขึ้นรถไฟ ข้ามช่องแคบอังกฤษ มาถึงกรุงลอนดอนปลายเดือนมิถุนายน

ตั้งแต่ขึ้นบกที่เมืองมาเซิลล์ แล้วเดินทางข้ามทวีปยุโรปมาลอนดอน เราก็ได้เห็นว่า บ้าน ส่วนใหญ่นั้นปลูกติด ๆ กันอย่างห้องแถวแต่ละบ้านมีปล่องไฟพ่นควันดำ ๆ ออกมา ระหว่างทางมี บ้านใหญ่ ๆ ตั้งอยู่โดดเดี่ยวหลายแห่ง มีทุ่งนา และฟาร์มเลี้ยงวัว เลี้ยงแกะ เป็นระยะ ๆ แกะที่นี่มี ขนปุกปุย ทราบว่าถึงแม้จะเข้าฤดูใบไม้ผลิแล้ว แกะเหล่านั้นก็ต้องรอไปจนถึงเดือนกรกฎาคมหรือ สิงหาคม ก่อนที่เจ้าของจะให้คนมาตัดขนออกหมด

ดูเหมือนว่าคนไทยทั้งประเทศอังกฤษ มีไม่ถึง 200 คน สำหรับกรุงลอนดอนก็มีเพียง 10 กว่าคนเท่านั้น พอข่าวว่าจะมีคนไทยมาใหม่พร้อม ๆ กันถึง 5 คน พวกที่อยู่ก่อนก็ตื่นตื่น เพราะ กว่าจดหมายจะมาถึงที่นี่จากเมืองไทย ก็ใช้เวลากว่า 2 เดือน สมาคมนักเรียนไทยในลอนดอนจัด งานพบปะกันทุกเดือน ก็เลยชวนพวกเรามาช่วยด้วย ขอให้เล่าเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง มีนักเรียนไทยหลายคนที่มาเรียนตั้งแต่เล็กๆ พูดภาษาไทยไม่ค่อยชัด มักจะต้องใช้ภาษาอังกฤษผสมไปด้วย ทำให้พวกเราที่เพิ่งมา ต้องใช้เวลาคิดหาคำตอบกันนานสัก หน่อย อย่างเช่นที่เราประสบมาแล้วในเรือ เพราะเจ้าพนักงานญี่ปุ่นทุกคนมีภาษาอังกฤษแบบของ ญี่ปุ่น ทั้ง ๆ ที่เราต่างก็เคยมีอาจารย์ชาวอังกฤษและอเมริกัน แต่มาประสบภาษาอังกฤษแบบญี่ปุ่น เข้า เราก็ตกตะลึงไปตาม ๆ กัน

หลังจากที่ทุกคนได้รายงานตัวกับผู้ดูแลนักเรียนและเอกอัครราชทูตแล้ว ก็แยกย้ายไปอยู่ ตามเมืองต่าง ๆ เรียนภาษาอังกฤษเพิ่มเติม ก่อนที่จะเข้ามหาวิทยาลัยเดือนตุลาคม ผมเองถูกส่ง ให้ไปอยู่กับครอบครัวอังกฤษที่เมืองเซาท์ซี เมืองชายทะเลตอนใต้ ไกล ๆ กับท่าเรือพอร์ตสมัท ตลอดฤดูร้อน ซึ่งผมจะนำมาเล่าให้ท่านฟังคราวหน้า

ภาคผนวก ข

รายการสนทนาโต๊ะกลม เรื่อง ครบรอบวันเกิด 400 ปี เซคสเปียร์
 ออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย
 วันที่ 5 พฤศจิกายน 2507

สุรรัตน์ นุ่มนนท์

วันนี้เป็นวันบรรจบครบรอบเดือนอีกครั้งหนึ่งที่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงบีบีซีภาคภาษาไทยจะเสนอรายการเกี่ยวกับ เซคสเปียร์ แก่ท่านผู้ฟังรายการครั้งนี้ก็ผิดกับครั้งอื่นแทนที่จะเป็นการนำบทประพันธ์ของ เซคสเปียร์มาเสนอทางสถานีจะขอเสนอความคิดเห็นต่างๆ ของแต่ละบุคคลที่ร่วมรายการในวันนี้เกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของเซคสเปียร์ ในปีนี้เป็นปีครบรอบ 400 ปี เกิดของจินตกวีเอก วิลเลียม เซคสเปียร์ อย่างที่ทราบกันมีการฉลองในอังกฤษอย่างมโหฬารทั้งการแสดงละคร ภาพยนตร์ รูปภาพ ตลอดจนหนังสือเกี่ยวกับเซคสเปียร์โดยทั่วไป นอกจากนี้ทางอังกฤษยังเปิดโอกาสให้ผู้กำกับการแสดงละครเซคสเปียร์ของประเทศต่าง ๆ เข้ามาฝึกอบรมในประเทศ อุปรากรเป็นการแสดงอีกอย่างหนึ่งที่ทางโรงอุปรากรในลอนดอนหยิบยกนำอุปรากรที่สร้างขึ้นจากเค้าโครงเรื่องของเซคสเปียร์ อย่างเช่นอุปรากรเรื่อง "แม็คเบ็ธ" ดังที่ท่านจะได้ฟังในตอนหนึ่ง

ดนตรีประกอบรายการ

สุรรัตน์ นุ่มนนท์

สำหรับผู้ที่จะมาร่วมสนทนากับท่านผู้ฟังในวันนี้ มีทั้งหมด 4 ท่านด้วยกัน แต่ก่อนอื่นทุกคนต้องขออภัยเสียก่อนว่า ไม่ได้สันต์จัดเจเนในเรื่องของเซคสเปียร์ เท่าใดนักแต่ก็จะพยายามเล่าสิ่งต่างๆ ที่รู้เห็นตามความสามารถ บุคคลแรกคือ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร ซึ่งโปรดทรงพระอักษร และทอดพระเนตรละครทุกประเภท ยกเว้นเรื่องเซคสเปียร์ ซึ่งรับสั่งว่าไม่มีโอกาสติดตามเท่าไรนัก บุคคลต่อไปก็คือ คุณ แฉมสุข รัตนพันธุ์ ท่านผู้นี้ก็เคยเป็นอาจารย์สอนประวัติศาสตร์อยู่ที่คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งชื่อที่สอนก็บอกในตัวแล้วว่าวิชาประวัติศาสตร์นั้นย่อมน่าสนใจในวรรณคดีเป็นธรรมดา บุคคลต่อมาคือ คุณสมนึก ประยูรวงษ์ ท่านผู้นี้ก็คร่ำเคร่งอยู่กับตำรากฎหมายแต่ทว่าสนใจในประวัติของ เซคสเปียร์ ในบางครั้ง ส่วนผม สุรรัตน์ นุ่มนนท์ ก็

- เหมือนนักหนังสือพิมพ์ทั่วไป ที่มีความสนใจตามท้องถิ่น และชีวิตทั่วไปมากกว่าวรรณคดี ผมแนะนำให้ผู้ฟังรู้จักกับบุคคลทุกท่านแล้วต่อไปนี่ก็จะขอเริ่มการอภิปราย ปัญหาแรกก็คือ เซคสเปียร์ มีชีวิตจริงและเป็นผู้ประพันธ์เรื่องต่างๆ อันเป็นอมตะขึ้นมาเองหรือเปล่า ในข้อนี้ดูเหมือนพระองค์หญิงทรงมีความเห็นดีมากกว่าคนอื่น กระมังกระหม่อม ที่จริงความคิดเห็นต่างๆ นั้นะคะ ดิฉันก็เห็นขัดกับที่เคยอ่านมาแล้วคือ เคยอ่านมานานแล้วจะเป็นในวารสารฉบับใดฉบับหนึ่งไม่ทราบที่บอกว่า วิลเลียม เซคสเปียร์ นั้นไม่ได้เป็นบุคคลที่จริงแต่เป็นนามปากกาของขุนนางอะไคนหนึ่งก็ไม่ทราบ ซึ่งอยู่ในครั้งสมัยพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ 1 แต่ที่จริงดิฉันไม่เชื่อหรือว่าจะไม่ใช่เป็นบุคคลจริง เพราะว่าถ้าจะใครเค้าจะมาใช้นามปากกา เพราะว่าในเมื่อว่ามีชื่อเสียงมากมาย และทุกคนก็อยากจะแสดงตัว ถ้าเกิดเป็นดิฉัน ดิฉันก็ต้องแสดงตัวแน่ๆ ฉันเป็นผู้เขียนบทละครซึ่งเป็นอมตะมาจนบัดนี้ ซึ่งในสมัยนั้นก็ต้องเห็นว่าเป็นบทละคร ที่ค่อนข้างจะแปลกประหลาดพิสดาร คือมีความไพเราะเป็นพิเศษทีเดียว เพราะฉะนั้นก็น่าจะเป็นไปได้ว่าไม่ใช่วิลเลียม เซคสเปียร์ ตัวจริง
- สุรัตน์ นุ่มนนท์ สำหรับความเห็นของผมคิดว่าไม่น่ามีปัญหาได้แย้งอย่างไร เกี่ยวกับชีวิตจริงของ เซคสเปียร์ การที่มีผู้ออกความเห็นค้านขึ้นมาว่า เซคสเปียร์ ไม่ได้เขียนเรื่องเอง เป็นเรื่องของคนส่วนน้อยที่กล่าวหาหลักฐานอะไรมายืนยันไม่ได้แน่ชัด อย่างไรก็ตามก็มีข้อพิสูจน์ให้เห็นว่าเซคสเปียร์ มีตัวตนจริง ประพันธ์เรื่องจริงคุณสมนึกจะลำดับผู้สืบเชื้อสายของเซคสเปียร์ ให้ฟัง ในข้อนี้เป็นหลักฐานอย่างดี ขอเชิญครับคุณสมนึก
- สมนึก ประยูรวงษ์ สิ่งที่ผมได้อ่านศึกษาคุณะครับ ก็เป็นความพยายามของนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง ที่จะพยายามลำดับญาติของเซคสเปียร์ ที่ขณะนี้ยังมีชีวิตอยู่ในโลก จากผลการสำรวจของเขา เขาก็พบว่าขณะนี้ผู้สืบเชื้อสายมาจากเซคสเปียร์ คือหมายความว่า เป็นญาติสนิทกับเซคสเปียร์ ที่ยังมีชีวิตอยู่ 3 คนด้วยกัน บุคคลทั้ง 3 ไม่ได้สืบเชื้อสายมาจากตัวเซคสเปียร์ โดยตรง แต่ว่าเซคสเปียร์ มีน้องสาวคนหนึ่ง แล้วก็บุคคลทั้ง 3 สืบเชื้อสายมาจากน้องสาว น้องสาวของเซคสเปียร์ คนนี้ชื่อ โจนส์ เซคสเปียร์ แต่งงานกับ วิลเลียม ฮาร์ท ก็มีเชื้อสายต่อลงมา 10 อันดับด้วยกันแม้ในระหว่าง 10 อันดับนั้นถึงแก่กรรมไปหมดแล้วครับ ที่มีเหลืออยู่อีก 3

คนนี่ คือนาย แฮโรล จอช เซคสเปียร์ ฮาร์ท ขณะนี้มีอายุ 65 ปีและก็นายแฮโรล แกกก็มีบุตรสาวคนหนึ่ง ขณะนี้อายุ 24 ชื่อว่าพามาเมลา โจน ฮาร์ท ก็แต่งงานกับ โรแนล ค็อกเบล ขณะนี้มีบุตรคนหนึ่งเป็นเด็กชาย ครบอายุได้ประมาณ 1 ปี บุตรของพามาเมลาโจนนี่ก็ชื่อมาร์ค เซคสเปียร์ ค็อกพอร์ต นี่ครับเป็นความพยายามของผู้ที่จะพิสูจน์ว่าเซคสเปียร์ มีตัวจริงเค้าก็ลำดับญาติมาให้ฟัง

สุรัตน์ นุ่มนนท์

สมนึก ประยูรวงษ์

สุรัตน์ นุ่มนนท์

แถมสุข รัตนพันธุ์

แล้วคุณสมนึกเชื่อมั๊ยครับว่าเซคสเปียร์ ประพันธ์เรื่องเองทั้งหมด ผม ตามความคิดเห็นส่วนตัวของผม ผมเชื่อว่า เซคสเปียร์ มีตัวจริงครับ ขอขอบคุณครับ มีอีกปัญหาหนึ่งที่ผมคิดว่าควรจะมาพูดกันก็คือ การจัดงานฉลองครบรอบ 400 ปีเกิดของเซคสเปียร์ นอกจากจะจัดฉลองในประเทศอังกฤษแล้ว ประเทศอื่น ๆ ยังจัดงานฉลองที่ระลึกอีก คุณแถมสุขบอกได้มั๊ยครับว่ามีประเทศใดบ้าง ยกตัวอย่างเฉพาะบางประเทศ

พูดถึงเรื่องการฉลองงานครบรอบ 400 ปี ของเซคสเปียร์ ก็ดูเหมือนจะทุกประเทศยอมรับความเป็นอมตะของเซคสเปียร์ อย่างเช่นประเทศในยุโรปบางประเทศ อย่างประเทศเยอรมนี ออสเตรีย สวิสเซอร์แลนด์ ประเทศเหล่านี้จากต่างรัฐหรือพื้นวรรณกรรมของเซคสเปียร์ ขึ้นมาใหม่ แปลออกมาเป็นภาษาของตนเอง โดยเฉพาะในประเทศเยอรมันตะวันตก เฉพาะปี 2506 คือปีกลายนี้มีการเอาละคร 26 เรื่องของเซคสเปียร์ ออกแสดงถึง 2,500 ครั้ง ส่วนประเทศต่างๆ ตามแต่แถบ สแกนดิเนเวีย ดินัน หมายถึงนอร์เวย์ สวีเดน เดนมาร์ก ก็มีการแสดงละครกลางแจ้งของเซคสเปียร์ เอาละครที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าไร อย่างเช่นเรื่องพระเจ้าจอห์น เรื่องเมสเซอร์ฟอเมสเซอร์ ดินันไม่ทราบว่ามีแปลเป็นภาษาไทยหรือเปล่า ออกมาแสดงกลางแจ้ง ก็ได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นส่วนมาก แม้กระทั่งในประเทศรัสเซีย ก็ยอมรับเซคสเปียร์ ว่าเป็นจินต กวีเอกจริง ๆ ของโลก อย่างเช่นว่าสมาคมละครของรัสเซียได้จัดการสัมมนาเรื่อง เซคสเปียร์และนักวิจารณ์เซคสเปียร์ร่วมกับชาติต่างๆ มีอังกฤษด้วย ก็พิมพ์หนังสือเรื่องเซคสเปียร์ และผลงานออกมา ดูเหมือนจะออกมาแล้วตั้งแต่ปีกลาย แต่ที่น่าสนใจก็คือประเทศในแอฟริกาอย่างเช่น ไนจีเรีย หรือ กานา ก็ยังหันมาสนใจละครเซคสเปียร์ โดยเฉพาะการแสดงกลางแจ้งของแอฟริกา นี่ มีชีวิตชีวาเป็นพิเศษเพราะว่ามีสีสันของเครื่องแต่งกาย

สุรัตน์ นุ่มนนท์

ต่อไปผมก็อยากจะพูดถึงเรื่องเมืองสแตนฟอร์ด เท่าที่พบเห็นมาผมมีความรู้สึกที่ว่า บ้านเมืองที่สแตนฟอร์ดสะอาดสะอ้าน สมกับเป็นเมืองนักท่องเที่ยว ปีหนึ่ง ๆ ก็มีทั้งชาวอังกฤษและคนต่างชาติไปเที่ยวชมมาก ประการแรกก็เพื่อชมบ้านเกิดเมืองนอนของเชคสเปียร์ ซึ่งพยายามรักษาของเก่าสมัยเชคสเปียร์ ไว้เป็นอนุสรณ์ และที่ขาดไม่ได้ นักท่องเที่ยวมักจะไปชมละครเชคสเปียร์ ถึงแม้จะรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง ก็ขอให้ได้ชม อย่างพระองค์หญิง กระหม่อมก็ไม่ทราบว่าจะพระองค์หญิงโปรดทอดพระเนตรละครบ้างหรือเปล่า แต่เห็นบอกว่าเคยทอดพระเนตรภาพยนตร์บางเรื่องของเชคสเปียร์ ทรงจะมีอะไรรับสั่งมัยกระหม่อม

พระองค์เจ้าวิมลฉัตร

ก็ที่ได้ไปดูก็ดูภาพยนตร์มา 2-3 เรื่องด้วยกัน ก็เห็นว่าเชคสเปียร์ เป็นนักจิตวิทยาที่ลึกซึ้งมากที่สุดทีเดียว คือว่าละครก็ตีรวบทะเลาะของท่านจินตковиผู้นี้ รู้สึกว่าใช้หลักจิตวิทยาเป็นต้นว่า เพราะฉะนั้นคนถึงได้ต้องไปดูกันอยู่เสมอ ถึงจะเป็นเวลา 400 ปีมาแล้วก็มีคนไปดูอยู่ไม่ขาด อย่างเช่นถ้าเผื่อมีหนังซึ่งถ่ายทำมาตั้งเป็นเวลา 10 กว่าปี พอมาฉายที่ในโรงก็ต้องมีคนไปดูแน่นทุกรอบ เพราะว่าถ้าเผื่อคนที่ไปดูอยากจะไปดูเป็นต้นว่าเป็นเรื่องเฉยๆว่านาย ก ชำนาญ ข อะไรอย่างนี้ก็จะได้ไปเห็นว่า นาย ก ได้ชำนาญ ข จริงๆแต่ที่นี้ว่าถ้าเกิดว่าคนไหนอยากจะดูลึกซึ้งไปอีกว่า เอ๊ะจิตใจนาย ก เป็นยังไงนะถึงได้ไปชำนาญ ข ก็จะได้รับรสชาติอันนั้นอีก เพราะว่าเชคสเปียร์ จะเขียนความรู้สึกบรรยายไว้อย่างทราบซึ้งมากที่สุดทีเดียว เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าเป็นจิตวิทยาที่เป็นอมตะจริงๆ เพราะเข้าถึงจิตใจคนที่ไปดู

สุรัตน์ นุ่มนนท์

คุณแถมสุขเคยชมมาบ้างหรือเปล่าครับละคร มีความเห็นอย่างไรขอให้พูดจากใจจริง ว่าชอบรสนิยมของภาษา หรืออะไร

แถมสุข รัตนพันธุ์

เคยค่ะ พอดีดิฉันได้ไปดูละครเชคสเปียร์ อนุสรณ์ที่สแตนฟอร์ด ก็เลยมีบรรยากาศอะไรๆ ที่เป็นเชคสเปียร์ ก่อนจะไปดูก็คิดว่าคงหน้าเบื่อคงดูไม่รู้เรื่อง แต่พอไปดูแล้วก็รู้เรื่องทีเดียวค่ะ และโดยเฉพาะใช้การจัดการการแสดง ตลอดจนอารมณ์ของผู้แสดงทำให้เรามีความรู้สึกเหมือนกับว่าเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆจริงๆ

สุรัตน์ นุ่มนนท์

คุณสมนี่ล่ะครับ เคยชมภาพยนตร์หรือละครของเชคสเปียร์ บ้างหรือเปล่า

- สมนึก ประยูรวงษ์ ผมรู้สึกจะเป็นคนโชคร้ายไปหน่อยครับ คือว่ามาอยู่อังกฤษก็ 3 ปีแล้วแต่ว่าไม่เคยมีโอกาสได้ชมเลย แต่ที่พระองค์หญิงรับสั่ง และที่ที่อาจารย์แถมสุขพูดนะครับ ผมเห็นด้วย คือหมายความว่าทั้ง 2 ท่านเห็นว่าเชคสเปียร์ เป็นคนที่มีอัจฉริยะจริงๆ มีความสามารถจริงๆ ในการที่จะแต่งบทละครอะไรออกมา แต่ผมมีความเห็นเพิ่มเติมอยู่อย่างหนึ่งครับ ผมว่าคนอังกฤษเค้ามีลักษณะประจำชาติ คือว่าเป็นคนที่เจ้าระเบียบวินัยแล้วก็ทำอะไรมีระบบ เอาอย่างนี้ดีกว่าตรงๆดีกว่าผมว่าคนอังกฤษมีความสามารถในการสร้างความสำคัญให้แก่คน อาจจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่คน หรือสถานที่ หรือสิ่งของอะไรก็ตามประเทศอังกฤษนี่เก่งมาก เพราะฉะนั้นเชคสเปียร์ เป็นบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับประโยชน์จากการเป็นชาติที่สร้างความสำคัญ ให้กับคนได้เก่งมาก
- สุรัตน์ นุ่มนนท์ สุดทำยนี้ ผมก็อยากจะสรุปความเห็นของแต่ละท่าน ในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับบทประพันธ์ การแสดงและอื่นๆ และคิดว่าในประเทศไทยจะมีผู้สนใจบ้างไหม ถ้ามีการนำละครเชคสเปียร์ มาแสดง พระองค์หญิงว่าอย่างไรระหม่อม
- พระองค์เจ้าวิมลฉัตร ก็เห็นจะมีคนสนใจค่ะ เพราะว่า เป็นพวกนักศึกษาที่มหาวิทยาลัย ก็ต้องเรียนบทเรียนของเชคสเปียร์ ไซ้ใหม่ค่ะ
- สุรัตน์ นุ่มนนท์ คุณแถมสุขล่ะครับ มีความเห็นอย่างไรบ้างครับ
- แถมสุข รัตนพันธ์ุ ตอนนี้เค้าก็มีการแสดงละครเชคสเปียร์ อยู่แล้ว ก็ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางค่ะที่ในเมืองไทย
- สุรัตน์ นุ่มนนท์ คุณสมนึกล่ะครับ
- สมนึก ประยูรวงษ์ ผมว่ามันก็ ก็อย่างที่พระองค์หญิงรับสั่ง คืออยู่ในขอบเขตจำกัดคือมีคนกลุ่มหนึ่ง ก็เหมือนอย่างโชนละคร หรือดนตรีโบราณของเรา ซึ่งก็มีผู้ที่ทราบซึ่งในคุณค่าของมัน ผมว่าก็คงจะได้รับความนิยมจากชนกลุ่มหนึ่งครับ
- สุรัตน์ นุ่มนนท์ สำหรับตัวผมขอสรุปได้ว่า บทประพันธ์ของเชคสเปียร์ แม้จะเป็นภาษาที่ยาก แต่ถ้าเข้าใจแล้วก็มีคุณค่าที่ทราบซึ่งและเห็นความสละสลวยของบทประพันธ์เชคสเปียร์ เช่นเดียวกับวรรณคดีทั่วไปไม่ว่าของชาติใด แม้แต่วรรณคดีของไทยเองก็ยากต่อการเข้าใจเหมือนกัน ต้องศึกษาถึงจะเข้าใจซึ่ง แล้วผมก็ไม่ทราบเหตุผลอีกประการหนึ่งว่าทำไมคนอังกฤษถึงได้ชมละครเชคสเปียร์ บางครั้งไม่ใช่ดูแต่ครั้งเดียวดูหลายๆครั้ง

เพราะว่าอะไรผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน แต่เนื่องจากเวลาของเราวันนี้หมด
ลงแต่เพียงนี้ ก็ไม่สามารถที่จะอภิปรายอะไรต่อไปได้ สวัสดีครับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

รายการวิทยายาวิทย University of the air.

เรื่องโรมัส โรเบิร์ต มัลธัส ผู้คิดริเริ่มทฤษฎี “พลเมือง”

ออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2509

- ผู้ดำเนินรายการ(หญิง) ที่นี้บีบีซีกรุงลอนดอนขอเสนอรายการ วิทยายาวิทย
ดนตรีประกอบรายการ
- ผู้ดำเนินรายการ(หญิง) เมื่อ 200 ปีมาแล้ว สุภาพบุรุษชาวอังกฤษคนหนึ่ง ถือกำเนิดมาในโลก
ความคิดความอ่านของเขา ดูจะมีอิทธิพลเหนือนักการเมืองอื่นๆ ในสมัย
นั้นท่านผู้นี้มีชื่อว่า โรมัส โรเบิร์ต มัลธัส ศาสตราจารย์ชาวอังกฤษคน
แรกในวิชาเศรษฐศาสตร์ ที่ว่าความคิดความอ่านของเขาเหนือคนอื่นนั้น
เป็นประการใด ขอเชิญท่านฟังคะ
- ผู้บรรยาย(ชาย) เมื่อต้นฤดูใบไม้ร่วงของปี ค.ศ. 1766 บุคคลสำคัญของโลก 2 ท่าน คือ
เดวิด ฮูม และจาง จ้าค รุสโซ นักปรัชญาการเมืองแห่งยุค ได้เดินทางไป
เยี่ยมเด็กเล็กๆ อายุเพียง 3 สัปดาห์ ในเมืองด็อคคิง ซึ่งอยู่ห่างจากกรุง
ลอนดอนเพียงไม่กี่ไมล์ เด็กผู้นี้คือ โรมัส โรเบิร์ต มัลธัส ซึ่งต่อมาได้
กลายเป็นผู้ริเริ่มคิดทฤษฎีพลเมืองอันลือชื่อและได้รับการอ้างอิงศึกษามา
จนถึงทุกวันนี้ มัลธัส เป็นคนอารมณ์เยือกเย็น มีความเมตตากรุณา
มีความทะเยอทะยานปานกลาง และมีความยึดมั่นในความคิดเห็นของ
ตัวเป็นอย่างยิ่ง เพื่อนผู้หนึ่งของมัลธัส ซึ่งมีความคุ้นเคยสนิทสนม
ตลอดระยะเวลา 50 ปีกล่าวว่า ไม่เคยเห็นมัลธัส ลุกแกโทสะ ไม่เคยเห็น
โกรธ และไม่เคยมีความโศกเศร้าเสียใจจนเกินขนาด ท่วงทีวาจา
ของมัลธัส เต็มไปด้วยความเมตตากรุณา ก่อด้วยจิตอันเปี่ยมด้วยกุศล
ไม่เคยกล่าวคำหยาบ หรือพูดจาให้ร้ายแก่ใคร ในปีค.ศ. 1948
นักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษผู้มีชื่อเสียงมากคนหนึ่ง กล่าวว่า มัลธัส ได้
เคยเขียนหนังสือเล่มเล็ก ๆ กล่าวถึงทฤษฎีว่า ประชากรของโลก
กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ความสามารถของโลกที่จะสนองความ
ต้องการด้านอาหารของประชาชนอยู่ในสภาพอันจำกัด และถ้าหาก
ปล่อยให้สภาพการณ์เช่นนี้ ดำเนินต่อไปในไม่ช้าเราจะไปถึงจุดหนึ่ง ซึ่ง
โลกไม่มีอาหารจำนวนที่เพียงพอ สำหรับเลี้ยงปากเลี้ยงท้องประชากรของ

โลก ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ มัลธัส ได้เสนอแนะว่า ย่อมเป็นการผิดพลาด ที่จะดำเนินมาตรการทางสังคม ในการควบคุมอัตราการตายของเด็ก และบำรุงรักษาให้ประชาชน มีสุขภาพสมบูรณ์ เพราะเหตุว่า มาตรการทางสังคมเหล่านี้ จะเป็นผลให้มีประชาชนรอดชีวิตอยู่ จำนวนมากและจะทำให้ปัญหาประชากร เหวี่ยงหนักลงไปอีก ตามความเป็นจริง มัลธัสไม่ได้กล่าว วาทะข้างต้น ตามที่ถูกต้องกล่าวหา มัลธัส กล่าวแต่เพียงว่า มนุษยชาติมีทางเลือก 2 ทาง ทางที่ 1 ควบคุมอัตราการเกิดของทารกด้วยวิธีธรรมชาติ ทางที่ 2 ปล่อยให้อัตราการเกิดขยายตัวไปตามบุญตามกรรม จนกระทั่ง โลกไม่มีอาหารเลี้ยงและเมื่อถึงจุดนี้ สงคราม ความอดอยาก และโรคระบาดจะเข้ารับผิดชอบแก้ไข เพื่อกลับสู่ความสมดุลความคิดทำนองนี้ของมัลธัสเป็นความคิดที่ไม่มีผู้ใดเข้าใจในยุคของมัลธัส ในบทความเรื่องประชากรซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ ในปี ค.ศ.1798 มัลธัสเสนอความคิดสองประการ ประการที่ 1 มัลธัส มีความคิดว่า จำนวนประชากรนั้นถ้าปล่อยให้ขยายตัวโดยไม่มีการควบคุมจะเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่า ในทุกระยะเวลา 25 ปี ประการที่ 2 ปริมาณอาหารในโลกไม่สามารถเพิ่มพูนขึ้นได้อย่างรวดเร็ว มัลธัสกล่าวว่า ถึงแม้จะมองปัญหาในแง่ดีที่สุด เพราะไม่อาจหวังได้ว่าอัตราผลิต เกณฑ์เฉลี่ยของฟาร์มในประเทศอังกฤษจะเพิ่มขึ้น 8 เท่า ในช่วงระยะเวลา 200 ปีข้างหน้า ด้วยเหตุนี้ถ้าหากประชากรเพิ่มขึ้นโดยปราศจากการควบคุม ในระยะเวลา 200 ปีข้างหน้า เราจะต้องผลิตอาหารเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 250 เท่า ทฤษฎีประชากรของมัลธัส ซึ่งกล่าวอ้างว่า จำนวนประชากรของโลกมีความโน้มเอียงที่จะเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่า ในระยะเวลา 25 ปี เป็นสิ่งซึ่งไม่ค่อยจะมีผู้โดยยอมรับในยุคนั้น ความจริงข้อนี้ มิใช่สิ่งน่าประหลาดใจแต่อย่างใด เพราะเหตุว่าในยุคนั้นยังไม่มี การสำรวจสำมะโนประชากร ประชาชนในประเทศอังกฤษมีจำนวนมากน้อยเท่าไรไม่มีผู้ใดทราบ แต่อย่างไรก็ตามมัลธัสมิได้กล่าวว่า ประชากรเพิ่มขึ้น เพิ่มจำนวนเป็น 2 เท่า ในทุกเวลา 25 ปี มัลธัสกล่าวแต่เพียงว่า มีความโน้มเอียงที่จะเพิ่มในอัตราส่วนเช่นนั้น ถ้าหากมีอาหารพอ ไม่มีสงคราม และมีสภาพความเป็นอยู่อย่างสมบูรณ์ มัลธัส สนับสนุนทฤษฎีของตน ด้วยการเสนอสถิติต่างๆ ตัวเลขทางสถิติ เป็นสิ่งซึ่งไม่แน่นอน เพราะเหตุว่าสถิติพิจารณาถึงเกณฑ์เฉลี่ย ของประชาชน

คือพิจารณาจากประชาชนจำนวนมาก มากกว่าจะพิจารณาเป็นการเฉพาะเจาะจง สำหรับใครบางคน ความเลือนลอยของตัวเลขทางสถิติ ประกอบกับความไม่สามารถเข้าใจในทฤษฎีของมัลธัส เป็นผลให้ประชาชนในยุคนั้น พิจารณาเห็นว่า มัลธัสเป็นเพียงเครื่องจักรคำนวณ ซึ่งไม่มีวิญญาณ ยิ่งไปกว่านั้น ระหว่างที่มัลธัส มีชีวิตอยู่ ความเชื่อส่วนตัวของมัลธัส เกี่ยวกับทฤษฎีประชากร ยังผิดแผกแตกต่างกับความเชื่อของบรรดาลูกศิษย์ของมัลธัสเอง ได้มีการจัดตั้งขบวนการมัลธัสขึ้น ซึ่งเป็นขบวนการที่บรรดาสมาชิก แสวงหาทางที่จะควบคุมกำหนดจำนวนเด็ก ที่จะเกิดมาในโลก โดยการใช้เทคนิคต่างๆ เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ความคิดเห็นของมัลธัส เช่นเดียวกับพวกหัวเก่า และพวกเคร่งครัดศาสนา เห็นว่าการคุมกำเนิดเป็นสิ่งผิดศีลธรรม ขัดกับหลักศาสนา ความเห็นของกลุ่มนี้ พิจารณาว่า สถาบันการแต่งงาน มีความมุ่งหมายสำคัญ คือการสืบสายเผ่าพันธุ์มนุษย์ ตัวมัลธัสเองมีภรรยาและมีบุตร 3 คน หลักการของมัลธัส ที่จะหลีกเลี่ยงการมีบุตรมากเกินไป คือ การแต่งงานให้ช้า และใช้ความสะกดกลั้นระหว่างการสมรส มัลธัสได้ยกตัวอย่างชุมชนมุสลิมหลายแห่ง ในประเทศสวีเดน ซึ่งใช้วิธีการของท่านยังได้ผลดียิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม มัลธัสอาจจะมองปัญหาในแง่ดีเกินไป ถ้าหากจะหวังว่า การสะกดกลั้นด้วยใจตนเอง จะเป็นการแก้ปัญหาประชากรของโลก รายงานการสำรวจปัญหา ซึ่งได้กระทำเมื่อเร็ว ๆ นี้ แจ้งว่า ในสมัยก่อนที่ประชาชน จะรู้จักวิธีการเกษตร คือราว ๆ 6000 ปี ก่อนคริสตศักราช ประชากรทั้งหมดของโลก มีประมาณไม่ถึง 20 ล้านคน ต่อมาในสมัยราชอาณาจักรอียิปต์โบราณ ประชากรของโลก ยังมีไม่ถึงระดับ 100 ล้านคน ในปลายศตวรรษที่ 17 ประชากรยังไม่ถึงระดับ 500 ล้านคน ตอนกลางศตวรรษที่ 18 ประชากรขึ้นไปถึงระดับ 1000 ล้านคน และในปี ค.ศ.1920 ประชากรได้เพิ่มขึ้น มากกว่า 2000 ล้านคน กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ ประชากรของโลก ได้เพิ่มปริมาณเป็น 2 เท่า ถึง 2 ครั้ง ในช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1650-1920 การเพิ่ม 2 เท่าในครั้งแรก ใช้เวลาเกือบ 2 ศตวรรษ การเพิ่ม 2 เท่าครั้งที่ 2 ใช้เวลาไม่ถึงหนึ่งศตวรรษ และถ้าเราถืออัตราการเพิ่ม ระดับเดียวกันนี้การเพิ่ม 2 เท่า ครั้งต่อไปจะใช้เวลา 60 ปี อย่างไรก็ตามความคิดของมัลธัส มีความผิดพลาดอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัลธัสคาดไม่ถึง

เกี่ยวกับความหวังที่จะผลิตอาหาร ให้ได้มากยิ่งขึ้น แต่กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีของนายมัลธัส มีส่วนถูกต้องเป็นส่วนมาก มัลธัสเป็นบุคคลแรกของโลกที่ได้กล่าวออกมาอย่างแจ่มชัด ถึงทางเลือก 2 ทางซึ่งมนุษยชาติจะต้องเผชิญ ทางที่ 1 คือการควบคุมอัตราการเกิดของประชากรด้วยความสมัครใจ เพื่อให้ได้ส่วนสัดส่วนเหมาะสมกับปริมาณอาหารของโลก ทางที่ 2 ปล່อยให้อัตราการเกิดขยายตัวไปตามปกติ แล้วปล່อยไว้ให้เป็นหน้าที่ของธรรมชาติในการจัดสมดุลใหม่

ดนตรีประกอบรายการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

คำปราศรัย ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เนื่องในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2517

ออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย

วันที่ 11 มกราคม 2517

ดร.ป๋วย ผมมีความยินดี ที่ได้มีโอกาสมาปราศรัยกับท่านผู้ฟัง ทางวิทยุในระยะต้นปีใหม่ 2517 นี้ อีกไม่กี่วันข้างหน้าผมจะหมดภาระผูกพันทางด้านงานในประเทศอังกฤษ และจะได้กลับมาทำงานในประเทศไทยอีก แต่เมื่อมีโอกาสมาพูดในวันนี้ ก็ใคร่จะได้เสนอข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับเรื่องเมืองไทย ในปี 2517 นี้ ตั้งแต่ ตุลาคม ปีกลาย ประชาชนและราชการไทยได้พยายามเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของประเทศเราให้ถูกต้องชอบธรรมยิ่งขึ้น กล่าวคือพยายามยึดหลักประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่าเราจะถือประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นใหญ่ บ้านเมืองจะพึงมีชื่อมีแปรร คือจะบริหารราชการด้วยกฎหมาย ไม่ใช่ด้วยอำเภอใจของคนกลุ่มเล็ก และกฎหมายนั้นจะต้องเป็นธรรมแก่ประชาชน ไม่ใช่เป็นเครื่องมือของผู้ทรงอำนาจ หลักการทั้งหมดนี้ผมขอเรียกว่าเป็นหลักประชาธิปไตย รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พยายามเร่งรัดร่างรัฐธรรมนูญอันเป็นกติกาสูงสุดของประเทศให้สำเร็จโดยเร็ว และสถานการณ์บัญญัติซึ่งผมได้รับเกียรติให้ได้เป็นสมาชิกผู้หนึ่ง ก็จะได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้นภายในไม่กี่เดือนข้างหน้า เท่าที่ทราบการร่างรัฐธรรมนูญในขั้นคณะกรรมการของรัฐบาล ขณะนี้ได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ผู้ร่างต่างๆ คงจะมีความเห็น พ้องต้องกันในเรื่องต่างๆ เป็นอันมาก แต่ก็คงจะมีที่ผู้ร่างมีความคิดเห็นแตกแยกกันบ้าง ซึ่งคงจะเป็นของธรรมดา ต่างคนก็ต่างใจ ทั้งๆ ที่เจตนาดีด้วยกันทุกฝ่าย ประเด็นต่างๆ เช่น ควรจะมี สภาเดียว หรือ สองสภา และถ้าจะมี สองสภา สภาสูงจะคัดเลือกสมาชิกกันอย่างไร สภาล่างควรจะมีการเลือกตั้งวิธีใด เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้กำลังพิจารณากันอยู่ ผมจะขอไม่นำมาอภิปรายในที่นี้ แต่ใคร่เสนอข้อคิดเห็นเป็นหลักการสำคัญคือ ถ้าเรายึดมั่นว่าธรรมะเป็นอำนาจ และอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนแล้ว ประเด็นต่างๆ ที่ถกเถียงกันอยู่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งนั้น ควรจะให้ประชาชนชาวไทยทั้งประเทศ มีส่วนในการตัดสินใจในขั้นสุดท้าย จริงอยู่สถานการณ์บัญญัติในสภาพปัจจุบันนั้น มีลักษณะเป็นตัวแทนของราษฎรได้ดีกว่าสถานการณ์บัญญัติในรัฐบาลชุดก่อน เพราะได้มีการเลือกตั้งจากคนจำนวนมากกว่า 2000 คน ที่มาจากอาชีพ

ต่างๆ กัน แต่ถึงกระนั้นก็ยังติดกันกับสถานการณ์บัญญัติที่อาจจะให้ราษฎรเลือกสมาชิกขึ้นมาโดยตรง จริงอยู่สมาชิกสถานการณ์บัญญัติปัจจุบันทุกท่าน ย่อมจะพยายามวางตนเป็นปากเสียง ให้เป็นผู้แทนของประชาชนได้ทั่วประเทศ แต่ก็ยังไม่เหมือนกันกับสมาชิกที่ชาวบ้านร้านตลาด กรรมกร ชาวนา อันมีจำนวนมากในประเทศเรา และราษฎรธรรมดาโดยทั่วไป คัดเลือกและเลือกตั้งขึ้น ฉะนั้นผมยังใคร่เห็นประเด็นสำคัญๆ ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้ง มีการรวบรวมขึ้นสักจำนวนหนึ่ง อาจจะไม่เกิน 5-6 ประเด็น เสนอให้ราษฎรทั่วประเทศ ได้แสดงประชามติแล้วจึงบัญญัติไปตามประชามตินั้นๆ อนึ่งร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ก่อนจะบัญญัติออกมาเป็นกฎหมาย ก็น่าจะเปิดโอกาสให้ราษฎรทั่วประเทศลงประชามติว่าจะรับหรือไม่รับเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเราต่อไป เหตุผลสำคัญที่ใคร่จะให้ราษฎรมีส่วนลงประชามติ ก็คือใคร่จะเปิดโอกาสให้ราษฎรพิจารณารับเอารัฐธรรมนูญเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนทั้งประเทศ เมื่อประชาชนมีส่วนพิจารณาแสดงมติแล้ว ประชาชนก็จะได้มีความสนใจในการปกครอง ในการเลือกตั้ง เอาใจใส่ดูแลรักษาให้รัฐธรรมนูญ มีผลในทางปฏิบัติจริงๆ และห่วงแหนในสิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบ อันพึงเกิดจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นๆ ประชาชนจะได้ปกป้องพิทักษ์รักษาให้การปกครองของประเทศ เป็นไปโดยดี โดยชอบธรรม สืบไปชั่วกาลนาน ข้อคิดข้อที่ 2 คือรัฐธรรมนูญนั้นมีความสำคัญสำหรับระบบประชาธิปไตยเพราะเป็นพื้นฐานของระบบการปกครอง แต่หลักการต่างๆ ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้น เป็นนามธรรมบิดเบือนกันได้ง่าย ล้มล้างกันได้ง่าย อย่างที่ประเทศเรา และประเทศอื่นๆ หลายประเทศประสบกันมามากต่อมาก ฉะนั้น แม้จะมีรัฐธรรมนูญที่ถูกต้องของประชาชนจริงๆ และแม้จะมีรัฐธรรมนูญที่สร้างสรรค์ความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้จริงๆ ก็ตาม การที่รัฐธรรมนูญ และหลักการประชาธิปไตย จะอยู่ยงคงทนหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับพวกเราชาวไทยทุกคน ปัญหาขึ้นอยู่กับพวกเราทั้งหลาย จะสนใจจะเอาใจใส่พิทักษ์รักษา ปกป้องสิทธิเสรีภาพของแต่ละคนเพียงใดหรือไม่ ถ้าพิจารณาดูสถานการณ์ทั่วไปในโลก ในภาคเอเชีย หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ดี ในภาคยุโรปตะวันออกและยุโรปภาคใต้ก็ดี ในทวีปแอฟริกาที่ดีและในทวีปอเมริกาใต้ก็ดี จะเห็นได้ว่ามีประเทศมากแห่งนัก ที่ระบบการเมืองเป็นระบบที่ใช้อำนาจเป็นธรรม ล้มล้างระบบธรรมะเป็นอำนาจได้โดยง่าย นักศึกษา นักเรียนประชาชนและปัญญาชนในประเทศเหล่านั้น ได้พยายามแบบเดียวกันกับนักศึกษา นักเรียน ประชาชน และปัญญาชนของไทยที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่

ดี อย่างในประเทศไทยเราเมื่อเร็วๆ นี้ แต่ก็ไม่สำเร็จ ไม่มีโชคความน่าอย่างคนไทย เรา จะเห็นได้ว่าการผูกปัญหาเพื่ออรรถรอนำจัดเสรีภาพนั้นทำได้ง่าย แต่การคลาย ปัญหาเพื่อส่งเสริมเสรีภาพนั้นยากนัก ฉะนั้นเมื่อชาวไทยเรามีโอกาส มีโชค มี ความน่าอย่างนี้แล้ว จะทอดทิ้งเพิกเฉย สิ่งอันประเสริฐซึ่งเราได้มาจากการเสียสละ เลือดเนื้อ และชีวิต ในเดือนตุลาคมที่แล้วมานั้นหาควรไม่ ด้วยเหตุฉะนี้การที่มีคน ไทยรวมกลุ่มกัน เพื่อปฏิบัติการพิทักษ์ สิทธิเสรีภาพของคนไทย ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่ม นักเรียนประเภทใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มนักศึกษาเสรีหรือศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา หรือกลุ่มบัณฑิต หรือจะเป็นกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือจะเป็นสหภาพ เพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือกลุ่มอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์ จะปกป้องรักษา รัฐธรรมนูญ และระบบการปกครองประชาธิปไตยให้ยืนยงคงทนนั้น ก็น่าเป็นที่ นำยินดีอย่างยิ่งและสมควรอย่างยิ่งที่พวกเราชาวไทยทั้งหลายจะสนับสนุน ส่งเสริม และร่วมใจ ร่วมมือ เพื่อเป็นกำลังอย่างใหญ่หลวง เพื่อวัตถุประสงค์อัน เข้าใจง่าย ๆ อันเดียว คือความเป็นไทย ของคนไทยแต่ละคน เรื่องนี้เป็นหน้าที่ ของพวกเราชาวไทยทุกคนซึ่งรวมทั้งผมด้วย ฉะนั้นจึงหวังเป็นอย่างมากกว่าในปี 2517 นี้ พวกเราทั้งหลาย จะได้เอาใจใส่ปรึกษาหารือกันอย่างจริงจังและ ดำเนินการเรื่องสำคัญนี้ ให้ได้ผลเป็นการถาวรสำหรับอนาคตของไทย ท่านผู้ฟังที่ เคารพวันนี้ผมมีเวลาเพียงจะกล่าวถึง รัฐธรรมนูญและเสรีภาพของไทยเพียง 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ช่างต้น ประเด็นอื่นยังมีอีกมาก และนอกจากนั้นปัญหาของ ประเทศไทย ที่จะต้องเผชิญ ในปี 2517 นี้ ก็ยังมีอีกมากหลาย ล้วนเป็นเรื่อง สำคัญ ๆ ทั้งนั้น เช่น ปัญหาความขาดแคลนน้ำมันและปัญหาเรื่องสินค้าแพง อันเป็นปัญหาทั่วโลก แต่ที่กระทบกระเทือนถึงการผลิตและการค้าของประเทศไทย ปัญหาเรื่องโจรผู้ร้ายชุกชุม อันเนื่องมาจากความยากลำบากทางการเกษตรของ ประเทศไทยเรา ในระยะ 2-3 ปีที่แล้วมา ปัญหาความยากจนในชนบท และใน แหล่งสลัมในเมือง ปัญหาเรื่องความไม่สงบภายในประเทศ ที่รัฐบาลกล่าวเรียกว่า การก่อการร้าย ปัญหาเรื่องนโยบายการต่างประเทศของไทย ซึ่งอยู่ในระยะที่ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่ รัฐบาลและประชาชนรวมทั้งผมด้วยจะต้องช่วยกันหาวิธีแก้ไข ให้ดีที่สุดเท่าที่จะ กระทำได้ และผมเองเชื่อว่าไม่เป็นปัญหาที่เกินความสามารถของเราถ้าหากว่าพวกเราจะมีมือร่วมใจกัน ช่วยกันแก้ไขให้สำเร็จสติปัญญาของคนไทยเมื่อได้ ร่วมกัน เมื่อได้ประสานกัน และได้มีโอกาสใช้ โดยเสรี ก็ควรจะเป็นสติปัญญาอัน ประเสริฐ อย่างที่เราได้เคยแสดงให้เห็นมาแล้วในอดีต คุณธรรมที่ต้องการมากใน

ระยะนี้คือความสมานฉันท์ หมายความว่าความร่วมมือกันอย่างมีจิตใจรักใคร่กัน
รัฐบาลก็รักราษฎร ราษฎรก็เห็นอกเห็นใจ ในความยากลำบากของรัฐบาลในการ
บริหารประเทศ นักการเมืองระบบประชาธิปไตย แต่ละพรรคก็มุ่งหาประโยชน์ของ
ชาติเป็นใหญ่ ไม่ใช่จะแก่งแย่งกันเพื่อหาอำนาจด้วยความสมานฉันท์ และเสรีภาพ
ในหมู่ชาวไทย ผมเชื่อว่าในปี 2517 นี้เราจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้
โดยดี นำความเจริญมาสู่คนไทยแต่ละคนและส่วนรวมได้ ฉะนั้น ปี 2517 นี้ จึง
ควรจะเรียกว่าเป็นปีแห่งเสรีภาพและสมานฉันท์ของของไทย ขอให้ท่านผู้ฟัง และ
ชาวไทยทุกท่าน จงประสบแต่ความสุขสวัสดิ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

รายการวิจัยข่าวสำคัญในรอบสัปดาห์

บทวิเคราะห์เกี่ยวกับประเทศเวียดนาม

โดยข้อเขียนของไมเคิล สจ๊วต อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศของอังกฤษ

ผู้บรรยาย(ชาย)

เมื่อข้อตกลงกรุงเจนีวาได้รับการลงนามเมื่อ 20 ปีก่อน เวียดนามขณะนั้นมีสถานการณ์คล้าย ๆ กับในอีกหลายแห่งของโลก กล่าวคือหลุดพ้นจากการปกครองของลัทธิจักรวรรดินิยมและได้เป็นเอกราช แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในประเทศต่างไม่สามารถตกลงเกี่ยวกับอนาคตของตนเองได้ บางคนในเวียดนามต้องการให้ใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเชื่อว่าจำเป็นต้องให้มีการเปลี่ยนแปลงแผนเดิมทั้งหมด ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม พวกที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าวก็แบ่งออกเป็นพวกที่ต้องการให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง กับอีกพวกหนึ่งที่ต้องการให้กลับไปยึดถือการปกครองแบบเก่า คือระบบเจ้าขุนมูลนายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สำหรับชาวคริสต์และชาวพุทธในเวียดนามนั้นไม่เชื่อว่าพวกตนจะได้มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา หากใช้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ แต่ขณะเดียวกันก็แสดงความไม่พอใจต่อวิธีการแบบประชาธิปไตยที่ผิดแบบแผน เพราะเป็นที่ทราบกันทั่วไปถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างมากมายในเวียดนามได้ นอกจากนี้ขณะนั้นสหรัฐตั้งใจจะให้การสนับสนุนเวียดนามใต้ ส่วนสหภาพโซเวียตก็จะสนับสนุนเวียดนามเหนือ จุดมุ่งหมายของข้อตกลงกรุงเจนีวาเมื่อ 20 ปีก่อนนั้น ต้องการที่จะให้การสู้รบยุติลงและหวังในที่สุดว่าเมื่อหมดอิทธิพลของต่างชาติประชาชนเวียดนามเหนือและใต้ ก็จะรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวกันด้วยความสมัครใจเมื่อ 20 ปีก่อนนั้นรัฐสักจะไม่มีวิธีการใดดีไปกว่าการตกลงดังกล่าว แต่ที่น่าสังเกตก็คือทั้งเวียดนามเหนือและใต้ ต่างก็รู้สึกไม่ค่อยเต็มใจที่จะปฏิบัติตามพันธะในข้อตกลง เวียดนามเหนือซึ่งได้ส่งทหารเข้าสู่เวียดนามใต้ ทำการรบบแบบกองโจรและยังได้ส่งทหารเข้าทางลาวเพื่อโอบล้อมเวียดนามใต้ แสดงให้เห็นจุดประสงค์ที่แท้จริงว่า ต้องการจะให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะ ทั้งทางทหารและ

การเมือง ขณะเดียวกันในเวียดนามใต้ซึ่งมีการโค่นล้มและเปลี่ยนผู้นำติด ๆ กันในเวลาอันรวดเร็ว ก็มีได้แสดงความจริงจังที่จะให้มีการเลือกตั้งอย่างเสรี หรือจะให้มีการปฏิรูปใด ๆ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ข้อตกลง กรุงเจนีวา ปีพุทธศักราช 2497 นั้น มีเงื่อนไขต่าง ๆ พอเพียงที่จะให้มีสันติภาพเกิดขึ้นได้ แต่ที่ไม่เป็นผลเพราะเวียดนามเหนือเอง ไม่ต้องการที่จะปฏิบัติตามพันธะผูกพันของตน และเวียดนามใต้เองก็มีส่วนรับผิดชอบอยู่บ้างเช่นกัน การสู้รบซึ่งยังคงมีตลอด 20 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า トラบโดที่ยังไม่ปฏิบัติตามพันธะในข้อตกลง トラบโดนั้นก็ยังมีสันติภาพขึ้นในเวียดนาม จากสถานการณ์ปัจจุบันเห็นได้ว่าพันธะของเวียดนามเหนือนั้นก็คือถอนทหารของตนออกจากเวียดนามใต้ ลาว และเขมร และอย่าแทรกแซงประเทศทั้งสองอีกต่อไป ส่วนเวียดนามใต้นั้นอยู่ที่การให้มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ปราบปรามคอร์รัปชั่น ตลอดจนการค้ำกำไรให้หมดสิ้นไป หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายยังไม่ยึดที่จะทำตามพันธะดังกล่าว โดยหวังที่จะเอาชนะชนะแต่อย่างเดียว ความทุกข์ลำบากและการทำลายล้างกัน และกันก็จะยังคงมีต่อไปในเวียดนาม

ผู้ดำเนินรายการ(ชาย) สัปดาห์ที่แล้วประธานาธิบดีเนวิน แห่งพม่าได้กล่าวคำปราศรัยมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึงรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่าจะนำมาใช้ภายในเวลา 6 เดือน เชิญฟังบทวิจารณ์ของปีปีซีครับ

ผู้บรรยาย(หญิง) ประธานาธิบดี อุ เนวิน กล่าวปราศรัยในที่ประชุมใหญ่ของพรรค ในร่างกึ่ง ซึ่งจัดขึ้นในเวลาไม่ถึง 2 ปี หลังจากการประชุมใหญ่ของพรรคครั้งก่อน เร็วกว่ากำหนดซึ่งจะต้องประชุมกันทุก 4 ปี ในฐานะที่เป็นประธานของคณะกรรมการกลางของพรรค เนวิน กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ว่า เพื่อจะแก้ไขรัฐธรรมนูญของพรรค และเสนอร่างกฎหมายที่จะพิจารณาลงโทษสมาชิกของพรรค ที่ปฏิบัติผิดระเบียบหรือไม่ชื่อตรงต่อพรรค โดยให้ถือว่าเป็นการทำผิดกฎหมายที่ปกครองประเทศด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการกวาดล้างบุคคลที่ไม่พึงปรารถนา หรือผู้บ่อนทำลายออกจากพรรค พรรคการเมืองที่ปกครองพม่าอยู่ในเวลานี้ ได้รับการก่อตั้งขึ้นมาอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาเพียง 3 ปี การดำเนินการเพื่อให้มหาชนเข้าเป็นสมาชิก ถือว่าเป็นบันไดขั้นต้นที่สำคัญไปสู่การทำให้พรรคได้มาซึ่งอำนาจ ภายใต้รัฐธรรมนูญแบบพลเรือน สมาชิกทั้งหมดของสภา

ประชาชน ซึ่งได้รับการเลือกตั้งกัน ในเดือนกุมภาพันธ์ ได้รับการอนุมัติเห็นชอบด้วยจากพรรค รัฐบาล และพรรคยังได้พิจารณาบุคคล ที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งสภาประชาชน ในระดับการบริหารส่วนท้องถิ่นก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้งด้วย ในเวลาเดียวกันก็ยังมีการบีบคั้นอย่างหนักให้บรรดาผู้รับราชการ เข้าเป็นสมาชิกของพรรคลานคิลปี่นี้ด้วย เมื่อมีการโอนหน้าที่ผู้บริหารจากทางการทหาร ไปให้แก่องค์การพลเรือนที่เลือกตั้งขึ้นมาใหม่ ก็มีการสนับสนุนให้พวกทหาร เข้าเป็นสมาชิกของพรรค และมีส่วนในการบริหารพรรคด้วย และยังสนับสนุนให้ฝ่ายทหาร มีส่วนในบทบาททางการเมืองที่ได้คุ้นเคยมานาน ระหว่างที่ทหารปกครองประเทศอยู่ 12 ปีต่อไปอีก แนวทางที่พรรคลานคิลปี่ของพม่าวิวัฒนาการมานี้ ใกล้เคียงจะเป็นแบบพรรคที่ประกอบด้วยโครงสร้างของรัฐพร้อมทุกระดับ แต่พรรคลานคิลปี่นี้ก็ไม่ใช้พรรคของคนเพียงกลุ่มเดียว หากแต่เป็นพรรคที่ประกอบด้วยสมาชิก ซึ่งเป็นผู้แทนของชนจากทุกสังคมและทุกกลุ่มในวงกว้างของรัฐบาล แต่กรรมวิธีดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก จนอาจก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มีผู้วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่บ้าง ในข้อที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจรั้งหลวง และการปกครองที่ไม่ดีพอ ซึ่งประธานาธิบดี อู เนวิน ก็ดูเหมือนจะตัดสินใจ สิ่งให้มีการลงโทษทางวินัยเป็นกรณีรีบด่วน ทั้งนี้ มิใช่เพื่อรักษาวินัยของพรรคไว้เท่านั้น แต่เห็นว่าจำเป็นจะต้องมีสิ่งรับประกันว่า ผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ จะไม่รอดพ้นไปจากการถูกลงโทษตามกฎหมายของประเทศอย่างแน่นอน ส่วนความไม่พึงพอใจภายนอกวงการพรรคก็มีอยู่บ้าง ตัวอย่างเช่น ความไม่สงบทางแรงงาน ที่เกิดขึ้นในกรุงย่างกุ้ง เมื่อสองเดือนก่อนซึ่งคนงานมุ่งจะประท้วงต่อสภาแรงงานที่รัฐสนับสนุนอยู่อย่างเป็นทางการ ซึ่งมีหน้าที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของพวกเขา ดังนั้นคำปราศรัยของประธานาธิบดี เนวิน จึงดูเหมือนจะเป็นการรับรองอย่างแจ่มชัดและเป็นทางการว่ามีความตึงเครียดทางการเมืองเหล่านี้อยู่จริงและเห็นว่า การปฏิรูปภายในพรรคเป็นหนทางที่ดีที่สุดที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

ผู้ดำเนินรายการ(ชาย) บราซิล เป็นประเทศที่ 97 ในโลก ที่รับรองรัฐบาลปักกิ่งว่า เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายเพียงรัฐบาลเดียวของประเทศจีน บราซิลและจีนตกลงใจดำเนินสัมพันธ์ภาพทางการทูตต่อกันในระดับเอกอัครราชทูต และขยายการค้าระหว่างกันด้วยเชิญฟังบทวิจารณ์ของปีปีซี

ผู้บรรยาย(หญิง)

ขณะนี้การค้ำกำลังเป็นเรื่องที่ทั้งจีนและบราซิลวิตกกังวลอยู่มากที่สุด จนกระทั่งสามารถเอาชนะอุดมการณ์ที่แตกต่างกันได้ รวมทั้งเรื่องราว วิวาทบาดหมาง ที่เคยมีมาในอดีตด้วย เกือบ 10 ปี มาแล้วคณะทหาร ได้เข้าแทนที่รัฐบาลของบราซิล ซึ่งมีความคิดเห็นโอนเอียงไปทางฝ่าย ซ้าย คณะทหารดังกล่าว ทำการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ไม่นานหลังจากนั้น ศาลทหารที่บราซิลสั่งจำคุกเจ้าหน้าที่ทางการจีน 9 คน เป็นเวลา 10 ปี ในข้อหาว่าบ่อนทำลายและโจรกรรมคนเหล่านี้แสดง ตัวว่าเป็นผู้แทนทางการค้าต่อนั้นเป็นระยะที่กลุ่มประเทศละติน อเมริกามีความกังวลอย่างสูงที่จะปิดกั้นอิทธิพลของคอมมิวนิสต์และ พวกกองโจรของพีเดล คลาสโตร ที่ดำเนินปฏิบัติการอยู่จากคิวบาพรรค คอมมิวนิสต์ถูกบีบคั้นและมีการสั่งห้ามหนังสือเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ด้วย การค้าระหว่างบราซิล และจีน หยุดไปโดยปริยายอย่างไรก็ตามขณะนี้ สถานการณ์เปลี่ยนไปมาก จีนสั่งซื้อน้ำตาล ถั่วและข้าวโพดจากบราซิล ส่วนบราซิล ก็ต้องการจะซื้อน้ำมันกำมะถันและถ่านหินจากจีน อุปสรรค อย่างหนึ่งของการค้าได้แก่การที่ประเทศทั้งสองอยู่ห่างไกลกันมาก ดังนั้นจึงเสียค่าขนส่งสูงแต่เมื่อปีกลายนี้ การค้าระหว่างจีนและบราซิล สูงขึ้นถึงเกือบ 70 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ การที่ความเป็นศัตรูคู่แค้นกัน เมื่อ 10 ปีก่อนหมดสิ้นไป และลี้มกันไปเสียได้นั้น กล่าวได้ว่าทางฝ่าย จีนต้องอาศัยความอดทน และความพยายามขนาดหนัก จีนคิดอย่างไร ต่อ ละตินอเมริกา อาจจะได้เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ติดตามมา หลังจาก การที่ ชัลวาดอร์ อัลยัลเด ประธานาธิบดีแห่งซัลวาดอร์ ผู้นิยมลัทธิมาร์กซิสต์ ต้องถูกโค่นล้มลง ด้วยฝีมือของคณะเผด็จการทหารฝ่ายขวาที่นั่น ในขณะที่บรรดานักการเมืองฝ่ายซ้ายทั่วโลก ปรณามรัฐประหารครั้งนั้น จีนกลับคงสัมพันธภาพทางการทูตไว้กับคณะทหารดังกล่าว และไม่ยอม ออกแถลงการณ์ทางการเมืองใดๆ ในเรื่องการปฏิวัติ โดยเน้นว่าเป็น กิจการภายในของประเทศอื่น จึงไม่ใช่สิ่งที่จีนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ เรื่องนี้ดูเหมือนจะเป็นการยืนยันทัศนคติของจีนที่แสดงออกมาให้เห็น บ่อยๆว่าโดยทั่วไปแล้วจีนมีความมุ่งหวังตั้งใจอยู่แต่เพียงว่าจะแก้ไข ปัญหาต่างๆ อันมากมายของตนที่ประชากร จำนวน 800 ล้านของตน เผชิญอยู่ภายในพรมแดนของตนเอง โดยใช้ทุกวิถีทางอันเป็นไปได้ใน สภาพอันแท้จริงส่วนการที่ประเทศอื่นๆ จะทำตามอย่างนั้น ไม่ใช่เรื่องที่

จีนสนใจกลุ่มกองโจรหัวซ้ายจัดในละตินอเมริกาและที่อื่นๆ ที่เรียกตัวเอง
 ว่าเป็นผู้นิยมลัทธิเหมา เซ ตุ๋ง ส่วนใหญ่แล้วแทบไม่ได้มีอะไรเกี่ยวข้องกับ
 ประธานเหมา เซ ตุ๋ง หรือรัฐบาลจีนที่ปักกิ่งเลย ทั้งบราซิลและจีนต่างก็
 เห็นว่าตนเป็นผู้นำของประเทศที่กำลังพัฒนา และมักสนับสนุนซึ่งกัน
 และกัน ในปัญหาเฉพาะหลายประการซึ่งประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้
 เผชิญอยู่ อย่างเช่น จีนสนับสนุน บราซิลอย่างเต็มที่ ในการประชุมที่ คา
 ลาคัส เรื่องกฎหมายทะเล โดยที่กลุ่มประเทศละตินอเมริกา ซึ่งอยู่ติด
 ทะเลพยายามขยายเขตน่านน้ำชายฝั่งออกไปเป็น 200 ไมล์

ผู้ดำเนินรายการ(ชาย) เราขอจบวิจัยข่าวสำคัญ ในรอบสัปดาห์สำหรับวันนี้เพียงเท่านี้ครับ พบ
 กันใหม่สัปดาห์หน้า สวัสดีครับ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

บทวิทยุประมวลเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535
จัดทำโดยวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย

อำภา ยิงเมื่อตอนตี 5.40 นะ

รุ่งมณี เริ่มยิงมาจากทางด้านไหนคะ

อำภา ยิงทางด้านสะพานผ่านฟ้า ยิงเข้าใส่ฝูงชนที่อยู่บริเวณหน้าเฉลิมไทย

รุ่งมณี เป็นตำรวจหรือทหารคะ

อำภา ทหารยิงคะ

อรรถพล ในช่วงเวลา 20 วันระหว่างวันที่ 4 - 24 พฤษภาคม 2535 เกิดเหตุการณ์ที่ผลึกโคมหน้าการเมืองครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ เมื่อมีผู้เรียกร้องประชาธิปไตยลุกขึ้นมาต่อต้านการที่ พลเอกสุจินดา คราประยูร เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีโดยไม่ผ่านการเลือกตั้งแต่โดยการสนับสนุนของพรรคการเมือง 5 พรรค นอกจากนั้นพลเอกสุจินดาเองยังเคยพูดว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย ความจริงการต่อต้านเริ่มมาแล้วก่อนหน้านั้นคือวันที่ที่พลเอกสุจินดาได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 7 เมษายน โดยเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มอดอาหารประท้วง แต่ก็ดูจะไม่ได้ผลแต่แล้วอุณหภูมิต่างการเมืองก็ร้อนขึ้นอย่างวูบวาบเมื่อพลตรีจำลอง ศรีเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพหัวหน้าพรรคพลังธรรมประกาศอดอาหารประท้วงด้วยเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคมโดยให้เหตุผลว่า

พล.ต.จำลอง เห็นว่าประชาชนยังไม่ต่อสู้จริงจึงเมื่อต่อสู้ไม่จริงจึงก็เสียท่าเผด็จการเขา เลยกวันที่ 6 พฤษภาคมไปแล้วก็ไม่ต้องต่อสู้กันอีกเลย ผมเห็นว่ามันไม่มีทางอื่นนะครับ เมื่อีก่อนที่ผมจะประกาศผมก็ถามคณะที่ต่อสู้อยู่ 4 คนที่เขาไปพบผมเขาก็ไม่อยากจะผมเสี่ยงถึงขนาดนี้และผมถามเขาว่าเขามีวิธีอื่นไหม เขาก็บอกไม่มีผมก็ต้องเสี่ยงวิธีอื่นที่พอจะเห็นผลบ้างก็ไม่มีแต่ไม่ได้หมายความว่าต้องสำเร็จเสมอไปหรอกนะ ไม่สำเร็จก็ตายก็เท่านั้นเอง

อรรถพล ทางฝ่ายนาวาอากาศตรีวิฐิตี นาครทรรพ เลขาธิการพรรคสามัคคีธรรม 1 ใน 5 พรรคที่สนับสนุนพลเอกสุจินดาวิจารณ์การอดอาหารประท้วง

- น.ต.ฐิติ เมื่อทุกเรื่องมันเป็นไปตามกติกาแล้วทำไมถึงจะต้องมาอดข้าวเมื่อมันเป็นแบบนี้ กติกาก็กำหนดไว้แล้วรัฐธรรมนูญก็กำหนดไว้แล้ว สภาก็เปิดให้เล่นแล้วทำไมไม่เข้าไปเล่นในสภาแล้วทำไมคนนอกซึ่งไม่ได้เป็น ส.ส. มาเป็นนายกรัฐมนตรีมันเป็นอาชญากรรมหรือ
- อรรถพล ซึ่งคำถามนี้ นายอุทัย พิมพ์ใจชน เลขานุการพรรคเอกภาพ 1 ในบรรดาพรรคฝ่ายค้านคงจะตอบว่าใช่พูดอภิปรายที่สนามหลวงว่าพลเอกสุจินดาเป็นคนฆ่าประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามการอดอาหารของพลตรีจำลองทำให้การประท้วงที่จัดขึ้นโดยนิสิตนักศึกษาและกลุ่มองค์กรเอกชนร่วมกับพรรคการเมืองฝ่ายค้านมีแรงหนุนส่งมากขึ้นจำนวนผู้ประท้วงที่เคยมีแค่เรือนหมื่นก็กลายเป็นเรือนแสน แต่พลเอกสุจินดาไม่มีทำที่ว่าจะวิตก
- พล.อ.สุจินดา เป็นนายกรัฐมนตรีที่ไม่วิตกอะไรทั้งสิ้นสามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ได้
- อรรถพล และพลเอกสุจินดาก็ยังยืนยันด้วยว่าจะไม่ลาออกเพราะการประท้วงจะออกก็ต่อเมื่อสภาไม่ไว้วางใจเท่านั้น แล้วพลเอกสุจินดาก็นำรัฐบาลเข้าแถลงนโยบายขอความไว้วางใจจากสภาเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พรรคฝ่ายค้านบอกว่าจะประท้วงในสภาด้วยนายจาตุรนต์ ฉายแสง โฆษกพรรคความหวังใหม่พูดถึงแนวการคัดค้านของพรรคฝ่ายค้าน
- จาตุรนต์ พรรคฝ่ายค้านทั้ง 4 พรรค จะไม่เข้าฟังการแถลงนโยบายของพลเอกสุจินดา นายกรัฐมนตรีว่าหลังจากนั้นเมื่อถึงช่วงที่จะมีการอภิปรายพรรคฝ่ายค้านก็จะจัดคนเข้าไปอภิปรายโดยการอภิปรายก็จะเน้นหนักการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลทั้งในเรื่องของตัวบุคคลและนโยบาย
- อรรถพล และขณะที่มีการแถลงนโยบายภายในสภานั้นข้างนอกสภาก็มีประชาชนหลายหมื่นคนก็ไปชุมนุมประท้วงและบรรยากาศทางการเมืองเริ่มมีความเครียดขึ้นในสถานการณ์อย่างนี้ข่าวลือก็มีมากแต่ที่ลือกันหนาหูก็คือว่ารัฐบาลอาจใช้มาตรการรุนแรงสลายการชุมนุม แต่นายสมักร สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าพรรคการประชากรไทยคิดว่าสถานการณ์ยังไม่ถึงขั้นนั้นแต่
- สมักร และถ้าเพื่อทำอะไรเกินขอบเขตไปก็คงมีคนมาเตือนเขาบ้าง แต่พูดง่าย ๆ รัฐบาลไม่แตะต้องเรื่องนี้เลยปล่อยตามสบาย
- อรรถพล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกสนใจและจับตามองดูกันและวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง อย่างเช่นหนังสือพิมพ์ลามูเนของฝรั่งเศส วิพากษ์วิจารณ์ว่า
- น.ส.พ.ลามูเน วิกฤตการณ์คราวนี้เป็นการเล่นุกนิสิตนักศึกษาซึ่งสงบปากสงบคำมาตั้งแต่ถูก

ปราบเมื่อปี พ.ศ.2519 ให้ลุกขึ้นมาสู้รบพาทีก แต่องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งในการประท้วงครั้งนี้ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่คือการขยายตัวของกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองซึ่งเป็นผลพวงของความอุดมสมบูรณ์ในกรุงเทพในช่วงหลังๆ

อรรถพล และมิติใหม่ในวงการเมืองที่มีชนชั้นกลางออกมาประท้วงแบบนี้ทำให้มาตรการของฝ่ายทางรัฐบาลที่พยายามปิดกั้นข่าวสารทางสื่อของรัฐคือวิทยุกับโทรทัศน์ไม่ได้ผลเพราะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าวงจรข่าวสารอัตโนมัติขึ้น ทางเครื่องมือทางโทรคมนาคมชนิดใหม่คือโทรศัพท์มือถือและโทรสาร ในวันที่ 7 พฤษภาคม รัฐบาลเริ่มรุกเพื่อสลายการชุมนุมแต่ผู้ประท้วงก็ไม่ย่อท้อ

รุ่งมณี แม้ว่าจะมีการประกาศจากกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและกองกำลังรักษาพระนครเตือนประชาชนไม่ให้เข้ารวมการประท้วงก็ตามแต่ก็ปรากฏว่ามีคนทยอยไปไม่ขาดสาย ส่วนที่ด้านในรัฐสภา ส.ส. พรรคฝ่ายค้านต่างๆ ยังคงหารือกันอยู่อย่างเคร่งเครียดว่าจะดำเนินการอย่างไร ชาวบอ กว่าหลายฝ่ายเห็นว่าตอนนี้สถานการณ์ค่อนข้างน่าเป็นห่วงเพราะว่าหลังจากที่ พลเอกสุจินดากล่าวในที่ประชุมรัฐสภาเมื่อเช้านี้ว่า ตนเข้ามาเป็นรัฐมนตรีก็เพราะต้องการไม่ให้คนนอกศาสนาและคนที่พยายามก่อตั้งสภาปฏิวัติขึ้นมาเป็น นายกรัฐมนตรีแล้วก็ได้ทำให้บรรยากาศเคร่งเครียดขึ้นเป็นอย่างมากเพราะ เท่ากับเป็นสัญญาณแสดงว่าไม่มีการประนีประนอม ในที่ประชุมสภานั้น ส.ส. ฝ่ายค้านตะโกนโห่ใส่พลเอกสุจินดาและในที่สุดมีการปิด ประชุมสภาลง

อรรถพล ด้วยความเป็นห่วงในสถานการณ์นั้นคนมาจารย์ในมหาวิทยาลัย 42 คน พยายามหาทางออกด้วยการถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นหนึ่งในบรรดาผู้ร่วมลงนามถวายฎีกา

ดร.ชาญวิทย์ เราคิดว่าองค์พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันเดียวนะครับที่จะทำให้สถานการณ์คลี่คลายไปได้ จึงเข้าชื่อกันเพื่อถวายฎีกาเอาพระมหากษัตริย์คุณเป็นที่ตั้งนะครับคือในแง่ก็คือว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งไว้พระราชอำนาจที่จะให้คำแนะนำตักเตือนได้ตามประเพณีของรัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นเราคิดว่าถ้าเป็นไปได้การที่จะมีพระราชทานข้อแนะนำให้นายกรัฐมนตรียุบสภาและก็ให้มีการเลือกตั้งใหม่ะครับ น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด

อรรถพล แต่ข้อเสนอนี้ทางพรรคฝ่ายค้านไม่เห็นด้วยต่อมาในคืนวันที่ 8 พฤษภาคม พลเอกสุจินดา ออกแถลงทางโทรทัศน์ชี้แจงถึงเหตุผลที่มาเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งพลเอกสุจินดาบอกว่าไม่เคยฝืนมาก่อนและยังได้แก้ข้อกล่าวหาที่เอาบุคคลที่ถูกระบุว่าทุจริตมาร่วมรัฐบาลและในตอนหนึ่งพลเอกสุจินดา กล่าวว่

- พล.อ.สุจินดา ภายหลังจากที่กระผมได้รับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาล และได้กราบเรียนนโยบายบริหารราชการแผ่นดินซึ่งได้แถลงและอภิปรายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2535 แล้วนั้นและกำลังจะเริ่มลงมือทำงานเพื่อเริ่มแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ และพี่น้องประชาชนตามที่ได้ตั้งใจไว้แต่กลับต้องเผชิญกับการชุมนุมของพี่น้องประชาชนส่วนหนึ่งที่บริเวณรัฐสภาเพื่อแสดงความคิดเห็นแต่เหตุการณ์ได้มีที่ทำว่าอาจจะลุกลามไปสู่การจลาจลหรือวินาศกรรมเนื่องจากได้รับรายงานจากหลายฝ่ายว่าเริ่มมีกลุ่มผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติสอดแทรกเข้าไปร่วมชุมนุมกับพี่น้องประชาชนอยู่ด้วยหลายกลุ่มอันทำให้เกิดความยากลำบากที่จะดูแลความสงบเรียบร้อย ซึ่งผมก็ได้สั่งการไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้มาตรการที่รุนแรงใดๆ แก่ประชาชนอย่างเด็ดขาด
- อรรถพล แต่ถึงกระนั้นคำแถลงของพลเอกสุจินดาดูเหมือนจะเป็นการยั่วให้ผู้ประท้วงเกิดความขุ่นเคืองในรัฐบาลมากขึ้น ขณะเดียวกันภายในแกนนำการประท้วงก็รู้สึกว่าจะเกิดความเห็นขัดแย้งกันในเรื่องวิธีการเมื่อการชุมนุมแตกขบวนและมีการเผชิญหน้ากันเป็นครั้งแรกระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงกับตำรวจและทหาร นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์บอกว่า
- ชวน ปัญหาใหญ่คงอยู่ที่เวลาจะทำอะไรนั้นมักจะไม่ค่อยได้บอกกล่าวกัน ทำให้ทางฝ่ายพวกเราต้องคอยตามแก้ปัญหานั้นก็ปัญหาสำคัญก็เลยตกลงว่าส่งคนไปประจำ 24 ชั่วโมงเพื่อไปช่วยขึ้นปราศรัย แต่เมื่อวานมีการเคลื่อนย้ายท่านจำลอง ออกมาจากที่สนามหลวงมาที่ถนนราชดำเนินก็มาติดผ่านฟ้าตรงนี้ที่พรรคร่วมเขาไม่เห็นด้วยตั้งแต่ตอนต้น แต่ว่าอย่างไรก็ตามเมื่อจะเคลื่อนย้ายทางนั้นก็ไม่มีโอกาสได้ทราบก็เลยเกิดความสับสนขึ้น ทำให้มีปัญหาลุกขึ้นมา
- อรรถพล และต่อมาพลตรีจำลอง ประกาศเลิกอดอาหารประท้วงและประกาศลาออกจากหัวหน้าพรรคพลังธรรมด้วย คุณโอภาส เพ็งเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์มติชนรายวันพูดถึงการลาออกจากตำแหน่งของพลตรีจำลอง
- โอภาส ผมเข้าใจนะว่าเป็นการพลิกเกมทางการต่อสู้ของพลตรีจำลองหลังจากที่ประกาศเลิกการอดอาหารเหตุผลหนึ่งที่พลตรีจำลองพูดบอกว่าจะได้ไม่ผูกพันกับพรรคการเมืองอันจะนำไปสู่สาเหตุการโจมตีว่าพรรคการเมืองคือพรรคพลังธรรมนั้นดำเนินการในลักษณะที่ไม่ถูกต้อง

- อรรถพล การเลิกอดอาหารประท้วงของพลตรีจำลองทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งผิดหวังหาว่าเป็นการเสียสัตย์แต่นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ ที่ปรึกษาคนหนึ่งของพลตรีจำลองคิดอีกอย่างหนึ่งว่า
- ประสงค์ ผมกลับเห็นว่า การเคลื่อนไหวต่อไปของพลตรีจำลองนั้นคงจะแข็งขึ้นถ้าร่างกายแข็งแรงพลตรีจำลองคงมีโอกาสต่อสู้ได้นานนะครับ ผมมองอย่างนั้น แล้วก็การอดข้าวก็ไม่ได้ให้ประโยชน์อะไรเลยต้องมีชีวิตอยู่เพื่อการต่อสู้ดีกว่า และจะต่อสู้ด้วยที่หนักกว่าเก่า
- อรรถพล ในวันที่ 9 พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันที่พลตรีจำลองประกาศเลิกอดอาหารนั้น นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ออกมาแถลงว่าพรรคการเมืองทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลรวม 9 พรรคตกลงกันว่า จะแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งส่วนหนึ่งจะกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง หลังจากนั้น 2 วัน พลตรีจำลองประกาศสลายการชุมนุมและนัดกันใหม่ในวันที่ 17 พฤษภาคม
- พล.ต.จำลอง ไม่มีการรบที่ไหนที่ไม่มีการพักรบเพราะฉะนั้นคณะกรรมการจึงพิจารณาแล้วพิจารณาอีกในแง่มุมต่างๆ แล้วว่ามีความเห็นว่าเราควรจะพักรบ ไม่ได้หยุดไปเลยนะครับ พักรบเพื่อรบใหม่ เอาให้หนักกว่าเก่าใหญ่กว่าเก่า ได้ผลกว่าเก่า
- อรรถพล และในช่วงที่เรียกว่าการพักรบนี้กลุ่มผู้เรียกร้องประชาธิปไตยเกิดความวิตกกังวลขึ้นมาว่าทางฝ่ายพรรคร่วมรัฐบาล 5 พรรค จะบิดพลิ้วในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะมีเสียงพูดจากทางฝ่ายพรรครัฐบาลเป็นทำนองว่าจะต้องมีเงื่อนไข
- นายสมักร สุนทรเวชหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ไทย
- สมักร มีปัญหาที่พูดกันไม่หยุดอยู่ทางฝ่ายรัฐบาลก็คือว่าจะเอาประเด็นไหนอย่างไรบ้าง ทั้งฝ่ายที่ประชุมกันโดยคร่าวๆ ที่ประชุมกันก่อนหน้านั้นก็บอกว่าใน 4 ข้อที่เสนอมานั้น 3 ข้อ 1 2 3 รับได้แน่นอนไม่เป็นปัญหาแต่ข้อสุดท้ายที่นายกต้องมาจากการเลือกตั้งนั้น ก็มีข้อสังเกตว่ารัฐธรรมนูญผ่านมาแล้ว 14 ฉบับมีอยู่ฉบับเดียวที่มีกำหนดอย่างนี้ เพราะฉะนั้นถ้าอีก 12, 13 ฉบับไม่กำหนดนั้นน่าจะเป็นข้อสังเกตและข้อสังเกตอีกอันคือว่าเมื่อมีการแก้ไขให้ประธานสภาเป็นประธานรัฐสภาแล้วการนำชื่อกราบบังคมทูลครั้งหน้าก็จะไม่มีปัญหา เพราะยังงี้ก็ตามแต่คนมาจากการเลือกตั้งก็ต้องเอาคนจากเลือกตั้งของตนเข้าไป กรณีที่นายกมาจากไหนนั้นน่าจะไม่ใช่ว่าจะสำคัญ
- อรรถพล ในวันที่ 17 พฤษภาคม การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่ท้องสนามหลวงมีคนไปร่วมกันมากเป็นประวัติการต่างๆที่ฝ่ายรัฐบาลพยายามดึงความสนใจของประชาชนไปทางอื่นโดยการจัดการแสดงดนตรีให้ชมฟรีโดยเป็นการบอกว่าหาทุน

- ด้านภัยแล้ง คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร แห่งปีชีภาคภาษาไทยรายงานจาก สนามหลวงว่ามีใครบ้างที่ไปร่วมการประชุม
- นวนน้อย เท่าที่ดิฉันสังเกตดูนะคะนอกจากจะมีนักศึกษา มีประชาชนมีชาวบ้านทั่วไปมีคน ที่เป็นทีเรียกว่าเป็นคนชั้นกลางคือเป็นคนที่ทำงานนะคะแล้วก็อีกเป็นจำนวนมาก ที่สังเกตดูแล้วน่าจะเป็นข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจน่าจะอยู่ด้วย
- อรรถพล คนที่เป็นแกนนำจัดการประชุมครั้งนี้เป็นใคร
- นวนน้อย กลุ่มผู้ที่เป็นแกนนำการประชุมเรียกตัวเองว่าสมาพันธ์ประชาธิปไตย ซึ่งคนที่รู้จัก กันดีคือพลตรีจำลอง ศรีเมือง อยู่ในกลุ่มนี้ด้วยและก็มีครูประทีป อึ้งทรงธรรม มี นายแพทย์สันต์ หัตถิรัตน์ มีหมอมเหวง ไตรจิรากร แล้วก็มีทางฝ่ายผู้นำ นักศึกษาคือคุณปริญญา เทวานฤมิตรกุลรวมอยู่ด้วยในคณะกรรมการชุดนี้
- อรรถพล การชุมนุมในครั้งนั้นนอกจากจัดในกรุงเทพแล้วตามหัวเมืองใหญ่ๆ หลายแห่งทั่วประเทศ อาทิ เชียงใหม่ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สุรินทร์ หาดใหญ่ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานีและภูเก็ตก็มีการชุมนุมด้วยส่วนในต่างประเทศก็มีเช่นสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ และเยอรมัน กลับไปที่ทางกรุงเทพเวลา 3 ทุ่มเศษของคืนวันที่ 17 พลตรีจำลองนำขบวนผู้ประท้วงกลุ่มหนึ่งเดินออกจากสนามหลวงมุ่งหน้าไป ทางทำเนียบรัฐบาล แต่พอถึงบริเวณสะพานผ่านฟ้าก็ถูกสกัดคุณคำณูญ สิทธิ สมาน บรรณาธิการข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวันแล้วเหตุการณ์ หลังจากนั้นให้เราฟังว่า ตำรวจได้เอาลวดหนามมาถักกันเอาไว้
- คำณูญ แต่ว่าทางฝ่ายกลุ่มประชาชนที่เคลื่อนขบวนไปพยายามทำลายลวดหนามนั้น โดยเอากรวยเข้าชนบ้าง พยายามเอาไม้วิ่งเข้าไปทำลายลวดหนามบ้างเสร็จแล้ว สักพักหนึ่งก็เกิดเหตุการณ์ที่ทางตำรวจเห็นว่ารักษาสถานการณ์ไว้ไม่ได้ก็ให้ รถดับเพลิงซึ่งมีอยู่ประมาณ 8 คันฉีดน้ำเข้าใส่ฝูงชน เหตุการณ์ก็เป็นไปใน ลักษณะนี้ประมาณสัก 15-20 นาที ทางฝ่ายประชาชนก็เข้าไปยึดรถดับเพลิงได้ จากนั้นทางฝ่ายตำรวจก็เริ่มใช้มาตรการขั้นต่อไปคือใช้กระบองเข้ามาตีฝ่าย ประชาชนหลังจากตีเสร็จแล้วทางนี้ก็เริ่มมีคนบาดเจ็บมีคนร้องระงม
- อรรถพล ต่อมาในเช้าวันที่ 18 พฤษภาคม รัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉินในเขต กรุงเทพมหานครและบริเวณโดยรอบแล้วสั่งให้ผู้ชุมนุมสลายตัวโดยทันที ตอนฟ้า สางการกวาดล้างเริ่มต้นคุณอำภา สันติเมทนีดล ผู้สื่อข่าวอาวุโสของหนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์บรรยายเหตุการณ์จากหน้าโรงแรมมาเจสติคให้รุ่งมณี เมฆโสภณ แห่งปีชีฟัง
- อำภา ประชาชนส่วนหนึ่งก็โกรธแค้นนะ ก็ไม่ยอมถอยนะ ยิ่งอีกแล้วนะ ยิ่งอีกแล้วนะ

พอดีบีบีซีโทรมาค่ะ ยิ่งใหญ่เลยนะ มันกำลังยิงอยู่อีกแล้วยังไม่หยุดนะกระสุนยังไม่หยุดนะ ยิ่งอีกแล้วนะกำลังยิงเสียงดัง ได้ยินไหม

- รุ่งมณี ตำรวจหรือทหารค่ะ
- อัมภา ทหารยิงค่ะ ประชาชนนอนราบนะเรียกว่าเป็นหมิ่นนะ ประชาชนร่วมหมิ่นนะนอนราบนะแล้วก็ร้องไห้มันนะ ประชาชนร้องไห้มันนะ ตอนนี่เข้าแล้วนะสว่างแล้วนะอีก 15 นาทีหกโมงนะ
- รุ่งมณี แล้วเห็นทหารชุดใหม่ค่ะ
- อัมภา เห็น.. ทางด้านพีไม่เห็นทหารนะ แต่ว่าคนที่เขาออกไปข้างนอกเขาบอกว่าทหารเป็นคนยิง
- รุ่งมณี จำนวนมากไหมคะ
- อัมภา ทหารเป็นกองร้อย เป็นกองพันนะที่มันมาเมื่อคืนนี่ที่มาตั้งอยู่ตรงด้านแถวราชดำเนินตรงเชิงสะพานผ่านฟ้าไป
- รุ่งมณี มาจากทิศเดียวทางด้านผ่านฟ้าใช่ไหมคะ
- อัมภา ทิศนั้นทิศเดียวค่ะ
- รุ่งมณี แล้วคุณจำลองอยู่ที่ไหนคะตอนนี้
- อัมภา คุณจำลองยังอยู่ในฝูงชนนะคะยังอยู่ในมวลชนนะ อยู่ข้างหน้านะ ตอนนี่ประชาชนเขาเรียนรู้ยุทธวิธีแล้วเขานอนหมอบกับพื้นเวลามันยิงมานะ แล้วก็ตอนนี่ ประชาชน เสียงมันหยุดยิงประชาชนก็ลุกขึ้นยืนแล้วก็ตบมือแล้วก็ร้องสู้ ๆ ไม่ถอยนะ
- รุ่งมณี เป็นกระสุนจริงหรือเปล่าค่ะหรือเป็นกระสุนปลอม
- อัมภา กระสุนจริงค่ะมีคนหนึ่งโดนยิงแขนทะเลเลย เมื่อกี้มีคนมาบอกกระสุนจริงไม่ใช่กระสุนปลอม มีคนหนึ่งที่อยู่กองหน้าโดนยิงแขนทะเลเลยตอนนี้ประชาชนร้องเพลงข้าวว ๗ ฟิ่งในหลวงนะ ฟิ่งพระบารมีในหลวงนะให้มาช่วยนะ บีบีซีคะ ตอนนี่ร้องเพลงข้าววฯ นะ
- รุ่งมณี หันโทรศัพท์ไปทางประชาชนหน่อยได้ไหมคะ ขอเสียงหน่อยค่ะ

(เสียงประชาชนร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี)

อัมภา ได้ยินไหมคะ

รุ่งมณี ได้ยินค่ะ

- อำภา พอดีที่อยู่มาเจสติกอยู่ที่สูง ประชาชนยังรวมกันอยู่เป็นหมื่นนะ โอเค.. แบทหมดก็ให้มันหมดไปนะ
- รุ่งมณี ค่ะ.. พี่หันเสียงเข้าหาประชาชนเข้าไปเลย
- อำภา ยิ่งอีกแล้ว ๆ ร้องเพลงข้าววฯ ยังไม่ทันจบเลยนะมันก็ยิ่งอีกแล้ว ที่นี่ยังเป็นสิบๆ นั้ดเลยประมาณ 40 นั้ดได้ ประชาชนก็นอนหมอบกับพื้นนะ มันยังมาประชาชนก็นอนหมอบกับพื้นนะ
- รุ่งมณี ยิ่งโดนคนบ้างใหม่ค่ะ ยิ่งใส่คนยิ่งโดนคนบ้างใหม่ค่ะ โดนคนใหม่ค่ะ
- อำภา พี่ไม่แน่ใจว่าเดินคนข้างหน้าหรือเปล่านะ แต่ว่าพี่อยู่ตรงกลางของฝูงชนแต่ประชาชนที่อยู่ตรงกลางก็หมอบนอนกับพื้น
- รุ่งมณี ตรงข้างหน้ามีคนสักเท่าไรค่ะ
- อำภา มีคนหลายพันคนนะ 5000-6000 คนนะ
- อรรถพล ในตอนบ่ายวันที่ 18 ผู้นำการชุมนุมบางคนรวมทั้งพลตรีจำลองถูกทหารจับกุมตัวไปควบคุมพร้อมกับผู้ร่วมการชุมนุมอื่นๆ อีกจำนวนนับร้อยและนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การประท้วงบนถนนราชดำเนินที่เคยเป็นระเบียบก็กลายเป็นการก่อความรุนแรง มีแก๊งค์มอเตอร์ไซด์ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นฝ่ายไหนออกมาเผาและทำลายทรัพย์สินต่าง ๆ มากมาย แต่ที่โดนหนักคือกรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลและกรมสรรพากร มีการปะทะกันระหว่างทหารและประชาชนบนถนนราชดำเนิน

(เสียงการปะทะ)

- รุ่งมณี นั่นก็เป็นเสียงที่บันทึกจากบริเวณถนนราชดำเนินตรงหน้ากรมประชาสัมพันธ์เก่าและโรงแรมรัตนโกสินทร์เมื่อตอนเช้าตรู่เมื่อวันนี้ หลังจากที่มีการใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้ประท้วงมา 2 คืน พลเอกสุจินดา คราประยูรก็ออกโทรทัศน์โดยโทษว่าผู้ก่อความวุ่นวายเป็นคอมมิวนิสต์และบอกว่าจะดำเนินการเด็ดขาดต่อไปอีก ถ้าเหตุการณ์ยังไม่จบลง
- อรรถพล พันเอกบัญญัติ ชวาลศิลป์ ผู้ช่วยเลขานุการกองทัพบกยื่นกรานว่าทหารไม่ได้ทำอะไรรุนแรง
- พ.อ.บัญญัติ การใช้อาวุธนะครับผมต้องยกตัวอย่างที่เราเมื่อคืนดูจากวีดีโอเทปนะครับ ฝ่ายผู้ก่อการจลาจลใช้รถ ขสมก. รถเมล์ ขับแล้วตะลุยเข้ามาในแนวที่ทหารที่ตั้งอยู่

การใช้อาวุธของทหารก็คือยิงเข้าไปลั้ลรอดที่ยางรถเพื่อให้รถไม่สามารถเคลื่อนที่ต่อไปได้ นี่คือนิยามของการใช้อาวุธของทหารครับ

รุ่งมณี ได้รับคำสั่งให้ยิงไปที่ประชาชนหรือทำให้ยิงขึ้นฟ้า หรือทำให้ยิงยังไงคะ ลักษณะคำสั่ง

พ.อ.บัญญัติ ลักษณะของคำสั่งคือต้องอธิบายยาวนะครับว่า ได้มีการอบรมชี้แจงและกำชับ และมีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดเรื่องการใช้อาวุธเพราะว่ายังงี้ก็ตามเราก็เป็นคนไทยด้วยกัน เพราะฉะนั้นการใช้อาวุธจะใช้เพื่อป้องกันตนเองเป็นหลัก

อรรถพล ทางด้านต่างประเทศก็มีเสียงประนามการกระทำที่รุนแรงของรัฐบาลจากบรรดาประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสหรัฐ นางมาเก๊า ทัทไวเลอร์ โฆษกกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐแถลงว่า

(เสียงนางมาเก๊า)

อรรถพล นางบอกว่าสหรัฐขอประนามการใช้ความรุนแรงทำให้มีผู้เสียชีวิตในกรุงเทพฯ เสียใจที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นมา ในฐานะที่เราเป็นมิตรกับคนไทยมานาน เราถือว่าการใช้ความรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ที่จะเอามาใช้แก้ปัญหา และนางเสริมว่าสหรัฐจะคบค้ากับรัฐบาลที่ใช้กำลังแบบนี้ตามปกติไม่ได้ ส่วนหนังสือพิมพ์ในอังกฤษวิจารณ์ว่า

รุ่งมณี ไฟแนนเชียลไทม์ซึ่งเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลอย่างมากในวงธุรกิจที่อังกฤษหยิบเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นบทบรรณาธิการชิ้นแรกโดยพาดหัวข่าวว่า ทหารไทยล้าสมัยจับประเด็นเรื่องเศรษฐกิจไทยขึ้นมาพูดเป็นหลักนะว่าเศรษฐกิจไทยเจริญรุ่งเรืองตลอด 25 ปี ที่ผ่านแล้วก็บอกด้วยว่าปัญหาของไทยเกิดจากการที่ชนชั้นปกครองไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจและสังคมบทบาทของทหารไทยในตอนนี้อยู่ในฐานะผู้คุมครองจากภัยคอมมิวนิสต์ลดหย่อนไปตามกาลเวลาแต่ดูเหมือนว่าทางกองทัพนั้นยังไม่ได้มองว่าบทบาทตัวเองลดลงไปเลย ไฟแนนเชียลไทม์ระบุว่าสังคมไทยในขณะนี้ก้าวไปไกลมากแล้วก็ต้องปล่อยให้ประชาชนเข้ามา มีบทบาทในการปกครองประเทศมากขึ้น อินเดียแผ่นดินที่ซึ่งผู้สื่อข่าวคือ เทเรซ่า พูม อยู่ที่โรงแรมรอยัลพอดิเมื่อทหารเข้าไปกวาดล้างก็เล่ารายละเอียดของเหตุการณ์ลงหน้าหนึ่งของกรอบหลังของอินเดียแผ่นดินที่ ส่วนข้างในก็มีบทวิจารณ์พาดหัวว่าคนไทยหมดน้ำอดน้ำทนกับทหารแล้ว ส่วนเดอะการ์เดียนก็นำเหตุการณ์นี้ไปเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่จตุรัสเทียนอันเหมินเมื่อสามปีที่แล้ว

โดยบอกว่าเหตุการณ์ในเมืองไทยคงทำให้โลกภายนอกกลางแกลงใจมาก
ที่เดียวเกี่ยวกับเสถียรภาพความมั่นคงโดยทั่วไปเอเชียเมื่อเทียบกับที่อื่นๆ

อรรถพล ในตอนเช้าวันที่ 20 พฤษภาคม สถานีโทรทัศน์แพร่ภาพสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ที่ฝรั่งเศสทรงมีพระราช
ดำรัสถึงความห่วงใยเหตุการณ์ไม่สงบและทรงขอร้องให้ทุกฝ่ายเลิกเผชิญหน้ากัน
ต่อมาในตอนค่ำวันที่ 21 พฤษภาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พลเอกสุจินดา กับพลตรีจำลองเข้าเฝ้าเพื่อ
พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา หลังจากเข้าเฝ้าแล้วพลเอกสุ
จินดาเล่าให้เราฟังว่าทรงมีดำริอย่างไรบ้าง

พล.อ. สุจินดา คือไม่อยากเห็นบ้านเมืองประสบความเสียหายมาก ที่การต่อสู้กันด้วยหลักการ
เดิมในเรื่องรัฐธรรมนูญนั้น ต่อมาในปัจจุบันไม่ใช่การต่อสู้กันอย่างนั้นแล้วคือการ
เอาชนะกันแล้ว ก็ถ้าเผื่อถึงใครไปได้ตามจุดมุ่งหมาย ก็ไม่มีใครชนะคือแพ้ด้วยกัน
ทั้งคู่ ประชาชนประเทศชาติก็แพ้ ก็เกิดความเสียหายมากมาย เพราะฉะนั้นก็ให้
สองคนหันหน้าเข้าหากัน เรื่องนั้นจะเป็นเรื่องเล็ก แต่เป็นเรื่องแก้ปัญหาความ
วุ่นวายในขณะนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องช่วยกันแก้ไขก่อน

อรรถพล ต่อมาพลเอกสุจินดา กับพลตรีจำลองก็ออกแถลงทางโทรทัศน์พร้อมกันขอให้ทุก
ฝ่ายยุติการเผชิญหน้ากันตามกระแสพระราชดำรัส แต่พลเอกสุจินดา ยืนยันว่า
จะไม่ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติของอยู่ที่ชุมนุมประท้วงกันอยู่ที่
มหาวิทยาลัยรามคำแหงคนหนึ่ง

ผู้ชุมนุม คือที่ผมมองว่าตอนนี้ผมเองก็หมดแรง ผมขึ้นไปร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเสียง
แหบเสียงแห้ง ที่ฟังสุดท้ายของปวงชนแล้วใช้ไม้ไฟ ผมเข้าใจความรู้สึกครั้งแรก
ของเด็ก เด็กเข้าใจว่าสุจินดาจะลาออก

อรรถพล แต่การชุมนุมใหญ่ที่สุดที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงก็สลายตัวไปด้วยความรู้สึกที่
ระคนกัน อย่างไรก็ตามสิ่งที่ยังติดใจประชาชนอยู่ก็คือว่า ใครเป็นผู้รับผิดชอบต่อ
เหตุการณ์ครั้งนี้ซึ่งรัฐบาลได้ออกมาแถลงในเวลาต่อมาว่ามีผู้เสียชีวิตราว 50 คน
บาดเจ็บ 600 คนและหายสาบสูญอีก 600-700 คน ด้วยเหตุนี้แรงกดดันให้พล
เอกสุจินดาลาออกเพื่อรับผิดชอบในเรื่องนี้จึงเพิ่มขึ้นจากทั้งภายในและภายนอก
ประเทศ ในที่สุดหลังจากที่รัฐบาลออกพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้
ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์นองเลือดวันที่ 17-20 พฤษภาคมแล้วพลเอกสุจินดา
ก็ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของประเทศไทยหลังจาก
ดำรงตำแหน่งได้ 48 วัน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม

พล.อ.สุจินดา กระผมมีความเสียใจอย่างยิ่งต่อความไม่สงบและมีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนจนเป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิต เป็นอันตรายแก่ร่างกาย ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ตลอดจนความเสียหายของทรัพย์สินทางราชการ และของประชาชนซึ่งแม้ว่าเหตุการณ์จะได้คลี่คลายลงแต่ก็ยังมีร่องรอยของความเสียหายในทางจิตใจของคนในชาติและคงจะต้องใช้เวลาในการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม ดังนั้นเพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบในทางการเมืองและเพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นไปโดยอิสระกระผมจึงได้กราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเรียบร้อยแล้ว

อรรถพล พฤษภาคม 2535 ประชาชนชาวไทยกลุ่มหนึ่งสละชีวิตเพื่อเรียกประชาธิปไตย วันหนึ่งประวัติศาสตร์คงจารึกว่าชีวิตที่สูญสิ้นบนถนนราชดำเนินนั้นมิได้สูญเปล่า รายการรำลึกพฤษภา 35 สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ทุกฝ่ายและเพื่อนสี่อวมวลชนในประเทศไทย ขอขอบคุณแฉัด คาราบาวที่ให้เพลงประกอบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ซ

ประมวลข่าวและรายงานผู้สื่อข่าวของสถานีวิทยุบีบีซีภาคภาษาไทย
เรื่อง นักศึกษาพม่ายึดสถานทูตพม่าประจำประเทศไทยและผลกระทบ
1-10 ตุลาคม 2542

รายงานผู้สื่อข่าวของบีบีซี

ภาคค่ำ เวลา 19.30-20.00 น. วันศุกร์ที่ 1 ตุลาคม 2542

- อรนุช สถานการณ์การจับตัวประกันที่สถานทูตพม่าในกรุงเทพฯ นั้นหลังสุด
พ.ต.ท.วรรณรัตน์ ศุภรัตน์ ผู้บัญชาตำรวจนครบาล ก็แถลงกับผู้สื่อข่าวว่ากลุ่ม
ที่อ้างตัวเป็นนักบวชนักศึกษาพม่ารวม 12 คน ที่บุกเข้าไปสถานทูตเมื่อก่อนเที่ยง
วันนี้ ก็จับตัวประกันไว้รวม 30 คนนั้น ตกลงจะปล่อยตัวประกันที่เป็นผู้หญิงซึ่ง
ขณะนี้ยังไม่ทราบจำนวนแน่นอนในขณะเดียวกันกลุ่มนักศึกษาพม่าก็ติดต่อพูด
กับบีบีซีภาคภาษาไทยเมื่อสักครู่นี้ ขอเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์จากทางการไทย
เพื่อเดินทางออกไปต่ออย่างชายแดนไทยพม่า
- จอนนี่ We are Burmese Student ...
- อรนุช ก่อนหน้านี้มีคนอ้างว่าเป็นผู้นำของนักศึกษากลุ่มนี้ติดต่อกับผู้สื่อข่าวให้บีบีซีที่
กรุงเดลี ตั้งชื่อเรียกร้องแลกเปลี่ยน 3 ประการ
- ผู้สื่อข่าวให้บีบีซี จากเดลี (เสียงภาษาอังกฤษ)
- อรนุช ผู้ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นหัวหน้ากลุ่มลงมือปฏิบัติการยึดตัวประกันในกรุงเทพฯ ก็เรียกร้อง
ให้ทางการพม่าปล่อยนักโทษการเมืองทั้งหมดแล้วก็เปิดการเจรจากับฝ่ายค้าน
รวมทั้งเรียกประชุมสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้งด้วย แถลงการณ์บอก
สมาชิกกลุ่มนี้ พร้อมจะพลีชีพเพื่อการนี้ ดิฉันถามทางคุณวีระศักดิ์ พุทธะภูด
อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก กระทรวงต่างประเทศที่ประสานงานกับทางพม่าและ
ฝ่ายความมั่นคงของไทยว่าทางการไทยจะดำเนินการอย่างไรต่อไป
- วีระศักดิ์ ขณะนี้ นะครับเราก็พยายามที่จะใช้ ความนุ่มนวลและก็ใช้การเจรจาเป็นอย่างดี
สันติวิธีเพื่อหาทางคลี่คลายสถานการณ์นี้ให้เสร็จสิ้นลงอย่างรวดเร็วแล้วก็โดยที่
ไม่มีเลือดตกยางออก ขณะนี้ก็เอกอัครราชทูตและภริยาก็ปลอดภัยอยู่ข้างนอกที่
โดนจับขังอยู่ขณะนี้ก็เป็นเจ้าหน้าที่สถานทูตในระดับที่รองลงมา

- อรนุช แล้วทางพม่าเอง เท่าที่ท่านอธิบดีได้ประสานงานด้วย
- วีระศักดิ์ เรายังก็มีการได้ประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลเรากับรัฐบาลพม่า มีช่องทางไลน์ ระหว่างรัฐมนตรีช่วยการต่างประเทศพม่ากับท่านปลัดกระทรวงการต่างประเทศผม และก็มีการประสานอย่างใกล้ชิดระหว่างสถานทูตกรุงย่างกุ้ง อธิบดีกรมการเมืองของทางพม่า
- อรนุช แล้วส่วนนโยบายต่อนักศึกษาพม่าที่เข้ามาหลบภัยในเมืองไทย จะเปลี่ยนไปมั๊ยคะ
- วีระศักดิ์ อันนี้ต้องรอดูสถานการณ์ในอนาคตว่าสถานการณ์จะคลี่คลายออกไปอย่างไร แล้วก็มีอินโฟเม้น ของทางฝ่ายนักศึกษาจริงหรือเปล่าในการเกิดเหตุการณ์ครั้งนี้ หรือเป็นกลุ่มอื่นที่แฝงตัวมา
- อรนุช คุณวีระศักดิ์ พุทธะภูลอธิบดี กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กระทรวงการต่างประเทศให้สัมภาษณ์ บีบีซี จากกรุงเทพ เมื่อสักครู่นี้เองคะ สำหรับผู้ที่ลงมือบุกจับตัวประกันในครั้งนี้ ใช้ชื่อว่านักกรบนักศึกษาพม่าผู้ตายเป็นใครมาจากไหน ดิฉันถามคุณยินดี เลิศเจริญโชคซึ่งติดตามข่าวพม่ามานานเธอบอกว่า
- ยินดี กลุ่มนี้เอง ทางหลายฝ่ายก็พยายามที่จะติดต่อตรวจสอบอยู่ว่า กลุ่มนี้เป็นกลุ่มไหนกันแน่ มันค่อนข้างจะเป็นกลุ่มใหม่ที่ปรากฏออกมา อันหนึ่งที่ชัดมากคือว่า มันว่าจะเป็นเอ็นจีโอเองหรือว่าทางนักศึกษากลุ่มอื่นเองก็ออกมาปฏิเสธว่าไม่มีส่วนร่วม มีข้อที่น่าสังเกตหลายอย่าง กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือว่ามันดูจะเป็นเหมือนการเปลี่ยนแปลงยุทธวิธีในการที่จะเรียกร้องประชาธิปไตยของคนพม่าที่อยู่นอกประเทศ แต่เดิมที่เห็นๆกันมาก็คอนส่วนใหญ่ก็จะใช้วิธีประท้วงหน้าสถานทูตใช้วิธีไม่รุนแรงอดข้าวประท้วงหรือยื่นหนังสือให้ฝ่ายนั้นฝ่ายนี้บ้างแต่สิ่งที่ออกมากระทำการอุกอาจขนาดนี้ ยึดสถานทูต ยึดตัวประกันพร้อมทั้งมีอาวุธสงครามเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะแปลกใหม่ที่ผ่านมาใช้ว่าจะไม่เคยมี แต่เคยมีแต่เป็นการจี้เครื่องบินออกมาจากพม่าถึง 2 ครั้งอันนั้นก็เกิดขึ้นประมาณสัก 10 ปีผ่านมาแล้ว ครั้งนี้จะเรียกว่าค่อนข้างจะรุนแรงที่สุด และก็อุกอาจที่สุดว่าเกิดขึ้นกลางเมืองหลวง แล้วก็อาวุธต่างๆ เหล่านี้ ไม่ใช่อาวุธที่หาซื้อได้ง่ายๆ ก็คงจะต้องมีเงินมีทองพอสมควรที่จะหาอาวุธเหล่านี้ รวมทั้งระเบิดมือทั้งหลาย 20 กว่าลูกนี้มา ก็คงจะต้องตรวจเช็คกันพอสมควร
- อรนุช คุณยินดี เลิศเจริญโชค ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นที่กรุงเทพฯพูดปิดท้ายรายงานสถานการณ์จับตัวประกันในสถานทูตพม่าที่กรุงเทพฯคะ

ข่าวโลก บีบีซี
ภาคค่ำ เวลา 19.30-20.00 น. วันเสาร์ที่ 2 ตุลาคม 2542

กิตติพงษ์ เหตุการณ์จับตัวประกันที่สถานทูตพม่าที่กรุงเทพฯ ดึงโดยสงบและตัวประกัน 89 คนปลอดภัยหลังจากรัฐบาลไทยนำกลุ่มติดอาวุธที่ปฏิบัติการครั้งนี้ขึ้น เฮลิคอปเตอร์เดินทางไปชายแดนไทยพม่า ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลพม่า 5 คนพร้อมอาวุธเข้ายึดสถานทูตพม่าเมื่อวาน พวกเขาปล่อยตัวประกันทั้งหมดหลังจากทางรัฐบาลไทยรับประกันว่าจะให้เดินทางออกนอกประเทศโดยปลอดภัย พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยบอกว่าคนกลุ่มนี้ไม่ใช่ผู้ก่อการร้ายแต่คือผู้เรียกร้องประชาธิปไตยให้กับประเทศตัวเอง หม่อมราชวงศ์ สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ที่เดินทางไปกับกลุ่มนี้ในฐานะตัวประกันได้รับการปล่อยตัวออกมาได้อย่างปลอดภัยหลังจาก เฮลิคอปเตอร์ถึงชายแดน หม่อมราชวงศ์ สุขุมพันธุ์ บอกว่า กลุ่มติดอาวุธหนีเข้าไปในเขตพม่า ซึ่งจุดนั้นเป็นพื้นที่ที่คนกลุ่มน้อยอาศัยเป็นหลักซึ่งหลายกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า

รายงานผู้สื่อข่าวบีบีซี
ภาคค่ำ วันเสาร์ที่ 2 ตุลาคม 2542

กิตติพงษ์ ที่กรุงเทพฯ เมื่อไม่กี่ชั่วโมงที่ผ่านมาเหตุการณ์นักศึกษาจับตัวประกัน 80 กว่าคนไวนานกว่า 20 ชั่วโมงไว้ยุติลงแล้ว คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ผู้สื่อข่าวของเรารายงานจากกรุงเทพฯ

----- เสียงให้ร้องดีใจของตัวประกันที่รับการปล่อยตัว -----

อนุพงษ์ เสียงไชโยให้ร้องดีใจของกลุ่มตัวประกันขณะที่เฮลิคอปเตอร์นำชาวพม่า 5 คนที่บอกว่าตัวเองเป็นนักศึกษา พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์ สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยต่างประเทศและคุณชัยพฤกษ์ แสงวงเจริญ ในฐานะตัวประกัน บินขึ้นจากสนามฟุตบอลโรงเรียนเตรียมทหารบินตรงไปยังชายแดนไทยพม่าด้านอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อปล่อยคนพม่ากลุ่มนี้ให้เป็นอิสระเป็นอันว่าการยึดสถานทูตพม่าควบคุมตัวประกัน 89 คน กินเวลา 25 ชั่วโมง สิ้นสุดลงเมื่อเวลา 13.20 นาฬิกา โดยที่ไม่มีการเสียเลือดเนื้อ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติการในครั้งนี้ก็ทำให้ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีมหาดไทยบอกว่าถึงเวลาที่ไทยต้องเข้มงวดมากขึ้น

- พล.ต.สนั่น เราได้พยายามที่สุดแล้วในวันที่ 1 ที่ 2 นี้เพราะฉะนั้นต่อไปจะต้องกดดันเอาจริง
เอาจ้งกับชาวต่างชาติที่เข้ามาปฏิบัติการทางการเมืองในเมืองไทย
- อนุพงษ์ น้ำเสียงอย่างนี้คุณชอนนี่ แกนนำกลุ่มฝ่ายค้านพม่าชื่อ ABSDF บอกกับผมว่า
รู้สึกกังวลอยู่เหมือนกันแต่ก็หวังว่ารัฐบาลไทยคงจะเลือกใช้นโยบายเข้มงวดกับ
กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยแนวทางที่รุนแรงเท่านั้นแต่จะไม่ออก
มาตรการที่มีผลกระทบต่อรัฐบาลพม่าที่ย้ายถิ่นเข้ามาในไทยด้วยเหตุผลทาง
เศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญด้านพม่าก็เชื่อว่า ทหารไทยต้องเข้มงวดกับ
นักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวพม่าในไทยแน่นอนแม้ว่าพล.ต.สนั่นจะปฏิบัติกับ
กลุ่มที่ยึดสถานทูตพม่าในกรุงเทพในฐานะที่ทำกิจกรรมทางการเมือง ไม่ใช่
ผู้ก่อการร้ายก็ตาม
- กิตติพงษ์ คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ รายงานมาจากกรุงเทพครับ ก็มีหลายคนตั้งข้อสังเกตว่า
ทำไมทหารไทยผ่อนปรนกับกลุ่มที่บุกจับตัวประกัน 5 คน ชาร์ลอต เบย์เว่น
ผู้สื่อข่าวให้บีบีซีไทยอีกคนก็บอกว่าทหารไทยอยู่ในฐานะลำบาก
- ชาร์ลอต
- กิตติพงษ์ ผู้สื่อข่าวของเราบอกว่า ทหารไทยเกรงว่าถ้าหากใช้กำลังกับกลุ่มที่ลงมือโดย
อ้างว่าต้องการประชาธิปไตยก็อาจจะทำให้ถูกวิจารณ์ได้ว่าไม่สนับสนุนหลักการ
ที่ต้องการให้พม่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนอกจากนั้นคงยังเกรงว่าคง
จะมีการเสียเลือดเนื้อของตัวประกันจำนวนมากในสถานทูตด้วย ส่วนทางด้าน
คุณยินดี เลิศเจริญโชค นักข่าวของเดอะเนชั่นที่จับเรื่องพม่ามานานก็มองว่า
กรณีนี้อาจจะเป็นตัวอย่าง
- ยินดี ดิฉันคิดว่าอาจจะเป็นกรณีตัวอย่างเพราะอย่าลืมว่าเพราะ 1 ใน 5 คน ที่มาทำอุก
อาจในครั้งนี้ก็เป็นคนที่เคยมีประวัติความรุนแรงในลักษณะนี้มาก่อนแล้วและ 1
ใน 2 คนที่จีเครื่องบินสายการบินภายในประเทศพม่า มาลงที่ประเทศไทยเมื่อ 10
ปีที่แล้ว และในกรณีนี้ปฏิบัติการครั้งนี้ตกลงด้วยการยอมให้พวกที่ก่อเหตุการณ์
รุนแรง เป็นอิสระไปได้มันก็มีความน่าเป็นห่วงว่าพวกนี้จะกลับเข้ามาก่อคดีรุนแรง

ในลักษณะนี้อีกหรือเปล่าเมื่อเห็นว่ารัฐบาลยอมผ่อนปรนไม่เอาวิธีรุนแรงเข้ามา
ปราบปรามจัดการกับตัวเอง

กิตติพงษ์

คุณยินดี เลิศเจริญโชค นักข่าวผู้เชี่ยวชาญเรื่องพม่าแห่งเดอเนชั่นนครับ

รายงานผู้สื่อข่าวบีบีซี

ภาคค่ำ วันเสาร์ที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2542

อรนุช

ส่วนที่เมืองไทยกรณีกลุ่มชาวพม่าห้าคนบุกยึดสถานทูตพม่าเมื่อต้นเดือนก็ทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายเรื่องจะรวมทั้งทางการพม่าสั่งปิดพรมแดนและก็น่านน้ำถึงแม้ว่ารัฐบาลเองจะส่งจดหมายมาขอบคุณทางการไทยก็ตาม วันนี้รัฐมนตรีต่างประเทศ นายสุรินทร์ พิศสุวรรณก็เรียกทูตพม่าเข้าชี้แจงหลังจากที่มีรายงานทางหน้าหนังสือพิมพ์ด้วยบอกว่านายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ใจเมตตินโยบาย การทูตพม่าว่าเป็นการตีสองหน้าคุณอรนุช ไชยฤทธิ์ผู้สื่อข่าวของเราที่กรุงเทพฯก็คุยกับคนที่ติดตามข่าวพม่ามานานเรื่องนี้ค่ะ

อรนุช

ภายหลังทางการไทยคลี่คลายเหตุการณ์ยึดสถานทูตพม่าโดยที่ไม่มีการเสียเลือดเนื้อแต่ปล่อยให้คนร้ายทั้งห้าคนเป็นอิสระแลกกับตัวประกันโดยทางการไทยเรียกผู้ที่ปฏิบัติการทั้งห้าคนว่านักศึกษาที่ต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตยทำให้สื่อทางการพม่าออกมาโจมตีรัฐบาลไทยอย่างต่อเนื่องในช่วงสาม สี่วันที่ผ่านมา ส่วนนายจอห์น ทา ผู้สื่อข่าวแผนกพม่าของบีบีซีประจำกรุงเทพฯบอกว่าเป็นสิ่งยืนยันว่าถึงแม้รัฐบาลทหารพม่าไม่พอใจรัฐบาลไทยแต่การที่ผู้นำพม่าออกมาแสดงความขอบคุณรัฐบาลไทย จอห์น ทา อธิบายว่า

จอห์น ทา

.....

อรนุช

ผู้สื่อข่าวแผนกพม่าของเราบอกว่าที่ผ่านมารัฐบาลพม่าไม่เคยออกมาโจมตีอาเซียน ไทยหรือว่าประเทศนอกอาเซียนอย่างจีนและญี่ปุ่นเพราะว่าประเทศเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประเทศสำคัญต่อพม่าในแง่ที่ช่วยยกฐานะของพม่าในเวทีระหว่างประเทศ แต่ดูเหมือนว่าในตอนนี้นี้รัฐบาลพม่าได้เปลี่ยนท่าทีที่ปฏิบัติกับไทย จอห์น ทา บอกว่าการที่สื่อทางการพม่าเขียนถึงหัวหน้าสำนักงานศึกษายุทธศาสตร์ซึ่งเป็นหน่วยงานวางแผนของกองทัพพม่าชีววิจารณ์รัฐบาลไทยก็เป็นสิ่งยืนยันความไม่พอใจของรัฐบาลพม่า จอห์น ทา ผู้สื่อข่าวของเรากล่าวเสริมด้วยว่าคำสั่งปิดพรมแดน น่านน้ำของรัฐบาลพม่าเป็นการตอบโต้รัฐบาลไทย

- จอห์น ทา
 อนุพงษ์ ผู้สื่อข่าวแผนกภาษาพม่าของบีบีซีบอกว่าทั้งกรณีปิดชายแดนและยกเลิกการทำ
 ธุรกิจประมงก็เป็นการแสดงความไม่พอใจของพม่าเพราะไม่มีเหตุผลที่พม่าจะปิด
 ชายแดน และน่าเศร้าเนื่องจากปัญหาความมั่นคง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลพม่ามี
 ข้อมูลที่ตั้งกองกำลังชนกลุ่มน้อยและกลุ่มต่อต้านรัฐบาลอยู่ในมืออยู่แล้วและกอง
 กำลังเหล่านี้ก็เป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ ในลักษณะกองโจรเท่านั้นทางด้านนายสุรินทร์
 พิศสุวรรณ รัฐมนตรีต่างประเทศวันนี้ก็ได้เชิญนายอู ลา หม่อมทูตพม่ามาพบเพื่อ
 ชี้แจงการแก้ปัญหาของไทยและบอกว่าทูตพม่าก็เข้าใจและขอให้ไทยยึดถือ
 หนังสือขอขอบคุณจากผู้นำพม่าและนายบิณ อ่องรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นหลัก
 อย่างไรก็ตาม นายสุรินทร์บอกว่าทูตพม่าไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่าจะเปิดพรมแดน
 เมื่อไร เพียงแต่บอกว่ามาตรการนี้เป็นมาตรการชั่วคราว
 อรรถพล คุณอนุพงษ์ รายงานมาจากกรุงเทพฯ นะครับ

รายงานผู้สื่อข่าวบีบีซี
ภาคค่ำ วันอาทิตย์ที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2542

- ประเวศ กลับมาที่เมืองไทยครับ เหตุการณ์กลุ่มติดอาวุธที่อ้างตัวว่าเป็นนักศึกษาพม่าบุก
 ยึดสถานทูตเมื่อสัปดาห์ที่แล้วทำให้ศูนย์พักพิงนักศึกษาพม่าที่บ้านมณีลอย
 จังหวัดราชบุรีตกเป็นข่าวดังไปทั่วโลกเนื่องจากเจ้าหน้าที่ระบุว่าผู้ก่อการบางคน
 เดินทางมาจากที่นั่น คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ผู้สื่อข่าวของเราก็เลยถือโอกาสไป
 สังเกตการณ์เก็บภาพชีวิตในศูนย์แห่งนี้มาแล้วให้ฟังครับ
 เสียงเด็กนักเรียนพม่าร้องเพลง

- อนุพงษ์ เด็กพม่าในชั้นเรียนของโรงเรียนรุ่งอรุณชื่อที่แนวร่วมนักศึกษาพม่าใช้เป็น
 สัญลักษณ์ความหวังของเด็กพม่า ผมเดินทางไปสังเกตการณ์ที่ศูนย์มณีลอยศูนย์
 นักศึกษาพม่าเมื่อวันพฤหัสบดีที่ผ่านมาครับ หนึ่งวันหลังจากที่นายชัชชาติ บุษ
 พัฒน์ เลขาธิการความมั่นคงแห่งชาติแถลงว่าทางการจำเป็นต้องเข้มงวดกวาดขัน
 ควบคุมการเคลื่อนไหวนักศึกษาพม่ามากขึ้นโดยเฉพาะที่ศูนย์มณีลอย ที่จังหวัด
 ราชบุรี แต่วันที่ผมเดินทางไปถึงที่นั่นคนพม่าประมาณหนึ่งพันคนก็ยังคงดำเนิน
 ชีวิตตามปกติ การเข้าออกศูนย์ก็ไม่ได้เข้มงวดอย่างที่ทางการประกาศเอาไว้

- ร้านค้าหน้าศูนย์พักพิงก็มีลูกค้าชาวพม่า มาใช้บริการอย่างอุ้นหนาฝาคั่ง ลุงทอง
อินทศร พูดถึงชาวพม่ากลุ่มนี้ว่า
- ลุงทอง ที่มานี้ก็รู้จักกัน ที่มาซื้อข้าวของกินก็รู้จักกันเท่านั้นแหละ เป็นธรรมดา ที่คนพม่า
มาอยู่นั้นะ ลำบาก จะไปทำงานก็ไม่ได้ ต้องมานอนกินเงินเดือน เงินเดือนก็ไม่พอ
กิน เค้าก็อยากจะกลับบ้านกลับช่องเขา ประเทศพม่าจะได้ทำมาหากินได้สบาย
- อนุพงษ์ ทุกคนที่อยู่ที่นี่ศูนย์มณีลอยเป็นบุคคลที่อยู่ในความดูแลขององค์การช่วยเหลือผู้ลี้
ภัยแห่งสหประชาชาติซึ่งจ่ายค่าใช้จ่ายตัวให้คนละแปดร้อยบาท พร้อมอาหาร
สามมื้อสำหรับภูมิหลังของชาวพม่าที่ศูนย์มณีลอยส่วนใหญ่ก็เป็นอดีตนักศึกษาที่
หนีการปราบปรามของรัฐบาลทหารพม่า และบางส่วนก็เป็นลูกเมียอย่างเช่นสาว
วัยยี่สิบปีเศษคนนี้
- (เสียงสัมภาษณ์สาวชาวพม่า มีล้ามแปล)
- อนุพงษ์ ชื่ออะไรครับ
- สาวพม่า รีเบกคะ
- อนุพงษ์ มาอยู่ที่นี้นานยัง
- สาวพม่า ยังไม่นาน แค่หกเดือนเอง
- อนุพงษ์ แล้วก่อนหน้านี้อยู่ที่ไหนทำไมถึงมาอยู่ที่นี่
- สาวพม่า ได้ตัวเป็นนักศึกษาเหมือนกันแล้วก็ตามเค้ามา
- อนุพงษ์ นินนี่ล้ามคนที่ช่วยผมแปลภาษาพม่า ก็เป็นหนึ่งในแกนนำนักศึกษา กลุ่ม
นักศึกษาพม่าโพ้นทะเลที่มีชื่อย่อว่าไอเอ็นเอสไอบี วันนั้นผมพบกับนินนี่พร้อมกับ
อองไซเลขาธิการของไอเอ็นเอสไอบีผู้นำของนักศึกษาทั้งสองคนบอกผมว่าพวก
เค้าจะต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่าตามแนวทางสันติวิธีต่อไปแม้ว่าจะไม่รู้เมื่อไรพวก
เค้าจะได้รับชัยชนะทางการเมืองก็ตาม
- ประเวศ คุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ผู้สื่อข่าวของเราที่เมืองไทยครับ

ภาคผนวก ซ

รายงานเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 6 มกราคม 2544 19.35 น.

- อรนุช จากห้องส่งปี่ซี ที่กรุงลอนดอน ดิฉันอรนุช อนุศักดิ์เสถียร ดำเนินรายการคำวันเสาร์ที่ 6 ม.ค. นี้ 15 นาทีเต็มช่วงนี้เราเกาะติดการเลือกตั้งที่เมืองไทยกับผู้สื่อข่าวปี่ซี
- อรนุพงษ์ สวัสดีครับ ผลการหยั่งเสียงหน้าคุหาเลือกตั้ง ชื่อพรรคไทยรักไทย ของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร น่าจะกวาดที่นั่งได้มากที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร
- เสียงดร.ทักษิณ เสียงที่ให้กับทั้งผู้สมัครและให้กับพรรคไทยรักไทย จากพี่น้องประชาชน ทุก ๆ เสียงถือว่าเป็นภารกิจที่ท่านมอบให้ผม ที่จะทำงานให้ประชาชนอย่างเต็มที่ ก็พร้อมที่จะทุ่มเทจิตวิญญาณให้การแก้ปัญหาของชาติอย่างเต็มที่ครับ
- อรนุช ในขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ก็ยอมรับความพ่ายแพ้เป็นนัย ๆ แล้ว อีกซักครู่ติดตามพร้อมด้วยนานาทัศนะจากนักวิชาการ นักวิเคราะห์ แล้วก็สื่อในภูมิภาคกับการเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญใหม่ของไทย ตอนนี้ฟังข่าวโลกล่าสุดจากคุณประเวศ หงษ์จรรยา
- ดนตรี
- ประเวศ รายงานข่าวต่างประเทศ
- ดนตรี
- อรนุช ช่วงนี้ไปติดตามการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรล่าสุดจากคุณอรนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ ผู้สื่อข่าวของเราที่กรุงเทพฯ
- อรนุพงษ์ ผลการสุ่มสำรวจความคิดเห็นของประชาชนหน้าหน่วยเลือกตั้ง หรือ เอ็กซีท โพลทั่วประเทศ ก็ค่อนข้างเป็นเอกฉันท์ว่าพรรคไทยรักไทย เป็นพรรคที่มีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากที่สุด ทั้งนี้สวนดุสิตโพลระบุว่า ไทยรักไทยจะได้รับเลือกตั้งทั้งหมด 219 คน ประชาธิปัตย์ 119 คน ส่วนพรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา และ พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งพรรคละ 40 กว่าคน ทางด้าน ดร.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย เมื่อทราบผลการเลือกตั้ง ก็แถลงข่าวขอบคุณประชาชนทันที
- ดร.ทักษิณ เสียงที่ให้กับทั้งผู้สมัครและให้กับพรรคไทยรักไทย จากพี่น้องประชาชน ทุก ๆ เสียงถือว่าเป็นภารกิจที่ท่านมอบให้ผม ที่จะทำงานให้ประชาชนอย่างเต็มที่ ก็พร้อมที่จะทุ่มเทจิตวิญญาณให้การแก้ปัญหาของชาติ อย่างเต็มที่ครับ

- อนุพงษ์ ทางด้านพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อซักครุ่นายชวณ หลีกภัย หัวหน้าพรรค ได้แถลง
ข่าวยอมรับความพ่ายแพ้ ที่บ้านพักจังหวัดตรัง
- ชวณ การหยั่งเสียงจากการประเมินหน้าคูหาเลือกตั้ง ที่เรียกว่า เอ็กซีทีโพล ขณะนี้เค้า
เชื่อว่าจะมีความแม่นยำ คลาดเคลื่อนไม่มาก ก็เลยเชื่อว่าผลออกมาเป็นอย่างนี้ ผม
เข้าใจตัวเลขอาจจะเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ว่าแนวโน้มอาจจะเปลี่ยนแปลงน้อย ตรง
ที่ว่าพรรคใดได้ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ก็อาจจะใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะที่หนึ่ง กับที่
สอง นั้นคงไม่เปลี่ยนแปลง ตัวเลขอาจจะเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ที่สามที่สี่ ที่ห้า ผม
ไม่แน่ใจเพราะตัวเลขใกล้เคียงกัน
- อรนุช นายชวณ หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์คะ ตอนนี้นำเราไปที่ อำเภอสันกำแพง
จังหวัด เชียงใหม่ บ้านเกิด ดร.ทักษิณ คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร ผู้สื่อข่าวของเรา
อีกคนอยู่ที่นั่น คนเชียงใหม่มีท่าทียังงั้นกับผลการเลือกตั้งนี้บ้างคะ
- เสียงประชาชน อย่างน้อยผมว่าคิดดีขึ้น เพราะว่าจะต้อง วงเงินที่ว่าหมู่บ้านละหนึ่งล้าน ต้องมา
ช่วยกัน เดียวนี้ต้องมาช่วยกัน ไม่ต้องใช้หนี้ 3 ปี ก็หาเงินได้ หาเงินได้ก็ทำอะไรทำนา
ทำสวนก็ได้ขายของ ขายอะไรก็เก็บไว้ เพื่อหมู่บ้านจะดีขึ้น
- นวนน้อย คุณชুমพร นามแก้ว หนึ่งในเกษตรกร หลายคนที่ยังมาจากดอยสะเก็ด ไปรอลุ้น
การนับคะแนนการเลือกตั้ง ที่สันกำแพง ซึ่งเป็นบ้านเกิดของคุณทักษิณ
ท่ามกลางประชาชนไม่ต่ำกว่า 300 คน หลายคนมารถเก๋ง หลายคนมาคันด้วย
รถปิ๊กอัพ จากบนดอย ในเชียงใหม่ที่นั่นแทบจะเรียกได้ว่าเต็มไปด้วยกระแสนิยม
นายกรัฐมนตรีนอกจากคนเมือง หรือว่าคนเหนือ คนที่ไปรอลุ้นการนับคะแนน มีหลาย
ระดับ แล้วก็หลายอาชีพ จากจำนวนคนที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งมากที่สุดทีเดียว ดู
เหมือนว่าจำนวนไม่น้อย ที่ปีปีซี พุดคุยด้วย ออกมาเลือกตั้งต้องการ การ
เปลี่ยนแปลง แม้แต่คนหนุ่มสาวซึ่งอยู่ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นต้น ปัญหาที่
ผลักดันพวกเค้าคือ ปัญหาเศรษฐกิจ นโยบายของพรรคไทยรักไทย ดึงดูดทั้งคน
ชั้นกลาง และก็ชาวบ้าน เสียงที่เค้าเทให้กับพรรคไทยรักไทยเป็นเสียงที่เลือก
นายกรัฐมนตรีนับส่วนใหญ่ แต่ว่ากระแสนายกรัฐมนตรีนเมือง จะเรียกคะแนน
ให้ลูกพรรคได้แค่ไหน เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ยกตัวอย่าง อย่างเช่นในเชียงใหม่ เอง
นั่น ก็ยังไม่รู้ว่าในสิบเขตเลือกตั้ง พรรคไทยรักไทยจะได้มากน้อยแค่ไหน
- อรนุช คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร รายงานมาจาก อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
การเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งแรก ตามรัฐธรรมนูญใหม่ ก็มีรายงานว่า คนออกไปใช้สิทธิ
ใช้เสียงกันคึกคักทีเดียว คึกคักขนาดไหนคุณอนุพงษ์ มีรายงานเพิ่มเติม

- อนุพงษ์ มีรายงานว่าคึกคักในหลายหน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศที่เดียวครบคุณอรุณ ประชาชนนั้นมารอลงคะแนนยาวเหยียดกันตั้งแต่เช้า และในบางหน่วยเลือกตั้ง ก็มีคนมาขอให้สิทธิ์มากจนกระทั่ง นายยุวรัตน์ กมลเวช กรรมการเลือกตั้ง ต้องประกาศขยายเวลาลงคะแนนให้กับคนกลุ่มนี้
- ยุวรัตน์ เมื่อเวลา 15 นาฬิกา ตามหน่วยที่บัตรเลือกตั้งไม่พอ ให้เรียกผู้ที่เข้าแถวอยู่นี้ ลงชื่อแสดงตัวให้หมด และให้คอย เพราะตอนนั้นจะมีบัตรเหลือจากที่อื่นมากมาย ในจำนวนเปอร์เซ็นต์นั้น ก็ให้เดินทางรับไปรับบัตรนั้นมาลงคะแนน ก็จะทำให้ทุกท่าน ได้ลงคะแนน ผมในฐานะผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย
- อนุพงษ์ ที่ภาคใต้ และภาคอีสานนั้นก็มียางาน ว่ามีประชาชนออกไปใช้สิทธิ์ กันมากมาย เช่นกัน แต่ว่าคุณฉันทนา ธรรมสโรจน์ เลขาธิการของพีเน็ต จังหวัดนครราชสีมา มีข้อสังเกตว่า ปราบฏกาการณ์นี้ อาจไม่ใช่ความตื่นตัวทางการเมือง แต่เป็นความไม่ชอบมาพากล
- ฉันทนา คือการที่คนมากันเยอะ ผมเชื่อว่ามันมีการจัดตั้งคนเตรียมไว้แล้ว เพื่อที่จะมาใช้สิทธิ์ แล้วก็มีการล็อกไว้แล้วว่า เมื่อมาจะมาเลือกใคร ข้อสังเกตตรงนี้คือว่า มีคนมาออกกันเต็มเลย ขณะเดียวกันก็มีตัวแทนของพรรคการเมืองมาคุมด้านหลังของคุณหาเลือกตั้งมายืนจ้องไว้เลยนี่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือว่าในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยมีการแบ่งกันชัดเจนว่า หน่วยนี้เป็นของพรรคการเมืองหนึ่ง อีกหน่วยก็เป็นของอีกพรรคการเมืองหนึ่ง สังเกตได้จากการมีอาสาสมัครของ พรรคการเมืองมานั่งอยู่หลังคุณหาที่กาบัตร อันนี้น่าสนใจมากคือ มันเกิดขึ้นได้ไง เพราะไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น
- อรุณฯ ตัวแทนของพีเน็ตให้สัมภาษณ์ คุณอนุพงษ์ มาจากกรุงเทพฯ การเลือกตั้งครั้งนี้มีความสำคัญยังไง แล้วก็สื่อต่างชาติมองยังไงบ้าง คุณประเวศ รวบรวมเสนอ
- ประเวศ หนังสือพิมพ์ ไฟแนนเชียล ไทม์ ของอังกฤษ ก็พาดหัวหน้าปกว่า พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทยหาเสียงกับคนต่างจังหวัดได้ผล แต่ถ้าได้มาเป็นผู้นำรัฐบาลชุดหน้าจริงก็น่าจับตา ดู เพราะว่าตัวคุณทักษิณเอง ถูกคณะกรรมการเลือกตั้ง ตัดสินว่า จงใจปกปิดบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน แล้วก็กำลังรอศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยขั้นสุดท้าย ไฟแนนเชียล ไทม์ อ้างความเห็นของนักวิเคราะห์ว่าส่วนนี้เองที่ทำให้สถานการณ์การเมืองไทย คงจะผันผวนกันน่าดู และถ้าสถานการณ์ยืดเยื้อก็จะกระทบเศรษฐกิจ นอกจากนี้คำมั่นสัญญาอีกหลายอย่างของ พ.ต.ท.ทักษิณ อย่างเช่นพักหนี้เกษตรกร หรือว่าตั้งกองทุนหมู่บ้านแห่งละหนึ่งล้านบาท ถ้าหากทำกันจริง ๆ ก็คงสร้างปัญหาในแง่เศรษฐกิจ

โดยเฉพาะปัญหาเงินเฟ้อแล้วก็ วินัยด้านการคลัง ส่วนอินเตอร์เนชั่นแนล เฮอร์ล
ทรีบูล ลงหน้าหนึ่ง พูดถึงการปฏิรูปการเมืองไทย เริ่มร่ายกันตั้งแต่ปัญหาการซื้อ
เสียงแบบหลบ ๆ ซ่อน ๆ ที่มาในรูปการต่างๆ ไปจนถึงการที่ พ.ต.ท.ทักษิณ มี
ภาพพจน์มัวหมองจาก กรณีแจ้งบัญชีทรัพย์สินไม่หมด เฮอร์ล ทรีบูล บอกว่าน่า
จับตาการเลือกตั้งครั้งนี้ทีเดียว เพราะว่าถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญทีเดียวสำหรับ
ภาพรวมกระบวนการปฏิรูปการเมืองในภูมิภาคนี้ซึ่งกำลังมีการเปลี่ยนแปลงได้ๆ
กันมา ตั้งแต่อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ ไต้หวัน ไม่ใช่แค่ปฏิรูปการเมืองไทย
เท่านั้น

อรุณช
การเลือกตั้งครั้งนี้ ถึงแม้จะมีกฎเกณฑ์แล้วก็ การตรวจสอบที่รัดกุมเพื่อจะป้องกัน
การซื้อเสียง และความไม่ชอบมาพวล ในการนับคะแนน แต่ถึงอย่างนั้นสื่อ
ต่างประเทศบางเจ้า ก็วิจารณ์ว่าคงจะมีการใช้เงินมาก แล้วก็เป็นการเลือกตั้งที่
สกปรกมากนักวิชาการที่ศึกษาการเมืองไทยมานาน ให้ความเห็นว่ายังไงบ้างคะ
คุณอรุณพงษ์

อรุณพงษ์
ประเด็นนี้ คุณไมเคิล เนลสัน นักวิชาการชาวเยอรมัน ที่ศึกษาพฤติกรรมและการ
มีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมชนบทไทย ต่อเนื่องในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา บอกว่า
ในการเลือกตั้งครั้งนี้ กฎหมายที่เข้มงวด ก็มีผลเพียงแต่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
ระมัดระวังตัวมากขึ้นเท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่า นักการเมืองมีการเปลี่ยน
พฤติกรรม คุณไมเคิล บอกว่าหวัหวัคະແນຍັງດ້າງອຢູ່ ໄມເຮັດສ່ວນຫລາຍເປັນກຳນັນ
ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา เป็นเจ้าหน้าที่สนามของกระทรวงต่าง ๆ อย่างเช่น
พัฒนาชุมชน ครู เป็นต้น

อรุณพงษ์
ทำไมคนกลุ่มนี้ถึงมีความสำคัญกับระบบเลือกตั้งมาก ทำไมคนเหล่านี้ถึงเล่น
บทบาทในฐานะหวัคະແນຍຂອງນັກການເມືອງໄດ້ດີ

ไมเคิล
ปัญหาหลักเรื่องนี้ ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างในการเลือกตั้ง อย่างเช่นผมเป็นคน
เยอรมัน ผมเลือกพรรคไม่ใช่เลือกบุคคล แต่ที่เมื่อก็พูดมาแล้ว พรรคการเมือง
เกือบไม่มีความหมายในระดับจังหวัด คนที่มีความสำคัญในระดับจังหวัด ก็คือ
ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคพวกของเค้า เมื่อเป็นเช่นนั้น ประชาชนในระดับล่าง
คือ หมู่บ้านเมื่อถึงเวลาเลือกตั้ง เค้าจะรู้ได้ยังไงว่า จะต้องเลือกใคร เพราะไม่ค่อย
สนใจเรื่องพรรคการเมืองระดับชาติ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้น ในการเลือกตั้ง คือ
จะมีช่องว่าง ระหว่าง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งแต่เมื่อมีช่องว่าง
แล้ว ก็ต้องมีสะพานข้ามช่องว่าง นี้แหละบทบาทของหวัคະແນຍ

- อนุพงษ์ แต่ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ก็มีองค์การเอกชนเข้าร่วมสังเกตการณ์ หลายแห่ง ตรงจุดนี้ไม่ได้มีผลทำให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นเลยนะครับ
- ไมเคิล ตอบยากนะ เพราะผมค่อนข้างจะติดในเรื่องนี้ เมื่อพูดถึงเรื่องพีเน็ต เรื่ององค์การเอกชน ผมไม่แน่ใจจะเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติ หรือว่าจะเป็นความเป็นจริงทางการเมืองในระดับล่าง หรือระดับไหน ๆ ในระดับจังหวัดนี้ ก็แน่นอนมีองค์กรเอกชนด้วย แต่ จำนวนน้อยมาก และก็มีผลกระทบต่อกฎีกกรมมากน้อยแค่ไหน ผมก็ไม่แน่ใจเหมือนกัน ผมก็ขอเดาว่า ผลการเลือกตั้ง โดยใช้ฐานเสียงของพรรคพวกแต่ละพวก รวมไปถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละท่าน เมื่อเป็นเช่นนั้น พีเน็ต หรือเอ็นจีโอเป็นต้น จึงมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน เมื่อคนเก่าหรือคนที่ใช้ระบบอื่นยังเป็น ส.ส. ได้เหมือนเดิม
- อนุพงษ์ แต่นักรัฐศาสตร์ชาวเยอรมัน ก็มีความเห็นว่าแนวทางที่ กกต. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง กับการจัดการและควบคุมเลือกตั้งขณะนี้ ถูกต้องแล้ว สำหรับกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย
- อรนุช การเลือกตั้ง ครั้งนี้ก็เป็นที่จับตามองในภูมิภาคไม่น้อย แล้วจะมีบทบาทอย่างไร แล้วมีผลแค่ไหนกับภาพพจน์ของไทย ในทัศนะคนนอกบ้างคุณประเวศ
- ประเวศ นักวิเคราะห์การเมืองในภูมิภาคที่บีบีซี ได้คุยด้วย มองคล้าย ๆ กัน ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นก้าวสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการเมืองไทย เพราะว่าเป็นครั้งแรกที่กลไกการตรวจสอบ ต่าง ๆ เริ่มมีผลบังคับใช้กันอย่างจริงจัง แต่ที่อาจจะเป็นปัญหาได้ คือถ้าคนเป็นหัวหน้ารัฐบาล คนใหม่ ยังมีปัญหาที่ยังต้องการการตัดสินใจจากศาลรัฐธรรมนูญอาจารย์ฮิลสัน จากมหาวิทยาลัย พิตต์ ธิง ยูนิเวอร์ซิตี ในฮ่องกง ซึ่งติดตามการเลือกตั้ง ที่ขอนแก่น บอกว่าผลที่ออกมาคงทำให้คนที่จับตาดูการเมืองไทย จากภายนอกคงจะงง และไม่เข้าใจ
- ประเวศ อาจารย์ฮิลสัน บอกว่าผลการเลือกตั้ง ถ้าออกมาตรงกับผลการหยั่งเสียง เบื้องต้นคงจะทำให้คนนักวิเคราะห์หงั้นกันพอสมควร เพราะว่าดร.ทักษิณ กำลังถูกสอบสวนเรื่องการคอร์รัปชัน แต่กลับได้รับคะแนนสนับสนุนกันอย่างท่วมท้น คนข้างนอกคงไม่เข้าใจแน่ ๆ เพราะว่า ไม่เข้าใจความผิดพลาดและ (ขาดหาย) แล้วก็ทางคุณ เมลานา นาธาน จากสถาบันศึกษา การป้องกันและยุทธศึกษา ที่สิงคโปร์ บอกว่าชัยชนะของ ดร.ทักษิณ จะทำให้ผู้นำการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายคน อยู่ในภาวะอัมพาต
- ประเวศ เธอบอกว่าบรรดาผู้นำ ทั้งไทย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย จะอยู่ในภาวะอัมพาตเหมือน ๆ กัน และนี่ก็จะเป็นการสร้างภาวะความไม่มั่นคงทางการเมืองต่อไปอีก

- อรนุช การเลือกตั้งครั้งนี้ อย่างที่คุยกับคุณผู้ฟังไปเมื่อตอนต้นรายการว่า ประชาชนไปใช้สิทธิ์กันมาก และปัจจัยหนึ่งที่น่าจะเป็นต้นเหตุก็เป็นเพราะว่าพรรคการเมือง แต่ละพรรคนั้น มีกลเม็ดเด็ดพราย ในการหาเสียงดึงดูใจคนมาใช้สิทธิ์
- คุณนวนน้อย ธรรมเสถียร ผู้สื่อข่าวของเรา ประมวลภาพนี้คะ
- เสียงหาเสียง มรว. สุขุมพันธ์
- นวนน้อย เสียง ม.ร.ว. สุขุมพันธ์ บริพัตร ผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ เดินทางเสียงเคาะประตูบ้านในกรุงเทพ วิธีพบปะประชาชนแบบนี้ สำหรับผู้สมัคร ส.ส. หลายคนยังถือว่าเป็นวิธีที่ทรงประสิทธิภาพมากที่สุด ไม่ว่าจะในเขตคนมี หรือว่าในย่านคนจน
- สุนทร คุณสุนทร สียงนอก ผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ อีกคนหนึ่งในโคราช บอกว่า ถ้าเป็นบุคคลที่มีทุนน้อยอยู่แล้ว แล้วก็แวนโน้มน้าวไม่ได้ เราจึงใช้วิธีเดินเคาะประตูหมู่บ้านต่าง ๆ แล้วขอคะแนนเอา
- นวนน้อย ก็เห็นจะต้องพกเส้นให้ไปด้วย เยอะ ๆ บุคลิกส่วนตัวของผู้สมัครช่วยเรียกคะแนน ในการพบปะประชาชนได้ฉับไฉน ความเป็นนักพูดก็ตัดสินจำนวนผู้ฟังได้ฉับนั้น พรรคการเมืองจึงต้องมีดาวปราศรัย เพื่อเป็นแม่เหล็กดูดผู้ฟัง นักพูดฝีปากเอก อย่างคุณสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นอีกคนหนึ่งที่เป็นแม่เหล็กดูดคนได้ถึงขนาดที่คุณสมัครทำเทปออกแจกด้วย แฟนการปราศรัยบางคนบอกว่า
- (เสียงประชาชน)
- นวนน้อย การฟังปราศรัยก็เป็นวิธีสื่อสารสนทนาปัญหาบ้านเมือง อย่างหนึ่ง แต่ว่าทุกวันนี้ สภาภาแพ้ย้ายเข้าจอโทรทัศน์ไปเรียบร้อยแล้ว
- เสียงคุณสมัคร
- นวนน้อย จะถือว่าไม่มีคนฟังเลยทีเดียว คงจะไม่ถูก เพราะว่าพอคุณสมัครขึ้นเวทีร้านเล็ก ๆ ตรงนั้น ก็มีคนหนาตาขึ้นมาทันที แม้จะไม่มากเหมือนอย่างที่คุณสมัครอยากให้ เป็น ปัญหาอยู่ที่ว่า พรรคของคุณสมัครอาจจะมีแม่เหล็กดึงคนฟังกลุ่ม ใหม่ ๆ เหมือนกับอีกบางพรรค
- เสียงหาเสียง แอม จนิस्ता
- นวนน้อย และการจัดเวทีปราศรัย ก็ยังคงจะเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในหลายพื้นที่นอก กรุงเทพฯ โดยเฉพาะเมื่อชาวบ้านหลายคนอยากจะได้ยินผู้สมัคร ตัวจริง และยังหลงใหลบรรยากาศการฟังแบบสด เหมือนกับได้ไปดูฟุตบอลในสนาม จะเห็นได้ว่าในโค้งสุดท้ายนั้น หัวหน้าพรรคและลูกพรรคคนสำคัญเดินสายหาเสียงกันหน้า

ดำคร่ำเครียดทั่วประเทศ แต่กับปัญหานี้พรรคไทยรักไทยดูเหมือนจะเหนื่อยน้อยกว่าคนอื่น

เสียดายเสียดายไฮเทค ไทยรักไทย

นวนลน้อย ส่วนหนึ่งของการปราศรัยผ่านดาวเทียม ของพรรคไทยรักไทย คุณทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคบอกว่า คุ่มค่ากับการลงทุน

ทักษิณ คุ่มมาก เพราะมันใช้ตั้งคินิดเดียว ครั้งหนึ่งสามหมื่นกว่าบาท เค้ามาฟังกันเยอะ ที่หนึ่งก็ประมาณ พัน ๆ เราจัดทีก็ตั้งยี่สิบกว่าจุด สามสิบจุด ก็สองสามหมื่นคนมา ฟังแต่ละครั้ง จึงทำให้เค้าเข้าใจในจุดนโยบาย เค้าเข้าใจในแนวทาง เค้าก็จะไปขยายผลต่อ

นวนลน้อย แต่ดูเหมือนว่าจะไม่มีพรรคไหนทำตาม นะคะ

อรุณช ช่วงนี้เรากลับไปติดตามความคืบหน้าผลการเลือกตั้งกับคุณอนุพงษ์ ที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง เท่าที่ประมวลทั้งหมดคุณอนุพงษ์คะ ผลการหยั่งเสียงเป็นยังไง

อนุพงษ์ ทุกโพลก็ออกมาตรงกันหมด คือพรรคไทยรักไทย นั้นมีคะแนนน่าอย่างเป็นเอกฉันท์ทุกโพล อย่างโพลของสวนดุสิตนั้น ก็ระบุว่าพรรคไทยรักไทย มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง 219 คน อันดับสอง ประชาธิปัตย์นั้นได้ 118 ที่นั่ง ส่วนพรรคชาติพัฒนา พรรคชาติไทย และพรรคความหวังใหม่ ก็เกาะกลุ่ม พรรค 3-4-5 จะมีที่นั่ง

ประมาณ พรรคละ 40 คน ทางด้านพรรคการเมืองอันดับหนึ่ง อันดับสอง ก็คือ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ก็ออกมาแถลงข่าว ยอมรับความพ่ายแพ้เป็นนัย ๆ นายชวนบอกว่า ผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ สำหรับพรรคอันดับหนึ่ง และอันดับสอง คาดว่าคงจะไม่ต่างจาก เอ็กซีทีโพลมากนัก ส่วนพรรคที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้ คือพรรคไทยรักไทยนั้น หัวหน้าพรรคคือ ดร.ทักษิณ ชินวัตร ยังไม่แสดงท่าทีอย่างชัดเจน เพียงแต่บอกว่า ขณะนี้ขอเพียงแต่ ขอคุณประชาชนเท่านั้น ยังไม่พูดถึงแนวโน้มในการจัดตั้งรัฐบาล เช่นเดียวกับนายชวน หลีกภัย

อรุณช คุณอนุพงษ์คะ แล้วมีผลการนับคะแนนของทางการออกมาบ้างหรือยัง

อนุพงษ์ ถึงขณะนี้ก็ยังไม่มีการนับคะแนนอย่างเป็นทางการ ทางคณะกรรมการเลือกตั้งนั้น คาดว่าจะเริ่ม เขตเลือกตั้งที่น่าจะมีการนับคะแนนเร็วที่สุด ก็จะมีขึ้นในช่วงสองทุ่มนี้ แล้วก็ผลการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งที่คาดว่าจะเริ่มทยอยเสร็จนั้น ก็คงจะเป็นตั้งแต่เช้าวันพรุ่งนี้เป็นต้นไป ทยอยไปจนถึงกระทั่ง เพียงคืนวันพรุ่งนี้ ถ้าหากว่าไม่มีปัญหาเรื่องดินฟ้าอากาศ จะมากระทบการเคลื่อนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง

อรนุช
อนุพงษ์

แล้วปัญหาทางด้านความไม่ชอบมาพากล ในระหว่างการหย่อนบัตร มีบ้างไหม ในรายงานของพีเน็ต คือเครือข่ายประชาชนเพื่อการเลือกตั้งนั้น ก็พบว่ามีการกระทำความผิดเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง ทั้งข้าราชการ วางตัวไม่เป็นกลาง แล้วก็การซื้อเสียง ส่วนนายสวัสดิ์ โชติพานิช กรรมการเลือกตั้งนั้น ได้พูดกับผู้สื่อข่าวว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ ในความเห็นของเค้า เห็นว่าเป็นการเลือกตั้งที่สกปรกที่สุดครั้งหนึ่ง สอดคล้องกับสื่อต่างประเทศครับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ฅ

รายงานพิเศษ ความสำคัญของไอซามา บินลาเดน
โดย อนุพงษ์ ไชยฤทธิ์
ออกอากาศทางสถานีวิทยุบีบีซี ภาคภาษาไทย คำวันที่ 20 กันยายน 2544

กฤษฎา ขณะที่ชาวมุสลิมหลาย ๆ ประเทศ บางกลุ่มก็แสดงท่าทีประท้วงต่อต้านสหรัฐฯ ที่ประกาศจะใช้กำลังโจมตีนาย ไอซามา บินลาเดน ผู้ต้องสงสัยการก่อวินาศกรรมที่สหรัฐฯเมื่อสัปดาห์ ที่เมืองไทยวันนี้ นายสวาส สุมาลศักดิ์ จุฬาราชมนตรี ได้เรียกร้องรัฐบาลไทย ไม่ให้ร่วมปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐฯ ในการโจมตีกระบวนการก่อการร้าย ขณะที่มุสลิมไทยบางส่วนก็มีท่าทีเห็นใจนายบินลาเดน คนที่สหรัฐฯต้องการตัว นายบินลาเดน มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ทำไมชาวมุสลิมบางส่วนถึงชื่นชมเค้า ติดตามได้จากรายงานพิเศษคุณอนุพงษ์ ไชยฤทธิ์ นำเสนอครับ

(เสียงประธานาธิบดี จอร์จ บุช)

อนุพงษ์ ขณะที่ประธานาธิบดีบุช แห่งสหรัฐฯประกาศก้าวว่าเพื่อความยุติธรรมเค้าจะต้องนำตัวนายไอซามา บินลาเดน มาให้ได้ไม่ว่าจะเป็นหรือตายเสียงต่อต้านสหรัฐฯอเมริกาก็ตั้งขึ้น

(เสียงชาวอัฟกานิสถานชุมนุมประท้วง)

อนุพงษ์ เสียงชาวอัฟกานิสถานชุมนุมประท้วงต่อต้านสหรัฐฯอเมริกา ท่ามกลางกระแสข่าวว่าอเมริกาเตรียมโจมตีอัฟกานิสถาน ถ้าหากว่ารัฐบาลตาลีบันไม่ยอมส่งมอบตัวนายไอซามา บินลาเดน ให้กับรัฐบาลสหรัฐฯ นำตัวไปดำเนินคดี ที่เมืองไทยก็เช่นกัน ชาวมุสลิมจำนวนหนึ่งก็แสดงท่าทีไม่เห็นด้วยกับท่าทีสหรัฐฯ และรู้สึกเห็นอกเห็นใจบินลาเดน

(เสียงสัมภาษณ์ประชาชน)

ชาย 1 ก็บินลาเดน ก็เราภาคภูมิใจถูกใส่ความจากสหรัฐฯอเมริกา

- ชาย 2 ถ้าเป็นความคิดของผม ผมยังไม่ปักใจเชื่ออย่างแน่ชัดว่าจะเป็นเค้าหรือเปล่า อาจจะเป็นมือที่สามก็ได้ เราฟังได้แต่ว่าต้องวิเคราะห์สักหน่อยนะ เพราะว่าข่าวเดี๋ยวนี้อาจจะบิดเบือนได้
- หญิง ก็เหมือนกับเผ่าพันธ์พวกเรามาก มาจากพวกสายอาหรับเหมือนกัน แล้วจู่ ๆ ตอนแรกหนูอ่าน หนูก็คิดว่าทำไมบินลาเดนเค้าทำอย่างนี้ แต่พออ่านไปอ่านมา บินลาเดนก็ออกมาปฏิเสธแล้วว่าเค้าไม่ได้ทำ สิ่งที่เค้าทำเค้าก็บอกแล้วว่าเค้าเคยทำ แต่ว่าวันนี้สหรัฐฯจะเอาตัวเค้าให้ได้ หนูก็อยากจะรู้เหมือนกันว่ามันเป็นเพราะว่า มันมีความแค้นในใจหรือว่าอะไรกันแน่
- อนุพงษ์ เสียงสะท้อนจากชาวมุสลิมในกรุงเทพฯครับ ส่วนที่ปักใจได้ ดร.อิสมาอีล ฮาลี แห่งวิทยาลัยอิสลามจังหวัดปัตตานีเล่าให้ฟังว่าชาวบ้านที่นั่นเค้าก็มีความเห็นอกเห็นใจบินลาเดนเช่นกัน
- ดร.อิสมาอีล ถ้าโดยทั่วไป เท่าที่ผมสัมภาษณ์ดูจากชาวบ้านนะ ชาวบ้านปกติธรรมดา เค้ามีความรู้สึกว่าเป็นบินลาเดนเป็นฮีโร่เนาะ บินลาเดนนี่เป็นฮีโร่ เค้าเป็นห่วงว่าบินลาเดนจะถูกทำร้าย จะถูกอเมริกาไปลอบสังหาร มีความรู้สึกเป็นห่วงในหมู่คนธรรมดาที่ไม่มีการศึกษา แต่ถ้าในหมู่คนที่มีการศึกษาเค้าก็จะมีทัศนคติที่แตกต่างกัน ตามความรู้ของแต่ละคน
- อนุพงษ์ ความรู้สึกเช่นนี้ คุณรอซดี เลิศอรียพงษ์กุล นายกษมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย บอกว่าเกิดจากการที่ชาวมุสลิมรู้สึกว่าสหรัฐฯ ขาดพยานหลักฐานที่ชัดเจน
- รอซดี ก่อนที่จะละหมาดวันศุกร์เค้าก็จะมีการพูดคุยกันว่าจริง ๆ แล้วถ้าเป็นนักศาสนาจริง ๆ ก็คงไม่ทำที่ ทำให้คนที่ไม่รู้โอ้โหน้อเห็นต้องรับความเดือดร้อน เพราะฉะนั้นการก่อการร้ายครั้งนี้พวกเราจึงมองว่าตอนนี้มันยังหาข้อสรุปไม่ได้เนาะครับ แต่เราก็มองว่าทำไมต้องมาพุ่งเป้าที่มุสลิมอย่างเดียว ในลักษณะของที่อเมริกาให้ข้อมูลใช้มัยครับ กระแสข่าวเป็นอย่างนั้น
- อนุพงษ์ นักวิชาการทางด้านมุสลิมศึกษาและสื่อมวลชน ที่ติดตามชีวิตและงานของบินลาเดนเชื่อว่า การเข้าร่วมสงครามปลดปล่อยอัฟกานิสถานจากกองทัพโซเวียตเมื่อปี 1979 ที่แล้ว ในนามนักรบอาหรับ-อัฟกัน ที่ทำศึกปกป้องดินแดนมุสลิม เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของชีวิตบินลาเดน ซาอัด อัลฟาเกี อดีต หมอผ่าตัดในกลุ่มมือนักรบมุจาฮิดีน ซึ่งคุณนี้เป็นผู้นำฝ่ายค้านในซาอุดีอาระเบีย เล่าให้ฟังครับ
- (เสียงสัมภาษณ์นายซาอัด อัลฟาเกี)
- อนุพงษ์ คุณอัลฟาเกี บอกว่าการทำสงครามปกป้องดินแดนอิสลามในอัฟกานิสถาน ซึ่งพวกเค้ามีนักรบเพียงหยิบมือ แต่ที่เปี่ยมด้วยพลังศรัทธาก็สามารถกำชัยชนะ

เหนือมหาอำนาจได้ ตรงนี้ตอกย้ำได้ว่าการที่มีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมย่อมเอาชนะได้เสมอ แต่อุดมคติอันเป็นผลพวงจากสงครามปลดปล่อยอัฟกานิสถานนี้เอง ซึ่งได้ส่งผลสะท้อนในระยะยาว ส่วนทางด้าน ดร.จรัล มะรูลีม แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ภูมิหลังของอัฟกานิสถานที่ถูกต่างชาติครอบครองยาวนาน ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการจรรยาธรรมมากมายในเวลาต่อมา

อ.จรัล ที่จริงอัฟกานิสถานเป็นประเทศที่น่าสงสัยในแง่ที่ว่ามันผ่านการครอบครองมาเยอะมาก ผ่านการแย่งชิง ไม่ว่าจะรัสเซีย ไม่ว่าจะจะเป็นอังกฤษ จนกระทั่งประเทศนี้ครั้งหนึ่งเรียกว่าแองโกล อัฟกัน ก็คือการเข้ามาของชาวอังกฤษมากมาย และมันก็ผ่านเหตุการณ์เยอะ ผ่านช่วงของคอมมิวนิสต์ การต่อสู้ จนกระทั่งมันกลายเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยควันของสงครามที่น่าสงสาร ดังนั้นสิ่งที่เค้าถูกครอบครองมานานเมื่อเค้าสามารถปลดปล่อยมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากชัยชนะจากรัสเซีย มันก็สร้างความฮึกเหิมต่อสู้แบบจรรยาธรรมมากขึ้น ดังนั้นคนที่นิยมแนวทางนี้และเชื่อว่าทางนี้เป็นทางออกอีกทางหนึ่ง มันก็เลยระเบิดออกมาเป็นองค์กรต่างๆ

อนุพงษ์ หลังสงครามปลดปล่อยอัฟกานิสถานยุติลง อัศวาน บาลี อัควาน บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ปาเลสไตน์บอกว่า บินลาเดนและมิตรร่วมรบก็คาดว่าหวังว่าพวกเขาจะได้รับการต้อนรับกลับมาตุภูมิอย่างอบอุ่น แต่ว่าเหตุการณ์กลับตรงกันข้าม

(เสียงสัมภาษณ์นายอัศวาน)

อนุพงษ์ คุณอัศวานบอกว่าประเทศมาตุภูมิของนักรบอาหรับ-อัฟกัน ไม่ยอมรับคนหนุ่มพวกนี้กลับประเทศ แล้วยังตราหน้าว่าเป็นพวกเคร่งคัมภีร์ แล้วก็เป็นพวกก่อการร้าย ซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ส่วนตัวในบินลาเดน เค้าเดินทางออกจากซาอุดีอาระเบียอีกครั้งหลังจากผิดหวังที่ผู้ปกครองซาอุดีอาระเบียในขณะนั้นไม่ให้ค่านำนักรบมุจาฮิดีน ทำหน้าที่ปกป้องประเทศ ในช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย เค้าก็เลยตัดสินใจไปตั้งถิ่นฐานที่ประเทศชูดาน และอัฟกานิสถานในเวลาต่อมา เหตุการณ์ในครั้งนั้น ดร.จรัล มะรูลีม บอกว่าทำให้ตัวนายบินลาเดน ได้รับความนิยมในหมู่คนมุสลิมมากขึ้น ประกอบกับบทบาทในการให้ความช่วยเหลือชาวมุสลิมในส่วนอื่น ๆ ทำให้ชื่อของบินลาเดน เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ดร..จรัล ภาพบินลาเดนเป็นภาพที่คนชอบ ในฐานะมุสลิม เนื่องจากว่าหนึ่งการสู้รบในแคชเมียร์ ซึ่งมุสลิมมองว่ามันมีความยุติธรรมที่ชาวแคชเมียร์ต้องรบอย่างโดดเดี่ยว บินลาเดนก็เป็นกลุ่มที่ได้รับการเชื่อถือหรือว่าเข้าไปช่วย ในเชชเนีย ในที่ต่าง ๆ คือเอาอย่างนี้ดีกว่าปัญญาชนมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่รู้ประวัติศาสตร์อิสลาม

- หรือการต่อสู้นี้ มองว่าโลกส่วนที่เป็นโลกของมุสลิม โดยเฉพาะคนที่ต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวไม่มีไปช่วยเหลือ ประชาคมโลกไม่ให้ความสนใจ แม้แต่ความตายของพวกเขาจะมีกลุ่ม กลุ่มหนึ่ง ซึ่งเข้าไปซึ่งเผชิญกลุ่มนั้นมันเป็นกลุ่มของบินลาเดนด้วย
- อนุพงษ์ สำหรับภูมิหลังชีวิตของนายไอซามา บินลาเดน ดร.จรัล มะรูลีม นักวิชาการมุสลิมศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์บอกว่าไม่ค่อยชัดเจนมากนัก นอกจากประวัติที่ว่าเกิดในตระกูลมหาเศรษฐีที่มั่งคั่ง แห่งซาอุดีอาระเบีย ที่ใช้เงินและความเป็นเครือญาติมุสลิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ ดร.จรัล ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับชาวไทยมุสลิมอีกจำนวนหนึ่งครับว่า ภาพวีรบุรุษของพวกเขา จะเปลี่ยนไปถ้าหากมีหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่านายไอซามา บินลาเดน เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายสะเทือนขวัญชาวโลก
- ดร.จรัล ถ้าเกิดมีการยืนยันแน่นอน ความคิดเหล่านี้ก็อาจจะเปลี่ยนไปบินลาเดน ก็อาจจะถูกมองจากวีรบุรุษกลายเป็นคนร้ายไปก็ได้ครับ
- ถนนมจิต ดร.จรัล มะรูลีม จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ค่ะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ญ

รายชื่อสถานีวิทยุที่ถ่ายทอดบีบีซีภาคภาษาไทย จำนวน 64 สถานี
(ณ เดือน เมษายน พ.ศ.2546)

กรมประชาสัมพันธ์

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดกรุงเทพฯ
FM97.0 (ภาคเช้าและค่ำ)
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดหนองคาย
FM 90.5 (ภาคเช้าและค่ำ)
3. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา
FM 106.25 (ภาคเช้าและค่ำ)
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดตรัง
FM 91.25 (เฉพาะภาคค่ำ)

สถานีวิทยุมหาวิทยาลัย

1. สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยขอนแก่น
FM 103 (ภาคเช้าและค่ำ)
2. สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยนเรศวร
FM 107.25 (เฉพาะภาคเช้า)
3. สถานีวิทยุกระจายเสียงสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
FM100 (ภาคเช้าและค่ำ)
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
FM 88 (ภาคเช้าและค่ำ)
5. สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
FM 107.25 (เฉพาะภาคเช้า)
6. สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
AM 981 (เฉพาะภาคค่ำ)
7. ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา
FM 92 , AM 1161 (ภาคเช้าและค่ำ)

8. สถานีวิทยุมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
FM 102.25 (ภาคเช้าและค่ำ)
9. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
AM 837 (ภาคเช้าและค่ำ)

สถานีวิทยุตำรวจภูธรภาค 9

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงตำรวจภูธรภาค 9 จังหวัดนครราชสีมา
FM 88.25 (ภาคเช้าและค่ำ)
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงตำรวจภูธรภาค 9 จังหวัดตรัง
FM 106.75 (ภาคเช้าและค่ำ)

สถานีวิทยุขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (เฉพาะภาคค่ำ)

กรุงเทพฯ

1. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท.กรุงเทพฯ FM 100.5

ส่วนภูมิภาคจำนวน 48 สถานี

ภาคเหนือ

1. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดเชียงใหม่ FM 100.75
2. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดเชียงราย FM 101.25
3. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดพะเยา FM 97.25
4. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดแม่ฮ่องสอน FM 99.50
5. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดพิจิตร FM 107.75
6. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดแพร่ FM 93.00
7. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดลำพูน FM 96.50
8. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดอุตรดิตถ์ FM 98.50
9. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสุโขทัย FM 99.25
10. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดพิษณุโลก FM 106.25
11. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดตาก FM 97.25
12. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดน่าน FM 92.00

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดอุดรธานี	FM 92.00
2. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดอุบลราชธานี	FM 107.00
3. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดศรีสะเกษ	FM 95.00
4. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดร้อยเอ็ด	FM 101.00
5. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัด กาฬสินธุ์	FM 92.00
6. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสุรินทร์	FM 99.75
7. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดบุรีรัมย์	FM 92.00
8. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดหนองคาย	FM 102.50
9. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดนครราชสีมา	FM 95.75
10. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดเลย	FM 100
11. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดนครพนม	FM 93.50
12. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดขอนแก่น	FM 90.75
13. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดชัยภูมิ	FM 102.00
14. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดมหาสารคาม	FM 100.50
15. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสกลนคร	FM 107

ภาคกลางและภาคตะวันออก

1. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสิงห์บุรี	FM 105.30
2. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดระยอง	FM 95.75
3. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดตราด	FM 107.25
4. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดชลบุรี(พัททยา)	FM 107.75
5. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดกาญจนบุรี	FM 107.75
6. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดจันทบุรี	FM 95.25
7. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดอุทัยธานี	FM 101.75
8. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	FM 106.75

ภาคใต้

1. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดชุมพร	FM.75
2. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสุราษฎร์ธานี	FM.102.00
3. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดระนอง	FM.100.50

4. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดตรัง	FM.106.25
5. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสงขลา	FM.96.50
6. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดภูเก็ต	FM.101.50
7. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดกระบี่	FM.105.00
8. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดนครศรีธรรมราช	FM.104.50
9. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดยะลา	FM.102.50
10. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดพัทลุง	FM 95.75
11. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. อำเภอลำปางหลวง จ.ชุมพร	FM.104.75
12. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดสตูล	FM.93.25
13. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดนราธิวาส	FM.96.00
14. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดพังงา	FM. 91.75
15. สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. จังหวัดปัตตานี	FM.91.00

หมายเหตุ

ปัจจุบันปีซียังออกอากาศวันละ 2 ครั้ง ภาคเช้า เวลา 06.30-07.00 น. และภาคค่ำ เวลา 19.35-20.00 น. ทางคลื่นสั้น ภาคเช้าที่ขนาดคลื่น 6.08 และ 9.74 MHz. ภาคค่ำที่ขนาดคลื่น 7.135 และ 9.510 MHz. และทางอินเทอร์เน็ตที่ www.bbc.co.uk/thai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายเจเลิศ เจษฎาวุธย์ เกิดเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2497 ที่อำเภอเมือง จังหวัดพังงา สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาอุตสาหกรรมศึกษา จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อ พ.ศ. 2523 เข้ารับราชการในนักตำแหน่งนักวิชาการอุตสาหกรรม ฝ้ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง รับผิดชอบการจัดรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์การศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงหลาย รายการ และ พ.ศ. 2540 ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หัวหน้าศูนย์ประสานงานสถานีวิทยูบีบีซี ภาควิชาภาษาไทยจนถึงปัจจุบัน.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย